

Міністерство регіонального розвитку та будівництва України

Центр досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі

Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах

(збірник науково-аналітичних та навчально-методичних матеріалів, нормативно-правових актів з питань впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні)

Київ - 2010

Збірник «Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах». В.С. Куйбіда, В.В. Толкованов. — Київ, ТОВ «Поліграфічний Центр "Крамар"», 2010, 258 с.

Автори:

КУЙБІДА В.С., доктор наук з питань державного управління, професор
ТОЛКОВАНОВ В.В., кандидат юридичних наук, доктор права, доцент

Рецензенти:

КНЯЗЄВ В.М., доктор філософських наук, професор
УДОВИЧЕНКО В.П., доктор економічних наук, професор

Анотація: Збірник «Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах», який було підготовлено Міністерством регіонального розвитку та будівництва України у співпраці з експертами Ради Європи, Центру досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі, Асоціації магістрів державного управління, Академії муніципального управління та Інституту громадянського суспільства, представляє досвід України та інших європейських країн у впровадженні стандартів доброго врядування на місцевому рівні з урахуванням положень Європейської Хартії місцевого самоврядування, інших документів Ради Європи, а також рішень Європейських конференцій міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування. До збірника також увійшли документи Ради Європи, інформаційно-аналітичні матеріали з питань впровадження Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, а також програма навчального модуля «Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування», що впроваджується в Академії муніципального управління.

Для посадових осіб органів місцевого самоврядування, державних службовців, науковців, студентів, а також широкого кола громадян, які цікавляться питаннями розвитку місцевого самоврядування.

Затверджено Вченою Радою Академії муніципального управління, протокол № 3 від 10 лютого 2010 р.

ISBN

978-966-96997-0-1

ЗМІСТ

Вступне слово	5
I. Діяльність Ради Європи та її статутних і робочих органів щодо забезпечення стандартів доброго врядування на місцевому рівні.....	7
1. Матеріали Європейських конференцій міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за регіональне та місцеве врядування.....	9
А. Декларація щодо забезпечення доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях, ухвалена на 14-й сесії Європейської Конференції міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за регіональне та місцеве врядування (м. Будапешт, Угорська Республіка, 24-25 лютого 2005 року).....	11
Б. План дій щодо забезпечення доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях.....	14
В. Звіт про виконання Декларації щодо забезпечення доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях, ухваленої на 14-й сесії Європейської Конференції міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за регіональне та місцеве врядування	18
Г. Декларація щодо вирішення питань доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях, ухвалена на 15-й сесії Європейської Конференції міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за регіональне та місцеве врядування (м. Валенсія, Іспанія, 15-16 жовтня 2007 року)	24
Г. Звіт Міністра державного управління та місцевого врядування Республіки Фінляндія Марі Ківініємі на тему «Як покращити роботу Ради Європи у сфері місцевої та регіональної демократії»	25
Д. Заключна декларація «Добре місцеве та регіонального врядування у нестабільний час: запорука змін», ухвалена на 16-й сесії Європейської Конференції міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за регіональне та місцеве врядування (м. Утрехт, Королівство Нідерланди, 16-17 листопада 2009 року)	32
2. Європейський тиждень місцевої демократії та досвід його впровадження в Україні	45
3. Європейська стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та її принципи	49
А. Діяльність щодо впровадження принципу № 1 Європейської Стратегії “Чесне проведення виборів, представництво та участь”	52
Б. Діяльність щодо впровадження принципу № 6 Європейської Стратегії «Етична поведінка»	76
В. Діяльність щодо впровадження принципу № 9 Європейської Стратегії “Сталий розвиток та орієнтація на довгострокові результати”.	110
4. Європейська відзнака з питань інновацій та доброго врядування на місцевому рівні	133
II Правові інструменти Ради Європи з питань впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні.....	153
1. Європейська Хартія місцевого самоврядування та пояснювальний коментар до неї.....	153
2. Додатковий протокол до Європейської Хартії місцевого	

самоврядування та пояснювальний коментар до нього	169
3. Переглянута Європейська Хартія щодо участі молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях	178
4. Рекомендація 19 (2001) Комітету Міністрів Ради Європи «Про участь громадян у громадському житті на місцевому рівні»	190
5. Європейська Конвенція про участь іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні та пояснювальний коментар до неї	198
III. Навчальний модуль «Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування»	213
IV. Анотація англійською мовою	254

ВСТУПНЕ СЛОВО

Сьогодні Україна стоїть перед нагальною потребою здійснення широкомасштабної реформи адміністративно-територіального устрою та реформи місцевого самоврядування.

Безперечно, успішна реалізація реформи місцевого самоврядування сприятиме більш ефективній реалізації Україною політики європейської інтеграції, розвитку співробітництва з європейськими інституціями, насамперед з Радою Європи та Європейським Союзом.

Слід зазначити, що під час вступу до Ради Європи Україна, з метою дотримання статті 3 Статуту Ради Європи, взяла на себе низку зобов'язань, внесених до Висновку Парламентської Асамблеї Ради Європи № 190 (1995), зокрема щодо розвитку місцевої та регіональної демократії. Необхідно зауважити, що багато наших сусідів-країн Східної Європи ефективно використали своє членство у Раді Європи та різні механізми співпраці з цією організацією для досягнення відповідних критеріїв для набуття членства в Європейському Союзі, що є гарним прикладом й для України.

Згодом Україною було ратифіковано Європейську Хартію місцевого самоврядування, а також інші правові інструменти Ради Європи з питань розвитку місцевої та регіональної демократії.

Починаючи з 2008 року, Рада Європи та Міністерство регіонального розвитку та будівництва України активно співпрацюють у напрямку впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні.

“Добре місцеве та регіональне врядування” є суспільною цінністю, яку усі країни-члени Ради Європи бажають досягти задля забезпечення добробуту своїх громадян. В широкому розумінні цей термін означає демократичне, відповідальне, ефективне, прозоре та підзвітне врядування на місцевому і регіональному рівнях. Забезпечення доброго місцевого і регіонального врядування у країнах-членах РЄ стосується цілого ряду завдань, зокрема стосовно внутрішніх взаємовідносин між місцевою і регіональною владами, їх стосунків з іншими органами влади та громадянами тощо.

Одним з головних результатів міжнародного співробітництва у галузі місцевої та регіональної демократії стала підготовка Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, що є надзвичайно важливим кроком у подальшому розвитку місцевої демократії як в Україні, так і в інших європейських країнах.

Метою Стратегії є мобілізація і стимулювання діяльності усіх дійових осіб (центральної та місцевих органів влади, національних асоціацій органів місцевого самоврядування, громадських організацій, наукових установ, учбових закладів, широкого кола громадськості тощо) з метою посилення системи демократичного самоврядування, розвитку місцевої демократії, покращення менеджменту управління та якості послуг, що надаються громадянам.

Дана збірка підсумовує результати майже річної роботи з впровадження в Україні принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, яка була проведена Міністерством регіонального розвитку та будівництва України у співробітництві з Радою Європи, іншими партнерськими організаціями. Особливу увагу у цій роботі було приділено питанням більш активного залучення громадян до участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, реалізації політичних ініціатив європей-

ських інституцій, спрямованих на розвиток місцевої та регіональної демократії (День Європи, Європейський тиждень місцевої демократії тощо), а також розробці спеціальних навчальних модулів, які було впроваджено в Академії муніципального управління.

Особливу подяку за сприяння в реалізації плану заходів щодо впровадження Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та допомогу у підготовці цієї збірки хотілося б висловити п. Джованні ДІ СТАЗІ, постійному представнику Генерального Секретаря Ради Європи з питань впровадження Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, п. Мануелю ЕТТЕРУ, керівнику Швейцарського Бюро Співробітництва в Україні, п. Олаву БЕРСТАДУ, послу Королівства Норвегії в Україні, п. Даніелю ПОПЕСКУ, координатору програм Центру експертизи та реформування місцевого самоврядування Секретаріату Ради Європи, п. Аліні ТАТАРЕНКО, адміністратору Секретаріату Ради Європи, п. Греті БЛІНГ, представнику Норвегії в Європейському Комітеті з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи, п. Олені ЛИТВИНЕНКО, координатору програм Швейцарського Бюро Співробітництва в Україні, п. Наталії ЩЕРБАК, Виконавчому директору Центру досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі, п. Наталії РОМАНОВІЙ, голові Чернігівської обласної ради, Віце-Президенту Української Асоціації місцевих та регіональних влад, п. Володимирі УДОВИЧЕНКУ, Славутицькому міському голові, президенту ВГО «Клуб мерів», п. Байбі ПЕТЕРСОНЕ, керівнику проекту DANIDA, п. Ірмі ПІДТЕПІ, асистенту проекту DANIDA, п. Христині СУШКОВІЙ, завідувачу кафедрою муніципального права Академії муніципального управління, п. Віктору БАРВИЦЬКОМУ, викладачу кафедри муніципального права Академії муніципального управління.

Василь КУЙБІДА,

Міністр регіонального розвитку та будівництва України

РОЗДІЛ I

ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ ЄВРОПИ ТА ЇЇ СТАТУТНИХ І РОБОЧИХ ОРГАНІВ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Рада Європи є міжнародною організацією, яка була заснована 5 травня 1949 року як політичний союз між десятима європейськими державами - Великою Британією, Францією, Бельгією, Нідерландами, Люксембургом, Швецією, Норвегією, Данією, Італією та Ірландією. Штаб-квартира Ради Європи знаходиться у Страсбурзі (Франція).

Метою діяльності Ради Європи, до якої сьогодні входять 47 країн-членів (Албанія, Андорра, Вірменія, Австрія, Азербайджан, Бельгія, Боснія та Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Грузія, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, Латвія, Ліхтенштейн, Литва, Люксембург, Мальта, Молдова, Монако, Чорногорія (Монтенегро), Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Російська Федерація, Сан-Марино, Сербія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, «колишня Югославська Республіка Македонія», Туреччина, Україна, Велика Британія), є сприяння забезпеченню прав людини, верховенства права, розвитку демократії та доброго врядування, зокрема й на місцевому та регіональному рівнях.

Головним інструментом досягнення мети Ради Європи є, згідно її Статуту, укладання угод та здійснення спільних заходів в економічній, соціальній, культурній, науковій, правовій та адміністративній галузях, а також в галузі захисту прав і основних свобод людини. З моменту утворення Організації було розроблено та відкрито для підписання понад 200 договорів (хартій, конвенцій, угод). Деякі з них поширюють свою дію за межі Європи, оскільки вони відкриті для приєднання держав з інших континентів. Такий підхід дозволяє не тільки формувати загальноєвропейський правовий простір, але й розв'язувати певні проблеми у світовому масштабі.

Рада Європи здійснює діяльність через свої органи: Комітет Міністрів, Парламентську Асамблею, Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи та Європейський Суд з прав людини. Рада Європи фінансується урядами держав-членів пропорційно кількості їх населення та державних ресурсів.

Безперервність функціонування Організації забезпечує Секретаріат Ради Європи, в якому працюють понад 1300 працівників — громадян різних країн Європи. Очолює та координує роботу Секретаріату Ради Європи Генеральний секретар Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи обирається Парламентською Асамблеєю Ради Європи на п'ятирічний термін. У 2009 році на цю посаду було обрано Т.Ягланда. Генеральний секретар уповноважений визначати стратегічне спрямування робочих програм та бюджету Ради Європи, розробляти та здійснювати контроль над реалізацією програм міжурядового співробітництва.

Діяльність Організації охоплює такі сфери суспільного життя, як права людини, засоби масової інформації, співробітництво у правовій сфері, соціальне єднання, охорона здоров'я, освіта, культура, спорт, молодь, місцева демократія і транскордонне співробітництво, навколишнє середовище, регіональне планування, а також добре місцеве та регіональне врядування.

14 липня 1992 р. Україна заявила про своє бажання приєднатися до РЄ. До набуття членства в РЄ Україна стала стороною декількох конвенцій цієї Організації, зокрема Європейської культурної конвенції, Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства, Рамкової конвенція про захист національних меншин. 15 вересня 1995 р. у Києві було відкрито Центр інформації та документації РЄ, на базі якого у 2001 р. було створено Бюро інформації РЄ в Україні.

26 вересня 1995 р. Парламентська Асамблея РЄ ухвалила позитивний висновок № 190 (1995) щодо заявки України на вступ до Ради Європи.

19 жовтня 1995 р. Комітет Міністрів РЄ ухвалив резолюцію про запрошення України стати 37-м членом Організації. 9 листопада 1995 р. відбулась урочиста церемонія вступу України до РЄ, у Страсбурзі на площі перед Палацом Європи було піднято Державний прапор України.

Набувши членства в Раді Європи, Україна взяла на себе низку зобов'язань у сфері реформування чинного законодавства на основі норм та стандартів Ради Європи, зокрема з питань розвитку місцевої та регіональної демократії, а також забезпечення доброго врядування на центральному, регіональному та місцевому рівнях.

На сьогодні одним з основних напрямів співробітництва України та Ради Європи є впровадження Плану дій Ради Європи для України на 2008-2011 роки, розділ 4.1 якого присвячений питанням розвитку місцевої та регіональної демократії, а також впровадженню стандартів доброго врядування. Слід також зазначити, що забезпечення доброго врядування, зокрема на місцевому та регіональному рівнях, було визначено одним з пріоритетних напрямів діяльності Організації на третьому саміті голів урядів та керівників держав-членів Ради Європи, який відбувся у м. Варшаві у 2005 році.

1. Матеріали Європейських конференцій міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за регіональне та місцеве врядування

Важливим напрямом роботи Ради Європи є проведення тематичних конференцій європейських міністрів, відповідальних за окремі сектори, зокрема за питання регіонального та місцевого врядування.

Робочим органом, який готує сесії європейських конференцій міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, є Європейський Комітет з питань місцевої і регіональної демократії Ради Європи (CDLR), що діє відповідно до мандату Комітету Міністрів Ради Європи. В ньому представлені усі держави-члени Ради Європи на рівні офіційних представників - державних службовців та інших експертів у галузі місцевого самоврядування.

CDLR готує робочі матеріали (звіти, рекомендації, конвенції тощо) та консулює з питань місцевого та регіонального врядування статутні органи Ради Європи — Комітет Міністрів, ПАРЕ та КМРВЕ. Протягом 1998-2000 років представником України в CDLR був Ігор Михайлович Сагач, у 2001-2003 роках (та у 2006-2010 роках) - В'ячеслав Вікторович Толкованов, у 2003-2006 роках — Андрій Костянтинович Гук. У вересні 2009 року В.В.Толкованова було обрано головою CDLR.

Слід зазначити, що 13-та сесія Європейської конференції міністрів, яка відбулась 27-28 червня 2002 року у м. Гельсінкі (Фінляндія), була присвячена питанню розвитку регіонального врядування в державах-членах Ради Європи. На цій конференції було ухвалено Гельсінську декларацію, яка стосується основних принципів організації регіонального врядування та закликає узагальнити досвід країн-членів Ради Європи в сфері розвитку регіональної демократії в окремому правовому документі (конвенції або рекомендації Ради Європи).

На запрошення Уряду Угорщини, 14-та сесія Європейської конференції міністрів була організована у м. Будапешті (Угорщина) 24-25 лютого 2005 року. Згаданий захід був присвячений обговоренню завдань та пріоритетів діяльності національних урядів держав-членів Ради Європи з питань забезпечення доброго врядування та розвитку місцевої та регіональної демократії. За підсумками конференції було ухвалено Будапештський порядок денний щодо забезпечення доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях на 2005-2009 роки.

15-та сесія Європейської конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, була проведена 15-16 жовтня 2007 року у м. Валенсії (Іспанія). Європейськими міністрами було проаналізовано та обговорено стан впровадження Будапештського порядку денного щодо забезпечення доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях. В рамках конференції було розпочато нову кампанію Ради Європи «Європейський тиждень місцевої демократії», яка спрямована на підвищення рівня участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому та регіональному рівнях.

16-ту сесію Європейської конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, було організовано 16-17 листопада 2009 року у м. Утрехті (Королівство Нідерланди). В рамках конференції було відкрито для підписання два нові правові інструменти Ради Європи — додатковий протокол до Європейської Хартії місцевого самоврядування та третій додатковий протокол до Європейської Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами. Європейськими міністра-

ми було також підведено підсумки роботи з реалізації Будапештського порядку денного щодо забезпечення доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях. За підсумками роботи конференції було ухвалено новий (Утрехтський) порядок денний щодо забезпечення доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях на 2009-2013 роки. На загаданому заході було також ухвалено рішення щодо проведення наступної 17-ї сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, в Україні у 2011 році.

А. ДЕКЛАРАЦІЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ, СХВАЛЕНА НА 14-Й СЕСІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МІНІСТРІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ ТА МІСЦЕВЕ ВРЯДУВАННЯ (М. БУДАПЕШТ, УГОРСЬКА РЕСПУБЛІКА, 24-25 ЛЮТОГО 2005 РОКУ)

Ми, міністри країн-членів Ради Європи, відповідальні за регіональне та місцеве врядування, які взяли участь у 14-й сесії конференції (24-25 лютого 2005 року, м. Будапешт),

Із задоволенням відмічаємо, що велика кількість країн на Європейському континенті діє відповідно до принципів демократії, поваги до прав людини та верховенства права;

Усвідомлюємо, що завдання, які сьогодні постали перед Європою, не є завданнями виключно для європейських країн — вони є глобальними та мають паралельно вирішуватись як на міжнародному, так і на місцевому рівнях;

Усвідомлюємо, що громадяни європейських країн навіть більшою мірою, ніж можна було на це сподіватись, допомагають розвитку демократії та доброго врядування на усіх рівнях, що сприяє попередженню виникнення конфліктів, створенню стабільності та посиленню участі громадян у суспільно-політичному житті;

Впевнені у необхідності забезпечення демократичного, ефективного, адекватного виникаючим завданням, прозорого, публічного та підзвітного місцевого і регіонального врядування;

Визнаємо цінність міждержавної співпраці, започаткованої Радою Європи, конвенцій і рекомендацій та інформаційної бази, розробленої в рамках діяльності Організації;

Усвідомлюємо, зокрема, роль Європейської хартії місцевого самоврядування у формуванні принципів демократичної системи місцевого самоврядування та роль Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи у сприянні імплементації цих принципів шляхом здійснення моніторингу;

Відмічаємо, що як на національному, так і на європейському рівнях перед нашими країнами постали завдання, які стосуються, зокрема, спроможності місцевих і регіональних влад надавати високоякісні послуги та адекватно реагувати на законні вимоги та сподівання громадян, забезпечення відповідності між повноваженнями та ресурсами органів місцевої і регіональної влади, залучення громадян до вирішення суспільних питань на місцевому і регіональному рівнях, розвитку співпраці між місцевими і регіональними органами влади, включаючи міжнародне співробітництво;

Враховуючи прихильність наших країн цілям, методам та принципам діяльності Ради Європи, приймаємо рішення зміцнити міждержавну співпрацю наших країн та сприяти їй на спільне і добровільне досягнення глобальних цілей.

Враховуючи вищевикладене,

І. Вирішили:

- вважати “забезпечення доброго місцевого і регіонального врядування” глобальним завданням, яке має бути досягнуто країнами-членами Ради Європи з метою реагування на виклики, які постали перед європейським співтовариством, та забезпечення законних інтересів наших громадян;
- досягати визначених завдань шляхом співпраці з Радою Європи, зокрема з Парла-

- ментською Асамблеєю та Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи;
- ухвалити План діяльності, що додається до цієї Декларації, в якому визначено основні завдання, які постають перед нашими країнами-членами щодо забезпечення доброго місцевого і регіонального врядування, та впроваджувати його протягом наступних п'яти років як безпосередньо в країнах-членах, так і через діяльність Ради Європи;
- здійснювати моніторинг імплементації зазначеного Плану діяльності під час наших наступних конференцій.

II. Ухвалюємо наступні рекомендації та звернення:

- до Третього Саміту керівників держав та урядів країн-членів Ради Європи:

Ми рекомендуємо керівникам держав та урядів країн-членів Ради Європи під час третього саміту, який відбудеться 15-16 травня 2005 р. у м. Варшаві (Польща):

- відобразити у майбутніх планах діяльності Організації той факт, що ефективна демократія та добре врядування на місцевому і регіональному рівнях є важливими для:
 1. Попередження конфліктів та зміцнення стабільності;
 2. Забезпечення сталого економічного розвитку;
 3. Підвищення рівня участі громадян у суспільному житті;
 4. Забезпечення високого рівня надання послуг населенню та, як наслідок, створення громад “сталого розвитку”¹;
- визнати, що така демократія і врядування можуть бути досягнуті шляхом активного залучення до співпраці громадян та інститутів громадянського суспільства;
- включити до плану діяльності Ради Європи, який має бути ухвалений на Варшавському саміті, положення щодо досягнення спільної мети - забезпечення доброго місцевого і регіонального врядування;
- здійснити необхідні кроки стосовно імплементації плану дій щодо забезпечення доброго місцевого та регіонального врядування, ухваленого на 14-й сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, а також забезпечити у подальшому належний розвиток стандартів демократії та доброго врядування;
- співпрацювати з країнами-членами Ради Європи задля сприяння впровадженню цих стандартів і поширенню кращих практик, зокрема через створення у Секретаріаті Ради Європи Центру з питань експертизи та реформування місцевого самоврядування з метою надання допомоги країнам-членам реалізувати у співпраці з Конгресом Ради Європи, країнами-членами та національними асоціаціями місцевих і регіональних влад діяльність, спрямовану на розвиток місцевої та регіональної демократії;
- внести вклад у розвиток транскордонного співробітництва, зокрема шляхом ухвалення, у разі необхідності, третього додаткового протоколу до Мадридської рамкової конвенції з метою врегулювання правового статусу об'єднань транскордонного співробітництва;

¹ Громади «сталого розвитку» — це території, де люди бажають жити і працювати як сьогодні, так і в майбутньому. Вони відповідають різноманітним вимогам існуючих та потенційних резидентів, здійснюють охорону природного середовища та роблять відповідний внесок у підвищення якості життя громадян. Ці громади є безпечними та самодостатніми. Вони забезпечують високий рівень якості послуг, які надаються громадянам.

- до Парламентської Асамблеї:

Ми хочемо подякувати Парламентській Асамблеї Ради Європи за її участь та внесок до організації цієї Конференції і запрошуємо Асамблею усіма можливими засобами сприяти спрощенню доступу до інформації у сфері місцевої і регіональної демократії, а також запрошуємо продовжити співробітництво з відповідними міжурядовими структурами;

- до Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи:

Ми хочемо подякувати Конгресу за його участь та внесок до організації цієї Конференції, а також за його діяльність щодо здійснення моніторингу імплементації положень Європейської Хартії місцевого самоврядування;

Ми запрошуємо Конгрес сприяти усіма можливими засобами розповсюдженню та спрощенню доступу до інформації у сфері місцевої і регіональної демократії, а також використовувати цю інформацію в контексті проведення моніторингу імплементації положень Європейської Хартії місцевого самоврядування;

Ми також запрошуємо Конгрес продовжувати та, де це є можливим, зміцнювати співробітництво з відповідними міжурядовими структурами з метою впровадження стандартів доброго місцевого і регіонального врядування та якомога більш повного виконання вимог, визначених у доданому до цього документу Плані дій;

- до Комітету Міністрів Ради Європи:

Ми хочемо подякувати Комітету Міністрів за його участь та внесок до організації цієї Конференції;

Ми запрошуємо Комітет Міністрів:

- ухвалювати щорічні робочі плани з питань розвитку місцевої і регіональної демократії, що має прискорити виконання мети стосовно “забезпечення доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях”, а також впровадження ухваленого нами Плану;
- передбачити у щорічному бюджеті Організації адекватні ресурси для виконання діяльності щодо імплементації вищезгаданого Плану;
- надавати усім урядам, на їх запит, будь-яку допомогу, необхідну для досягнення європейських стандартів з питань розвитку місцевої демократії;
- забезпечити здійснення міжнародними структурами моніторингу за виконанням цієї Декларації та підготовку відповідних звітів до наступних конференцій європейських міністрів.

Б. ПЛАН ДІЙ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ І РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Ми, міністри європейських країн, відповідальні за питання місцевого і регіонального розвитку, які взяли участь у 14-й сесії конференції (24-25 лютого 2005 р., м. Будапешт),..

відповідно до домовленості щодо “забезпечення доброго місцевого і регіонального врядування” в якості загальної мети та враховуючи висловлені з цього приводу точки зору, а також інформацію, що була надана під час конференції, визначаємо наступні основні завдання та беремо на себе зобов’язання здійснювати наступні види діяльності як безпосередньо в країнах-членах Ради Європи, так і через інституції Ради Європи протягом наступних п’яти років:

Стосовно демократичних принципів з питань участі громадян у громадському житті на місцевому і регіональному рівнях

Завдання:

- Дослідження питань стосовно низького рівня участі громадян у місцевих та регіональних виборах в європейських країнах;
- Реагування на зміну підходів щодо залучення громадян до суспільного життя на місцевому рівні та, у деяких випадках, підвищення рівня зацікавленості громадян до такої участі;
- Збільшення рівня участі іноземних громадян у суспільному житті на місцевому рівні.

Діяльність:

- Здійснювати моніторинг імплементації Рекомендації 19 (2001) Комітету Міністрів Ради Європи щодо участі громадян у громадському житті на місцевому рівні;
- Продовжувати роботу щодо ідентифікації шляхів, за допомогою яких інформаційні та комунікаційні технології сприятимуть реалізації демократичних реформ на місцевому і регіональному рівнях;
- Перевірити дієвість використання форм голосування поза межами виборчих дільниць;
- Розвивати та використовувати інструменти оцінки ефективності заходів щодо підвищення рівня участі громадян у громадському житті на місцевому рівні;
- Перевірити ефективність та дієвість застосування підготовлених міжнародних правових стандартів щодо участі громадян у громадському житті на місцевому і регіональному рівнях;
- Ідентифікувати шляхи усунення будь-яких перепон щодо приєднання до Європейської Конвенції про участь іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні та ратифікації її у найближчий час.

Стосовно правових рамок та інституційної структури органів місцевого і регіонального врядування

Завдання:

- Належне втілення принципу субсидіарності шляхом визначення та правового регулювання питань щодо повноважень, структури та кордонів місцевих та регіональних влад;
- Зміцнення та створення належних умов для міжмуніципального співробітництва;
- Налагодження ефективних взаємовідносин між різними рівнями публічної влади, зокрема між центральними та місцевими органами влади.

Діяльність:

- Здійснювати моніторинг стану розвитку регіонального самоврядування з метою визначення інноваційних та будь-яких інших питань, що представляють спільний інтерес для більшості країн-членів Ради Європи;
- Поширювати знання, досвід та інформацію стосовно міжмуніципального співробітництва з метою визначення кращих практик, сприяння їх розповсюдження та розробки загальних рекомендацій;
- Поширювати знання, досвід та інформацію стосовно взаємовідносин між центральними та місцевими органами влади з метою визначення кращих практик та розробки загальних рекомендацій з цього питання;
- В процесі реформування системи місцевого і регіонального самоврядування поважати принципи, закріплені в Європейській Хартії місцевого самоврядування, та керуватися положеннями Рекомендації 12 (2004) Комітету Міністрів Ради Європи щодо процедури зміни кордонів та/або структури органів місцевої і регіональної влади. Стосовно фінансових ресурсів місцевих і регіональних влад

Завдання:

- Підвищення рівня ресурсів місцевих та регіональних влад відповідно до покладених на них повноважень;
- Знаходження оптимальних шляхів залучення ресурсів до бюджету з метою надання можливості органам місцевої і регіональної влади надавати громадянам послуги, які відповідають їх потребам;
- Забезпечення належного балансу між рівнем автономії органів місцевої і регіональної влади в управлінні фінансами та рівнем їх підзвітності.

Діяльність:

- Використовувати, імплементувати та зміцнювати роль, де це є можливим, інструментів¹ Ради Європи з питань місцевих і регіональних фінансів, зокрема Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи (2004) I щодо фінансового та бюджетного управління на місцевому і регіональному рівнях та Рекомендації (2005) I Комітету Міністрів Ради Європи щодо фінансових ресурсів місцевих та регіональних влад;
- Сприяти здійсненню оцінки впливу документів Ради Європи на розвиток місцевих фінансів;
- Обговорювати питання оновлення деяких попередніх звітів з питань місцевих і регіональних фінансів, зокрема, звіту “Місцеві фінанси у країнах Європи”, який було розглянуто на 11-й сесії Європейської конференції міністрів (Лісабон, 1996 р.).

Завдання:

Зміцнення керівної ролі та управлінської спроможності органів місцевої і регіональної влади з питань управління та надання більш якісних послуг населенню, не зважаючи на дефіцит бюджету.

Діяльність:

- Здійснювати обмін досвідом з питань надання послуг та підвищення інституційної спроможності органів місцевої і регіональної влади з метою визначення кращих практик та можливої розробки рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи у цій сфері;
- Дотримуватись та забезпечувати імплементацию положень, де це є можливим, рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи з питань надання послуг населенню органами місцевої і регіональної влади;

¹ Міжнародні правові договори (хартії, конвенції, угоди), резолюції, рекомендації тощо.

- Розглянути можливі шляхи співробітництва місцевих та регіональних влад з іншими органами влади (міжмуніципальне співробітництво, співпраця з владами різних рівнів) та з приватним сектором (партнерство, концесія, укладення угод щодо виконання певної діяльності) з метою підвищення якості послуг, що надаються громадянам.

Стосовно публічної етики на місцевому і регіональному рівнях

Завдання:

Забезпечення етичної поведінки службовців органів місцевої і регіональної влади, виборних посадових осіб, поваги до місцевого і регіонального самоврядування, а також індивідуальних прав та законних інтересів громадян.

Діяльність:

- Продовжити оновлення Керівних принципів з питань публічної етики на місцевому рівні та розробити, якщо це є можливим, посібник з цих питань;
- Збирати та поширювати кращі практики стосовно оцінки відповідності стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях;
- Обмінюватись досвідом та надавати інформацію, необхідну для перегляду Керівних принципів, протягом трьох-чотирьох років.

Стосовно розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва між територіальними громадами або владами

Завдання:

- усунення існуючих правових і адміністративних перепон на шляху до розвитку транскордонного та міжтериторіального співробітництва;
- знаходження шляхів та засобів надання територіальним громадам та органам, з якими вони здійснюють транскордонне співробітництво, можливостей для розвитку цього співробітництва;
- розробка чітких та дієвих правових та інституційних рамок для розвитку транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади.

Діяльність:

- використовувати “контрольний список” заходів, які були реалізовані до або після ратифікації Мадридської рамкової конвенції щодо транскордонного співробітництва та додаткових протоколів до неї з метою надання максимального сприяння в реалізації визначених завдань;
- забезпечити імплементацію, де це є можливим, Рекомендації (2005) 2 Комітету Міністрів Ради Європи щодо кращих практик у галузі транскордонного і міжтериторіального співробітництва та усунення перепон на шляху до його розвитку;
- визначити посадові особи або інституції, які мають повноваження у галузі розвитку транскордонного і міжтериторіального співробітництва на загальнодержавному рівні (або на рівні регіонів, де це є можливим) з метою створення у співробітництві з Радою Європи інформаційної бази, через яку будуть надходити запити та поширюватись інформація та інші документи;
- у співпраці з асоціаціями органів місцевої влади на національному та європейському рівнях, розвивати та сприяти використанню навчальних методик та інструментів, спрямованих на підвищення спроможності органів місцевої влади в реалізації ініціатив у сфері транскордонного співробітництва;
- продовжувати співробітництво з Радою Європи з метою ухвалення третього додатко-

вого протоколу до Мадридської рамкової конвенції з питань транскордонного співробітництва.

Крім того, ми зобов'язуємось.

Стосовно документів Ради Європи:

- здійснити якомога повну імплементацію відповідних норм та рекомендацій на національному, місцевому та регіональному рівнях та забезпечити їх переклад на офіційні мови країн-членів Ради Європи;
- розповсюдити відповідні документи та забезпечити організацію заходів з їх популяризації;
- збирати інформацію від відповідних організацій та інституцій щодо імплементації зазначених документів та надавати звіти органам Ради Європи з метою поширення досвіду, організації навчання, а також постійного оновлення та удосконалення існуючої документальної бази.

Стосовно інформаційної бази Ради Європи:

З метою підвищення обізнаності та забезпечення користування інформаційною базою, де це видається можливим:

- здійснити переклад тієї частини інформації, яка найбільшою мірою стосується відповідних органів країн-членів Ради Європи, асоціацій органів місцевої влади та громадян;
- сприяти доступу до інформаційної бази осіб, що зацікавлені у її використанні;
- здійснити подальше оновлення бази даних, яка має забезпечуватись відповідними органами Ради Європи.

Стосовно участі у діяльності Ради Європи:

- переглянути методики діяльності та процедури, згідно з якими діють відповідні національні органи влади для того, щоб їх участь у міжурядовій співпраці на рівні Ради Європи відповідала поставленим пріоритетам;
- здійснити обмін досвідом з метою визначення кращих практик у цій сфері та моніторингу їх реалізації.

В. ЗВІТ ПРО ВИКОНАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ, УХВАЛЕНОЇ НА 14-Й СЕСІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МІНІСТРІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ ТА МІСЦЕВЕ ВРЯДУВАННЯ

Вступ

Будапештську резолюцію з питань місцевого та регіонального врядування було ухвалено на 14-й сесії Європейської конференції міністрів у Будапешті (2005 р.) У цій резолюції Рада Європи визначає напрями та структуру міжурядової співпраці з питань місцевого та регіонального розвитку на період 2005-2009 років.

Що стосується питань міжурядової співпраці, Європейському Комітету з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) було доручено забезпечити реалізацію положень Резолюції під наглядом самих міністрів. На 15-й сесії Європейської конференції (м. Валенсія, 15-16 жовтня 2007 р.) міністри перевірили стан виконання документу та внесли до нього зміни і доповнення.

Даний звіт Комітету CDLR пропонує загальний огляд вжитих заходів та результатів, які було досягнуто у зазначений період. До звіту також додається детальний опис (додаток I) зазначених заходів у вигляді таблиці.

На додаток до заходів CDLR, діяльність Ради Європи з питань розвитку місцевої та регіональної демократії також охоплює програми співпраці для забезпечення демократичної стабільності, програми Центру експертизи реформи місцевого врядування та Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні. Окрім цього, Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи реалізує різноманітні заходи, спрямовані на розвиток місцевої та регіональної демократії.

Місцева та регіональна демократія

Концепцію місцевої та регіональної демократії можна відобразити у вигляді двох пов'язаних між собою, але у той же час самостійних видів взаємовідносин: “вертикальні” стосунки між центральними та місцевими і регіональними органами влади, з одного боку, та “горизонтальні” стосунки між громадянами та місцевими і регіональними органами влади, з іншого боку.

Стосунки між центральним урядом та місцевими і регіональними владами стосуються реалізації принципів субсидіарності та розподілу повноважень між різними рівнями державного управління, а також розподілу фінансових ресурсів через оподаткування та надання спеціальних субсидій, зокрема для надання специфічних послуг. Стосунки між громадянами та місцевими і регіональними владами, керівним принципом яких є належне за якістю врядування на місцевому та регіональному рівнях, значною мірою залежать від наявних обсягу та засобів участі громадян та інститутів громадянського суспільства у місцевих та регіональних справах. Ще одним ключовим фактором є дотримання норм публічної етики на місцевому та регіональному рівнях.

Міжнародний вимір місцевої та регіональної демократії знаходить своє відображення, зокрема, у транскордонному та міжрегіональному співробітництві та у співпраці між місцевими та регіональними владами різних країн. Він може також впливати на два базові комплексні види стосунків, які були зазначені вище.

Концепція місцевої та регіональної демократії є неподільною: такі аспекти, як

юридичні повноваження, фінансові ресурси, адміністративний ресурс на місцевому та регіональному рівнях, участь громадян, транскордонна та міжтериторіальна співпраця, публічна етика впливають один на одного. Ефективна реалізація концепції місцевої та регіональної демократії вимагає не лише уваги до окремих питань, але й їх комплексного розв'язання у зв'язку з іншими аспектами.

Такий підхід лежить в основі Будапештської резолюції, яку було актуалізовано під час 15-ї сесії Європейської конференції міністрів, яка відбулась у м. Валенсії. Ця резолюція стала визначальною для встановлення глобальних завдань, які стоять перед державами-членами РЄ, та для визначення заходів, необхідних для забезпечення ефективного демократичного врядування на місцевому та регіональному рівнях.

Контекст роботи з питань розвитку місцевої та регіональної демократії

Місцева та регіональна демократія є важливим елементом у функціонуванні європейських країн. Ратифікація ухваленої у 1985 р. Європейської хартії місцевого самоврядування, яка на сьогодні є єдиною міжнародною угодою, що визначає принципи місцевого самоврядування, є необхідною умовою для набуття членства в Раді Європи. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи здійснює моніторинг виконання положень Хартії, що свідчить про постійні намагання Ради Європи поглиблювати та розширювати концепцію «демократії» на усіх рівнях публічної влади.

Міжурядову співпрацю у цій галузі забезпечує Європейський Комітет з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) Ради Європи. Предметом його діяльності є обмін інформацією між державами-членами, аналіз та порівняння національного досвіду, визначення стандартів, сприяння їх впровадженню та оцінка їх впливу з метою удосконалення демократичної системи врядування в усіх державах-членах Ради Європи.

Міжурядова співпраця отримує додаткову підтримку у вигляді пропозицій та рекомендацій Парламентської Асамблеї та Конгресу Ради Європи. Європейська конференція міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, реалізує свою діяльність через визначення цілей та заходів, а також забезпечує політичну реалізацію відповідних рішень керівниками органів державного управління у різних країнах.

I. Реалізація Будапештської резолюції (2005-2009)

Окрім головної мети, яка була визначена під час Будапештської конференції міністрів та сформульована як “забезпечення належного місцевого та регіонального врядування”, Будапештська резолюція охоплює чотири ключові складові місцевої та регіональної демократії:

- правові рамкові умови та інституційна структура місцевих та регіональних органів управління;
- місцеві і регіональні фінанси та публічні послуги;
- демократична участь та публічна етика на місцевому та регіональному рівнях;
- транскордонне співробітництво між місцевими та регіональними владами.

Задля досягнення зазначеної мети було розроблено законодавство, яке визначає стандарти місцевого та регіонального врядування та містить загальні правила для держав-членів Ради Європи. Також було створено інформаційну базу, яка повинна допомагати державам-членам поглиблювати свою обізнаність з даною темою, знаходити шляхи для власного удосконалення та поширювати позитивний досвід інших країн. Активне впровадження відповідного законодавства та поширення наявної інформації, а також перевірка її актуальності для країн-членів ЄС, залишаються необхідними та корисними для

успішного функціонування місцевих та регіональних влад.

Розробка законодавства, яке визначає стандарти доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях

Протягом 2005-2009 років Комітетом CDLR у тісній співпраці з Парламентською Асамблеєю та Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи було підготовлено наступні нормативно-правові документи:

Додаткові протоколи

- Додатковий протокол до Європейської Хартії місцевого самоврядування (17 листопада 2009);
- Протокол № 3 до Європейської конвенції про засади транскордонного співробітництва між територіальними громадами або владами (17 листопада 2009).

Рекомендації

- Рекомендація (2005) 1 Комітету Міністрів Ради Європи стосовно фінансових ресурсів місцевих та регіональних органів управління (19 січня 2005);
- Рекомендація (2005) 2 Комітету Міністрів Ради Європи стосовно успішного практичного досвіду транскордонної та міжтериторіальної співпраці між територіальними громадами або владами стосовно усунення перепон для такої співпраці (19 січня 2005);¹
- Рекомендація (2005) 3 Комітету Міністрів Ради Європи стосовно вивчення мов сусідніх країн у прикордонних регіонах;
- Рекомендація (2007) 4 Комітету Міністрів Ради Європи стосовно публічних послуг, які надаються місцевим та регіональним владам (31 січня 2007);
- Рекомендація (2007) 12 Комітету Міністрів Ради Європи стосовно інституційного забезпечення діяльності місцевого та регіонального рівнів публічної адміністрації (10 жовтня 2007);
- Рекомендація (2009) 2 Комітету Міністрів Ради Європи стосовно оцінки, аудиту та моніторингу участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні (11 березня 2009).

Після схвалення цих документів Радою Європи було проведено активну роз'яснювальну роботу (підготовка пояснювальних коментарів, переклад інформаційних брошур, проведення семінарів тощо).

Комітет CDLR щороку організує “круглий стіл”, на якому обговорюється питання підписання або ратифікації Європейської Конвенції про участь іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні (CETS № 144). Результати цього круглого столу відображаються у відповідному звіті з питань участі громадян у громадському житті на місцевому рівні.

Розвиток інформаційної бази

Інформаційна база складається з тематичних звітів, інформаційних посібників та звітів стосовно конкретних країн. З цією інформацією можна ознайомитись у друкованому вигляді або на веб-сторінці Ради Європи. Враховуючи велику кількість практичних прикладів, згадані джерела інформації є корисними для країн-членів.

Публікації:

- Посібник з питань впровадження стандартів публічної етики на місцевому рівні;

¹ Не є частиною Будапештської резолюції

- Посібник з питань публічних фінансів на місцевому та регіональному рівнях;
- Посібник з питань транскордонного співробітництва;
- Посібник з питань структури та функціонування місцевої та регіональної демократії у країнах-членах РЄ (Бельгії, Данії, Фінляндії, Ісландії, Італії, Латвії, Литві, Люксембурзі, Мальті, Нідерландах, Португалії, Румунії, Російській Федерації, Словенії, Швеції, Туреччині).

Звіти про практичний досвід європейських країн:

- Звіт про розвиток регіонального самоврядування у країнах-членах Ради Європи;
- Звіт про стосунки між центральними та місцевими органами влади;
- Звіт про міжмуніципальну співпрацю;
- Звіт про компетенції місцевих органів влади;
- Звіт про управління якістю в роботі органів місцевого самоврядування;
- Звіт про правила фінансової звітності на місцевому рівні;
- Звіт про внутрішній аудит на місцевому та регіональному рівнях;
- Звіт про фінансування нових завдань органів місцевого самоврядування;
- Звіт про ступінь узгодженості політики країн-членів з стандартами Ради Європи у галузі місцевих фінансів;
- Звіт про успішний практичний досвід співробітництва між місцевими/регіональними органами влади та приватним сектором (“державно-приватне партнерство”).

Було також розроблено інформаційні бази даних LOREG у 2000 році та MORE у 2007 році.

Було забезпечено два нові інструменти Ради Європи, а саме:

- CLEAR — з питань оцінки питань демократичної участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні;
- інструмент з питань оцінки обсягу повноважень органів місцевого самоврядування.

II. Удосконалення методів роботи Комітету CDLR

Протягом кількох останніх років Комітет CDLR постійно перевіряв ефективність своїх методів міждержавної співпраці для того, щоб бути впевненим у їх відповідності справжнім потребам країн-членів та їх належній ролі на національному рівні.

Ці зусилля також були спрямовані на стандартизацію роботи на рівні підкомітетів, функція яких полягає у наданні допомоги діяльності Комітету CDLR через узагальнення базової інформації, попереднє обговорення заходів та підготовку проектів документів. Це дозволяє Комітету CDLR зосередитися на своїх стратегічних завданнях, обговоренні найбільш важливих питань та ухваленні розроблених проектів документів. У період з 2005 по 2009 роках кількість підкомітетів було скорочено з чотирьох до трьох. Їх засідання проводяться два рази на рік, але лише у тому випадку, коли цього вимагає порядок денний роботи Комітету CDLR. У цих підкомітетах працюють представники усіх країн-членів, але Рада Європи відшкодовує витрати лише окремих представників (від 13 до 19) у відповідності з правилами та критеріями CDLR, які базуються на зацікавленості та реальній участі країн-членів в роботі Комітету. Активна участь великої кількості представників країн-членів у роботі підкомітетів, навіть за відсутності відшкодування витрат, засвідчує корисність роботи Комітету CDLR.

Ще одним аспектом цієї роботи є посилення участі країн-членів у роботі Ради Єв-

ропи у сфері місцевої та регіональної демократії. Завдяки контактам на високому рівні, країни-члени усвідомили важливість Комітету CDLR як єдиного європейського форуму, де питання місцевої та регіональної демократії обговорюються на міжурядовому рівні. Вони можуть надсилати до роботи в Комітеті CDLR своїх представників, чий посадовий рівень та адміністративні функції у відповідних міністерствах найбільшим чином відповідають спеціалізації роботи Комітету CDLR. Окрім цього, для міжурядової співпраці має велике значення її спрямування на особливо важливі сфери життя та поточні проблеми, з якими стикаються країни-члени. З цією метою було запроваджено інноваційні методи співпраці, які не вимагають додаткових коштів, а саме:

1) “Служба швидкого реагування”, яка була створена у 2008. Її діяльність забезпечується Секретаріатом CDLR та використовується у тих випадках, коли країна-член бажає отримати оперативну відповідь від інших держав на окремі питання, які стосуються місцевої та регіональної демократії. Щорічно Секретаріат отримує 5-7 таких запитів. Практичний досвід свідчить про швидке реагування з боку представників держав-членів та їх шире бажання допомогти колегам.

2) “Семінари”, які також є повноцінним методом роботи з 2008 р., передбачають організацію зустрічей за участі представників держав-членів, присвячених актуальним питанням місцевого і регіонального розвитку та обміну відповідним досвідом. Окрім національних делегацій (членів Комітету CDLR), у цих семінарах беруть участь представники органів Ради Європи та будь-яких інших організацій, які виявили зацікавленість до теми семінару. Семінари є популярним інструментом, оскільки вони надають можливість ознайомитись з точною інформацією про існуючу ситуацію або актуальні проблеми країн-членів, а також дозволяють обмінюватись знаннями та практичним досвідом. Протягом 2009 року було організовано два семінари: “Представництво європейських регіонів на національному та європейському рівні” (Зальцбург, Австрія) та “Адаптація регіональних фінансів до завдань регіонального рівня: забезпечення узгодженості у довгостроковій перспективі” (Сен-Гален, Швейцарія).

Залучення країн-членів до роботи Комітету CDLR також передбачає призначення доповідачів з окремих питань, які працюють на добровільних засадах. Завдання доповідача полягає у пошуку та аналізі актуальної інформації за допомогою своїх колег-представників країн-членів, яку він може використати при підготовці звіту, на основі якого можна провести обговорення або ухвалити те чи інше рішення Комітету CDLR.

III. Оцінка та подальші перспективи роботи

Ухвалення міністрами Будапештського порядку денного було новацією. Підхід, компонентом якого стала розробка плану дій для міжурядової співпраці та періодична перевірка його виконання, виявився цілком успішним. Міністри не лише перевірили та внесли необхідні зміни до Будапештського порядку денного, але й розробили новий Утрехтський порядок денний на період 2010-2013 років.

З огляду на цей звіт можна стверджувати, що пункти Будапештської резолюції, переглянуті у Валенсії, було виконано у повному обсязі. Реалізацію деяких заходів, які потребують дещо більшого часу, буде продовжено після 2009 року, що не передбачає втрати їх актуальності.

Положення резолюції реалізуються за допомогою гнучких та інноваційних методів (засідання комітету, семінари, залучення доповідачів та консультантів тощо). Комітет CDLR

вніс зміни до своєї роботи у відповідності до нових пріоритетів. Звіт Квініємі враховує ці зміни та містить нові пропозиції стосовно подальшого удосконалення роботи Комітету CDLR.

Самі країни-члени також підтверджують актуальність роботи Комітету CDLR. Робоча група з питань інституційної реформи Комітету Міністрів Ради Європи надіслала країнам-членам анкету для оцінки результатів роботи Комітету. Отримані відповіді свідчать про позитивну оцінку виконаної роботи та про те, що ця робота є дуже корисною для розробки національного законодавства, початку публічного обговорення відповідних ініціатив та поширення кращих практик. Це стосується, зокрема, наступних сфер: місцевого самоврядування та місцеві і регіональні органи управління, транскордонне співробітництво, професійна етика, статус працівників місцевих органів влади, участь громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, місцеві вибори, місцеві фінанси та реалізація принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.

Загальна структура міжурядової співпраці засвідчує, що різні компоненти усе сильніше доповнюють один одного: Комітет CDLR та його діяльність, заходи на місцях (співпраця та допомога), створення інституційного ресурсу (Центр експертизи) та загальне пропагування принципів доброго врядування на місцевому рівні (Стратегія).

З урахуванням набутого досвіду, під час 16-ї сесії Європейської конференції міністрами було визначено нові пріоритети щодо розвитку місцевої та регіональної демократії в європейських країнах, що сприятиме ухваленню нової програми заходів на рівні Ради Європи.

**Г. ДЕКЛАРАЦІЯ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ
НА МІСЦЕВОМУ І РЕГІОНАЛЬНУ РІВНЯХ, УХВАЛЕНА НА 15-Й СЕСІЇ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МІНІСТРІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ,
ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ ТА МІСЦЕВЕ ВРЯДУВАННЯ
(М. ВАЛЕНСІЯ, ІСПАНІЯ, 15-16 ЖОВТНЯ 2007 РОКУ)
(витяг)**

1. Висловлюємо нашу рішучість у «впровадженні доброго місцевого і регіонального врядування» з метою належного реагування на виклики, що постають перед нашими суспільствами, а також з метою задоволення законних інтересів наших громадян;

2 Посилаючись на Декларацію, схвалену 25 лютого 2005 року в місті Будапешті, ми підкреслюємо важливість даної мети, яка переслідується країнами-членами Ради Європи у співробітництві з Парламентською Асамблеєю та Конгресом місцевих та регіональних влад;

3 Висловлюємо наше задоволення у зв'язку з політичною підтримкою програми дій, прийнятої у Будапешті, та її включення до Варшавського Плану дій, що був ухвалений на третьому саміті голів урядів та керівників держав-членів Ради Європи (16-17 травня 2005 року);

4 Вітаємо Меморандум про взаєморозуміння між Радою Європи та Європейським Союзом, а також із задоволенням підкреслюємо, що даний меморандум акцентує увагу на розвитку співробітництва з питань демократії та доброго врядування;

5 Приймаємо до уваги діяльність «Форуму за майбутнє демократії», зокрема результати його третьої сесії на тему «Влада та розширення прав і можливостей: взаємозалежність демократії і прав людини» (м. Стокгольм (Швеція), 13-15 червня 2007 року);

6 Підтримуємо подальшу імплементацію заходів і стратегій для сприяння ефективній децентралізації та впровадження доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях у Південно-Східній Європі у відповідності з висновками міністерської конференції, яка відбулась у м. Скоп'є;

7. Висловлюємо наше задоволення у зв'язку з ухваленням на Конференції, організованої програмою ООН - Хабітат 23 квітня 2007 року у м. Найробі, Керівних принципів щодо децентралізації, які сприяють поширенню та зміцненню принципів місцевого самоврядування в усьому світі;

8. Ухвалюємо наступні документи з урахуванням принципів Європейської Хартії місцевого самоврядування:

- Декларація про демократичну участь та публічну етику на місцевому та регіональному рівнях;
- Декларація про регіональне самоврядування;
- Декларація щодо співробітництва з питань забезпечення доброго місцевого та регіонального врядування (План дій, ухвалений на Будапештській конференції);
- Декларація про Європейську стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні;
- Декларація про Європейський тиждень місцевої демократії;
- Декларація про погляд у майбутнє.

**Г. ЗВІТ МІНІСТРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО ВРЯДУВАННЯ
РЕСПУБЛІКИ ФІНЛЯНДІЯ МАРІ КІВІНІЄМІ НА ТЕМУ «ЯК ПОКРАЩИТИ
РОБОТУ РАДИ ЄВРОПИ У СФЕРІ МІСЦЕВОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ»,
ПРЕДСТАВЛЕНИЙ НА 15-Й СЕСІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МІНІСТРІВ,
ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА МІСЦЕВЕ/РЕГІОНАЛЬНЕ ВРЯДУВАННЯМ
(М. УТРЕХТ, КОРОЛІВСТВО НІДЕРЛАНДИ, 16-17 ЛИСТОПАДА 2009 РОКУ)**

Вступ

На 15-й сесії Європейської конференції міністрів, яка відбулась у м. Валенсії в жовтні 2007 року, мої колеги доручили мені підготувати звіт з питань розвитку діяльності Ради Європи у галузі місцевого та регіонального врядування.

Даний звіт було підготовлено у тісній співпраці з усіма державами-членами Ради Європи. Було організовано два раунди письмових консультацій, мета яких полягала в тому, щоб закликати міністрів поділитись своїми думками про роботу Ради Європи в галузі місцевого та регіонального врядування сьогодні і в майбутньому.

Зміст початкової версії звіту обговорювався на кількох двосторонніх та багатосторонніх зустрічах з моїми колегами-міністрами, посадовцями з міністерств та Секретаріату Ради Європи.

Даний документ, який є результатом цих консультацій, був представлений на 15-й сесії конференції міністрів (м. Утрехт, Королівство Нідерланди, листопад 2009 року).

Місцева демократія є складовою частиною демократичних процесів у всіх європейських державах.

Майже всі члени Ради Європи ратифікували Європейську Хартію місцевого самоврядування, тим самим визнаючи, що ефективне і демократичне місцеве самоврядування є невід'ємною частиною їх демократичної структури.

Разом з тим важливим завданням є забезпечення якості демократичних процесів на місцевому та регіональному рівнях. Ми повинні забезпечити, щоб органи місцевого самоврядування орієнтувались на надання більш якісних послуг для громадян.

Місцева та регіональна демократія є важливим питанням, над яким слід серйозно працювати на європейському рівні з метою вирішення наступних питань: забезпечення оптимального рівня якості послуг для громадян, необхідність раціоналізації територіальної організації влади в державі, необхідність подолання відчуженості між громадами, громадянами та органами влади, забезпечення розвитку демократії, задоволення законних інтересів членів територіальних громад.

Процес навчання один від одного на основі обміну інформацією ґрунтується на спільних цінностях, які поділяються європейськими країнами. Вони мають спільну фундаментальну ціль: надати своїм громадянам більш якісні послуги. В епоху глобалізації європейські держави повинні постійно розвиватись, вчитись один у одного з метою більш ефективного реагування на нові виклики.

У зв'язку з цим Рада Європи ідеально підходить для здійснення функцій «навчальної інституції» в сфері місцевої та регіональної демократії.

По-перше, вона може висвітлити це питання з усіх точок зору: демократії, участі громадян, місцевих фінансів, інститутів місцевої демократії, а також відносин з централь-

ними органами влади. Інші міжурядові організації можуть займатись тільки секторальними аспектами.

По-друге, вона пропонує організаційну структуру, яка включає усі відповідні інституції та посадові особи, а саме: міністрів закордонних справ через Комітет Міністрів Ради Європи; міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, через їх міністерську конференцію; державних службовців через Європейський Комітет з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) та експертні комітети; національні парламенти через Парламентську Асамблею; неурядові організації через Конференцію міжнародних неурядових організацій; обраних посадових осіб місцевих та регіональних влад через Конгрес Ради Європи. Необхідною умовою ефективної роботи є добрі відносини між Комітетом CDLR, Комітетом Міністрів та Конгресом Ради Європи.

По-третє, вона забезпечує надійну методологію та інструменти. На додаток до широкого кола нормативних актів було розроблено цілісну базу інформації, знань і нових технологій.

По-четверте, Рада Європи починає відігравати все більш активну роль з питань впровадження стандартів доброго врядування в державах-членах. Ця тенденція є особливо характерною для нових держав-членів Організації. Програми демократичної стабільності та програми Центру експертизи та реформування місцевого самоврядування є потужними інструментами для роботи в окремих країнах з метою реалізації законодавчих реформ та посилення інституційної спроможності місцевих і регіональних влад.

Основне питання полягає у наступному: чи є якась користь від діяльності Ради Європи щодо розвитку місцевої і регіональної демократії? Наша відповідь: так, але ця діяльність має розвиватись одночасно зі змінами світу навколо нас. Існує цілий ряд заходів, які мають здійснюватись з метою оновлення форм роботи. В центрі уваги даного звіту є методи роботи та меншою мірою зміст роботи.

Цей звіт має два основні принципи. По-перше, бюджетні обмеження встановлюють певні рамки для усіх видів діяльності, адже не існує чітких перспектив для збільшення бюджету. З одного боку, жодна з пропозицій, висунутих в даному звіті, не потребуватиме значних додаткових витрат. З іншого боку, поточний рівень ресурсів може забезпечити очікувані результати. По-друге, робота Ради Європи у галузі розвитку місцевої та регіональної демократії потребує більш високого рівня інформованості громадськості. Ефективна комунікація має бути універсальним принципом, який має бути поширений на усіх рівнях влади.

У звіті визначено чотири основні напрями організаційної еволюції:

1. Посилення відповідальності держав-членів;
2. Вдосконалення співпраці з міжнародними партнерами;
3. Підвищення організаційної гнучкості та ефективності;
4. Відкритість.

1. Посилення відповідальності держав-членів

Міжурядова робота Ради Європи у сфері місцевої та регіональної демократії має своєю метою здійснення внеску в досягнення "більшої єдності" між державами-членами. В даний час вона виконує чотири основні функції:

- а) Обмін інформацією і практиками між країнами — членами;
- б) розробка єдиних стандартів, керівних принципів (конвенцій, рекомендацій,

основних звітів) та інструментів;

в) сприяння у розробці і дотриманні стандартів;

г) оцінка результатів.

Комітет Міністрів здійснює відбір заходів. Комітети старших посадових осіб з компетентних міністерств (так звані Керівні комітети, в тому числі Комітет CDLR) вносять пропозиції щодо окремих видів діяльності, спираючись на політичну підтримку з боку Конференції міністрів. Іншими установами Ради Європи, які здійснюють внесок у розвиток місцевої демократії, є Конгрес місцевих та регіональних влад, Парламентська Асамблея, Комісар з прав людини та Європейський суд з прав людини. Добре функціонуюча взаємодія між цими суб'єктами має фундаментальне значення.

Діяльність такої організації як Рада Європи ґрунтується на волі держав-членів. Секретаріат відіграє важливу роль, але він не може взяти на себе відповідальність стосовно політичного лідерства, яке є прерогативою національних урядів.

Одночасно важливо пам'ятати, що на відміну від ЄС Рада Європи не отримує від національних урядів ані додаткових владних повноважень, ані фінансових трансфертів.

Ще одним аспектом діяльності Ради Європи є те, що галузеві міністерства не завжди мають волю і можливість брати на себе відповідальність за співробітництво з Радою Європи, де провідна роль належить міністерствам закордонних справ.

- 1.1. У зв'язку з цим Комітету Міністрів слід підвищити роль Європейської конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування. У зв'язку з цим важливою є Резолюція Комітету Міністрів № (89) 40, реалізація якої сприятиме підвищенню ефективності діяльності Ради Європи.
- 1.2. Потенціал послуг, які сьогодні надаються Радою Європи, повністю не реалізовано. Відносно нова тенденція надання послуг окремим державам-членам з питань впровадження стандартів доброго врядування є надзвичайно цікавою для «молодих демократій». Разом з тим не існує особливих причин для того, щоб «старі демократії» не користувались тією ж самою експертизою для удосконалення та розвитку системи місцевого самоврядування.
- 1.3. Держави-члени повинні продемонструвати більш високий рівень зацікавленості через активну участь в роботі семінарів (робочих груп). Вони повинні приділяти більше уваги кваліфікації, якою володіють їх представники. Члени Комітету повинні мати достатній рівень компетентності та знання робочих мов Ради Європи. Однаково важливим є налагодження конструктивного співробітництва між профільним міністерством та постійним представництвом у Страсбурзі.
- 1.4. Використання спостерігачів, яке було започатковане останнім часом, повинно стати постійною практикою. Це означає, що кожен проект повинен мати члена відповідного експертного комітету, який бере на себе роль спостерігача за цим процесом. Спостереження повинно мати добровільний характер та не повинно супроводжуватись жодним збільшенням витрат.
- 1.5. Треба також розглянути питання про необхідність створення посади представника з питань реалізації спільних програм діяльності у галузі місцевої та регіональної демократії. Цей представник повинен мати рівень міністра. Він/вона може бути використаний для підвищення обізнаності про роботу РЄ на міжнародному рівні. Представник повинен обиратись на основі ротації терміном на 2 роки, тобто у від-

повідності з розкладом сесій Європейської конференції міністрів.

- 1.6. Усі зустрічі Комітету не повинні відбуватись у Страсбурзі. Існує гарний досвід проведення регіональних та тематичних семінарів в країнах-членах Ради Європи.
- 1.7. Важливість збереження відкритих каналів інформації між міністерствами та членами Конгресу місцевих та регіональних влад не можливо переоцінити. Оскільки Конгрес є джерелом багатьох політичних ініціатив, є вкрай важливим, щоб члени національних делегацій в Конгресі були поінформовані про позицію національних урядів і навпаки.
- 1.8. Іншими важливими партнерами у розвитку місцевої і регіональної демократії є національні асоціації місцевих та регіональних влад.
- 1.9. Серед різних зацікавлених сторін, таких як уряди, секретаріат Ради Європи, а також інші організації розуміння стандартів доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях може бути суттєво підвищено за допомогою стажування або програм обміну для посадових осіб, а також організації спеціалізованих літніх/зимових шкіл.

2. Вдосконалення співпраці з міжнародними партнерами

У завданні з підготовки даного звіту наголос було поставлено на відносини РЄ з Європейським Союзом та ОЕСР. Тим не менше, питання, що стосуються демократії на місцевому рівні, не знаходяться в компетенції ОЕСР та ЄС. Разом з тим, опосередкований вплив політичних рекомендацій ОЕСР та законодавства ЄС іноді можуть мати досить серйозні наслідки для місцевого самоврядування (директиви щодо державних закупівель, послуг є добре відомими прикладами).

Під час обговорення питань розвитку співробітництва з іншими міжнародними організаціями слід мати на увазі такі дані: Рада Європи має 47 членів, 27 з яких входять до ЄС, 23 - до ОЕСР. 19 країн є членами усіх трьох організацій.

Відносини між Радою Європи та ОЕСР почались з моменту створення ОЕСР. Ось чому можливості і потенціал для співпраці між цими організаціями зміцнювались внаслідок давньої традиції взаємної підтримки і розвивались, зокрема, на парламентському рівні.

Різні підходи Ради Європи (права людини, демократія, верховенство права, соціальні питання, культура та освіта) і ОЕСР (економічні питання) можуть бути взаємодоповнючими, серед інших, у галузі державного управління, соціальної політики, а також розвитку місцевої та регіональної демократії.

Іншою міжнародною організацією, яка є партнером Ради Європи, є Організація з питань безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Усі члени Ради Європи є також державами-членами ОБСЄ. Вона має сильний правозахисний аспект у своїй діяльності та великий досвід спостереження за виборами. Співпраця між Радою Європи та ОБСЄ в сфері розвитку місцевої і регіональної демократії була підкріплена нещодавнім договором про співпрацю, підписаним генеральними секретарями двох організацій.

Відносини між Радою Європи і Європейським Союзом, викладені на загальному рівні в рамках Меморандуму про взаєморозуміння (10-11 травня 2007 р.), де в пункті 29 зазначено, що дві організації *«намагаються підтримувати розвиток місцевої демократії в плані внеску, який вона може зробити для досягнення їх спільних цілей»*. Найважливішою зі спільних цілей у даному контексті є розвиток демократії та участь громадян. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи, Комітет Регіонів ЄС та Центр експертизи та реформування місцевого самоврядування згадуються в якос-

ті інструментів визначених цілей.

ЄС є учасником досліджень з питань розвитку місцевого самоврядування. Серед держав-членів ЄС було створено ряд неофіційних структур, які частково дублюють діяльність РЄ, зокрема щорічні зустрічі Групи високого рівня з питань державного управління ЄС. Комітет Регіонів є установою Європейського союзу, яка найбільше зацікавлена в питаннях, що стосуються місцевого та регіонального врядування. Він відіграє консультативну роль у процесі прийняття рішень ЄС. Багато з його членів також належать до Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи, співпрацюючи у таких питаннях як спостереження за проведенням місцевих виборів.

6 вересня 2006 року Комітет Міністрів затвердив проект резолюції про співробітництво між Організацією Об'єднаних Націй та Радою Європи, який згодом був прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 13 листопада 2006 року. У своїй резолюції Комітет Міністрів *«привітав плідну співпрацю між Організацією Об'єднаних Націй та Радою Європи в області демократії, належного врядування та розвитку освіти для забезпечення демократичних прав громадян»*. Було також наголошено на важливості розвитку співпраці між Миротворчою комісією ООН та Радою Європи з метою сприяння врегулюванню конфліктів.

Організація ООН - Хабітат ухвалила Керівні принципи децентралізації та зміцнення місцевих органів влади, які випливають з Європейської Хартії місцевого самоврядування. У зв'язку з цим Комітетом Міністрів Ради Європи 14 березня 2007 було заявлено, що *“у світлі досвіду, напрацьованого Радою Європи з питань децентралізації та зміцнення місцевого самоврядування, кожна держава-член Організації сама вирішує як розвивати співробітництво з ООН-ХАБІТАТ”*.

Хоча не всі держави-члени Ради Європи є членами ЄС та ОЕСР, вони часто стикаються з непрямими наслідками роботи цих організацій. Для цих країн повинні бути розроблені механізми та канали отримання та поширення інформації про поточну діяльність, яка може мати для них суттєвий інтерес. Цього можна досягнути найкращим чином за рахунок удосконалення обміну інформацією між секретаріатами та робочими органами. Усі країни повинні бути поінформовані про проекти, які потенційно можуть мати вплив на питання, пов'язані з розвитком місцевої та регіональної демократії.

Оскільки Рада Європи, Європейський Союз, ОБСЄ та ОЕСР є міжурядовими структурами, належна координація між ними є неможливою без належної координації міжурядової діяльності.

Існують великі можливості для розвитку спільних тематичних проектів між Радою Європи з однієї сторони та ОЕСР і ЄС з іншої, зокрема з питань розвитку місцевих фінансів.

Доцільно розглянути три аспекти діяльності ЄС:

- 1) підвищення ролі управління цивільними кризовими ситуаціями. Рада Європи має розглянути питання покращення спільної з ЄС діяльності у цій галузі, не забуваючи про важливу роль Організації Об'єднаних Націй.
- 2) Евростат, який надає Європейському союзу статистику на європейському рівні і гармонізує статистичні показники, міг би більш тісно співпрацювати з Радою Європи з питань уніфікації термінології, яка використовується для вивчення проблем місцевого та регіонального врядування.
- 3) існують вимоги ЄС по включенню питань доброго врядування до своїх програм допомоги. Зі свого боку Рада Європи могла б надавати необхідні інструменти для

реалізації цих програм.

Низка заходів у сфері підтримки місцевої демократії та доброго врядування може здійснюватись в рамках співробітництва між Радою Європи та ОЕСР, починаючи від обміну інформацією та експертами до спільних публікацій та організації різноманітних заходів (семініарів, засідань робочих груп тощо).

Існуючий діалог між Радою Європи та ОБСЄ в рамках Меморандуму про взаєморозуміння між цими організаціями може бути посилений з метою більш активного виявлення потреб деяких країн-членів і надання кваліфікованої допомоги з питань децентралізації.

Деякі держави-члени здійснюють власні двосторонні і багатосторонні програми, що потребує подальшої координації діяльності. Ось чому при започаткуванні будь-яких реформ, програм, проектів тощо державам-членам було б доцільним отримувати від Ради Європи якомога більш детальну інформацію з питань, що представляють обопільний інтерес.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) є ще однією організацією, з якою Раді Європи було б доцільним розвивати співробітництво, зокрема з питань розвитку демократичних структур на місцевому рівні. Співробітництво з Регіональним бюро для країн Європи та СНД має бути посилено, зокрема в рамках Меморандуму про взаєморозуміння між Радою Європи та ПРООН, який був підписаний у квітні 2009 року. Держави-члени повинні бути поінформовані про досягнення та інструменти Ради Європи, у тому числі програми Центру експертизи та реформування місцевого самоврядування.

3. Підвищення організаційної гнучкості та ефективності

У Плані дій, затвердженому на Третьюму саміті голів урядів та керівників держав-членів Ради Європи (м. Варшава, 16-17 травня 2005 року), Комітет Міністрів і Генеральний секретаріат було закликано надати новий імпульс здійсненню процесів внутрішньої реформи та методів роботи Організації.

Робота зі здійснення реформи почалась у тому ж році. Разом з тим деякі пропозиції є актуальними й сьогодні:

- 3.1. Насамперед заслугоує на увагу обговорення питання бюджету, адже не існує жодних підстав очікувати будь-якого збільшення бюджету у найближчому майбутньому. Швидше за все політика реального зростання бюджету буде продовжуватись щодо ресурсів Комітету CDLR та його секретаріату. З іншого боку, завдяки створенню Центру експертизи та реформування місцевого самоврядування створюються більш широкі можливості для фінансування проектів.
- 3.2. Слід зосередити діяльність в областях, де можна досягнути найбільшого ефекту. Конференція міністрів повинна ретельно визначити стратегічні цілі роботи, яку належить виконати. У зв'язку з цим існує очевидна потреба більш ефективного обміну інформацією між державами-членами Ради Європи.
- 3.3. Як вже зазначалось в першому розділі, метод робочих груп є корисним інструментом при роботі над темами, які представляють інтерес лише для обмеженого кола країн-членів. У зв'язку з цим використання цього методу слід заохочувати.
- 3.4. Функціонування Центру експертизи та реформування місцевого самоврядування створило можливість для отримання зовнішнього фінансування для реалізації програм співробітництва в різних країнах. У зв'язку з цим майбутній потенціал

Центру повинен бути всебічно проаналізований.

- 3.5. Співробітництво з Конгресом має вирішальне значення для ефективного проведення роботи в області розвитку демократії на місцевому рівні. У зв'язку з цим необхідно спільно з Конгресом шукати нові рішення щодо досягнення синергетичного ефекту та забезпечення більш високої якості роботи.
- 3.6. Конгрес і Конференція міністрів повинні покращити свій діалог щодо розробки «Програми діяльності з питань розвитку місцевої та регіональної демократії».
- 3.7. Конгрес і Комітет CDLR мають спільно розпочати вдосконалення концепції моніторингу питань розвитку місцевої та регіональної демократії в країнах-членах Ради Європи.
- 3.8. Комітет CDLR та його експертні підкомітети зустрічаються, зазвичай два рази на рік у Страсбурзі. Засідання проходять у середньому протягом 2-3 днів. Програма засідань Комітету CDLR та експертних підкомітетів має бути переглянута та удосконалена з метою забезпечення більш ефективних результатів.
- 3.9. Національні доповіді на тему “Структура та функціонування місцевої і регіональної демократії” готуються представниками урядів відповідних країн у співробітництві з секретаріатом Комітету CDLR. Вони вважаються дуже корисним джерелом інформації та повинні бути більш доступними для широкої аудиторії. У зв'язку з цим мають бути вивчені питання щодо більш активного використання веб-ресурсів з метою їх оновлення та розповсюдження.

4. Плани роботи щодо розвитку місцевої та регіональної демократії мають переглядатись на регулярній основі із залученням іноземних експертів

Зміцнення авторитету та посилення відкритості в роботі мають стати одним з найбільш важливих пріоритетів в діяльності Організації. Ці завдання можуть бути досягнуті завдяки більш ефективному використанню механізмів зовнішньої та внутрішньої комунікації.

- 3.10. Перший аспект полягає у створенні комплексної стратегії комунікації Комітету CDLR у партнерстві з міністерствами-партнерами держав-членів Ради Європи. Ця стратегія повинна розробляти рекомендації для реалізації внутрішньої та зовнішньої комунікації з метою реалізації завдань трьох попередніх розділів, забезпечення прозорості діяльності та впровадження сучасних інформаційних технологій.
- 3.11. Другий аспект полягає у відкритості по відношенню до громадянського суспільства. Семінари, інші заходи Ради Європи мають бути відкритими для неурядових та інших партнерських організацій¹.
- 3.12. Підвищення ефективності діяльності Ради Європи у забезпеченні потреб усіх держав-членів у галузі розвитку місцевої та регіональної демократії повинно дозволити Раді Європи досягнути більш високого рівня політичної довіри на міжнародному рівні, що має дозволити їй у подальшому взятись за вирішення інших важливих питань.

¹ Асамблея Регіонів Європи, Асоціація європейських муніципалітетів та регіонів, Конференція міжнародних неурядових організацій Ради Європи тощо.

Д. ЗАКЛЮЧНА ДЕКЛАРАЦІЯ «ДОБРЕ МІСЦЕВЕ ТА РЕГІОНАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ У НЕСТАБІЛЬНИЙ ЧАС: ЗАПОРУКА ЗМІН», УХВАЛЕНА НА 16-Й СЕСІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МІНІСТРІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ ТА МІСЦЕВЕ ВРЯДУВАННЯ (М. УТРЕХТ, КОРОЛІВСТВО НІДЕРЛАНДИ, 16-17 ЛИСТОПАДА 2009 РОКУ)

Ми, Європейські міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування, під час 16-ї сесії Конференції, яка відбулась в Утрехті 16-17 листопада 2009 року, дійшли згоди щодо подальших кроків у співробітництві стосовно:

1. Визначення кроків і заходів щодо інтенсифікації діяльності Ради Європи у сфері місцевої та регіональної демократії;

2. Реагування щодо впливу економічної кризи на розвиток місцевого врядування та ролі центральної влади у подоланні перешкод для транскордонного співробітництва;

3. Підписання двох нових інструментів Ради Європи — додаткового протоколу до Європейської Хартії місцевого самоврядування та третього додаткового протоколу до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами, а також ухвалення рекомендації з питань розвитку регіональної демократії;

4. Ухвалення Утрехтського плану дій для підтримки діяльності Ради Європи, спрямованої на досягнення спільної мети — забезпечення доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях.

За підсумками 16-ї сесії ми схвалюємо такі окремі декларації:

I. (А) ДЕКЛАРАЦІЯ ЩОДО ВПЛИВУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА МІСЦЕВЕ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ ВРЯДУВАННЯ.

Ми, Європейські міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування, які зібрались у м. Утрехті (Королівство Нідерландів) 16 листопада 2009 року на 16-й сесії нашої Конференції,

стурбовані значним впливом сучасної глобальної економічної кризи, яка зачіпає усі рівні та сектори наших держав-членів;

проаналізувавши вплив економічної кризи на діяльність місцевих органів влади в наших державах-членах на підставі власного досвіду та документу, підготовленого Європейським Комітетом з питань місцевої та регіональної демократії спільно з програмою «Ініціатива реформування місцевого самоврядування та державних послуг» Інституту відкритого суспільства;

ВРАХОВУЮЧИ, ЩО:

1. Економічна криза вже має помітний вплив на діяльність органів місцевого самоврядування в наших державах-членах через скорочення надходжень і збільшення видатків, що призводить до бюджетних обмежень;

2. До цього часу цей вплив на національному та міжнародному рівнях мав суттєві відмінності як за масштабом, так і за часовими рамками;

3. Ці відмінності залежать від багатьох причин, зокрема глибини економічного спаду, паралельних чинників та реагування національних урядів, бази надходжень до місцевих бюджетів та її вразливості до економічних змін, змін в системі оподаткування тощо. Найбільший тягар у вирішенні згаданих проблем буде покладено саме на місцеві органи влади;

4. На жаль, не зважаючи на певні ознаки зростання в деяких секторах, ці проблеми будуть поглиблюватись у довгостроковій перспективі у зв'язку зі старінням населення Європи;

ПОГОДЖУЄМОСЬ, ЩО:

1. Ми, європейські міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування, повинні взяти відповідальність щодо подолання негативних наслідків впливу економічної кризи у зв'язку з тим, що вона потенційно може спричинити серйозні негативні та руйнівні наслідки для розвитку суспільства;

ЗАЯВЛЯЄМО, ЩО:

1. Конкуренція за наявні ресурси на усіх рівнях ще більше підкреслює важливість нашої спільної мети — забезпечення доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях;

2. З метою досягнення цієї мети місцеві та центральні органи влади мають відігравати важливу роль у розв'язанні існуючих проблем та подоланні негативних наслідків економічної кризи;

3. Центральні органи влади несуть пряму відповідальність за забезпечення місцевих влад необхідними ресурсами. Разом з тим, усі рівні публічної влади зобов'язані діяти максимально ефективно;

4. Завдяки тому, що органи місцевої та регіональної влади добре знають специфіку місцевого життя, вони можуть бути надзвичайно ефективними у вирішенні проблем громадян та сприянні бізнесу у подоланні економічної кризи;

5. Хоча засоби, задіяні для трансформації економічної кризи із загрози на перспективи для поліпшення ситуації, будуть різнитись залежно від часу та місця, існуватиме незмінна потреба в ефективному та дієвому співробітництві між усіма зацікавленими сторонами — центральним урядом, місцевими і регіональними владами та їх асоціаціями;

6. Обмін інформацією та досвідом на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях, а також ідентифікація кращих практик будуть ключовими факторами для досягнення успіху в найкоротші терміни;

7. Будь-які окремі й усі разом дії мають цілком і повністю відповідати зобов'язанням держав-членів, визначеним в Європейській Хартії місцевого самоврядування;

ЗОБОВ'ЯЗУЄМОСЬ:

1. Забезпечувати ефективну і дієву співпрацю між усіма зацікавленими сторонами — центральним урядом, місцевими і регіональними владами та їх асоціаціями;

2. Використовувати рекомендації щодо стратегії реагування стосовно впливу економічної кризи на діяльність місцевих влад, які додаються до цієї Декларації, з метою протидії, пом'якшення та подолання негативних наслідків кризи;

3. Розвивати і кращим чином використовувати членство в Раді Європи для обміну інформацією та досвідом, а також ідентифікації кращих практик;

4. Забезпечити свій внесок у формування бази даних фінансових і стратегічних показників та належне представництво для участі у конференції з цього питання, яка має відбутись у другій половині 2010 року;

5. Використовувати та сприяти подальшому розвитку спроможності Ради Європи щодо організації експертних оглядів, надання допомоги з питань розробки законодавства

і вироблення політики, а також формування програм розбудови інституційної спроможності;

6. Спільно працювати над реалізацією Утрехтського плану дій (додається);

7. Проаналізувати загальну ситуацію щодо впливу економічної кризи на функціонування органів місцевого самоврядування та забезпечити належне реагування на нашій наступній 17-й сесії;

ЗАПРОШУЄМО:

1. Конгрес та Парламентську Асамблею Ради Європи взяти участь у забезпеченні виконання запропонованих вище завдань.

У зв'язку з тим, що економічна криза має надзвичайно широкий вплив на соціальний і суспільний устрій наших держав-членів, а отже на забезпечення прав людини, демократії та верховенства права,

МИ ДАЛІ РЕКОМЕНДУЄМО:

1. Раді Європи в цілому та Комітету Міністрів, зокрема, посилити увагу до питань якості доброго демократичного врядування і визначити цю тему наскрізною для всієї міжурядової діяльності.

І. (В) ДЕКЛАРАЦІЯ ЩОДО ДІЙ ВЛАДИ З ПОДОЛАННЯ ПЕРЕШКОД У ТРАНСКОРДОННОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ, ВКЛЮЧАЮЧИ ТРЕТІЙ ДОДАТКОВИЙ ПРОТОКОЛ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РАМКОВОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ АБО ВЛАДАМИ СТОСОВНО ОБ'ЄДНАНЬ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Ми, Європейські міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування, які зібрались в м. Утрехті (Королівство Нідерланди) 16 листопада 2009 року на 16-й сесії нашої конференції,

Звертаючи увагу на те, що метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між державами-членами,

Засвідчуючи великий внесок транскордонного та міжтериторіального співробітництва між місцевими та регіональними владами наших країн у досягнення цієї мети,

Зважаючи на важливість Мадридської рамкової конвенції та додаткових протоколів до неї для створення умов, за яких місцеві та регіональні органи влади можуть налагоджувати та поглиблювати співробітництво,

Висловлюючи вдячність учасникам міжнародної конференції, яка відбулась 6-7 липня 2009 року у м. Маастрихті, за великий обсяг інформації, досвіду та пропозицій, які вони зібрали та передали на наш розгляд,

Поділившись інформацією про досвід та інноваційні рішення, запроваджені в окремих державах-членах з метою усунення правових і практичних перешкод щодо транскордонного співробітництва, а також прагнучи сприяти їх поширенню,

Прагнучи у подальшій роботі сприяти перетворенню прикордонних територій наших країн на території для контактів, діалогу та можливостей шляхом посилення спроможностей місцевих і регіональних органів влади розробляти відповідні політики та стратегії,

Відзначаючи 60-ту річницю утворення Ради Європи прийняттям зобов'язання посилити використання її нормативно-правової бази у сфері транскордонного співробіт-

ництва шляхом її подальшого розвитку у пріоритетних сферах, які визначені в Утрехтському порядку денному на 2010-2013 роки,

Вітаючи схвалення Комітетом Міністрів Ради Європи Третього додаткового протоколу до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами стосовно Об'єднань єврорегіонального співробітництва та його відкриття до підписання на цій Конференції,

Обговоривши ініціативи двостороннього та багатостороннього співробітництва (створення Адріатичного і Чорноморського єврорегіонів), запропоновані Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи, які можуть розглядатись і використовуватись відповідним чином іншими державами-членами Ради Європи,

ПРОГОЛОШУЄМО ТА ПОГОДЖУЄМО НАСТУПНЕ:

I.

Транскордонне та міжрегіональне співробітництво між територіальними громадами або владами відіграє суттєву роль як у розвитку діалогу, взаєморозуміння, соціального, економічного та людського розвитку між сусідніми територіями наших держав, створюючи тим самим стабільність і процвітання для наших націй. Ми, міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування, маємо зобов'язання забезпечувати в наших країнах ухвалення та реалізацію політик, що переслідують цю мету. На цій конференції ми обмінялись досвідом щодо вироблення цих політик та обговорили питання, наскільки ці політики є корисними для міждержавного співробітництва і розвитку наших прикордонних територій.

Ми погоджуємось реалізовувати і далі розвивати на національному рівні діяльність, яка має забезпечити місцевим та регіональним владам можливість співпрацювати через кордони у межах своїх повноважень.

Ми будемо прагнути як на національному, так і на загальноєвропейському рівнях забезпечувати впровадження відповідних законодавчих і нормативних актів та реалізацію державної політики, яка не повинна перешкоджати розвитку транскордонного співробітництва між територіальними громадами або владами, а також підтримувати та розвивати відповідні механізми та процедури для підвищення обізнаності у цій сфері як у своїх країнах, так і серед усіх зацікавлених європейських інституцій.

II.

Для ефективної імплементації наших національних політик, спрямованих на сприяння та розвиток транскордонного співробітництва та ініціатив, необхідно переглядати чинне законодавство та практику, виявляти правові та інші перешкоди, а також змінювати або призупиняти ті процедури, вимоги та умови, які прямо чи опосередковано заважають, гальмують або *де-факто* ускладнюють розвиток транскордонного співробітництва для місцевих влад, приватних компаній і громадян.

Ми усвідомлюємо, що на національному рівні все ще потрібно вживати необхідні заходи з тим, щоб зменшити або усунути згадані перешкоди, і Рекомендація 2 (2005) Комітету Міністрів Ради Європи є належним інструментом для цієї діяльності.

Разом з тим, в деяких випадках труднощі виникають внаслідок внутрішнього дублювання компетенцій і повноважень різних органів влади. Ми з цікавістю дізналися про досвід приймаючої країни щодо «grensmakelaar» або «транскордонного медіатора», який грає роль посередника між різними рівнями влади, залученими до розробки транскордонних ініціатив.

Стосовно спроможностей місцевої та регіональної влади планувати, розробляти та впроваджувати проекти транскордонного співробітництва, ми усвідомлюємо, що вони можуть бути обмеженими через брак ресурсів, персоналу або необхідних знань. У деяких країнах існують спеціалізовані агентства, які допомагають місцевим і регіональним органам влади вирішувати згадане питання. На європейському рівні є асоціації, що мають достатній досвід, який у випадках його поширення та забезпечення доступності через створення відповідних мереж, міг би задовольнити потреби місцевих влад.

Ми погоджуємось, ґрунтуючись на Рекомендації Комітету Міністрів 2 (2005) щодо кращих практик та усунення перешкод у транскордонному та міжрегіональному співробітництві між територіальними громадами або владами та Рекомендації 3 (2005) щодо вивчення мов сусідніх країн, зробити аналіз усіх існуючих юридичних та правових перешкод для розвитку транскордонного співробітництва та доповісти на наступній сесії нашої конференції про вжиті заходи щодо їх подолання.

III.

Чітка та зрозуміла законодавча база є необхідним елементом для розвитку транскордонного та між-територіального співробітництва між місцевими та регіональними владами. Наші внутрішні правові процедури часто спираються на спеціальне законодавство, яке регламентує можливості територіальних громад або влад здійснювати співробітництво або встановлювати партнерські стосунки з сусідніми або віддаленими територіальними громадами або владами інших держав.

В рамках Ради Європи ми схвалили Мадридську рамкову конвенцію, яка продовжує бути основним міжнародним інструментом, що дає змогу територіальним громадам або владам здійснювати транскордонне співробітництво. Ця конвенція заслуговує на те, щоб усі країни-члени Ради Європи приєдналися до неї.

Ми розробили, на додаток до двох існуючих протоколів до Мадридської рамкової конвенції, третій додатковий протокол стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва, щоб доповнити існуючі положення для розвитку транскордонного співробітництва між країнами-членами Ради Європи.

Ми погоджуємось розглянути питання щодо підписання і ратифікації цього Протоколу.

IV.

Навіть без формального утворення об'єднань або органів співробітництва, ми визнаємо, що сусідні територіальні громади або органи влади повинні, через діалог і обмін досвідом, дедалі більше враховувати взаємні інтереси при плануванні та реалізації політики та планів роботи в прикордонних регіонах і вплив, який ця політика може мати на їх розвиток. На сьогодні вже існують приклади ефективного «транскордонного врядування», яке не передбачає переміщення суверенітету або компетенцій між різними рівнями влади.

Ми висловлюємо зацікавленість у таких практиках і готові дати відповідну оцінку досвіду країн-членів, їх територіальних громад або влад для сприяння поширенню згаданих практик.

I. (С) ДЕКЛАРАЦІЯ ЩОДО РЕКОМЕНДАЦІЙ РАДИ ЄВРОПИ У ГАЛУЗІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Ми, Європейські міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування, які зібралися в м. Утрехт (Королівство Нідерланди) 16-17 листопада 2009 року на 16-й сесії нашої Конференції,

переслідуючи цілі, визначені під час 15-ї сесії Конференції у м. Валенсії, а саме «розглянути питання регіонального самоврядування та подальшої діяльності у цій сфері під час нашої наступної сесії»,

підтримуючи роботу, проведену Європейським комітетом з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) та Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи щодо підготовки рекомендаційних рамок у сфері регіональної демократії, спрямованих на здійснення інституційних реформ на регіональному рівні управління,

ВИЗНАЧАЄМО рекомендаційні рамки, викладені у додатку до цієї Декларації, як документ, який може бути використаний при розгляді питань проведення інституційних реформ та реформ місцевого самоврядування, у тому числі Парламентською асамблеєю та Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи.

II. ДЕКЛАРАЦІЯ ЩОДО КРОКІВ І ЗАХОДІВ ПОСИЛЕННЯ НАШОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА ОСНОВІ ЗВІТУ «ЯК ПОКРАЩИТИ РОБОТУ РАДИ ЄВРОПИ У СФЕРІ МІСЦЕВОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ» (ЗВІТ КІВІНІЄМІ)

Ми, Європейські міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування, які зібрались в м. Утрехті (Королівство Нідерланди) 16-17 листопада 2009 року на 16-й сесії нашої Конференції,

Переконані, що після 60-ти років від дня свого заснування Рада Європи продовжує відігравати суттєву роль у житті громадян Європи, прагнучи досягти більшої єдності між її державами-членами на користь забезпечення та подальшої реалізації принципів демократії та доброго врядування, прав людини та верховенства права;

Переконані, що міжурядова співпраця, яка продовжує бути в центрі роботи Ради Європи, вимагає більш активного залучення до співробітництва наших колег-міністрів, відповідальних за внутрішні справи, питання юстиції, права людини, верховенства права, місцевого та регіонального врядування;

Переконані, що з метою посилення користі міжурядової співпраці для наших громадян є необхідним стратегічне співробітництво між Комітетом Міністрів та конференціями відповідних міністрів, зокрема нашою конференцією міністрів;

Переконані, що відповідно до резолюції 6 (2007) Комітету Міністрів та цінного внеску, який Конгрес місцевих та регіональних влад може надати для розробки Порядку денного Ради Європи з питань місцевої та регіональної демократії;

Детально та із зацікавленістю проаналізувавши звіт нашої колеги пані Марі Ківініємі (Фінляндія) «Як покращити роботу Ради Європи у сфері місцевої та регіональної демократії»;

Переконані висновками та рекомендаціями нашої колеги пані Марі Ківініємі в тому, що у випадку надання користі громадянам та досягненні стратегічних цілей, визначених Варшавським Самітом голів урядів та керівників держав-членів Ради Європи, такі цілі і дії Ради Європи у сфері місцевої та регіональної демократії та доброго врядування потребують:

- а) посиленої відповідальності держав-членів,
- б) ефективної співпраці з іншими міжнародними організаціями-партнерами,
- в) підвищення організаційної гнучкості та ефективності,
- г) відкритості.

Відповідно,

А) МИ ПРОГОЛОШУЄМО НАСТУПНЕ:

1. Є необхідним, щоб держави-члени несли більшу відповідальність за цілі та заходи діяльності Організації. Слід також рекомендувати національним міністерствам, відповідальним за місцеве та регіональне врядування, більш активно впроваджувати план дій Ради Європи у цій сфері, з урахуванням національних пріоритетів.

2. Це вимагає більш ефективних каналів комунікації на європейському рівні, які мають забезпечити посилений діалог між міністрами, відповідальними за місцеве та регіональне врядування та Комітетом Міністрів Ради Європи.

3. Важливим є те, що порядок денний Ради Європи у цій сфері, розроблений з урахуванням необхідності посилення співпраці з іншими міжнародними партнерами, має уникати дублювання та гарантувати максимальні результати із використанням ресурсів, які держави-члени вносять для реалізації порядку денного.

4. Необхідно ідентифікувати оптимальну організаційну гнучкість та ефективність в діяльності Ради Європи з метою оптимізації витрат та використання ресурсів.

5. Необхідно більш активно розповсюджувати інформацію про Раду Європи у сфері розвитку місцевої та регіональної демократії, а також впроваджувати більш активну політику комунікації з метою посилення її впливу на держави-члени та громадянське суспільство.

Б) МИ ПОГОДЖУЄМО НАСТУПНЕ:

Відповідно до великого значення питань розвитку місцевої демократії для діяльності Ради Європи

а) доручити Міністру державного управління та місцевого врядування Фінляндії пані Марі Ківініємі розробку конкретних пропозицій для налагодження партнерства з Комітетом Міністрів Ради Європи до кінця 2010 року;

б) бути готовим надати допомогу Міністру Ківініємі, про яку вона може попросити для виконання цього завдання;

в) взяти на себе відповідальність щодо запрошення Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи, інших партнерських організацій залучитись до співробітництва та отримати інформацію щодо:

- сучасного стану співпраці між Конгресом та міжурядовим сектором з метою забезпечення високої якості результатів та сприяння в організації роботи цих інституцій щодо оперативного розгляду проектів;
- усіх аспектів моніторингу стану місцевої та регіональної демократії в державах-членах;
- г) запросити Конгрес до співпраці з нами та нашими представниками з питань:
- розробки порядку денного Ради Європи з питань місцевої та регіональної демократії, який має відображати високий рівень порозуміння між Конгресом та міжурядовим сектором;
- встановлення критеріїв для здійснення періодичних оцінок незалежними експертами про діяльність роботи Ради Європи щодо розвитку місцевої та регіональної демократії.

Для того щоб покращити ефективність нашої співпраці на міжнародному рівні, необхідно розглянути методи роботи та посилити канали комунікації, таким чином щоб:

а) відповідні міністри були поінформованими і по можливості були готовими здійснити власний внесок в реалізацію порядку денного Ради Європи з питань розвитку місцевої та регіональної демократії;

б) забезпечити синергетичний ефект у діяльності наших міністерств щодо реалізації плану дій стосовно розвитку місцевої та регіональної демократії;

в) уникати ухвалення рішень, які суперечать правовим інструментам Ради Європи у галузі розвитку місцевої та регіональної демократії;

г) у різних міжнародних організаціях є логічним підхід щодо здійснення більш ефективного обміну інформацією між державами-членами стосовно різних аспектів питань місцевого та регіонального розвитку;

У дусі Меморандуму порозуміння між Радою Європи та Європейським Союзом:

- запросити Європейську Комісію для обміну інформацією з Радою Європи щодо відповідних підходів до впровадження стандартів доброго врядування, а також використання ноу-хау Ради Європи у розробці програм та ініціатив, які стосуються місцевої та регіональної демократії та доброго врядування;

З метою покращення бачення та прозорості роботи:

- сприяти розвитку співробітництва між Європейським Комітетом з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи з національними міністерствами, реалізації стратегії комунікації на національному та європейському рівнях, яка має забезпечити прозорість роботи та використання нових можливостей, які надають сучасні інформаційні технології;

З метою покращення спроможності Ради Європи в цілому ми запрошуємо Комітет Міністрів:

- прискорити модернізацію та спрощення бюджетного процесу ;
- переглянути підходи до співпраці з державами, які не є членами Ради Європи;

З метою реалізації положень доповіді Ківініємі:

- вжити додаткових кроків і заходів, наведених у додатку до декларації.

В) МИ ПРОСИМО Комітет Міністрів Ради Європи:

- на сесії у травні 2010 року прийняти нашого представника Міністра Ківініємі та обговорити з нею питання налагодження співпраці з європейськими міністрами, відповідальними за місцеве та регіональне врядування, та покласти на цих міністрів відповідальність щодо реалізації Порядку денного Ради Європи з питань забезпечення місцевого та регіонального врядування;

Г) МИ ДОМОВЛЯЄМОСЬ розглянути питання імплементації цієї Декларації на нашій наступній сесії;

Д) МИ ДЯКУЄМО нашій колезі пані Марі Ківініємі за її чудову доповідь та вагомий внесок, який вона зробила для покращення якості та підвищення ефективності нашої співпраці.

III. УТРЕХТСЬКИЙ ПЛАН ДІЙ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ (2010-2013)

Ми, Європейські міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування, які зібралися в м. Утрехті (Королівство Нідерланди) 16-17 листопада 2009 року на 16-й сесії нашої Конференції,

Загальні міркування

Об'єднані спільною метою щодо забезпечення доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях для усіх наших громадян, погодженої у м. Будапешті у лютому 2005 року та схваленої на Третьюому саміті голів урядів та керівників держав-членів Ради Європи (м. Варшава, 16-17 травня 2005 р.);

Переконані, що досягнення спільної мети вимагає від кожної держави-члена мати систему місцевого та, там де воно існує, регіонального врядування, яке засновано на повазі до принципів автономії та демократії, а також незалежну систему органів місцевого/регіонального самоврядування, які мають забезпечити ефективне врядування на користь усіх громадян;

Переконані також, що функціонування цих систем має регулярно переглядатись та адаптуватись до потреб, що змінюються;

Визнаючи важливу роль Європейської Хартії місцевого самоврядування у сприянні демократичним процесам у державах-членах;

Переживаючи тяжкі нестабільні часи, що породжують цілком протилежну ситуацію, коли наявні ресурси скорочуються, а необхідність рухатись у напрямку досягнення спільної мети дедалі зростає;

Переконані, що міжурядове співробітництво в рамках Ради Європи не лише дозволяє визначити спільну мету, але й дає можливість зміцнити наші спільні зусилля для її досягнення;

Наголошуючи на тому, що Рада Європи та її програми міжурядового співробітництва у сфері розвитку місцевої та регіональної демократії та забезпеченні доброго врядування повинні забезпечити:

- розробку спільних стандартів та знань, а також механізми їх підтримки та подальшого розвитку;
- механізми для обміну інформацією та кращими практиками;
- програми підтримки законодавчих і стратегічних ініціатив національних урядів;
- програми та інструменти розбудови спроможності місцевих і регіональних органів влади;
- впровадження Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні;
- проведення Європейського тижня місцевої демократії та інших політичних ініціатив Ради Європи;
- створення загальних рамок для розробки нових робочих методів, аналізу результатів та організації майбутньої роботи.

Відзначаючи значний потенціал для діалогу, взаємодії та співробітництва з місцевими та регіональними владами на Європейському континенті через діяльність Конгресу місцевих та регіональних влад, а також спираючись на заходи, які ми погодили на основі звіту Ківініємі;

Огляд діяльності та результатів

Розглянувши результати, досягнуті на виконання Будапештського плану дій протягом 2005-2009 років, шляхи реалізації інших наших ініціатив — діяльність Центру експертизи та реформування місцевого врядування, впровадження Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та Європейського тижня місцевої демократії, а також результати реалізації стратегічних ініціатив, зокрема тих, що були започатковані на регіональних конференціях у м. Загребі (2004 р.) та м. Скоп'є (2006 р.),

Зважаючи на те, що ми задоволені:

- результатами, досягнутими в рамках реалізації Будапештського плану дій, та привертаючи особливу увагу до наступних документів, підготовлених Європейським комітетом з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR):
- Проект третього додаткового протоколу до Мадридської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами стосовно об'єднань євро регіонального співробітництва (ОЕС);
- Додатковий протокол до Європейської Хартії місцевого самоврядування стосовно демократичної участі громадян в управлінні питаннями місцевого значення;

схваленням наступних рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи:

- Рекомендація 4 (2007) щодо публічних послуг, які надаються на місцевому та регіональному рівнях;
- Рекомендація 5 (2007) щодо висновків стосовно угод про транскордонне співробітництво у Південно-Східній Європі;
- Рекомендація 12 (2007) щодо розбудови спроможностей органів влади на місцевому та регіональному рівні;
- Рекомендація 2 (2007) щодо оцінки, аудиту та моніторингу участі громадян у виробленні політик на місцевому та регіональному рівнях;
- способом, у який запроваджуються такі наші ініціативи, як Центр експертизи та реформування місцевого врядування, Європейська Стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та Європейський тиждень місцевої демократії;
- потенціалом дванадцяти принципів доброго місцевого врядування, які спрямовують нас на досягнення спільної мети — покращення якості місцевого врядування, а також потенціалом Європейської Стратегії в цілому, яка спрямована на досягнення синергії у діяльності усіх зацікавлених інституцій на місцевому, національному та загальноєвропейському рівнях з метою досягнення спільної мети;
- високою якістю інструментів і програм розбудови спроможностей місцевих влад, розроблених Центром експертизи та реформування місцевого самоврядування, зростаючим попитом на них та практичним впливом їх застосування на роботу місцевих органів влади в Європі;
- визнанням державними органами влади, а також міжнародними партнерами ґрунтовних експертних знань Ради Європи та доданої вартості, яку вона забезпечує у підтримці стратегічного мислення та розробці законопроектів з питань розвитку місцевого самоврядування;
- гарними результатами щодо реалізації програм підтримки законодавчих і стратегічних ініціатив, започаткованих, зокрема, на регіональних конференціях у м. За-

гребі (2004 р.) та м. Скоп'є (2006 р.);

- посиленням співробітництва з іншими організаціями-партнерами з питань реформування системи місцевого самоврядування;

Зважаючи на необхідність поширення знань і нормативних документів Ради Європи у сфері місцевої та регіональної демократії, особливу увагу слід зосередити на започаткуванні та створенні комунікаційної стратегії;

Майбутня робота

Беручи до уваги, що ми насамперед відповідаємо в наших країнах за питання місцевого та регіонального врядування, є досить важливим завданням забезпечити нашу спільну відповідальність і лідерство щодо реалізації міжурядових програм на рівні Ради Європи;

Обмінявшись досвідом з питань розвитку місцевої і регіональної демократії та забезпечення доброго врядування в Європі та заслухавши з особливою зацікавленістю звіт, рішення про підготовку якого було ухвалено на 15-й сесії у м. Валенсії;

Обговоривши та переглянувши широкий спектр викликів, які стоять перед усіма державами-членами Ради Європи з питань забезпечення доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях;

Розглянувши результати конференції на тему «Інновації для доброго місцевого та регіонального врядування — європейський виклик» (м. Енсхеде, 2-3 квітня 2009 р.) та конференції на тему «Практичні підходи до дієвого транскордонного співробітництва в Європі» (м. Маастрихт, 6-7 липня 2009 р.);

Висловивши думку щодо сучасних викликів стосовно розвитку місцевої та регіональної демократії,

А. ВИЗНАЧАЄМО нижче наведені виклики, які потребують спільних дій для належного реагування:

1. Подолання впливу сучасної фінансової/економічної кризи;
2. Розв'язання проблем демократії у громадському житті на місцевому та регіональному рівні;
3. Зменшення вартості функціонування існуючої системи місцевого та регіонального врядування та посилення її ефективності;
4. Посилення спроможності та якості врядування на місцевому та регіональному рівнях;
5. Боротьба із впливом негативних демографічних/міграційних тенденцій;
6. Покращення доступу до публічних послуг, які надаються на місцевому та регіональному рівнях;
7. Полегшення співробітництва між місцевими та регіональними владами у прикордонних регіонах;
8. Подолання нерівностей у розвитку між місцевими та регіональними владами;
9. Розв'язання проблем розвитку сільських і міських територій;
10. Посилення соціальної згуртованості та протидія зростанню політичного та релігійного радикалізму;
11. Боротьба з корупцією у місцевих та регіональних органах влади;
12. Запобігання розширенню великих агломерацій за рахунок малих та середніх міст.

В. ПОГОДЖУЄМОСЬ, що:

- ми усі разом і окремо будемо слідувати нашій меті - забезпеченню доброго місцевого та регіонального врядування у наших країнах, використовуючи при цьому членство в Раді Європи;
- в рамках Ради Європи ми будемо діяти за п'ятьма напрямками:
 - впровадження Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та її 12 принципів;
 - розбудова спроможності на місцевому та регіональному рівнях через діяльність Центру експертизи та реформування місцевого самоврядування;
 - реалізація програм підтримки стратегічних ініціатив та співробітництва;
 - реалізація Європейського тижня місцевої демократії,
 - сприяння діяльності Європейського комітету з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) Ради Європи;

С. ДОРУЧАЄМО нашим представникам в Європейському комітеті з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) Ради Європи:

- розробити на засіданні Комітету навесні 2010 року конкретну програму заходів на 2010-2013 роки, яка має відображати пріоритетність визначених викликів, враховувати пріоритетність дій на національному та регіональному рівнях, а також передбачати практичні заходи, які мають забезпечити якомога більший рівень підтримки з боку громадян;
- сприяти розробці експертних оглядів як нового інструменту щодо набуття досвіду нашими державами-членами;
- підтримувати та заохочувати інші напрями діяльності, а саме: Європейську стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, включаючи її дванадцять принципів доброго місцевого врядування, Європейську відзнаку доброго врядування на місцевому рівні, розбудову спроможностей на місцевому та регіональному рівнях через Центр експертизи та реформування місцевого врядування, програми підтримки стратегічних ініціатив та співробітництва, Європейський тиждень місцевої демократії, регулярне вивчення досягнутих результатів та просування цих ініціатив шляхом розвитку співробітництва з національними урядами, місцевими та регіональними органами влади, їх асоціаціями, а також потенційними партнерами і донорами;
 - прозвітувати про досягнуті результати на нашій наступній сесії;

D. ЗАПРОШУЄМО Комітет Міністрів:

- схвалити річні міжурядові програми діяльності Ради Європи на період 2010-2013 років, що дасть можливість забезпечити належне виконання Утрехтського Порядку денного.

IV. ДЕКЛАРАЦІЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОСЛІДОВНОСТІ НАШОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ми, європейські міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування, які зібрались в м. Утрехті (Королівство Нідерланди) 16-17 листопада 2009 року на 16-ту сесію нашої Конференції,

Усвідомлюючи важливість забезпечення послідовності нашої діяльності між сесіями

ми Конференції та з метою ефективного виконання цієї Декларації в цілому,

Пам'ятаючи, що ми уповноважили нашу колегу — Міністра державного управління та місцевого врядування Фінляндії пані Марі Ківініємі підготувати конкретні пропозиції стосовно розвитку співробітництва з Комітетом Міністрів Ради Європи до кінця 2010 року;

УПОВНОВАЖУЄМО Міністра регіонального розвитку Іспанії пана Мануеля Чавеса забезпечити послідовність нашої роботи до наступної сесії Конференції;

ГОТОВІ надати Міністру Чавесу будь-які поради та допомогу, необхідні для виконання поставленого завдання;

ЗАПРОШУЄМО його поінформувати нас про вжиті заходи та досягнуті результати під час наступної сесії.

2. Європейський тиждень місцевої демократії та досвід його впровадження в Україні

Європейський тиждень місцевої демократії є політичною ініціативою Ради Європи, спрямованою на просування принципів місцевої демократії та сприяння демократичній участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.

31 травня 2007 року на 14-й сесії Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи було ухвалено Резолюцію № 238 «Пропозиції про проведення Європейського тижня місцевої демократії». Відповідно до цього документа, *«Європейський тиждень місцевої демократії є щорічною загальноєвропейською подією, яка включає в себе одночасно усі заходи, організовані органами місцевого самоврядування в усіх державах-членах з метою поширення інформації про місцеву демократію та сприяння розвитку демократичної участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні. Заходи Європейського тижня зазвичай проводяться в період, який включає 15 жовтня — дату підписання Європейської Хартії місцевого самоврядування»*.

На підтримку цієї ініціативи Ради Європи Президентом України було видано Указ від 27 вересня 2007 року № 922 «Про Європейський тиждень місцевої демократії».

Основними цілями проведення Європейського тижня місцевої демократії визначено:

- підвищення рівня обізнаності громадян європейських держав стосовно діяльності місцевих органів влади та можливостей брати участь у прийнятті рішень на місцевому рівні;
- заохочення членів місцевих рад та службовців до участі у демократичних процесах на місцевому рівні з метою запровадження стандартів публічної етики як основи відносин з громадянами;
- розвиток місцевої демократії як компоненту становлення демократичної Європи та інформування громадськості про роль Ради Європи у цьому процесі.

В рамках Європейського тижня місцевої демократії протягом одного або декількох днів є можливим проведення різноманітних заходів: розповсюдження інформації, дні відкритих дверей, дебати з представниками органів місцевої влади, конкурси, навчальні ігри тощо. Особлива увага традиційно приділяється питанням залучення молодих громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні, розвитку партисипативної демократії тощо.

Вперше Європейський тиждень місцевої демократії було проведено в Україні 15-22 жовтня 2007 року. У більшості регіонів було успішно проведено ряд заходів, які сприяли залученню молодих громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні та кращому усвідомленню громадянами України завдань політики європейської інтеграції.

У 2008 році Мінрегіонбудом як національним координатором з впровадження цієї ініціативи в Україні у співробітництві з іншими центральними та місцевими органами влади було забезпечено проведення понад 60 000 заходів, в яких взяли участь понад 2 млн. громадян, а саме:

- дні відкритих дверей у міських, районних, селищних та сільських радах;
- відкриті сесії та виїзні засідання міських, районних, селищних та сільських рад;
- тематичні інформаційні кампанії у місцевих ЗМІ;

- екскурсії для громадян до бюджетних установ;
- зустрічі представників місцевої влади з громадськістю;
- громадські слухання, збори, засідання громадських рад з різноманітних питань місцевого розвитку із залученням керівників органів місцевого самоврядування;
- опитування з питань місцевої політики щодо оцінки громадянами різних аспектів діяльності місцевих влад;
- інформаційні дні на підприємствах, в установах міст і районів;
- лекції з питань місцевої демократії;
- форуми громадських об'єднань, зустрічі та дискусії між представниками місцевої влади та неурядових організацій;
- висвітлення заходів Європейського тижня місцевої демократії в ЗМІ;
- організація засідань молодіжних рад/парламентів для обговорення питань, які цікавлять молодь;
- візити представників місцевої влади до середніх та вищих навчальних закладів;
- засідання за круглим столом, диспути, конференції, бесіди, вікторини, навчальні ігри, семінари-практикуми та тематичні вечори з питань місцевої та європейської демократії, які проходили у навчальних закладах I-IV рівнів акредитації;
- відкриті уроки у школах, присвячені питанням місцевої демократії та місцевого самоврядування;
- інформаційні стенди, літературні та фотовиставки у бібліотеках;
- випуски тематичних стінгазет.

Найбільш активно в Європейському тижні місцевої демократії у 2008 році взяли участь Донецька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Харківська, Херсонська, Черкаська та Чернігівська області, а також місто Одеса, яке було нагороджено Парламентською Асамблеєю Ради Європи як одне з чотирьох європейських пілотних міст по впровадженню згаданої ініціативи Дошкою пошани Ради Європи — відзнакою за вагомий внесок у розвиток місцевої та регіональної демократії, зміцнення побратимських зв'язків з європейськими містами.

У 2009 році українське місто Бориспіль було відібрано одним з 7 пілотних міст щодо впровадження Європейського тижня місцевої демократії. В рамках реалізації Європейського тижня місцевої демократії у цьому місті було проведено понад 300 заходів із залученням тисяч мешканців та гостей міста. Міською радою було забезпечено проведення потужної рекламної кампанії із залученням місцевих ЗМІ. Було проведено численні комунікативні заходи із залученням населення, зокрема молоді, дітей, а також депутатів місцевої ради, представників громадських організацій, підприємців, діячів культури тощо. Під час цих заходів було обговорено шляхи розвитку демократичних процесів на місцевому рівні. Так, в рамках проведення Форуму місцевих ініціатив було започатковано щорічний проект громадської доповіді «Від ідеї — до дії», зі своїми ініціативами виступили окремі міські громадські організації. Особливою подією для консолідації громади міста стало проведення свят вулиць та мікрорайонів. В рамках Європейського тижня було проведено відкриті засідання виконавчого комітету міської ради та п'ятдесят сьоме пленарне засідання Бориспільської міської ради V-го скликання, на якому було затверджено Кодекс професійної етики працівників виконавчого органу Бориспільської міської ради. Крім того, відбулись вибори молодіжного парламенту міста, головною метою якого є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист законних соціальних,

економічних, творчих та інших інтересів молоді, сприяння підвищенню ролі та авторитету молодіжних громадських організацій. В рамках Європейського тижня місцевої демократії представники молоді зустрілись з депутатами міської ради, побували на відкритому прийомі у міського голови. В рамках презентації нових громадських організацій Центру громадських ініціатив та клубу «Молодий політик» було забезпечено обговорення різних аспектів політики європейської інтеграції, історії створення та розвитку європейських інституцій, впровадження принципу «субсидіарності» та інших положень Європейської Хартії місцевого самоврядування, Європейської Хартії міст тощо.

Усі ці заходи, які були проведені у місті Борисполі у 2009 році, сприяли мобілізації громади, залученню її мешканців до більш активної участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, а також здобули схвальну оцінку з боку національних органів влади та Ради Європи.

В рамках Європейського тижня в інших українських громадах було також проведено інші заходи - громадські слухання, збори, засідання громадських рад. Зокрема, в місті Славутичі Київської області було проведено зустріч (в рамках засідання Громадської ради з розвитку міста) з депутатами міської ради, членами виконкому, представниками політичних партій, громадських об'єднань, членами молодіжної ради на тему «Європейський стиль місцевого самоврядування».

У місті Одеса було проведено квест-гру «Одеса + Європа: минуле і сьогодення» для школярів 10-11 класів чотирьох районів міста. В Липоворізькій школі Ніжинського району Чернігівської області було проведене відкрите засідання євроклубу на тему «Ми маємо бути зрозумілі Європі, а Європа нам».

В цілому Чернігівська область стала одним з найбільш активних українських регіонів з проведення Європейського тижня місцевої демократії у 2009 році. В рамках цієї загальноєвропейської ініціативи в області було проведено понад 3500 заходів.

Результати проведення заходів Європейського тижня місцевої демократії було підведено на національному круглому столі, який відбувся 10 грудня 2009 року у приміщенні Мінрегіонбуду.

**Указ Президента України від 27 вересня 2008 року № 922/2007
«Про Європейський тиждень місцевої демократії»**

Виходячи з пріоритетності курсу України на європейську інтеграцію, визнаючи розвиток місцевого самоврядування в Україні однією з невід'ємних складових цього курсу, з нагоди 10-ї річниці ратифікації Україною Європейської Хартії місцевого самоврядування та на підтримку ініціативи Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, постановляю:

1. Започаткувати проведення в Україні Європейського тижня місцевої демократії щороку в тиждень, що включає 15 жовтня — дату відкриття для підписання Європейської Хартії місцевого самоврядування у 1985 році.

2. Рекомендувати органам місцевого самоврядування проводити щороку під час Європейського тижня місцевої демократії заходи, спрямовані на ознайомлення населення, передусім молоді, з діяльністю сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів, районних та обласних рад, зокрема дні відкритих дверей, відкриті засідання рад, громадські слухання з важливих питань місцевого значення тощо.

3. Фонду сприяння місцевому самоврядуванню України забезпечувати надання необхідної методичної допомоги органам місцевого самоврядування щодо організації та проведення заходів Європейського тижня місцевої демократії.

4. Міністерствам, іншим центральним та місцевим органам виконавчої влади всебічно сприяти органам місцевого самоврядування та їх асоціаціям, громадським організаціям у щорічному проведенні в Україні Європейського тижня місцевої демократії.

Президент України Віктор ЮЩЕНКО

27 вересня 2007 року

3. Європейська Стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та її принципи

На виконання рішень III-го Варшавського саміту голів урядів та керівників держав-членів Ради Європи (далі - РЄ) Центром експертизи та реформування місцевого самоврядування РЄ було розроблено Європейську Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, яка здобула підтримку на 15-й Європейській конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне управління (м. Валенсія, 15-16 жовтня 2007 року) та була затверджена Комітетом Міністрів Ради Європи у 2008 році.

Ухвалення Європейської Стратегії є надзвичайно важливим кроком у подальшому розвитку місцевої демократії, адже однією з основних передумов реформування системи місцевого самоврядування як в Україні, так і в інших європейських країнах є спроможність місцевих влад ефективно реалізовувати зростаючу кількість повноважень, що передається їм органами центральної влади з метою надання більш якісних послуг населенню.

Метою Стратегії є мобілізація і стимулювання діяльності усіх суб'єктів (центральної та місцевих органів влади, національних асоціацій органів місцевого самоврядування, громадських організацій, наукових установ, учбових закладів, широкого кола громадськості тощо) з метою посилення системи демократичного самоврядування, розвитку місцевої демократії, покращення менеджменту управління та якості послуг, що надаються громадянам. Переслідуючи згадані завдання, реалізація Стратегії має сприяти досягненню наступних результатів:

1. Громадяни мають стати у центрі усіх найбільш важливих демократичних процесів у суспільстві.

2. Органи місцевого самоврядування повинні постійно удосконалювати систему управління та надання послуг відповідно до 12-ти принципів, визначених у Європейській Стратегії.

3. Органи центральної влади (національні уряди) мають забезпечити створення і підтримку інституційних передумов для розвитку місцевої демократії та вдосконалення системи місцевого самоврядування у відповідності до Європейської Хартії місцевого самоврядування та інших європейських правових інструментів у галузі місцевого та регіонального розвитку.

Основними принципами Європейської Стратегії є:

- 1) чесне проведення виборів, представництво та участь, щоб забезпечити реальні можливості для всіх громадян мати свій голос у вирішенні місцевих справ;
- 2) чутливість, щоб забезпечити відповідне реагування органів місцевої влади на законні очікування та потреби громадян;
- 3) ефективність і результативність, щоб забезпечити досягнення цілей і водночас найбільш раціональне використання ресурсів;
- 4) відкритість та прозорість, щоб забезпечити публічний доступ до інформації та полегшити розуміння щодо ведення суспільних справ;
- 5) верховенство права, щоб забезпечити справедливість та політичну нейтральність місцевої влади у своїй діяльності;
- 6) етична поведінка, щоб забезпечити перевагу суспільних інтересів над приватними;
- 7) компетентність та спроможність, щоб забезпечити здатність представників та посадових осіб місцевої влади виконувати свої обов'язки;

- 8) інновації та відкритість до змін, щоб забезпечити здобуття користі від нових рішень та кращих практик;
- 9) сталий розвиток та орієнтація на довгострокові результати, щоб враховувати інтереси майбутніх поколінь у збереженні національної (місцевої) спадщини;
- 10) надійний фінансовий менеджмент, щоб забезпечити ощадливе та продуктивне використання публічних фінансів та інших матеріальних коштів;
- 11) права людини, культурна різноманітність та соціальне згуртування, щоб забезпечити захищеність і повагу до усіх громадян;
- 12) підзвітність, щоб забезпечити відповідальність посадових осіб місцевої влади за свої дії.

З метою належної імплементації Стратегії в Україні Міністерством регіонального розвитку та будівництва України у співробітництві з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх асоціаціями, громадськими організаціями та науковими установами, експертами було утворено робочу групу та ухвалено детальний план з впровадження Стратегії, затверджений наказом Мінрегіонбуду від 09.02.2009 № 62.

Заходи з реалізації Стратегії було розпочато шляхом проведення міжнародної конференції 27 січня 2009 року. Участь у конференції взяли близько 70 осіб: представники Секретаріату Ради Європи, центральних та місцевих органів виконавчої влади України, органів місцевого самоврядування та їх асоціацій, міжнародних організацій, експерти тощо. Під час заходу було презентовано досвід пілотних країн з питань імплементації Стратегії у 2008 році (Болгарії та Норвегії), а також рекомендації експертів РЄ щодо реалізації заходів з впровадження Стратегії.

З метою забезпечення послідовної імплементації згаданої ініціативи РЄ в Україні було утворено коаліцію громадських організацій «За сприяння реформи децентралізації та впровадження Європейської стратегії щодо інновацій та гарного врядування на місцевому рівні» (ініціаторами створення коаліції виступили Інститут громадянського суспільства, Центр досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі та ВГО «Клуб мерів»).

За результатами консультацій з національними асоціаціями органів місцевого самоврядування, громадськими організаціями, міжнародними донорськими організаціями було сформовано список з 39 пілотних громад для впровадження Європейської Стратегії та її основних принципів. На сьогодні до цього списку входять понад 50 громад.

Робочою групою було також вирішено, що на першому етапі реалізації Стратегії (протягом 2009 року), мають бути здійснені заходи щодо впровадження 2-х наступних принципів Стратегії: чесне проведення виборів, представництво та участь, а також етична поведінка.

Проміжні результати впровадження Стратегії було представлено під час національного круглого столу, який було проведено Мінрегіонбудом 1 липня 2009 р. Під час заходу було обговорено подальші дії щодо впровадження Стратегії, роль пілотних громад в популяризації її принципів.

Впровадженню Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні в Україні також сприяло проведення 5-ї сесії Форуму РЄ «За майбутнє демократії» (м. Київ, 21-23 жовтня 2009 року), який є подією загальноєвропейського значення, що проводиться щорічно в одній з держав-членів РЄ з метою обговорення найбільш актуальних питань розвитку демократії та розбудови громадянського суспільства.

У Форумі взяли участь Президент України Віктор Ющенко, Генеральний секретар РЄ Турбйорн Ягланд, Голова Парламентської асамблеї РЄ Луїс Марія де Пуч, представники урядів, органів місцевого самоврядування держав-членів РЄ, науковці, експерти тощо. Загальна кількість учасників Форуму склала понад 300 осіб. В рамках роботи Форуму було також проведено робочу секцію «Місцеві вибори та практика участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні».

Мінрегіонбудом було також розпочато підготовку до впровадження наступних двох компонентів Стратегії: сталий розвиток, орієнтація на довгострокові результати та надійний фінансовий менеджмент. Так, 11-12 червня 2009 року Мінрегіонбудом у співробітництві з Радою Європи було організовано міжнародну конференцію СЕМАТ на тему «Комплексний підхід до збалансованого сталого просторового розвитку Європейського континенту», а також було вивчено, перекладено та адаптовано для використання в Україні діагностичний інструмент Ради Європи з питань контролю показників місцевих фінансів.

А. Діяльність щодо впровадження принципу № 1 Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Чесне проведення виборів, представництво та участь»

Впровадження діагностичного інструменту Ради Європи щодо участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні (CLEAR)

(підготовлений Європейським комітетом з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи)

Загальний вступ — аналіз участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні

Участь громадян у суспільно-політичному житті є важливим елементом демократії. Ефективна демократія залежить від можливості громадян висловити свою думку та бути почутими. У зв'язку з цим Комітетом Міністрів Ради Європи було ухвалено рекомендацію (2001) 19 щодо участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.

Чому забезпечення участі громадян є настільки важливим питанням? По-перше, участь громадян є ключовим елементом у забезпеченні легітимності рішення органів місцевого самоврядування.

Другим ключовим аргументом є той факт, що тільки тісна взаємодія з громадянами допомагає владі виробити оптимальні шляхи для самовдосконалення та покращення якості своєї роботи. І нарешті, участь громадян має суттєву цінність для розвитку почуття громадянства, належності до певної спільноти.

Інструмент CLEAR має на меті допомогти місцевим та регіональним владам краще зрозуміти мешканця (громадянина) з метою його більш активного залучення до суспільно-політичного життя на місцевому рівні. Мова йде про діагностичний інструмент, який допомагає визначити проблеми залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні з метою розроблення відповідних рекомендацій.

Першою частиною цього документу є підручник з питань використання інструменту CLEAR. Друга частина містить власне сам ключовий діагностичний інструмент CLEAR. Після проведення SWOT-аналізу та здійснення самооцінки відповідними органами влади має бути розроблена програма дій з питань роботи з громадськістю. Опитувальник, допомагає проаналізувати п'ять факторів, які лежать в основі процесів залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні.

Вступ до понятійної структури CLEAR: п'ять факторів, які впливають на участь громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні

Сьогодні національні та місцеві органи влади у багатьох країнах здійснюють заходи щодо заохочення участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні¹. Одночасно постають численні питання: чи вони точно знають як це робити, завдяки яким інструментам, роботі з якими групами населення слід приділити особливу увагу?

Понятійна структура CLEAR підсумовує результати великої кількості досліджень з цього питання². Вона була розроблена групою експертів Ради Європи у наступному складі: Вів'єн Лоундес (Монтфордський університет, Великобританія), Лоренс Претчет (Монтфордський університет, Великобританія) та Гаррі Стокер (Манчестерський університет, Великобританія). Інструмент CLEAR був схвалений Європейським комітетом з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи.

Понятійна структура CLEAR стверджує, що участь громадян є найбільш успішною, коли громадяни можуть робити, мають бажання, уповноважені, запрошені та мають відповідь.

П'ять факторів, які впливають на участь громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні

<p>C Можуть робити, а саме мають ресурси, вміння та знання для участі;
L Бажають, а саме мають відчуття приналежності, яке підсилює участь;
E Уповноважені, а саме отримали можливість для участі;
A Запрошені, а саме мобілізовані для участі офіційними органами влади або групами волонтерів;
R Відповідь, а саме бачать приклади того як їх думка береться до уваги.</p> |
|---|

Громадяни беруть активну участь у суспільно-політичному житті, коли у них є можливості – ресурси, вміння та знання, необхідні для цього. Три фактори визначають наскільки легко вони “можуть робити”. Громадяни будуть брати участь тоді, коли будуть відчувати себе частиною групи або спільноти. Їм подобається брати участь тоді, коли це є важливим для відчуття їх ідентичності. Вони будуть брати активну участь, коли у них будуть можливості для цього за рахунок відповідної інфраструктури та громадських організацій. Громадяни беруть активну участь у суспільно-політичному житті, коли їх думкою цікавляться. І нарешті, громадяни беруть активну участь, коли вони відчувають, що їх думка береться до уваги відповідними органами влади. Для того, щоб отримати користь від цих знань, понятійна структура CLEAR більш детально пояснює як функціонують згадані п'ять факторів.

1.1. Можу робити – вміння та ресурси для участі

Існує думка, що у випадках коли люди мають відповідні вміння та ресурси, вони більшою мірою можуть брати участь у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.

¹ Smith G. “Power Beyond the Ballo”t, London: Power Inquiry,2005

² Більш детально про понятійну структуру CLEAR та її концептуальну та емпіричну базу, див.: Lowndes, V., Pritchett, L. and Stoker, G. “Diagnosing and remedying the failings of official participation schemes: the CLEAR framework “Social Policy and Society, Vol 5, No 2 pp 281-912006; V. Lowndes, L. Pritchett and G. Stoker” Locality Matters: Making Participation Count in Local Politics”, London: IPPR,2006

П'ять складових визначають фактор “можу робити”.

«Можу робити»	Рівень освіти
	Вид професійної діяльності та соціальний клас
	Демографія
	Ресурси
	Вміння/знання

Кожний з цих факторів має різні складові, які можуть бути важливими для посилення участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні. Вони також є частиною інструментарію CLEAR та можуть бути вимірянні для оцінки тих чи інших сторін процесу залучення громадян.

Мова йде про наступні аспекти:

o *Рівень освіти*

Яким є рівень освіти у громаді? Чи більшість громадян має вищу (базову) освіту? Як ця картина змінюється серед різних категорій громадян — молодь, люди похилого віку, національні меншини тощо?

o *Види професійної діяльності та соціальні класи*

Яким є баланс між різними видами професійної діяльності (наприклад, кваліфікована та некваліфікована праця, самозайнятість)? Хто є основними роботодавцями у даній місцевості? Чи існує проблема безробіття у даній місцевості? Чи безробіття особливо поширено серед окремих представників громади? Якою є соціальна диференціація населення у відповідній місцевості?

o *Демографія*

Яким є розріз населення муніципалітету за віком? Яка частина населення належить до етнічних меншин? Якими мовами розмовляють у місцевості? Чи є інші демографічні фактори, які можуть бути важливими для участі (наприклад, структура сім'ї, концентрація студентів тощо)?

o *Ресурси*

Чи громадяни мають легкий доступ до відповідних ресурсів для забезпечення участі у суспільно-політичному житті? Наприклад, чи є достатньою кількістю приміщень для організації заходів та зустрічей? Чи мають громадяни вільний доступ до комп'ютерів, ксероксів та телефонів, які сприяють їх участі у суспільно-політичному житті? Чи є ці ресурси доступними для тих громадян, хто не має доступу до них на роботі чи вдома? Чи мають громадяни доступ до місцевих засобів масової інформації?

o *Вміння/знання*

Чи громадяни мають необхідні навички для участі у суспільно-політичному житті (наприклад, вміння писати листи, організувати публічні заходи тощо)? Чи громадяни мають достатні навички для використання ресурсів своєї громади (наприклад, використання комп'ютерів, Інтернету тощо)? Чи мають окремі категорії більший доступ до ресурсів та більше вмінь у їх використанні порівняно з рештою населення?

1.2. Бажання – відчуття приналежності та відданості

Цей фактор ґрунтується на ідеї того, що відчуття приналежності до відповідної громади заохочує громадян до більш активної участі у суспільно-політичному житті. Результати багатьох досліджень свідчать про те, що там, де люди мають спільні обов'язки, вони є більш готовими до роботи на користь громади.

Питання бажання громадян щодо участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні залежить від чотирьох факторів, а саме:

o *Ідентичність*

Що є головними елементами для (само)ідентифікації громадян – мікрорайон, мале місто чи велике місто в цілому, регіон, в яких вони живуть? Наскільки добре мешканці свого мікрорайону знають один одного? Чи громадяни ідентифікують себе як членів певної спільноти (громади)? Наскільки прив'язаними є люди до оточення, в якому вони проживають? Наскільки важливими є інші джерела ідентичності, такі як культурна, етнічна, релігійна ідентичність, соціальне походження чи "групи за інтересами" (серед окремих категорій населення)?

o *Однорідність*

Наскільки стабільним є населення - чи люди проживають за однією адресою протягом тривалого часу, чи має місце їх мобільність? Чи громада має сильне відчуття історії та традицій? Чи певні цінності та пріоритети є однаковими для всього населення? Якщо ні, то в чому полягають основні відмінності?

o *Довіра*

Наскільки громадяни довіряють один одному? Чи громадяни допомагають один одному? Чи вони скоріше ставлять свій власний інтерес на перше місце? Якою мірою громадяни довіряють місцевій владі у прийнятті рішень, які стосуються життя громади? Наскільки громадяни довіряють національному уряду у прийнятті рішень, які стосуються життя громади?

o *Почуття приналежності до певної громади*

Чи є сильним дух громади, який підтримує колективні дії? Чи люди відчувають відповідальність перед своєю громадою? Чи є групи населення, які почувають себе виключеними з життя громади? Чи є відчуття того, що голоси представників окремих груп є більш вагомими у порівнянні з голосами інших громадян?

1.3. Повноваження – напрями участі

Даний фактор ґрунтується на результатах досліджень, які свідчать про те, що у більшості випадків участь здійснюється через відповідні громадські організації, які допомагають налагодити ефективний та конструктивний діалог з владою, зокрема з питань ухвалення рішень, які стосуються життя громади.

Цей фактор визначається трьома наступними елементами:

«Уповноважені»	Громадські організації
	Громадські заходи
	Громадська інфраструктура

о *Типи громадських організацій*

Які саме громадські організації існують у відповідній громаді та чи є вони достатньо активними та впливовими (наприклад, молодіжні та екологічні організації, спортивні товариства, культурні асоціації тощо)? Чи є вичерпним перелік цих організацій? Скільки членів вони налічують? Який вплив вони мають на процес ухвалення рішень, які стосуються життя громади?

о *Заходи*

Наскільки активними є громадські організації? Які заходи вони здійснюють? Чи зростає кількість їх членів? Чи прагнуть вони впливати на рішення, які приймаються місцевою владою? Чи висловлюють вони зацікавленість долучитись до процесу надання послуг населенню?

о *Громадська інфраструктура*

Чи існують у відповідній громаді будь-які “парасолькові” або координаційні структури, які спеціально існують для підтримки розвитку громадянських організацій? Чи у них є достатньо ресурсів та можливостей для роботи з усіма громадянськими організаціями? Яку підтримку громадським організаціям надає муніципалітет (наприклад, гранти, приміщення, обладнання тощо)? Якими є найбільш слабкі сторони волонтерського руху та громадського сектору у громаді? Чи місцеві засоби масової інформації висвітлюють діяльність громадянських організацій?

1.4. Запрошення – як громадяни залучаються місцевою владою до суспільно-політичного життя на місцевому рівні.

Цей фактор ґрунтується на результатах багатьох досліджень, які свідчать про те, що мобілізація громадян є важливим чинником у забезпеченні їх участі у суспільно-політичному житті.

Цей фактор формується трьома наступними чинниками:

«Запрошення»	Форми участі
	Стратегія
	Охоплення та розмаїття

о *Форми участі*

Як муніципалітет намагається інформувати громадян про процес прийняття рішень та залучати їх до нього (наприклад, дослідження, консультації, фокус-групи, громадські ради, шкільні та молодіжні ради, форуми тощо)? Чи муніципалітет намагається використовувати Інтернет для залучення громадян (наприклад, оприлюднює інформацію на своїй web-сторінці, проводить віртуальні дискусійні форуми, використовує електронне та SMS листування)?

о *Стратегія*

Чи муніципалітет має стратегію для залучення громадян до участі у суспільно-політичному житті? Чи муніципалітет співпрацює з будь-якими організаціями з питань залучення громадськості? Чи громадянам пропонується будь-яке заохочення з питань участі у суспільно-політичному житті (наприклад, гонорари, подарунки, електронне обладнання, покращення послуг, знижки в оплаті)? Чи місцева влада проводить експерименти щодо заохочення участі громадян за територіаль-

ним принципом (наприклад, за місцем проживання громадян, у школах, супер-маркетах)?

о *Охоплення та розмаїття*

Чи існуючі форми участі є достатніми для охоплення усіх категорій мешканців громади? Чи особливі форми участі використовуються для роботи зі специфічними групами громадян? Чи особи, відповідальні за прийняття рішень, надають перевагу результатам використання одних форм участі громадян перед іншими?

1.5. "Відповідь" – як місцева влада реагує на пропозиції громадян

Цей фактор партисипативної демократії базується на ідеї того, що успіх залежить від того, наскільки громадянин вірить, що їх участь має значення та приносить позитивні результати для життя громади. Для того, щоб громадяни брали більш активну участь у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, вони мають вірити, що до їх думки прислуховуються. Зворотній зв'язок має включати пояснення того, як рішення було прийнято та який внесок у цьому зіграла думка громадян.

Вищезгаданий фактор залежить від трьох наступних чинників:

«Відповідь»	Слухання (врахування думки громадян) Баланс та пріоритетність Зворотній зв'язок та освіта
-------------	---

о *Врахування думки громадян*

Якими є процедури забезпечення того, що думка громадян береться до уваги при прийнятті рішень, які стосуються життя громади? Які механізми використовуються для дослідження думки громадян у процесі прийняття рішень?

о *Баланс та пріоритетність*

Як знайти баланс між позицією громади та думками професіоналів, які можуть різнитись? Наскільки добре посадові особи (місцеві депутати), які приймають рішення, здатні зрозуміти та врахувати думки громадян?

о *Зворотній зв'язок та освіта*

Наскільки добре місцева влада пояснює громадянам причини ухвалених рішень та як саме при цьому враховуються думки громадян? Які заходи здійснює муніципалітет для покращення свого спілкування з громадянами? Чи муніципалітет реалізує певні програми з питань розвитку демократії участі? Чи муніципалітет надає підтримку політикам та/чи службовцям у вивченні питань залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні?

Розуміння вищезгаданих факторів може надати можливість вивчення проблемних питань щодо залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні. Наступна частина представляє інструмент для здійснення оцінки з питань участі громадян, який ґрунтується на понятійній структурі CLEAR.

CLEAR – інструментарій з питань аналізу участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні

Ключовий фактор	Обґрунтування	Ключові зміни	Цілі політики	Результати політики
Можу робити	Перелік ресурсів для участі. Ресурси, які мають значення для розвитку партисипативної демократії.	Рівень освіти, забезпечення роботою, демографія, ресурси, вміння/знання	Розбудова спроможностей, навчання та підтримка волонтерів, розвиток лідерських якостей	Розвиток громади, навчання та забезпечення ресурсами відповідних груп або представників громади.
Бажання	Відчуття приналежності до відповідної громади є необхідним елементом для забезпечення участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні. Членство в громадських організаціях є важливим інструментом для залучення громадян до участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.	Ідентичність, однорідність, довіра, громадянство	Розвиток громади, соціальне партнерство, розвиток почуття приналежності до громади	Розбудова почуття добросусідства. Люди повинні почувати себе частиною громади для того, щоб брати активну участь у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.
Повноваження	Громадяни беруть участь, якщо їх просять висловити свою думку. Мобілізація людей до участі у суспільно-політичному житті має велике значення для розвитку громади.	Типи громадських організацій, заходи, розвинута інфраструктура громадських організацій	Інвестиції у розвиток громадських організацій, інфраструктури покращення каналів комунікацій між владою та громадою	Існування потужних громадських організацій сприяє активній участі громадян, а також розвитку діалогу між владою та громадянами.
Запрошення	Громадяни беруть участь, якщо їх просять висловити свою думку. Мобілізація людей до участі у суспільно-політичному житті має велике значення для розвитку громади.	Різноманітні форми участі громадян	Форми участі, стратегії, охоплення різних верств населення	Різноманітні форми роботи з громадянськістю, які надають кращі можливості для реалізації фактору «запрошення». Різні категорії населення потребують різних форм мобілізації.
Відповідь	Участь громадян залежить від очікуваного контакту з владою, а також від того, наскільки їх думка враховується владою.	Влада є здатною відповідати на очікування громадян через спеціальні заходи, постійне навчання та зворотній зв'язок	Слухання, пріоритизація заходів, зворотній зв'язок та освіта	Діяльність місцевої влади, яка демонструє здатність відповідати на потреби громадян через спеціальні заходи, постійне навчання та зворотній зв'язок.

ОПИТУВАЛЬНИК CLEAR

1. Контекст участі громадян у суспільно-політичному житті громади (муніципалітету)

Цей перший розділ є базовим етапом у діагностичному процесі. Він має на меті ідентифікувати базову інформацію щодо участі громадян та певні ініціативи, які муніципалітет вже здійснює для заохочення громадян до більш активної участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.

- 1.1 Яким є населення муніципалітету?
- 1.2 Якими є головні обов'язки органу місцевого самоврядування (муніципалітету) з питань надання послуг населенню?
- 1.3 Якими є основні риси муніципалітету (органу місцевого самоврядування), наприклад, міська/сільська громада, географічне розташування тощо?
- 1.4 Якою є явка на місцевих виборах у порівнянні з загальнонаціональним показником (надайте статистичні данні протягом останніх чотирьох років)?

Дуже висока	Вища за середню	Середня	Нижча за середню	Дуже низька
1	2	3	4	5

- 1.5 Яку форму участі громадяни найчастіше використовуватимуть, намагаючись вплинути на осіб, які приймають рішення на місцевому рівні? Виберіть необхідне:
 - o Підписання петиції;
 - o Протест (демонстрація та ін.);
 - o Звернення до ЗМІ;
 - o Звернення до службовців органів місцевого самоврядування (посадових осіб);
 - o Звернення до обраних представників (депутатів місцевих рад);
 - o Участь у муніципальних консультаціях, слуханнях;
 - o Інші форми (вказіть які).
- 1.6 На які форми участі громадян відповідальні за прийняття рішень посадові особи відреагують найбільш вірогідно?
Виберіть необхідне:
 - o Підписання петиції;
 - o Протест (демонстрація та ін.);
 - o Звернення до ЗМІ;
 - o Звернення до службовців органів місцевого самоврядування (посадових осіб);
 - o Звернення до обраних представників (депутатів місцевих рад);
 - o Участь у муніципальних консультаціях, слуханнях;
 - o Інші форми (вказіть які).
- 1.7 Які групи муніципалітет вважає виключеними з суспільно-політичного життя на місцевому рівні? (Наприклад, молодь, люди похилого віку, самотні батьки, неповнолітні, етнічні меншини тощо).

- 1.8 На які групи населення муніципалітет спрямовує свої ініціативи щодо посилення участі у суспільно-політичному житті (наприклад, усі категорії населення, користувачі окремих послуг, молоді люди, особи похилого віку, самотні батьки, неповнолітні тощо)?
- 1.9 Наскільки активною ви вважаєте участь громадян у суспільно-політичному житті вашого регіону (порівняно з загальнонаціональним показником)?

Дуже висока	Вища за середню	Середня	Нижча за середню	Дуже низька
1	2	3	4	5

- 1.10 Якими є основні проблеми, які стимулюють участь громадян у суспільно-політичному житті вашої громади (регіону)?

2. Можемо робити

Цей розділ стосується соціально-економічних факторів, які традиційно мають найбільше значення в поясненні відмінностей у рівнях участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні. Доведено є той факт, що громадяни є більш здатними до участі, коли вони мають відповідні (достатні) вміння та ресурси. Ці вміння охоплюють всю множину навичок від здатності виступати перед публікою, писати листи до вмінь організувати публічні заходи та мобілізувати громадян щодо реалізації окремих ініціатив. Це також включає доступ до ресурсів, які підтримують таку діяльність (доступ до Інтернету, інших технічних засобів, інформаційних технологій тощо). У зв'язку з цим було розроблено опитувальник з метою допомоги муніципалітетам дослідити сильні та слабкі сторони процесу залучення громадян (з урахуванням вищезазначених підходів та принципів).

Рівень освіти

- 2.1 Яким є рівень освіти мешканців (у порівнянні з середньо національним показником)?

Дуже високий	Вищий за середній	Середній	Нижчий за середній	Дуже низький
1	2	3	4	5

Робота/безробіття

- 2.2 Яким є рівень безробіття у громаді (у порівнянні з середньо національним показником)?

Дуже високий	Вищий за середній	Середній	Нижчий за середній	Дуже низький
1	2	3	4	5

Соціальний клас

- 2.3 Яким є рівень зайнятості населення за наступними категоріями у порівнянні з середньо національним показником?

Безробітні	
Некваліфіковані працівники	
Напівкваліфіковані працівники	
Кваліфіковані працівники	
Професійні працівники	

Інший спосіб задати це саме питання: яким є відношення професійних та кваліфікованих працівників до напівкваліфікованих та некваліфікованих працівників, у порівнянні з середньо національним показником?

Демографія

- 2.4 Яким є розріз населення за віком у муніципалітеті (громаді)?
- 2.5 Яка частина населення належить до етнічних меншин?
- 2.6 Які етнічні групи присутні у демографічній складовій громаді? З якими етнічними групами орган місцевого самоврядування співпрацює на постійній основі?
- 2.7 Чи існують інші демографічні фактори, які можуть суттєво вплинути на процес залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні (наприклад, структура сім'ї, концентрація студентів тощо)?

Ресурси

- 2.8 Чи громадяни мають достатній доступ до ресурсів, які необхідні для підтримки демократії участі?

Мова йде насамперед про:

- o легкий доступ до приміщень для зустрічей (громадські центри, зали ради тощо);
- o доступ до технічних засобів, зокрема копіювання матеріалів;
- o доступ до комп'ютерів з належним програмним забезпеченням;
- o доступ до швидкісного Інтернету, інших засобів зв'язку.

- 2.9 Якими є ресурси в громаді для розвитку демократії участі (наприклад, місцеві ЗМІ, радіо, телебачення тощо)?
- 2.10 Чи громадяни мають час для участі у суспільно-політичному житті? Якими є основні фактори, які обмежують можливості громадян?

Вміння/знання

- 2.11 Чи громадяни мають необхідні навички для участі у суспільно-політичному житті (наприклад, навички публічних виступів, організація заходів, підготовка листів, звернень тощо)?
- 2.12 Чи громадяни мають відповідні навички для використання комп'ютеру, Інтернету та інших технічних засобів?

2.13 Яких вмінь їм не вистачає?

2.14 Яким чином ці вміння розподілені між різними категоріями громадян?

3. Бажання

Даний фактор ґрунтується на ідеї заохочення громадян до участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні. Ця ідея полягає в тому, що якщо громадяни відчують себе частиною якоїсь спільноти, вони в більшій мірі бажають взяти участь у її житті. Результати багатьох досліджень підтверджують, що існування відчуття приналежності до певної спільноти або спільних обов'язків сприяє участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.

Відсутність такого почуття може бути серйозним демотивуючим фактором в діяльності щодо залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні.

Даний розділ спрямований на дослідження питань самоідентифікації громадян, їх зв'язків з громадою (територією), де вони проживають.

Ідентичність

3.1 З чим себе ідентифікують члени громади? Виберіть необхідне.

- o частина громади (муніципалітету);
- o групи за інтересами, які охоплюють декілька спільнот (наприклад, етнічні, культурні тощо);
- o територія, яка є більшою за територію муніципалітету (наприклад, регіон/частина регіону);
- o національна держава.

3.2 Наскільки мешканці громади (мікрорайону) знають один одного?

3.3 Якою мірою люди ідентифікують себе з громадою, в якій вони проживають (а саме, «відчуття ідентичності»)?

3.4 Наскільки прив'язаними є мешканці до громади, в якій вони проживають?

Дуже прив'язані								Неприв'язані
1	-	2	-	3	-	4	-	5

Однорідність (гомогенність)

3.5 Чи в громаді є стабільним (сильним) відчуття історії та традицій? (Це можна виміряти, з'ясувавши термін, протягом якого мешканці прожили (проживають) в громаді або наскільки однорідною є громада).

3.6 Якою мірою ідентичність є однаковою для членів громади? У чому полягають основні розбіжності їх менталітету?

3.7 Чи цінності та пріоритети (традиції) є однаковими для всієї громади. Якщо ні, то в чому полягають основні розбіжності?

Довіра

3.8 Чи мешканці даної громади більш схильні допомагати іншим? Чи вони ставлять свій власний інтерес на перше місце?

Допомога								Власний інтерес
1	-	2	-	3	-	4	-	5

3.9 Чи більшість громадян будуть намагатись бути справедливими, чи вони будуть намагатись використати інших, якщо у них буде така нагода?

Справедливі						Користолюбні		
1	-	2	-	3	-	4	-	5

3.10 Якою мірою громадяни довіряють один одному? (Наприклад, позичив би один громадянин незначну суму грошей іншій особі, зокрема для проїзду в громадському транспорті)?

Висока довіра						Низька довіра		
1	-	2	-	3	-	4	-	5

3.11 Якою мірою громадяни довіряють місцевій владі у прийнятті рішень, які стосуються інтересів усієї громади?

Висока довіра						Низька довіра		
1	-	2	-	3	-	4	-	5

3.12 Якою мірою громадяни довіряють національному уряду у прийнятті рішень, які стосуються інтересів усієї громади?

Висока довіра						Низька довіра		
1	-	2	-	3	-	4	-	5

Громадянство

3.13 Чи є сильним дух громади, який має підтримати її діяльність?

3.14 Чи люди відчувають почуття відповідальності до своєї громади?

3.15 Чи є члени громади, які можуть бути (чи відчувають себе) виключеними з життя громади?

3.16 Чи є у громади відчуття того, що голоси представників одних груп є більш легітимними (важливими) ніж голоси інших?

4. Повноваження

Результати багатьох досліджень свідчать про те, що участь громадян найчастіше реалізується через відповідні організації. Діяльність громадських організацій та об'єднань має підтримати участь громадян у суспільно-політичному житті, а отже є одним з важливих елементів для розвитку громади (регіону).

Даний розділ зосереджується на питаннях функціонування громадських організацій, їх впливу на процес прийняття рішень на місцевому рівні, залучення громадян до їх діяльності з метою вирішення актуальних проблем розвитку громади.

Типи громадських організацій

4.1 Які типи громадських організацій існують та є активними у вашій місцевості? Виберіть необхідне:

- o молодіжні;
- o екологічні;
- o правозахисні;
- o організації, які займаються питаннями захисту тварин;

- o гуманітарні;
 - o організації, які займаються вирішенням соціальних питань;
 - o медичні;
 - o спортивні;
 - o організації батьків/вчителів;
 - o організації, що об'єднують мешканців окремих мікрорайонів (районів);
 - o національні (етнічні);
 - o культурні;
 - o релігійні;
 - o інші.
- 4.2 Які з вищезгаданих організацій мають найбільше членів?
- 4.3 Які організації мають найбільший вплив на процес прийняття рішень на місцевому рівні?
- 4.4 Чи кількість волонтерських та громадських організацій у регіоні (громаді) є достатнім для охоплення усього спектру питань, до вирішення яких громадяни хотіли б залучитись?

Заходи

- 4.5 Чи волонтерські та громадські організації активно реалізують заходи (програми) на місцевому рівні?

Активні							Неактивні
1	-	2	-	3	-	4	5

- 4.6 Якою мірою волонтерські та громадські організації підвищують свою роль у суспільно-політичному житті регіону (громади)?
- 4.7 Якою мірою волонтерські та громадські організації прагнуть впливати на процес прийняття рішень на місцевому рівні?

Активний вплив						Немає впливу
1	-	2	-	3	-	4
						5

Інфраструктура громадських організацій

- 4.8 Чи в громаді (регіоні) існують спеціальні органи (структури), які сприяють створенню та розвитку громадських організацій (наприклад, «парасолькові» структури, волонтерські служби тощо)?
- 4.9 Чи вищезгадані структури (органи) мають достатні ресурси та спроможності для охоплення усього спектру громадських організацій?
- 4.10 Яку підтримку місцева влада надає волонтерським чи громадським організаціям, які діють на її території? Виберіть необхідне:
- o фінансова підтримка;
 - o залучення муніципальних працівників;
 - o використання технічного обладнання, яке належить муніципалітету;
 - o допомога політиків (тих, хто приймає рішення);
 - o інші види підтримки.

- 4.11 Якими є найбільші слабкі сторони у діяльності існуючих громадських організацій?
- 4.12 Яку роль місцеві ЗМІ відіграють у діяльності щодо залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні?

5. Запрошення

Даний розділ базується на результатах багатьох досліджень, які свідчать про важливість питань мобілізації населення. Люди мають звичку більш регулярно брати участь у процесах ухвалення рішень на місцевому рівні та/або просять висловити думку з того чи іншого питання. Процес мобілізації (запрошення) громадян може мати багато форм, які потребують окремих досліджень.

Цей розділ містить питання щодо засобів, які використовуються органами місцевого самоврядування для залучення громадян, різноманітних ініціатив з цих питань та засобів їх доведення до громадян.

Форми участі

- 5.1 Якими засобами орган місцевого самоврядування намагається залучити громадян до процесу прийняття рішень? Виберіть необхідне:
- o запрошення громадян до підготовки рекомендацій/коментарів з різних аспектів місцевої політики;
 - o висловлення своєї думки;
 - o дослідження громадської думки;
 - o проведення відкритих засідань;
 - o залучення (запрошення) громадян до участі у заходах, які проводяться органами місцевого самоврядування;
 - o зустрічі з громадянами;
 - o підготовка документів, які мають консультаційний статус;
 - o проведення семінарів, конференцій, громадських слухань, форумів та інших заходів;
 - o проведення фокус-груп;
 - o проведення консультацій з громадськістю, зокрема з використанням нових інформаційних технологій;
 - o включення громадян до складу громадських рад, інших консультативно-дорадчих органів;
 - o інше.
- 5.2 Чи орган місцевого самоврядування намагається використати нові інформаційні технології (Internet) для залучення громадян шляхом:
- o розміщення робочих документів на web-сторінці в мережі Internet;
 - o проведення консультацій в режимі on-line;
 - o використання нових засобів для консультацій громадян (електронна пошта, SMS повідомлення тощо);
 - o проведення дискусійних форумів в режимі on-line;
 - o інше.

Стратегія

- 5.3 Чи орган місцевого самоврядування має власну стратегію для залучення громадян до участі у суспільно-політичному житті чи ці ініціативи носять розрізнений характер?

- 5.4 Чи орган місцевого самоврядування співпрацює з іншими організаціями та інституціями з питань проведення консультацій чи залучення громадськості?
- 5.5 Чи орган місцевого самоврядування заохочує громадян до участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні (наприклад, мова йде про гонорари, подарунки, знижки в оплаті певних послуг тощо).
- 5.6 Чи заходи із залученням представників громадськості зазвичай відбуваються в офіційному приміщенні? Чи муніципалітет проводив експерименти щодо проведення публічних заходів з питань заохочення участі громадян в інших місцях (наприклад, в школах, супермаркетах тощо)?

Охоплення та розмаїття

- 5.7 Чи існуючі форми роботи місцевих влад є достатніми для охоплення усіх категорій мешканців громади (молодь, громадяни похилого віку, представники етнічних меншин тощо)?
- 5.7.1 Які особливі засоби використовуються органами місцевого самоврядування для залучення представників окремих категорій громадян?
- 5.7.2 Чи особи, відповідальні за прийняття рішень, надають більший пріоритет консультаціям з громадськістю перед іншими формами вироблення та ухвалення рішень? Якщо так, то дайте пояснення.

6. Відповідь

Значення цього розділу полягає в тому, що для того, щоб громадяни активно брали участь у процесі прийняття рішень на місцевому рівні, вони мають вірити, що їх думка приймається до уваги місцевою владою та має позитивні результати. Даний розділ пов'язаний із забезпеченням зворотного зв'язку між владою та громадою, він досліджує питання організації консультацій з громадськістю, врахування громадської думки в процесі ухвалення рішень на місцевому рівні.

Слухання

- 6.1 Якими є процедури забезпечення врахування думки громадян у процесі прийняття рішень?
- 6.2 Які механізми застосовуються для включення результатів окремих консультацій або ініціатив з питань участі громадян у процесі прийняття рішень на місцевому рівні?

Баланс та пріоритизація

- 6.3 Як визначається баланс між думкою громадян і баченням професіоналів та обраних посадових осіб, особливо у випадках, коли вони розходяться?
- 6.4 Наскільки добре особи, відповідальні за прийняття рішень, розуміють позицію громадян (громадську думку) та враховують її в роботі?

Дуже добре

1

-

2

-

3

-

4

-

5

Дуже погано

Зворотній зв'язок та навчання (просвіта)

- 6.5 Наскільки добре місцева влада пояснює громадянам причини своїх рішень та пояснює врахування громадської думки в процесі ухвалення рішень?

Дуже добре
1 - 2 - 3 - 4 - 5
Дуже погано

- 6.6 Якою мірою громадяни розуміють зміст рішень, які ухвалюються місцевою владою, а також наскільки вони є залученими до процесу розробки цих рішень?
- 6.7 Які заходи здійснюються муніципалітетом для покращення інформування громадян про свої рішення?
- 6.8 Чи існують у муніципалітеті навчальні програми з питань залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні?
- 6.9 Чи муніципалітет надає підтримку політикам та/або службовцям в організації навчальних програм з питань участі громадян та реагування на їх ініціативи?

Глосарій термінів

Участь громадян

Термін «участь громадян (у суспільно-політичному житті на місцевому рівні)» може бути визначений як залучення (завдяки різним формам та засобам) членів громади до процесу розробки та ухвалення рішень, які стосуються життя громади та її розвитку.

Понятійна структура CLEAR

Перелік припущень з питань участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, які базуються на аналізі результатів досліджень по цій темі. Їх було узагальнено у 5 розділах.

Інструмент CLEAR

CLEAR є практичним інструментом, який було розроблено Радою Європи з питань участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні із використанням спеціальної понятійної структури. Інструмент складається з опитувальника, який базується на 5 принципах (складових) та змінних, які допомагають оцінити вищезгадані 5 принципів з метою отримання обґрунтованої діагностики питань участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.

Шкала Лікерта

Шкала Лікерта є шкалою відповідей, яка часто використовується в опитувальниках для оцінювання тих чи інших тверджень (факторів, принципів). Шкала Лікерта включає п'ять наступних пунктів: 1) повністю не погоджуюсь, 2) не погоджуюсь, 3) більше погоджуюсь ніж не погоджуюсь, 4) погоджуюсь, 5) повністю погоджуюсь.

Змінна

Термін «змінна» використовується у цьому інструментарії для вимірювання п'яти визначених факторів, які впливають на участь громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні. «Змінні» також можуть бути оцінені за допомогою окремих індикаторів.

Індикатори

Інструментарій CLEAR включає індикатори, які дозволяють оцінити різні аспекти участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні (за встановленою методикою).

Аналіз результатів опитування пілотних громад з впровадження Діагностичного інструменту Ради Європи щодо участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні (CLEAR) (в рамках імплементації Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні)

1. КОНТЕКСТ УЧАСТІ ГРОМАДЯН У ЖИТТІ ГРОМАДИ

п. 1.1. У результаті опитування 13 пілотних громад: Бориспіль (Київська обл.), Вознесенськ (Миколаївська обл.), Галич (Івано-Франківська обл.), Житомир, Івано-Франківськ, Миколаїв, Ніжин (Чернігівська обл.), Новоград-Волинський (Житомирська обл.), Одеса, Прилуки (Чернігівська обл.), Рівне, Славутич (Київська обл.), Українка (Київська обл.) із використанням Діагностичного інструменту CLEAR було проведено моніторинг участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні. Населення найменшої з громад становить – 6400 осіб, найбільшої – 1 005 000 осіб.

п. 1.2. Серед головних обов'язків громади з питань надання послуг населенню слід назвати наступні:

- підвищення якості надання муніципальних послуг;
- забезпечення верховенства права, прозорості у діяльності виконавчих органів міської ради шляхом інформування членів територіальної громади щодо підготовки, ухвалення та виконання нормативних актів;
- використання у діяльності виконавчих органів міської ради сучасних методів управління;
- сприяння сталому розвитку громади;
- залучення громадян до управління громадою.

п. 1.3. Громади, що брали участь в опитуванні, представляють Північну (Київська, Житомирська, Чернігівська обл.), Західну (Івано-Франківська, Рівненська обл.) та Південну (Миколаївська та Одеська обл.) частини України з різними показниками економічного розвитку. 33% представлених громад є обласними центрами з високим потенціалом промислової, транспортної та торгівельної інфраструктури. Решта громад є містами обласного та районного значення.

п. 1.4. Середній показник явки на місцевих виборах (у відповідності з загальнонаціональним показником за 4-х бальною шкалою) становить 2,7 бали.

п. 1.5. Проведений аналіз дозволив визначити наступні інструменти впливу громадян на процес ухвалення рішень на місцевому рівні:

1 місце:

- 50% - звернення до відповідного посадовця;
- 50% - підписання петиції.

2 місце:

- 40% - звернення до депутатів місцевої ради;
- 30% - протестні заходи;
- 30% - висвітлення проблемних питань у засобах масової інформації.

п. 1.6. Більшість місцевих органів влади оперативно реагують на всі вищенаведені форми виявлення громадської думки. Разом з тим, найбільш чутливими для них є петиції, висвітлення актуальних питань у ЗМІ та звернення до депутатів та посадових осіб органів місцевого самоврядування.

п. 1.7. У 60% громад найменш залученою до місцевих справ категорією населення є особи з обмеженими фізичними можливостями, у 20% - самотні батьки, у 10% - молоді громадяни.

п. 1.8. За результатами опитування можна стверджувати, що місцеві влади спрямовують свої ініціативи на усі верстви населення, але особливу увагу більшість з них приділяють молоді.

п. 1.9. 40% громад оцінили рівень участі громадян у місцевих справах як вищий за середній (у порівнянні з національним рівнем), 20% - як нижчий за середній. Середній показник участі громадян в опитаних громадах становить 2,8 бали.

п. 1.10. Серед основних питань, що стимулюють участь громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, можна виділити наступні:

- неякісні житлово-комунальні послуги;
- неналежний стан доріг;
- питання незаконних забудов;
- негативні наслідки економічної кризи;
- підтримка малого та середнього бізнесу;
- охорона навколишнього середовища.

2. СПРОМОЖНІСТЬ

п. 2.1. 70% опитаних громад оцінили рівень освіти випускників загальноосвітніх шкіл як вищий за середній (2 бали), 30% - як середній (3 бали). Таким чином, середній рівень освіти випускників загальноосвітніх закладів є вищим за середній (2,3 бали).

п. 2.2. Середній рівень безробіття в громадах, які брали участь в опитуванні, становить 3,7 бали, що відповідає показнику «нижчий за середній» у порівнянні з національним рівнем. 10% громад оцінили рівень безробіття як «вищий за середній», у той час як 20% визначили його як «дуже низький».

п. 2.3. Яким є співвідношення професійних та кваліфікованих працівників до напівкваліфікованих та некваліфікованих працівників, порівняно з середньонаціональним показником? Отримано недостатню інформацію для відповіді на це запитання. Виходячи з отриманих даних, можна стверджувати, що співвідношення кваліфікованих працівників до напівкваліфікованих та некваліфікованих складає приблизно 2:1.

п. 2.4. Класифікація пілотних громад за віком дає наступні результати:

Діти та підлітки	Працездатне населення	Люди пенсійного віку
14%	65%	21%

У місті Галичі люди пенсійного віку складають 49% населення. Одночасно «наймолодшими» містами є Славутич, Одеса та Українка.

п. 2.5. Середня частка етнічних меншин від загальної кількості населення опитаних міст становить 7.5%. Миколаїв є містом з найбільшою часткою етнічних меншин (27%), у м. Галичі етнічні меншини відсутні взагалі.

п. 2.6. Найбільша кількість груп етнічних меншин, з якими муніципалітет співпрацює з питань залучення громадян, знаходиться у м. Одесі (18%), а найменша - у містах Рівне, Славутич, Українка. В середньому в опитаних містах є 4 етнічні групи.

п. 2.7. Додатковим фактором, що впливає на участь громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, є наявність студентів.

п. 2.8. В усіх опитаних муніципалітетах громадяни мають легкий доступ до ресурсів, що сприяє їх участі у суспільно-політичному житті місцевого рівні.

п. 2.9. Кожний з опитаних муніципалітетів має місцеві ЗМІ, що забезпечують інформування громадян з актуальних питань місцевої політики. Слід звернути увагу на до-свід міста Славутича, в якому на сьогодні реалізується проєкт «Електронне місто», та до-свід міста Житомира, де активно використовуються інформаційні листівки, які поширю-ються серед мешканців міста.

п. 2.10. Громадяни визнають наявність у них часу для участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, але у зв'язку з низкою економічних, соціальних та побутових факторів показники участі громадян значно знижуються.

п. 2.11. Згідно з результатами опитування, у 80% громадян є наявними навички для активної участі у суспільно-політичному житті (наприклад, здатність писати листи, виступати перед публікою, організувати зустрічі тощо). Вирішенню цього питання та-кож сприяє створення консультативних центрів, громадських та депутатських прийма-лень, приймалень політичних партій, відділів з питань роботи з громадськими, які допо-магають громадянам підвищувати рівень їх знань та навичок.

п. 2.12. Середній рівень компетентності громадян щодо використання ресурсів для участі у суспільно-політичному житті становить 60%.

п. 2.13. Серед навичок, які необхідно удосконалювати з метою підвищення учас-ті громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, найбільш актуальними є:

- навички користування комп'ютерною технікою та Інтернетом;
- знання іноземних мов;
- юридичні знання (правова освіта);
- політична культура.

п. 2.14. У всіх громадах, що брали участь в опитуванні, створено рівні умови для доступу до ресурсів для участі громадян у суспільно-політичному житті. Одночасно, вико-ристання таких ресурсів залежить від рівня освіти громадян. Молодь використовує такі ресурси найбільш активно, люди похилого віку – менш активно.

3. БАЖАННЯ

п. 3.1. Основою ідентичності для людей в більшості опитаних громад є мікро-район (частина громади) – 40%.

п. 3.2. За результатами опитування, переважна більшість громадян у мікрорайоні (частині громади) знають один одного досить добре. Тільки одне місто (м. Рівне) визна-чає цей показник як «низький».

п. 3.3. Середній рівень ідентифікації громадян є достатньо високим – 60%. Хоча були й такі громади, які визначили цей рівень як «низький», наприклад м. Житомир.

п. 3.4. Середній показник «прив'язаності» громадян до громади (місцевості), в якій вони проживають, становить 2 бали - «дуже прив'язані». Найнижчим цей показник є у м. Ніжині – 4 бали («неприв'язані»), а найвищим у містах Славутич та Українка – 1 бал («максимально прив'язані»).

п. 3.5. У більшості опитаних громад відчуття історії та традицій міста є стабіль-ним - 80%. Найкращі показники тут має м. Славутич, мешканці якого зберігають, вивча-ють, примножують історико-культурну спадщину міста.

п. 3.6. Більшою мірою громади, які брали участь в опитуванні, є однорідними. Кожне місто намагається створити гасло, ідею, навколо яких могли б об'єднатись чле-

ни громади. В основі різниць між громадянами є їх соціально-економічний статус, культурний рівень тощо.

п. 3.7. Цінності та пріоритети в громадах є багато в чому однорідними. Основними факторами впливу на них є соціальний статус, рівень культури та рівень фінансового забезпечення населення.

Особливої уваги заслуговує досвід м. Славутича, де за активної участі мешканців було розроблено прийнятий міською радою Кодекс етики, честі, порядності та ефективного управління Славутицької територіальної громади.

Основними морально-етичними цінностями територіальної громади м. Славутича визначено:

- людяність;
- патріотизм;
- духовність;
- культура людських взаємовідносин;
- чесність;
- відповідальність.

п. 3.8. За результатами опитування, середній показник бажання громадян допомагати іншим становить 3 бали. У більшості опитаних громад спостерігається баланс між власними інтересами громадян та суспільними інтересами. Найкращі показники тут належать м. Славутичу. Найнижчі показники спостерігаються у містах Ніжині, Рівному та Житомирі, які визнали, що особисті інтереси громадян переважають над суспільними.

п. 3.9. Рівень справедливості в опитаних громадах є «середнім» і становить 2,8 бали. Найвищий рівень тут продемонструвало місто Славутич, найнижчий - місто Миколаїв.

п. 3.10. Середній рівень довіри громадян до діяльності органів влади становить 2,4 бали «висока довіра». Найвищий рівень спостерігається у містах Славутичі та Борисполі. Найнижчим є рівень довіри у місті Миколаєві, де цей показник становить 4 бали.

п. 3.11. Середній показник рівня довіри громадян у процесі прийняття рішень становить 2,7 бали.

п. 3.12. Середній рівень довіри громадян центральній владі становить 4,3 бали.

п. 3.13. Середній рівень патріотичного духу громадян є достатньо високим. Такий показник продемонстрували 60% опитаних громад.

п. 3.14. За результатами проведеного опитування, середній рівень відповідальності громадян перед громадою є високим (70%). Низький рівень тут продемонструвало лише місто Житомир.

п. 3.15. 50% громад визнали ймовірність відчуття у певних груп населення виключення (ізоляції) з суспільно-політичного життя. Одночасно 50% громад виключають ймовірність існування таких випадків.

п. 3.16. Відповідно до результатів опитування, 20% громад підтверджують перевагу одних категорій громадян над іншими, а 80% опитаних громад заперечують таку можливість.

4 ПОВНОВАЖЕННЯ

п. 4.1. В опитаних громадах найбільше представлені такі громадські організації:

- молодіжні організації – 100%;

- природоохоронні організації – 70%;
- спортивні організації – 70%;
- культурні організації – 60%;
- організації з питань соціального захисту – 50%.

п. 4.2. Найбільш чисельними серед громадських організацій в опитаних громадах визнано молодіжні, гуманітарні та релігійні організації.

п. 4.3. Міста Галич та Житомир заперечують перевагу жодної з громадських організацій у прийнятті рішень на місцевому рівні над іншими громадськими організаціями. Інші опитані громади визнали більший вплив з боку профспілкових, молодіжних організацій та політичних партій.

п. 4.4. 70% опитаних громад визнали незадовільними кількість та якість роботи волонтерських та громадських організацій для охоплення усього спектру питань розвитку громади.

п. 4.5. Середній рівень активності волонтерських та громадських організацій в опитаних громадах становить 3,2 бали. Найвищим цей рівень є у м. Славутичі, а найнижчим – у м. Житомирі.

п. 4.6. Волонтерські та громадські організації в більшості громад є активними з питань залучення нових учасників, зокрема через проведення масових заходів, виборчих кампаній.

п. 4.7. Рівень бажання волонтерських та громадських організацій впливати на процес прийняття рішень на місцевому рівні становить 2,4 бали («досить активний»). Найвищою активністю відрізняється м. Славутич, найнижчою – м. Прилуки.

п. 4.8. У 40% опитаних громад існують волонтерські чи громадські організації, діяльність яких спрямована на підтримку розвитку громадських організацій у регіоні. Наприклад, у м. Славутичі при школах працює волонтерський рух «Джерельце», а у м. Борисполі - ГО «Бориспільська агенція муніципальних ініціатив».

п. 4.9. У переважній більшості громад, в яких діють вищезгадані організації, відчувається недостатність ресурсів та спроможності для здійснення такої діяльності. Тільки у містах Славутичі та Борисполі такі ресурси є достатніми у повному обсязі.

п. 4.10. Серед різновидів підтримки місцевої влади найбільш поширеними є:

- доступ до посадовців, що приймають рішення – 80%;
- забезпечення доступу до інформаційних ресурсів органів місцевого самоврядування - 70%.

Іншими видами підтримки є надання фінансової допомоги з боку муніципалітету та використання обладнання та техніки, що належать органу місцевого самоврядування.

п. 4.11. Найбільш проблемними питаннями у діяльності громадських та волонтерських організацій названо низьку активність громадян та брак фінансування.

п. 4.12. У 90% місцеві ЗМІ активно висвітлюють заходи, надають інформацію з питань участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні та формують суспільну думку.

5. ЗАКЛИК ДО УЧАСТІ

п. 5.1. Серед засобів залучення громадян до процесу прийняття рішень найбільш популярними є:

- запрошення до надання коментарів з питань якості наданих послуг - 100%;
- проведення досліджень/вивчення громадської думки (із наданням варіантів

відповідей) - 90%;

- включення громадян до складу консультативно-дорадчих органів, участі у зустрічах - 90%.

Від 60% до 80% громад підтвердили використання таких засобів як:

- відкриті зустрічі з громадянами;
- дозвіл на участь громадян у заходах органів місцевого самоврядування;
- проведення громадських обговорень, слухань;
- підготовка консультаційних документів.

п. 5.2. 60% опитаних громад підтвердили використання методів електронного врядування задля залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні. 80% пілотних громад розміщує відповідні робочі та інформаційні документи на власній веб-сторінці та в мережі Інтернет.

п. 5.3. 60% міст мають стратегії для залучення громадян до участі у суспільно-політичному житті, у той час як 30% міст лише епізодично залучають представників громади.

п. 5.4. У 90% опитаних громад мешканці активно залучаються до участі у суспільно-політичному житті за допомогою інших організацій.

п. 5.5. 90% міст заохочують громадян до участі у суспільно-політичному житті шляхом проведення конкурсів з призовим фондом.

п. 5.6. Усі громади використовують офіційні приміщення для проведення заходів за участі громадян, 40% з них мали експерименти проведення заходів у неформальній атмосфері.

п. 5.7. У 70% громад засоби залучення громадян оцінюються «достатніми» для охоплення усіх верств населення.

п. 5.8. Усі міста намагаються охопити у своїй роботі усі верстви населення, але особлива увага приділяється роботі з молоддю та жінками.

п. 5.9. У 60% опитаних громад перевага надається окремим формам залучення громадян, наприклад, проведення засідань круглих столів, громадських слухань.

6. ВІДПОВІДЬ

п. 6.1. Найбільш поширеною процедурою забезпечення врахування громадської думки у процесі прийняття рішень є проведення громадських слухань (60%).

п. 6.2. Найбільш поширеними механізмами для включення результатів окремих консультацій у процес прийняття рішень було названо:

- реєстрацію рекомендацій (відповідно до чинного законодавства);
- запрошення ініціаторів розгляду питань на засідання сесії міської ради;
- проведення консультативних рад з представниками політичних партій та громадських організацій;
- проведення громадських слухань.

п. 6.3. Баланс між поглядами громадян та думками професіоналів і депутатів місцевих рад у всіх громадах забезпечується через проведення консультацій та круглих столів.

п. 6.4. Середня оцінка розуміння осіб, відповідальних за прийняття рішень, становить 2,2 бали (добре). Найнижчу оцінку було встановлено містом Житомир, а найвищу – містами Бориспіль та Славутич.

п. 6.5. Середня оцінка роз'яснення громадянам з боку муніципалітету причин своїх рішень є 2,2 бали (добре). Найнижче роботу муніципалітету з цього питання оцінено

містом Ніжин, а найвище - містами Славутич та Бориспіль.

п. 6.6. 80% пілотних громад високо оцінили рівень розуміння громадянами рішень, які приймаються місцевою владою. Але були й такі міста, які вважають цей рівень недостатнім (м. Житомир).

п. 6.7. З метою покращення якості інформування громадян 80% громад використовують веб-сторінки, 60% - ЗМІ. Цікавим є досвід м. Прилуки, де сесії міської ради транслюються в прямому ефірі, а матеріали розміщуються в мережі Інтернет.

п. 6.8. У 70% міст-пілотів не існують спеціалізованих просвітницьких програм з питань участі громадян у суспільно-політичному житті. Разом з тим, у м. Ніжині реалізується «Програма забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», а у багатьох інших містах проводиться навчання представників органів самоорганізації населення.

п. 6.9. У переважній більшості громад надається підтримка службовцям у навчанні та підвищенні їх кваліфікаційного рівня.

Б. Діяльність щодо впровадження принципу № 6 Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Етична поведінка»

Впровадження стандартів публічної етики є одним з основних напрямів в реалізації Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні. У зв'язку з цим слід наголосити, що Радою Європи ще у середині 1990-х років було розпочато роботу щодо узагальнення, популяризації та розповсюдження стандартів публічної етики. Так, у 1999 році Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи було ухвалено Рекомендацію 60 (1999) щодо етичної поведінки обраних представників на місцевому і регіональному рівнях.

У 2006 році Центром експертизи та реформування місцевого самоврядування Ради Європи було підготовлено до друку підручник кращих європейських практик громадської етики на місцевому рівні, узагальнених Керівним Комітетом Ради Європи з питань місцевої і регіональної демократії. Потрібно зазначити, що структура цього підручника базується на пакеті модельних ініціатив з питань впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях, який був розглянутий та затверджений на міжнародній конференції у м. Нордвікерхаут (Голландія) у березні 2004 року.

Експерти Ради Європи рекомендують органам місцевого самоврядування України якнайшвидше розробити та ухвалити місцеві кодекси поведінки для службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Після ухвалення цей кодекс має стати правомочним документом, обов'язковим для виконання усіма посадовими особами місцевого самоврядування. Місцевим владам також рекомендується:

- чітко визначити випадки конфлікту інтересів;
- вирішити як слід поводитись посадовим особам у випадку конфлікту інтересів;
- чітко передбачити випадки звільнення з посади службовців, зокрема при виявленні серйозних порушень публічної етики чи інших випадків, які суперечать закону, кодексу поведінки чи умовам контракту про прийняття на роботу;
- шукати шляхи для забезпечення певного рівня стабільності в управлінні персоналом, а також вирішення проблеми плінності кадрів.

Протягом 2007-2008 років Центром експертизи та реформування місцевого самоврядування Ради Європи у співробітництві з ВГО «Клуб мерів», Центром досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі було реалізовано проект «Моделювання та механізм розвитку громадської етики на місцевому рівні», метою якого є сприяння покращенню громадської етики на місцевому рівні шляхом:

- адаптації до української практики Європейського підручника з питань публічної етики на місцевому рівні,
- розробки методології та національних стандартів в Україні щодо покращення стандартів публічної етики на місцевому рівні,
- організації навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування з питань публічної етики,
- допомоги українським громадам у розробці кодексів етики посадових осіб органів місцевого самоврядування.

До участі у проекті було відібрано п'ять пілотних громад (Артемівськ, Вінниця,

Кам'янець-Подільський, Славутич та Тростянець), представники яких разом з експертами Ради Європи та вітчизняними фахівцями провели власні дослідження щодо покращення етики, а також розробили пропозиції щодо підготовки та впровадження муніципальних стратегій з питань боротьби з корупцією та впровадження стандартів публічної етики.

15-16 березня 2007 року у Києві відбулось перше засідання робочої групи з впровадження цього проекту, учасники якого обговорили механізми, запропоновані європейськими та українськими експертами. Ці механізми включають дві частини - методологію та шкалу балів. Методологія пояснює яким чином, використовуючи запропоновану модель, можливо дуже швидко досягти якісно нових результатів у покращенні стандартів публічної етики. Шкала балів містить структурований перелік критеріїв з питань громадської етики і надає стартовий матеріал для розробки національної моделі. Після опрацювання, національна модель включатиме результати муніципалітетів-учасників і стане стандартом, на основі якого кожна громада зможе визначити власні критерії самооцінки чи експертні оцінки.

Шкала балів допомагає визначити головні засади з питань публічної етики на місцевому рівні, відповідно до пропозицій, визначених у підручнику. Вона також допомагає муніципалітетам у визначенні своїх переваг і недоліків. Інформацію про переваги слід розповсюджувати, в той самий час як інформація про недоліки повинна бути використана при розробці та реалізації стратегій покращення роботи. Слід визначити наступні цілі роботи, спрямованої на моделювання механізму покращення громадської етики:

- визначити національний рівень (стандарт) громадської етики, відповідно до якого місцеві влади можуть проводити порівняння власного досвіду;
- допомогти місцевим владам досягати кращих стандартів питань етики по відношенню до національного рівня;
- допомагати місцевим владам проводити оцінювання власної політики, спрямованої на покращення громадської етики;
- допомагати національним асоціаціям місцевих влад здійснювати керівну роль в реалізації процесу удосконалення стандартів публічної етики.

Експертами Центру досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі вже було реалізовано низку важливих заходів, зокрема, здійснено переклад на українську мову європейського посібника з питань публічної етики, підготовлено український посібник з питань впровадження стандартів публічної етики, а також проведено навчання для групи фахівців з пілотних громад, які мають муніципальні кодекси та впроваджувати етичні стандарти на місцевому рівні.

Пілотними громадами було також проведено (само)оцінювання, відповідно до методики (шкали оцінювання), підготовленої Центром експертизи та реформування місцевого самоврядування Ради Європи. Відповідно до результатів цього дослідження, проведеного у п'яти українських громадах, було отримано наступний результат - 626 з можливих 1086 балів (тобто 57%). Для порівняння слід зазначити, що в Іспанії під час аналогічного дослідження, проведеного з використанням тієї ж самої методики Ради Європи, було набрано 73 %.

Було також визначено групу волонтерів у складі 25 осіб, які взяли участь в експертних візитах у пілотні громади з метою надання практичної допомоги у розробці муніципальних кодексів етики та впровадженні етичних стандартів. Ці особи або самі працюють в органах місцевого самоврядування, або є експертами з питань публічної етики та муніципального менеджменту.

Конкретним результатом реалізації згаданого проекту стала підготовка 5 пілотними громадами власних кодексів етичної поведінки посадових осіб органів місцевого самоврядування, які є несхожими один на одного. Вони відображають специфіку кожної громади і є продуктом роботи кожної окремої робочої групи. В рамках реалізації проекту було також підготовлено рекомендації щодо підготовки національного (типового) кодексу етичної поведінки посадових осіб органів місцевого самоврядування, а також муніципальної стратегії щодо запобігання корупції та впровадження стандартів публічної етики.

Слід зазначити, що підготовка згаданої стратегії є комплексним завданням, яке має не тільки допомогти громадам розробляти та ефективно реалізовувати заходи щодо боротьби з корупцією, впровадження стандартів доброчесної поведінки посадових осіб органів місцевого самоврядування, але й сприяти наданню більш якісних послуг населенню, покращенню роботи відповідних органів місцевого самоврядування, налагодженню більш ефективного діалогу між владою та громадою, а також збільшенню громадської довіри до діяльності місцевих органів влади.

Як вже було зазначено, одним з основних елементів муніципального плану заходів щодо боротьби з корупцією має стати розробка муніципального кодексу етики (кодексу доброчесної поведінки посадових осіб, уповноважених на виконання функцій територіальної громади). Рекомендується, щоб підготовлений кодекс був структурованим чітким юридичним документом, який складається з основної та загальної частин, які в свою чергу мають поділятися на розділи (підрозділи) та статті (якщо це є необхідним). Кодекс не повинен бути перевантаженим, а досить стислим, зрозумілим та лаконічним документом. Рекомендується також:

1. Розробити (як додаток до кодексу) перелік (глосарій) термінів, в якому дати тлумачення (пояснення) найбільш поширених (або дискусійних) понять та термінів;
2. Підготувати (як додаток до кодексу) інструкцію щодо впровадження єдиних стандартів в одязі для муніципальних службовців («Dress Code»). Одяг має допомагати діловому спілкуванню, а не ускладнювати його;
3. Висвітлити в Кодексі наступні поняття та «проблемні» питання:
 - «Конфлікт інтересів»;
 - Подарунки, права посадових осіб щодо відмови в отриманні подарунків;
 - Відповідальність посадових осіб за порушення кодексу, санкції;
 - Інструменти практичного впровадження Кодексу;
 - Як муніципальний службовець може відмовитись від виконання незаконних (неетичних) наказів керівництва;
 - Межі застосування кодексу (коло посадових осіб, на яких поширюється дія кодексу).

Важливим елементом в реалізації стратегії є політичне лідерство у розробці та впровадженні зазначеної стратегії. Є необхідним, щоб ідею щодо розробки та впровадження стратегії було ініційовано (або підтримано) особисто міським головою (та іншими керівниками відповідних органів місцевого самоврядування). Рекомендується, щоб це питання було розглянуто на засіданні місцевої ради, яка має утворити робочу групу з підготовки та впровадження стратегії.

Реалізація стратегії тісно пов'язана з питанням впровадження стандартів якості у діяльність органів місцевого самоврядування, що обумовлює необхідність залучення відповідних органів місцевої влади до здійснення сертифікації якості по системі ISO.

Органам місцевого самоврядування пропонується розглянути питання щодо утворення Комісії з питань етики (з питань впровадження етичних стандартів та Кодексу етики), до якої на паритетних засадах мають увійти депутати місцевої ради, службовці (працівники міськвиконкому), представники громадських організацій. Необхідно розробити положення про комісію з питань етики, яке може бути затверджено місцевою радою або як окремий документ, або як додаток до кодексу етики.

Окрему увагу під час впровадження стратегії слід приділити реалізації інформаційних заходів, серед яких слід виділити наступні:

- розміщення проекту муніципального кодексу етики та інших документів з питань впровадження етичних стандартів у місцевих ЗМІ (у тому числі електронних) на сайті міської ради;
- видання спеціалізованої друкованої продукції (буклети, брошури та ін.) з питань впровадження етичних стандартів на місцевому рівні;
- проведення опитувань громадської думки, анкетування (у тому числі й анонімного) з питань можливих шляхів подолання корупції, оцінки діяльності місцевої влади та впровадження етичних стандартів на місцевому рівні;
- впровадження «телефону довіри»;
- проведення регулярних прийомів громадян відповідними керівниками органів місцевого самоврядування (у тому числі проведення спілкування по телефону та в режимі on-line);
- розміщення окремого стенду з питань впровадження етичних стандартів та боротьби з корупцією у приміщенні міської ради.

Важливим елементом у реалізації стратегії є робота з громадськістю, що обумовлює необхідність здійснення наступних кроків:

- утворення та підтримка діяльності громадської ради при міській раді;
- проведення громадських слухань;
- проведення за участю громадських організацій тематичних конференцій, круглих столів, семінарів;
- утворення молодіжної ради, проведення системної роботи щодо залучення талановитої молоді до роботи в органах місцевого самоврядування;
- проведення спільних засідань органів місцевого самоврядування та громадської (молодіжної) ради, запрошення представників громадськості до участі у засіданнях місцевої ради (її виконавчого комітету).

На думку багатьох українських та зарубіжних експертів, реалізація цих завдань сприятиме покращенню роботи органів місцевого самоврядування, забезпеченню більш потужної підтримки дій влади з боку населення, становленню громадянського суспільства, більш ефективному здійсненню ринкових перетворень та реалізації стратегічного курсу інтеграції України до ЄС. Слід зазначити, що на сьогодні в рамках реалізації Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні власні етичні кодекси було підготовлено містами Борисполем, Українкою, а також низкою органів місцевого самоврядування Чернігівської області.

ПРОТОКОЛ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦІНЮВАННЯ СТАНДАРТІВ ПУБЛІЧНОЇ ЕТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Протокол результатів дозволяє органам місцевого самоврядування провести самооцінку реального стану рівня етики (етичних стандартів). Він складається з 6 окремих розділів (відповідно до 6 розділів пакету модельних ініціатив).

Необхідно заповнити крайню праву колонку, оцінюючи від 0 до максимально вказаної оцінки у колонці «максимальна оцінка». Нуль означає «ніколи/ жодного разу», максимальна оцінка означає «цілком/завжди». Оцінки між мінімальною та максимальною можуть бути вибрані у випадку, коли посадові особи органів місцевого самоврядування відчують, що вони досягли певних результатів на практиці, але не всі їх очікування реалізовані.

Частина А. Статус обраних представників органів місцевого самоврядування

СЕКЦІЯ/ПОЛОЖЕННЯ	ДІЯЛЬНІСТЬ	СТАНДАРТНИЙ КОНТРОЛЬ/ПОЛОЖЕННЯ ПРО СВДОЦТВА	ІНШІ ТРОЛІ (Будь)
1. Загальні засади			
A1.1	<p>Прийняття стандартного Кодексу Поведінки, який включає чіткі рекомендації для членів ради з наступних питань:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обов'язки та відповідальність, у тому числі служба інтересам громади, • взаємна повага до прав і обов'язків щодо викриття порушень; • викриття конфлікту інтересів, подарунків, випадків протекціонізму, викриття будь-якого фінансового, сімейного або іншого інтересу у професійній діяльності, у тому числі під час зустрічей, призначення на посаду, відносини з посадовими особами, • добові, інші витрати і компенсації, • поєднання посад, які несумісні з депутатською діяльністю, • прозорий процес прийняття рішень, • запобігання використанню службових ресурсів чи пільг у партійних інтересах, • корупція та зловживання владою, • доступ депутатів до ресурсів ради (інформаційні ресурси, канцелярія, приміщення), • належна особиста поведінка, • реєстр щодо наявності земельних ділянок та робочих місць. 	Детальний Кодекс, який покриває усі питання у галузі етики	Закон місцевий в У Закон служб місцевих самоврядування Закон статусу місцевий
A1.2	Рада має внести зміни до кодексу з урахуванням місцевих особливостей	Визначення змін у Кодексі	Місце слухачі головні сторін
A1.3	<p>Кодекс публікується радою. Кодекс є доступним :</p> <ul style="list-style-type: none"> • на сайті ради, • у формі буклету, на сайті ради, • він розміщений у головному приміщенні, інших офісах ради 	Буклет чи сайт ради	
A1.4	Рада визначає комітет, який займається питаннями моніторингу реалізації кодексу. Цей комітет може також запропонувати раді перегляд положень кодексу.	Повноваження Комітету	
A1.5	Усі члени ради повинні підписувати зобов'язання щодо дотримання положень Кодексу перед прийняттям на посаду і згоди з дисциплінарними положеннями, визначеними у кодексі. На початку року чи на початку роботи ради нового скликання усі члени ради повинні ще раз підписати угоду про дотримання положень Кодексу.	Підписані угоди, форма яких має бути затверджена відповідним комітетом	
A1.6	Усі нові члени ради мають пройти навчальні курси з метою їх ознайомлення з обов'язками членів ради, у тому числі з метою і змістом Кодексу, а також з усіма вимогами заповнення реєстру і оприлюднення особистих інтересів під час здійснення професійної діяльності.	Навчальна програма	Націо на стр блена на на асоціа влад

A1.7	Рада повинна мати реєстр для усіх членів ради для реєстрації фінансових і особистих інтересів, а також щодо будь-яких подарунків та інших «знаків уваги». Цей реєстр повинен бути доступним для громадськості та має бути розміщений на сайті ради.	Реєстр інтересів	10	
A1.8	Рада включає Кодекс до більш загальних правил та процедур, що використовуються для управління діяльністю радою (далі - Адміністративні Процедури або Статут).	Адміністративні процедури або Статут громади	10	
A1.9	Проведення усіх засідань ради і комітету має регулюватись відповідними регламентними правилами. Ці правила мають включати вимоги щодо оприлюднення на початку усіх засідань ради будь-якої інформації щодо особистих інтересів членів ради з питань, що розглядаються. Будь-яка офіційна заява має бути зареєстрована у протоколі.	Кодекс Повноваження комітету Протокол комітету	8	
A1.10	Адміністративні Процедури або Статут точно визначають політику ради щодо заяв про порушення Кодексу. Ця політика є відкритою для громадськості і включає процедури подання скарг від представників громадськості та застосування санкцій по відношенню до доведених порушень.	Кодекс Адміністративні Процедури	8	Статут громади Рішення ради
A1.11	У раді існує постійний комітет або моніторинговий орган, який отримує скарги та вносить рішення щодо порушень кодексу. Він вносить рекомендації до ради щодо отриманої інформації, а також вказує на можливі санкції.	Повноваження Комітету	10	
A1.1	Публікації радою чи центральною державною агенцією щорічного звіту щодо етичних засад у рамках кодексу, документація, громадське опитування, процедури щодо накладання санкцій.	Щорічний звіт, підготовлений місцевим радою, Головним Управлінням державної служби України або/та Мінрегіонбудом	6	Сайт місцевої ради, Головного Управління державної служби України, Мінрегіонбуду, щорічний звіт, підготовлений національними асоціаціями місцевих влад
2. Дискваліфікація, тимчасове усунення від виконання обов'язків, дострокове припинення повноважень				

A2.1	Завданням центрального державного органу, який займається місцевими виборами, є те, щоб усі кандидати до місцевих рад мали підписати форму, яка підтверджує, що вони не займають іншої посади, несумісної з депутатським статусом.	Передвиборча форма щодо несумісності, розроблена виборчою комісією	Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради АР Крим, депутатів місцевих рад, міських, сільських та селищних голів»	9	
A2.2	Рада оприлюднює норми щодо звітування будь-якої несумісності, яка привернула увагу відповідної центральної державної агенції.	Адміністративні Процедури або Статут		8	
A2.3	Комітет має право прийняти рішення щодо санкцій стосовно будь-якого члена ради, який перебуває на посаді, що є несумісною зі статусом депутата.	Повноваження Комітету		10	
A2.4	Комітет визначається як відповідальний орган щодо отримання, опрацювання та звітування про потенційні порушення і посилення будь-яких санкцій.	Повноваження Комітету		10	
A2.5	Надання раді або відповідному центральному органу державної влади щорічного звіту щодо етичних засад у рамках кодексу, документації, громадського опитування, процедур, роботи з іншими агентствами, порушень та застосування санкцій (розділ A.1.1).	Щорічний звіт	Сайт ради Громадські слухання	6	
3. Права та обов'язки обраних представників органів місцевого самоврядування					

A3.1	<p>Рада забезпечує нагляд за тим, щоб по відношенню до колег, службовців і представників громадськості усі члени ради повинні:</p> <ul style="list-style-type: none"> керуватись інтересами громади; уникати упередженої та невідповідної поведінки; дотримуватись положень кодексу етики; інформувати про порушення Кодексу іншими посадовими особами органів місцевого самоврядування; уникати конфлікту інтересів; використовувати бюджет економічно; діяти прозоро у прийнятті рішень; не практикувати непотизм та не клопотати щодо посад, контрактів тощо; дотримуватись партійної дисципліни; надавати необхідну інформацію згідно з відповідними нормами ради; не використовувати недостовірну інформацію; сприяти розвитку антикорупційних принципів у діяльності ради; не втручатися у роботу інших посадових осіб. 	Кодекс Поведінки	Закон України «Про статус депутатів місцевих рад»	10
A3.2	Рада включає у свої адміністративні процедури чи статут положення щодо подання заяв про неспроможність членів ради дотримуватись будь-яких вимог, визначених у п. А.3.1.	Адміністративні Процедури чи Статут		10
A3.3	Комітет визначається відповідальним органом з питань отримання, опрацювання та звітування потенційних порушень і посилення санкцій.	Повноваження Комітету		10
4. Відповідальність обраних представників органів місцевого самоврядування				
A4.1	Рада готує і розповсюджує буклет серед громадськості щодо видів компенсації, розмірів суми, процедури подання скарг.	Буклет або веб-сторінка		8
A4.2	Регламент роботи ради чи статут надають чіткі вказівки щодо відповідальності за службову халатність.	Регламент роботи ради чи Статут	Закон України «Про статус депутатів місцевих рад»	8
A4.3	Адміністративні процедури чи статут визначають повноваження комітету, процедури підрахунку та реєстрації голосів.	Регламент роботи ради Повноваження Комітету		7

A4.4	Рада призначає офіційну особу, обов'язками якої є роз'яснення членам ради і службовцям відповідних правил та процедур.	Опис повноважень, службові інструкції	8	
A4.5	Рада призначає офіційну особу, обов'язками якої є підтвердження сплати представнику громадськості відшкодування у випадку, коли виявлено халатність посадової особи органу місцевого самоврядування.	Опис повноважень, службові інструкції	8	
5. Оплата та умови праці і кар'єрний ріст обраних представників місцевого самоврядування				
A5.1	Рада визначає порядок відшкодування або компенсації обраним представникам щодо втрати заробітку, інших витрат, пов'язаних з виконанням їх повноважень.	Адміністративні Процедури та Статут	9	Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» Постанови Кабінету Міністрів України
A5.2	Незалежна комісія, яка складається з членів ради та призначених незалежних експертів, повинна щорічно зустрічатись для встановлення розміру відшкодування, компенсації та витрат.	Повноваження комісії	9	
A5.3	Схема відшкодування та компенсації залежить від середньої зарплати працівників органів місцевого самоврядування.	Адміністративні Процедури чи Статут	7	Щорічний звіт, підготовлений відповідним органом державної влади
6. Навчання, інформування та співпраця з обраними представниками місцевого самоврядування				
A6.1	Рада повинна мати підручник для новообраних членів ради	Підручник	10	Національна навчальна стратегія, розроблена та затверджена національними асоціаціями місцевих влад
A6.2	Рада впроваджує навчальні курси, можливо у співпраці з іншими органами, щодо повноважень і відповідальності членів ради, структури і діяльності ради, кодексу і т.д.	Програма навчального курсу і матеріали до нього	8	Національна навчальна стратегія, розроблена та затверджена національними асоціаціями місцевих влад
A6.3	Рада співпрацює з іншими радами для проведення навчальних курсів, і, зокрема, для покращення компетенцій членів ради з метою більш повної обізнаності з вимогами центральної влади	Програма навчального курсу і матеріали до нього	6	Національна навчальна стратегія, розроблена та затверджена національними асоціаціями органів місцевого самоврядування

Частина Б. Фінансування політичних партій та кандидатів на місцевих виборах

СЕКЦІЯ / ПОЛОЖЕННЯ	ДІЯЛЬНІСТЬ	СТАНДАРТНИЙ КОНТРОЛЬ/ПОЛОЖЕННЯ ПРО СВИДОЦТВА	ІНШІ ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ/СВИДОЦТВА (Будь-ласка, опишіть)	МАКСИМАЛЬНА	ОЦІНКА
1. Загальні засади					
Б1.1	Відповідно до закону чи рішення виборчої комісії, рада визначає посадову особу ради для моніторингу виборчого процесу.	Опис повноважень, умов перебування на посаді	Закон України «Про вибори депутатів Верховної ради АР Крим, депутатів місцевих рад, міських, сільських та селищних голів» Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	8	
Б1.2	Відповідно до Закону чи рішення виборчої комісії, рада оприлюднює правила і норми щодо фінансування та витрат партії під час виборів.	Буклет чи інтернет-сайт		7	
Б1.3	Відповідно до закону чи рішення виборчої комісії, рада оприлюднює інформацію щодо процесу подання скарги відповідно до будь-якого аспекту виборів та витрат політичної партії.	Буклет, оголошення чи інтернет-сайт	Звіти Комітету Виборців України (неурядових організацій, які займаються моніторингом місцевих та регіональних виборів)	6	
Б1.4	Рада ухвалює рішення щодо процедури подання заявок на участь у виборах та проведення виборів для кандидатів та виборців.	Буклет, оголошення чи інтернет-сайт		7	
Б1.5	По можливості, рада надає приміщення для проведення зустрічей і організації роботи виборчих дільниць (з рівним правом доступу для усіх громадян та зручним графіком роботи).	Буклет, оголошення чи інтернет-сайт		7	

2. Фінансування виборчої кампанії			
B2.1	Рада надає матеріальні і людські ресурси для підтримання адміністративної роботи виборчої комісії під час виборів.	Закон України «Про вибори депутатів Верховної ради АР Крим, депутатів місцевих рад, міських, сільських та селищних голів»	8
B2.2	На початку виборчої кампанії, ради надають «реєстр виборців» виборчій комісії.	Підтвердження виборчої комісії	7
3. Відповідність моніторингу			
B3.1	Рада надає матеріальні і людські ресурси для підтримання моніторингової роботи виборчої комісії під час виборів.	Підтвердження виборчої комісії	7
B3.2	Після кожного виборів, рада публікує дані Виборчої Комісії щодо виграт кандидатів, які розміщуються на сайті ради чи у друкованому виданні.	Звіт чи сайт ради	7
4. Інформація			
B4.1	Рада повинна призначити особу, яка зможе у робочі часи надавати інформацію та роз'яснення щодо виборчого законодавства.	Звіт чи сайт ради	8

Частина В. Контроль та перевірка діяльності місцевих влад

СЕКЦІЯ/ПОЛОЖЕННЯ	ДИЯЛЬНІСТЬ	СТАНДАРТНИЙ КОНТРОЛЬ/ПОЛОЖЕННЯ ПРО СВДОЦТВА	ІНШІ ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ/СВДОЦТВА (Будь-ласка, опишіть)	МАКСИМАЛЬНА ОЦІНКА	ОЦІНКА
1. Внутрішній контроль					
	Рада має призначити посадову особу для здійснення внутрішнього аудиту. Ця посадова особа має здійснювати аудит процедур і систем, визначити ризики і готувати звіти щодо випадків нефективного управління, якості служби, шахрайства. Особи, які призначаються на ці посади, повинні отримувати відповідні гарантії щодо професійного захисту для того, щоб вони могли виконувати свої обов'язки без зовнішнього тиску.	Опис повноважень	Регламент роботи ради Бюджетний Кодекс	10	
B1.2	Рада створює комітет з питань фінансової діяльності, який має опрацювати звіт відділу, що займається внутрішнім аудитом, а також готує звіти для ради.	Повноваження Комітету, Звіт	Регламент роботи ради Бюджетний Кодекс	9	
B1.3	Рада, через сектор внутрішнього аудиту, готує список приватних фірм, що здійснюють аудит, з метою підтвердження рахунків, здійснення приватизації, оцінювання ризику, шахрайства чи інвестицій.	Список, наданий відділом внутрішнього аудиту		8	
2. Суловий контроль					
B2.1	Рада має стратегію щодо співпраці і надання інформації чи документації будь-якому агентству, що здійснює аудит чи нагляд за дотриманням законів. Рада офіційно розглядає заяви щодо фінансової невідповідності чи кримінальних дій.	Адміністративні Процедури чи Статут	Рішення суду	9	
B2.2	Рада забезпечує реалізацію будь-яких судових рішень з питань роботи ради.	Адміністративні Процедури чи Статут	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	9	
3. Альтернативні механізми					
B3.1	Рада чи призначені посадові особи встановлюють контакти з приватними аудиторськими фірмами, омбудсменом або з іншими агентствами, що займаються вивченням порушень етичної діяльності.	Опис повноважень, службові інструкції	Правила організації роботи у раді Статут громади	8	

ВЗ.2	Рада запрошує відповідних членів ради чи службовців вищого рангу до участі у щорічних експертних та дослідницьких заходах.	Протокол Презентація щорічного звіту раді чи центральному державному агентству	Громадські слухання	6	
ВЗ.3	Рада проводить двічі або раз на рік зустрічі з виборцями для обговорення діяльності і функцій ради.	Звіт	Місцеві громадські слухання, Всеукраїнські громадські слухання, які проводяться національними асоціаціями органів місцевого самоврядування	6	
ВЗ.4	Презентація раді чи центральному державному агентству щорічного звіту щодо перегляду Кодексу, процедур, порушень та застосування санкцій.	Презентація щорічного звіту раді чи центральному державному агентству	Консультації неурядових організацій, інших зацікавлених сторін	6	

Частина Г. Статус службовців органів місцевого самоврядування

СЕКЦІЯ/ПОД-ВІДДІЛ	ДІЯЛЬНІСТЬ	СТАНДАРТНИЙ КОНТРОЛЬ/ПОЛОЖЕННЯ ПРО СВИДОЦТВА	ІНШІ ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ/СВИДОЦТВА (Будь-ласка, опишіть)	МАКСИМАЛЬНА	ОЦІНКА
1. Загальні засади					
Г1.1	Рада розробляє Кодекс поведінки для службовців, який є подібним до Кодексу поведінки для членів ради.	Детальний Кодекс, що покриває усі сфери	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Закон України «Про статус депутатів місцевих рад», Положення щодо організації роботи в місцевих радах, Статут громади	10	
Г1.2	Кодекс поведінки включається у більш загальні правила проходження служби в органах місцевого самоврядування та має силу контракту при прийнятті на роботу.	Загальний термін та умови повноважень	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»	10	
Г1.3	Кодекс поведінки повинен бути доступним для громадськості та, по можливості, розміщений на сайті ради. Він має бути доступним у формі буклету та розміщений у приміщеннях ради.	Публікації чи сайт ради	Звіт національних асоціацій та Головного управління державної служби України	8	
Г1.4	Відповідний комітет ради щорічно переглядає Кодекс.	Повноваження комітету, щорічний звіт	Положення щодо організації роботи в місцевих радах, проведення консультацій з іншими зацікавленими сторонами, організація слухань	8	

Г1.5	Рада визначає процедури та посадову особу чи орган, які мають займатися розглядом виявлених порушень Кодексу у відповідності до закону та встановленої практики прийняття на роботу.	Умови праці Адміністративні Процедури чи Статут	9	
Г1.6	Рада оголошує про відповідні процедури щодо подання скарг у відповідності до закону і встановленої практики прийняття на роботу.	Адміністративні Процедури чи Статут	9	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Кодекс законів про працю
2. Дискваліфікація, усунення та дострокове припинення повноважень				
Г2.1	Відділ кадрів має постійний конфіденційний реєстр щодо усіх фінансових, особистих інтересів, які мають відношення чи можуть мати відношення до діяльності ради або виконанням службових обов'язків посадовими особами, а також інформацію про будь-які подарунки, які можуть вказувати на можливий конфлікт зі службовими обов'язками. Усі члени ради або службовці вищого рангу, які використовують цей реєстр, повинні поставити у ньому свої підписи.	Реєстр, підготовлений відділом кадрів	8	
Г2.2	Усі нові працівники повинні пройти вступний навчальний курс щодо зв'язності, відповідальності, надання послуг споживачам. Цей курс може бути проведений у співробітничтві з іншими радами.	Навчальні програми та матеріали	8	Національна навчальна стратегія
Г2.3	Щороку службовці мають підписувати форму, у якій підтверджують свою обізнаність з вимогами щодо конфлікту інтересів і надати згоду щодо внесення інформації до реєстру.	Стандартна форма	8	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Статут громади
3. Права та обов'язки службовців органів місцевого самоврядування				
Г3.1	Рада має стандартні правила та умови проходження служби, які відображені у законодавстві, інструкціях органів центральної влади та загальній практиці роботи інших рад.	Умови та правила проходження служби	10	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Статут громади

ГЗ.2	Правила та умови проходження служби включають Кодекс поведінки службовців, який охоплює ті ж самі питання, що і Кодекс поведінки для членів ради.	Умови та правила проходження служби, Кодекс Поведінки	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Статут громади	10
ГЗ.3	Контракт про умови та правила проходження служби має чіткі роз'яснення щодо інших видів діяльності, несумісних посад, членства у політичних партіях, діяльності, яка приносить прибуток.	Умови та правила проходження служби	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Статут громади	10
ГЗ.4	Умови та правила проходження служби включають вимоги про те, що ім'я кожного службовця не повинно називатись публічно по відношенню до якості виконання його службових обов'язків.	Умови та правила проходження служби	Положення щодо організації роботи в місцевих радах	8
ГЗ.5	Рада забезпечує проведення щомісячних зустрічей кожного департаменту для обговорення питань, пов'язаних з робочою діяльністю.	Протокол засідання робочої консультативної групи, проведеної відділом кадрів	Положення щодо організації роботи в місцевих радах	7
ГЗ.6	Повинен існувати спільний комітет службовців і членів ради для обговорення діяльності ради та умов проходження служби.	Протокол засідання робочої консультативної групи, проведеної відділом кадрів	Положення щодо організації роботи в місцевих радах	7
ГЗ.7	Усі службовці проходять щорічний курс ознайомлення з етикою.	Матеріали навчальної програми	Національна навчальна стратегія	8
ГЗ.8	Рада повинна мати власну політику щодо прийняття на роботу, у тому числі щодо посад, на які призначаються на конкурсній основі, складу журі. Слід також забезпечити зворотний зв'язок з кандидатами, які не пройшли конкурс при прийнятті на роботу.	Документ щодо кадрової політики, підготовлений відділом кадрів	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»	8
ГЗ.9	Рада повинна мати зрозумілі та стандартні правила щодо проходження служби для всіх посадових осіб, подібні до Кодексу поведінки для членів ради.	Стандартні умови та правила проходження служби, Кодекс Поведінки	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», сайт місцевої ради	10
ГЗ.10	Умови та правила проходження служби мають вичерпну інформацію щодо дисциплінарних санкцій, позивної процедури стосовно порушень умов контракту.	Стандартні умови та правила проходження служби, Загальні умови праці	Сайт місцевої ради	9

Г3.11	Рада проводить щомісячні засідання консультативних комітетів для звітування щодо проблемних моментів, покращень в організації служби, а також обговорення умов та правил проходження служби.	Протокол засідання робочої консультативної групи, проведеної відділом кадрів	Сайт місцевої ради	7	
4. Відповідальність службовців органів місцевого самоврядування					
Г4.1	Рада видає та розповсюджує буклет для громадськості щодо видів компенсації, розмірів суми, процедури подання скарг.	Буклет чи інтернет-сайт	Сайт місцевої ради	6	
Г4.2	В Адміністративних Процедурах надаються роз'яснення щодо відповідальності за порушення та службову недбалість.	Адміністративні процедури або Статут	Сайт місцевої ради	6	
Г4.3	В Адміністративних Процедурах та положенні про комітети ради має бути зазначено про те, що усі документи чи офіційні рішення, які приймались шляхом голосуванням, повинні бути зареєстровані.	Адміністративні процедури або Статут Повноваження комітету	Положення щодо організації роботи в місцевих радах	7	
Г4.4	Рада призначає посадову особу, яка надає роз'яснення членам ради та службовцям щодо розгляду питань про службову недбалість.	Опис повноважень, посадові та службові інструкції	Положення щодо організації роботи в місцевих радах	8	
5. Прийняття на роботу, оплата, умови праці та розвиток кар'єри службовців органів місцевого самоврядування					
Г5.1	Рада повинна встановити чіткі правила прийняття на роботу, доступу до навчання та правила щодо просування по службі, включаючи: <ul style="list-style-type: none"> • прийняття та просування по службі відповідно до заслуг, • рівні для всіх умови праці, процедури щодо подання скарг проти випадків залякування та тиску. 	Документ щодо кадрової політики, підготовлений відділом кадрів	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»	8	
Г5.2	Всі посадові особи повинні мати чіткі посадові інструкції.	Опис повноважень для всіх посад	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»	7	
Г5.3	Інформація про вакантні посади повинна бути надана у місцевій пресі та розміщена на сайті ради.	Звіт про розміщення оголошення	Сайт місцевої ради, місцеві ЗМІ, статут громади	7	

Г5.4	Рада документує процедуру відбору інформації про кандидатів на посади (зокрема, інформації щодо кримінальних правопорушень, підтвердження професійної кваліфікації тощо). Відділ кадрів здійснює керівництво процедурою відбору кандидатів. Усі призначення відбуваються лише після отримання усіх рекомендаційних листів та перевірки усіх особистих даних кандидата тощо.	Документ щодо кадрової політики, підготовлений відділом кадрів	Статут громади	8	
Г5.5	Рада готує чіткі роз'яснення щодо опису посад, критеріїв та процедури підвищення, процедури подачі скарг тощо.	Документ щодо кадрової політики, підготовлений відділом кадрів	Сайт місцевої ради, річний звіт	6	
Г5.6	Рада щорічно оприлюднює список витрат, задекларованих службовцями, із відповідними роз'ясненнями.	Щорічний звіт чи інтернет-сайт	Місцеві ЗМІ	6	
Г5.7	Умовах та правилах проходження служби має бути вимога щодо виконання усіма службовцями своїх професійних обов'язків.	Опис повноважень, посадові та службові інструкції	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Положення про організацію роботи ради, Статут громади	9	
Г5.8	Рада визначає орган (комітет), який спостерігає за роботою відділу кадрів, схвалює призначення кандидатів на посади, а також розглядає будь-які скарги щодо підвищення чи переведення на іншу посаду.	Повноваження комітету	Положення про організацію роботи у раді, Статут громади	8	
Г5.9	Кодекс Поведінки має визначити, що рада розглядає як дискримінарне правопорушення будь-який підтвержений випадок щодо дискримінації за ознаками статі, віку, сімейного стану, сексуальної орієнтації, раси, кольору, етнічної чи національної приналежності, соціального статусу, політичних поглядів чи віросповідання.	Адміністративні Процедури чи статут, опис повноважень, службові інструкції, Кодекс Поведінки	Статут громади	8	
Г5.10	Управління кадрів повинно вимагати, щоб керівники усіх підрозділів проводили щорічне оцінювання повноважень, ресурсів та начальних потреб посадових осіб.	Умови та правила проходження служби	Звіт про роботу структурних підрозділів	6	
6. Навчальна інформація, співпраця та прозорість					

Гб.1	Управління кадрів забезпечує регулярне навчання протягом року для працівників ради	Навчальна програма та матеріали до неї. Відповідальність посадових осіб щодо організації навчання повинна бути зазначена в їх посадових інструкціях	Національна навчальна стратегія, підготовлена національними асоціаціями місцевих влад	7	
Гб.2	Щорічна навчальна програма має включати модуль з етики, до розробки якого слід залучати представників агентств, що займаються питаннями розвитку чи дослідження етичних норм та випадків некоректної поведінки.	Навчальна програма та матеріали до неї	Національна навчальна стратегія, підготовлена національними асоціаціями місцевих влад	8	
Гб.3	Управління кадрів намагається проводити щорічні навчальні програми співробітництва з іншими радами.	Навчальна програма та матеріали до неї	Національна навчальна стратегія, підготовлена національними асоціаціями місцевих влад		
Гб.4	Рада представляє щорічний звіт щодо навчальної діяльності.	Щорічний звіт та сайт ради	Громадські слухання		
Гб.5	Рада проводить регулярні прес-конференції для представників місцевих ЗМІ.	Підтвердження прес-секретарем ради, іншими посадовими особами мерії та місцевої преси	Регулярні звіти, прес-релізи	6	
Гб.6	Рада проводить щорічне публічне опитування щодо сприйняття етичних правил поведінки та задоволення від роботи.	Щорічний звіт та веб-сайт ради	Звіти інших державних органів, які займаються запобіганням та протидією корупції	8	
Гб.7	Рада готує щорічну антикорупційну стратегію, яка має включати оцінку ризиків та план дій.	Щорічний звіт та сайт ради	Стратегія та пріоритети діяльності ради	6	

Частина Д. Прозорість, адміністративні процедури, антикорупційні кампанії та оцінювання

СЕКЦІЯ/ПОЛОЖЕННЯ	ДІЯЛЬНІСТЬ	СТАНДАРТНИЙ КОНТРОЛЬ/ПОЛОЖЕННЯ ПРО СВІДОЦТВА	ІНШІ ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ/СВІДОЦТВА (Будь-ласка, опишіть)	МАКСИМАЛЬНА	ОЦІНКА
1. Прозорість та доступ до інформації					
Д1.1	Рада готує загальний документ щодо розподілу повноважень між структурними підрозділами, доступу до інформації та процедури подання скарг.	Положення щодо організації роботи у місцевій раді	Статут громади	8	
Д1.2	Рада видає коротке положення з питань захисту та доступу до інформації.	Положення щодо організації роботи у місцевій раді	Закон України «Про інформацію», «Про місцеве самоврядування в Україні»	8	
Д1.3	Основні документи повинні відображати попередні консультації з омбудсменом, органами, що займаються питаннями боротьби з корупцією.	Документи, які збираються у раді	Звіти органів, які займаються запобіганням та протидією корупції	8	
Д1.4	Регламент роботи ради чи Статут мають чіткі положення щодо часу проведення засідань ради, які оприлюднюються щомісяця, а також щодо забезпечення права присутності на засіданнях представників громадськості.	Регламент роботи ради Положення щодо організації роботи у місцевій раді	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	8	
Д1.5	Усі офіційні документи, у тому числі порядки денні та протоколи засідань комітетів та ради в цілому, а також положення про структурні підрозділи мають бути доступними для громадян та розміщені на інтернет-сайті ради.	Адміністративні Процедури чи статут наявність доступу, буклет чи інтернет-сайт	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	8	
Д1.6	Рада повинна мати положення щодо порядку збірвання звітів, а також відповідальних за це посадових осіб.	Положення щодо організації роботи у місцевій раді Опис повноважень, посадові інструкції	Положення щодо організації роботи у місцевій раді Статут громади	6	

Д1.7	Рада повинна мати офіційну інтернет-сторінку і особу, відповідальну за його наповнення та оновлення.	Веб-сторінка	Моніторингові звіти з питань функціонування сайтів місцевих рад, підготовлені незалежними організаціями	7	
2. Адміністративні процедури					
Д2.1	Рада оприлюднює документи щодо офіційної процедури ініціювання запитів, рішень, назв тощо. Цей документ має бути доступним у всіх відповідних органах ради.	Публікації ради	Веб-сторінка ради, муніципальні ЗМІ	8	
3. Антикорупційні кампанії					
Д3.1	Повинні існувати чіткі зобов'язання щодо запобігання корупції, з якими слід ознайомити місцевих керівників, членів ради, державних службовців та громадян.	Офіційні промови (програми) мерів та членів ради, документи ради	Сайт ради, муніципальні ЗМІ	10	
Д3.2	Слід проводити постійні кампанії, спрямовані на розвиток громадської активності, пов'язаної з викриттям протиправних дій.	Буклети, брошури та інтернет-сайт	Громадські слухання	8	
4. Оцінювання відповідності до стандартів етики					
Д4.1	Повинні існувати анонімі та доступні системи подання скарг (скриньки для скарг).	Наявність та доступність до скриньки	Збір інформації через сайт ради	9	
Д4.2	Рада має проводити щорічні громадські опитування щодо сприйняття етичних норм та якості роботи. В опитування слід включати додаткові питання, зокрема щодо примусів сплати хабарів.	Щорічний звіт та інтернет-сайт	Громадські слухання, консультація громадян, неурядових організацій	6	
Д4.3	Інформація з різних джерел (адміністративні скарги, справи передані до суду та вирокі по них, громадське опитування) слід постійно аналізувати та оприлюднювати результати.	Документи та публікації ради	Веб-сторінка ради	10	

Частина Е. Взаємвідносини органів місцевої влади з приватним сектором

СЕКЦІЯ/ПОЛ- ЖЕННЯ	ДІЯЛЬНІСТЬ	СТАНДАРТНИЙ КОНТРОЛЬ/ПОЛО- ЖЕННЯ ПРО СВІ- ДОЦТВА	ІНШІ ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ/СВІДО- ЦТВА (Будь-ласка, описіть)	МАКСИМАЛЬНА	ОЦІНКА
1. Громадські контракти для поставки товарів чи послуг, заключені органами місцевої влади					
E1.1	Рада має розробити загальний посібник чи документ щодо положень, процедур та необхідної документації при укладанні угод про постачання по-слуг та товарів.	Положення щодо ор-ганізації роботи у міс-цевій раді Регламент робо-ти ради	Статут громади	10	
E1.2	Рада повинна створити відділ з питань постачання послуг та товарів, а та-кож призначити відповідальну особу, яка має підтримувати зв'язки з дер-жавним та внутрішнім аудитором.	Опис повноважень, посадові інструкції	Положення щодо ор-ганізації роботи у місце-вій раді	8	
E1.3	Слід оприлюднити критерії процедури відбору для кожного відповідного контракту: якість, мета, кошторис, терміни, ризики, захист праці тощо.	Положення про по-стачання послуг та товарів	Річний звіт	9	
E1.4	Інформація про кожний тендер має бути оприлюднена у місцевій та націо-нальній пресі з зазначенням дати проведення тендера.	Нааявність оголошен-ня у місцевій пресі чи на веб-сторінці в Ін-тернеті	Річний звіт	8	
E1.5	Усі тендери повинні подаватися з: - визначенням учасників, власників та співвинаювачів; - підписаними угодами щодо правил доброчесної поведінки, умов ро-зривання контрактів у випадках доведення випадків корупції.	Загальні форми та положення про по-стачання послуг та товарів	Документ щодо проце-дур, ухвалений місце-вою радою	10	
E1.6	Усі процедури оцінювання тендерних контрактів мають: - вимагати відповідних зусиль від учасників та незалежних експертів, - які беруть участь у процесі відбору; - здійснювати оцінювання якості, а також залучати внутрішній аудит.	Загальні форми та положення про по-стачання послуг та товарів	Документ щодо проце-дур, ухвалений місце-вою радою	9	

E1.7	Усім учасникам, які не виграли тендер, слід надіслати листи з поясненням причин відмови від участі в тендері.	Загальні форми та положення про постачання послуг та товарів	Документ щодо процедури ухвалення місцевою радою	8	
E1.8	Кожний контракт має включати можливість консультації громадян щодо проектів чи контрактів, які мають суспільне значення	Загальні форми та положення про постачання послуг та товарів	Слухання, консультації громадян	7	
E1.9	Відповідно до положення про організацію роботи ради (регламенту роботи ради) чи Статуту, Кодексу Поведінки та посадових інструкцій: <ul style="list-style-type: none"> • забороняється членам ради та службовцям приймати участь у тендері чи реалізації контрактів; • розглядається як дисциплінарне порушення ненадання посадовою особою інформації про участь будь-кого зі членів родини у конкурсі на заміщення вакансії, участь у тендері чи контракті; • вимагається конфіденційність з боку членів ради та службовців щодо «чутливих» аспектів процесу реалізації контрактів; • члени ради та службовці повинні утримуватись від будь-яких «неофіційних контактів» з фізичними та юридичними особами, що реалізують контракти або надають послуги; • раді дозволяється скасовувати будь-яке призначення, анулювати тендер чи контракт, в яких було виявлено випадки приховування інформації членами ради, службовцями про залучення членів їх родини 	Адміністративні Процедури чи Статут, Правила проходження служби, Кодекс Поведінки	Закон «Про статус депутатів місцевих рад»	10	
2. Делегування публічних повноважень приватному сектору					
E2.1	Усі повноваження та процедури повинні складатись у відповідності до рекомендацій центрального уряду.	Положення про комітет, звіт про виконання річного бюджету	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетний Кодекс України	9	
E2.2	Усі рішення щодо делегування повноважень повинні бути включені до звіту посадових осіб та мають бути передані до відповідного комітету (з огляду на громадський інтерес та заощаджені кошти	Протокол засідання комітету	Інформація, розміщена на веб-сторінці в мережі Internet	9	

E2.3	Рада прикладає зусилля для розвитку довготривалих партнерських контрактів з іншими радами, які мають спільні проекти, спільні угоди щодо розподілу ризиків.	Наявність існуючих контрактів	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	7
3. Співвласність				
E3.1	У положенні щодо організації роботи у місцевій раді та статуті слід визначити вимоги щодо здійснення внутрішнього або зовнішнього аудиту (з метою належного використання запропонованих рекомендацій із забезпеченням конфіденційності процедур відповідно до рішень ради).	Положення щодо організації роботи у місцевій раді, статут	Річний звіт	18
E3.2	В Регламенті роботи ради чи статуті слід визначити вимоги щодо проведення щорічного моніторингу відповідним комітетом ради, а також оприлюднення звітів щодо інвестицій.	Регламент роботи ради чи Статут	Річний звіт Інформація має бути відкритою для громадян та доступною на сайті ради	6
E3.3	У контрактах з питань залучення інвестицій мають бути включені положення про правила надання послуг.	Положення про постачання послуг та товарів	Інформація, розміщена на веб-сторінці ради	9
4. Приватизація муніципальних підприємств				
E4.1	Чіткі положення щодо приватизації установ, які надають громадські послуги, у тому числі вимоги щодо захисту персоналу цих установ, а також щодо можливостей реприватизації цих установ та передачу їх до комунальної власності.	Положення щодо організації роботи у місцевій раді	Закон України «Про приватизацію державної власності»	9
E4.2	Угоди про послуги, що надаються установами після проведення приватизації, мають переглядатись щорічно.	Регламент ради чи комітету	Положення щодо організації роботи у місцевій раді	8
E4.3	Усі контракти повинні включати вимоги щодо повернення у комунальну власність підприємств, якщо ціна на послуги та товари перевищує рівень, що був визначений в угоді.	Загальні форми та положення про постачання послуг та товарів	Положення щодо організації роботи у місцевій раді	9
5. Відношення з неприбутковим сектором: надання субсидій асоціаціям та делегування їх повноважень				
E5.1	Положення щодо фінансування неприбуткового сектора з чіткими критеріями та підставами ухвалення відповідних рішень.	Адміністративні Процедури, Статут	Закон України «Про асоціації громадян»	8
E5.2	Визначений комітет ради приймає рішення щодо порядку здійснення та умов фінансування.	Положення комітету, протоколи засідань Комітету		7

E6.3	Досягнуті домовленості щодо рівня послуг додаються до рішення про фінансування.	Загальні форми та положення про постачання послуг та товарів	7	
E6.4	Усі фінансові положення включають вимоги щодо перегляду чи скасування угод у випадку перевищення чи порушення встановлених повноважень та витрат.	Загальні форми та положення про постачання послуг та товарів	8	
Видання ліцензії/дозволу та сертифікатів (особливо, з питань планування міста)				
E6.1	Слід ухвалювати офіційні інструкції для посадових осіб щодо термінів та підстав для прийняття рішень.	Аплікаційні форми	9	
E6.2	Інформація про заявки щодо проведення відповідних робіт має бути доступною для громадян.	Офіційно ухвалені рішення (документи) міської ради	7	
E6.3	Рішення щодо забудови оприлюднюються у місцевій пресі або розміщуються на сайті ради.	Положення, посадові інструкції	9	
E6.4	Повинен бути створений комітет з питань перегляду рішень та розгляду апеляцій.	Повноваження комітету	8	
E6.5	Слід встановити процедуру подачі апеляцій до іншого зовнішнього органу.	Адміністративні процедури	7	
7. Управління муніципальною власністю				
E7.1	Повинен існувати повний список муніципальної власності, який має бути доступним для громадян та розміщений на сайті ради	Реєстр активів, який існує у паперовій версії чи на інтернет-сайті	8	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»
E7.2	Визначається посадова особа, яка є відповідальною за питання управління комунальною власністю	Посадові інструкції	7	Статут громади
E7.3	Слід формально визначити публічні процедури щодо участі громадян у продажі чи оренді муніципальної власності, використанні вільних земельних ділянок чи будівель, які використовуються для потреб громади	Процедури, офіційно затверджені відповідними місцевими органами влади	6	Інформація, яка є доступною на сайті ради чи у місцевих ЗМІ

Е7.4	Слід проводити щорічну інвентаризацію муніципальної власності	Щорічний звіт, поданий на розгляд ради	Інформація, яка є доступною на веб-сайті	6
Е7.5	Щорічний звіт щодо проданої, зданої в оренду власності та отриманого прибутку	Щорічний звіт, поданий на розгляд ради	Інформація, яка є доступною на сайті ради чи у місцевих ЗМІ	7

Кодекс професійної етики працівників виконавчого органу Бориспільської міської ради

Розділ I. Загальні положення

Стаття 1. Мета

Забезпечення довіри суспільства та громадян міста Борисполя до органів місцевого самоврядування;

- підвищення авторитету міської ради, її виконавчого комітету та репутації посадових осіб виконавчих органів міської ради (далі — посадові особи);
- забезпечення ефективного здійснення завдань і функцій органів місцевого самоврядування;
- профілактика корупції у виконавчих органах міської ради;
- розширення можливостей впливу громадськості міста на оцінку і якість діяльності виконавчих органів ради міської ради;
- інформування фізичних та юридичних осіб про поведінку, яку вони вправі очікувати від посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Стаття 2. Законодавчі підстави

Кодекс професійної етики працівника виконавчого органу міської ради (далі — Кодекс) ґрунтується на Конституції України, Законах України „Про місцеве самоврядування в Україні”, „Про службу в органах місцевого самоврядування”, „Про боротьбу з корупцією”.

Стаття 3. Предмет регулювання

Кодекс встановлює основні вимоги до поведінки посадових осіб, що працюють в органах місцевого самоврядування відповідно до Закону України “Про службу в органах місцевого самоврядування”.

Стаття 4. Основні принципи поведінки посадових осіб

Поведінка посадових осіб ґрунтується на таких основних принципах:

- служіння народу України;
- демократія і законність;
- гуманізм і соціальна справедливість;
- пріоритет прав людини і громадянина;
- професіоналізм, компетентність, ініціативність, чесність, відданість справі;
- персональна відповідальність за виконання посадових обов’язків і дотримання службової дисципліни;
- політична неупередженість;
- відкритість та гласність;
- дотримання прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Стаття 5. Основні терміни

Служба в органах місцевого самоврядування — це професійна діяльність осіб, які займають посади в органах місцевого самоврядування та одержують заробітну плату за рахунок коштів місцевого бюджету;

- посада — це визначена структурою і штатним розписом штатна одиниця органу місцевого самоврядування;
- посадова особа — службовець, який працює в органах місцевого самоврядування та має встановлені відповідними нормативно-правовими актами повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок коштів місцевого бюджету;
- заінтересована особа — фізична та/або юридична особа, яка пов'язана взаємовідносинами з установою, де працює посадова особа;
- неналежна винагорода — подарунки, кошти, послуги, оплата поїздки, розваг, відпочинку, інші винагороди майнового або немайнового характеру за виконання посадовцем своїх обов'язків, які не передбачені чинним законодавством України;
- конфлікт інтересів — ситуація, коли посадова особа має приватний інтерес, тобто переваги для нього або його сім'ї, близьких родичів, друзів чи осіб та організацій, з якими він має або мав спільні ділові чи політичні інтереси, що впливає або може впливати на неупереджене та об'єктивне виконання службових обов'язків.

Розділ II. Загальні обов'язки службових осіб

Стаття 6. Сумлінна службова поведінка

Кожна посадова особа повинна сумлінно виконувати свої службові обов'язки, проявляти ініціативу і творчі здібності, постійно вдосконалювати організацію своєї роботи, забезпечувати виконання своїх посадових обов'язків найбільш ефективним шляхом в інтересах фізичних осіб, територіальної громади міста, суспільства і держави.

Усі посадові особи зобов'язані своєчасно і точно виконувати рішення вищих органів державної влади чи посадових осіб та рішення, розпорядження і вказівки своїх керівників. Вони мають підтримувати і зміцнювати довіру фізичних і юридичних осіб до своєї професійної діяльності, виконавчого комітету міської ради.

Стаття 7. Професіоналізм

Посадові особи зобов'язані:

- виконувати свої повноваження на високому професійному рівні. При виконанні своїх повноважень забезпечувати, щоб матеріальні та фінансові ресурси, які їм доручені, використовувались раціонально, ефективно та економно;
- постійно покращувати стан відповідності своїх вмінь, знань і навичок функціям та завданням займаної посади, підвищувати свій професійний, інтелектуальний та культурний рівень;
- діяти в межах повноважень, встановлених законодавством України.

Посадовим особам забороняється виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності, а також медичної практики).

Посадові особи зобов'язані утримуватись від виконання іншої дозволеної законом роботи, якщо вона заважає їм належним чином виконувати свої повноваження або якій вони повинні приділяти увагу протягом свого робочого часу.

Стаття 8. Лояльність

Посадові особи зобов'язані:

- утримуватись від публічних висловлювань та оцінок щодо діяльності виконавчого комітету міської ради, її керівників, посадових осіб, за винятком випадків, коли це входить до їх посадових обов'язків;
- уникати ситуацій, здатних завдати шкоди їх репутації та авторитету виконавчого комітету міської ради.

Посадовим особам забороняється отримувати без письмового дозволу уповноваженої на те посадової особи або органу влади, в якому вони працюють, нагороди, премії, почесні і спеціальні звання (за винятком нагород, премій у галузі науки та техніки, а також наукових звань) від іноземних держав, міжнародних організацій, політичних партій, інших громадських об'єднань, релігійних організацій, якщо до їх посадових обов'язків входять питання співробітництва з вищезгаданими організаціями.

Стаття 9. Громадська довіра

Посадові особи зобов'язані:

- зміцнювати авторитет України, органів державної влади, міської ради, її виконавчого комітету та свою власну репутацію;
- усувати наслідки порушення ними правил етичної поведінки, у тому числі вживати заходів з відновлення громадської довіри.

Стаття 10. Відкритість та гласність

Усі громадяни України, юридичні особи відповідно до Закону України “Про інформацію” мають право на оперативне одержання через засоби масової інформації публічної та відкритої інформації про діяльність виконавчого комітету міської ради та її посадових осіб, а також інших відомостей, необхідних для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення посадових обов'язків.

Стаття 11. Пріоритет прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина

Посадові особи зобов'язані:

- захищати права, свободи і законні інтереси людини і громадянина, будувати діяльність виконавчого комітету міської ради та всіх її працівників на цих пріоритетах;
- з належною повагою ставитись до прав, обов'язків та законних інтересів громадян, їх об'єднань, а також юридичних осіб;
- уникати проявів свавілля або байдужості до правомірних вимог, проявів бюрократизму та необґрунтованого захисту відомчих інтересів, нестриманості у висловлюваннях, що може дискредитувати виконавчий комітет міської ради або репутацію державного службовця;
- не допускати рішень і дій (бездіяльності), що порушують права, свободи і законні інтереси громадян, їх об'єднань або здатні завдати шкоди їх честі, гідності і діловій репутації;
- забезпечувати конфіденційність інформації, яка стосується приватного життя, честі й гідності громадян або яка пов'язана з виконанням службових обов'язків, якщо інше не передбачено чинним законодавством України.

Стаття 12. Поважне ставлення та толерантність

Посадові особи повинні:

- шанобливо ставитись до громадян, керівників і співробітників, дотримуватись високої культури спілкування, не допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам держави та громади;
- виявляти толерантність і повагу до різних релігійних організацій, шанування та дотримання народних звичаїв і національних традицій, установленого протоколу у відносинах з представниками міжнародних організацій, іноземних установ та окремими іноземними громадянами.

Стаття 13. Виконання доручень

Посадові особи зобов'язані:

- виконувати доручення вищих за посадою осіб, які не суперечать чинному законодавству;
- у разі одержання доручення, яке суперечить чинному законодавству, невідкладно у письмовій формі поінформувати про цей факт посадову особу, яка дала доручення, а у разі наполягання на його виконанні — повідомити вищу за посадою особу. У цьому випадку посадова особа, яка дала доручення, або вища за посадою особа протягом 3-х днів мають надати службовцю письмове підтвердження чинності доручення або наказ про його скасування.

Стаття 14. Неупередженість

Посадові особи зобов'язані:

- приймати рішення і вчиняти дії неупереджено: не допускати при виконанні посадових обов'язків надання переваг або створення умов для надання переваг будь-яким особам, групам осіб за ознакою статі, раси, національної приналежності, мови, походження, майнового і посадового положення, місця проживання і відношення до релігії, переконань, належності до громадських об'єднань, професійної приналежності та за іншими ознаками, а також будь-яким юридичним особам, якщо інше не передбачено чинним законодавством України;
- не допускати можливості впливу особистих інтересів, інтересів зацікавлених осіб на виконання ними своїх посадових обов'язків.

Стаття 15. Заборона прийняття рішень та вчинення дій, спрямованих на одержання неналежної винагороди

Посадовим особам забороняється приймати рішення та вчиняти дії, спрямовані на одержання неналежної винагороди.

Посадові особи не повинні допускати, щоб перспектива одержання неналежної винагороди впливала на прийняття ними рішень та вчинення інших неправомірних дій. У разі, якщо їм пропонується неналежна винагорода, вони зобов'язані відмовитись від неї. У випадку, якщо неналежна винагорода дістається їм із незалежних від них причин, вони мають інформувати про це вищу за посадою особу та передати цю винагороду протягом 3-х днів у встановленому законодавством порядку виконавчому комітету міської ради.

Стаття 16. Запобігання корупції

Посадові особи повинні:

- суворо дотримуватись обмежень і заборон, передбачених Законами України “Про службу в органах місцевого самоврядування” та “Про боротьбу з корупцією”, інших актів антикорупційного законодавства, а також уникати дій, які можуть бути кваліфіковані як корупційні;
- своєю поведінкою демонструвати несприйняття будь-яких проявів корупції, пропозицій про отримання незаконних послуг, розмежування службового і приватного життя, інформування свого керівництва про будь-які незаконні пропозиції або дії які можуть бути кваліфіковані як корупційні акти;
- декларувати свої доходи та доходи своєї сім’ї в порядку та у строки, визначені законодавством України;
- ретельно виконувати свої громадянські обов’язки, у тому числі й фінансові зобов’язання, в порядку і розмірах, встановлених законом.

Стаття 17. Прийняття подарунків або інших знаків уваги

Посадові особи не повинні вимагати і отримувати, прямо або опосередковано, будь-які подарунки або інші знаки уваги, які можуть впливати на виконання ними своїх функцій, обов’язків і прийняття рішень.

Стаття 18. Конфлікт інтересів

Посадові особи не повинні:

- використовувати своє офіційне положення для незаконного отримання користі для себе або для членів своєї родини;
- мати жодні фінансові, комерційні або інші інтереси, несумісні з їх посадою, функціями, обов’язками;
- користуватись публічними (муніципальними) ресурсами, власністю, послугами або інформацією, отриманою ними при виконанні службових обов’язків для здійснення діяльності, яка не є пов’язаною з виконанням службових обов’язків.
- уникати випадків використання свого колишнього службового положення після завершення терміну перебування на посаді;
- запобігати виникненню конфлікту інтересів, а у разі його виникнення - вжити заходів з його врегулювання.

Стаття 19. Використання майна

Посадові особи зобов’язані ощадливо та ефективно використовувати майно територіальної громади, організаційно-технічні, матеріальні та інші ресурси, користування і розпорядження якими входить до їх повноважень.

Посадовим особам забороняється використовувати суспільне майно, інші організаційно-технічні, матеріальні та інші ресурси в особистих інтересах, а також в інших цілях, не пов’язаних з виконанням ними своїх посадових обов’язків.

Стаття 20. Використання інформації

Посадові особи зобов’язанні:

- забезпечити доступність інформації про діяльність виконавчого комітету міської ради, власну службову діяльність у межах і порядку, встановлених законодавством;

- дотримуватись встановлених у виконавчому комітеті міської ради правил надання службової інформації.

Посадовим особам забороняється:

- використовувати службову інформацію лише у порядку, передбаченому чинним законодавством України та правилами надання службової інформації;
- розголошувати довірену їм державну таємницю, іншу інформацію з обмеженим доступом, визначену Законами України “Про інформацію” та “Про державну таємницю”, у тому числі й після залишення ними державної служби, а також використовувати таку інформацію у власних інтересах або інтересах інших осіб шляхом порад чи рекомендацій. Посадові особи не повинні приховувати від громадян факти та обставини, що становлять загрозу для життя, здоров'я та безпеки громадян, крім випадків заборони розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, вичерпний перелік яких визначено законом, а також завдавати шкоди державній інформаційній політиці, суб'єктам інформаційних відносин шляхом ухилення чи утримання від вжиття заходів з охорони державної таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом.

Стаття 21. Політична (громадська) діяльність

Посадові особи мають право брати участь у політичній чи іншій громадській діяльності лише в позаробочий час у відповідності до чинного законодавства таким чином, щоб не підірвати віру громадськості в неупереджене виконання ними своїх функцій і обов'язків.

Посадові особи не мають права:

- використовувати своє посадове положення в інтересах політичних партій, інших громадських організацій, а також висловлювати ставлення до політичних партій, інших громадських організацій, якщо це не входить до їх посадових обов'язків;
- примушувати інших осіб до участі в діяльності політичних партій, інших громадських організацій;
- використовувати своє службове положення для виборчої агітації на свою користь або на користь інших кандидатів, політичних партій, виборчих блоків.

Посадові особи зобов'язані дотримуватись політичної нейтральності, що виключає можливість будь-якого впливу рішень політичних партій або інших громадських організацій на виконання ними своїх службових обов'язків.

Посадові особи не можуть брати участь у страйках та вчиняти інші дії, що перешкоджають нормальному функціонуванню органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Розділ III. Гарантії виконання обов'язків посадових осіб

Стаття 22. Аналіз поведінки посадових осіб

Аналіз етичної поведінки посадових осіб здійснюється самими службовцями, їх керівниками, органами, що здійснюють контроль за етичною поведінкою державних службовців. Підсумки аналізу етичної поведінки працівників виконавчого комітету міської

ради підводяться не рідше одного разу на рік.

Стаття 23. Консультації

У випадку, якщо посадові особи не є впевненими у діях, які вони мають вчинити (або утриматись від їх виконання) з метою дотримання норм етичної поведінки, вони мають звернутись за консультацією до свого керівника або органу, який здійснює контроль за етичною поведінкою службовців.

Стаття 24. Участь громадськості у здійсненні контролю за поведінкою посадових осіб

Громадяни мають право брати участь у здійсненні контролю за поведінкою посадових осіб через органи державної влади, громадські організації особисто або іншими способами, передбаченими чинним законодавством України.

Виконавчий комітет міської ради інформує громадськість через засоби масової інформації, Інтернет та в іншому, передбаченому законодавством порядку про стандарти та норми етичної поведінки, гарантії їх дотримання і відповідальність за їх порушення, заходи у сфері здійснення контролю за поведінкою посадових осіб.

Забороняється встановлювати обмеження стосовно інформації з питань стандартів та норм етичної поведінки посадових осіб, гарантії їх дотримання і відповідальності за їх порушення.

Розділ IV. Відповідальність за порушення кодексу етики

Стаття 25. Санкції за порушення кодексу етики

Порушення посадовими особами Кодексу поведінки є підставою для застосування до них дисциплінарних стягнень, передбачених законодавством України.

Посадові особи, які здійснюють керівництво діяльністю інших службовців або контролюють їх роботу, зобов'язані вживати заходів щодо дотримання норм кодексу етики поведінки відповідно до вимог чинного законодавства та у межах своїх повноважень.

В. Діяльність щодо впровадження принципу № 9 Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Сталий розвиток та орієнтація на довгострокові результати»

Важливим аспектом реалізації політики сталого розвитку є ефективне регіональне/просторове планування, в центрі якого знаходяться людина та її добробут, а також взаємовідносини людей з навколишнім середовищем. Завданням регіонального/просторового планування є забезпечення кожного громадянина таким середовищем та якістю життя, які б сприяли розвитку його особистості у навколишньому середовищі. Регіональне/просторове планування повинно бути демократичним, всебічним, функціональним та орієнтованим на довгу перспективу.

Базовим документом у цій роботі є Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту, які були ухвалені у м. Ганновері 7-8 вересня 2000 року на дванадцятій конференції європейських міністрів, відповідальних за питання регіонального розвитку та просторового планування (СЕМАТ) Ради Європи. Міністрами також було ухвалено програму з 10-ти пунктів щодо більш тісної інтеграції європейських регіонів.

Діяльність щодо впровадження в Україні Керівних принципів було розпочато шляхом проведення Мінрегіонбудом 11-12 червня 2009 р. у співробітництві з Радою Європи, Німецьким бюро технічного співробітництва в Україні GTZ та Посольством Королівства Норвегія в Україні міжнародної конференції «Комплексний підхід до збалансованого сталого просторового розвитку Європейського континенту».

Слід зазначити, що сучасна система територіального планування в Україні сформувалась на основі багаторічного вітчизняного досвіду, який розвивається, особливо останнім часом, дедалі більше згідно з вимогами європейської політики просторового розвитку. Відбувається переорієнтація на забезпечення соціальної єдності, зміцнення незалежності та територіальної цілісності України, а також якомога більш чіткого розмежування повноважень та відповідальності державних органів, органів місцевого самоврядування, що створює принципово нові можливості для подальшого демократичного розвитку українського суспільства.

При цьому зростає роль територіального планування як ефективного інструменту інтеграції на конкретних територіях не тільки місцевих, регіональних та загальнодержавних інтересів, а й різноманітних секторальних інтересів, обґрунтованого визначення перспектив їх збалансованого розвитку. Сучасний світ демонструє зростання ролі простору у суспільному розвитку. Це обумовлюється тим, що простір розглядається не просто як пасивне вмістище різних видів діяльності, а як складна біо-соціо-економічна система, яка завдяки своїм диференційованим особливостям активно впливає на вибір рішень щодо напрямів та інтенсивності використання простору.

На сьогодні діяльність у цій сфері регулюється Законами України «Про основи містобудування», «Про планування і забудову територій», «Про архітектурну діяльність», «Про охорону культурної спадщини», «Про Генеральну схему планування території України», «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» та іншими нормативно-правовими актами, а також державними будівельними нормами, нормативними документами тощо.

Незважаючи на те, що законодавча база у сфері територіального планування, містобудівної діяльності в Україні є досить розвинутою і врегульовує найбільш важливі пи-

тання у цій сфері, вона все ж таки потребує подальшого удосконалення. Оскільки закони та інші нормативно-правові акти, що є її складовими, приймалися протягом останніх сімнадцяти років за різних умов соціально-економічного розвитку країни, вони потребують певного удосконалення та взаємоузгодження. Збалансований розвиток територій є неможливим без удосконалення територіальної організації влади та територіального планування, що включає Генеральну схему планування території держави, схеми планування території областей, районів, генеральні плани міст, сіл і селищ.

В Європейському Союзі визнається, що у взаємодії галузевого та територіального планування провідну ролі відіграє останнє. Це обумовлюється тим, що (на відміну від багатьох видів галузевих прогнозів і програм) територіальне планування та відображаючи його містобудівна документація на національному, регіональному та місцевому рівнях:

- безпосередньо зорієнтована на людину, на створення для неї повноцінного життєвого середовища;
- об'єктивно має міжвідомчий характер і його завданням є – взаємоузгодити на конкретній території різновекторні інтереси окремих галузей;
- головним об'єктом є основа національного багатства – земля.

На жаль, всупереч Закону України «Про планування і забудову територій», ці фактори поки що не враховуються у повному обсязі. Продовжується практика розробки на одній території мало пов'язаних один з одним прогнозних документів. В законопроекті «Про державне прогнозування і стратегічне планування в Україні» роботи з територіального планування навіть не згадуються.

Одним із основних завдань Мінрегіонбуду є участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної регіональної політики, зокрема шляхом забезпечення сталого територіального розвитку. Сталість стосується довгострокових підходів: позитивні результати політики територіального розвитку повинні мати довгостроковий характер; вони не повинні залежати від перегляду пріоритетів державної політики. Як відомо, існує чотири виміри сталого територіального розвитку: економічний, соціальний, екологічний та культурний.

На сьогодні основними проблемами, які об'єктивно перешкоджають цілісній реалізації в Україні Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, є:

1. Недосконалість адміністративно-територіального устрою і як наслідок цього – значні адміністративні перепони для управління процесом ефективного використання земельних ресурсів;
2. Низький рівень розвитку місцевого самоврядування як дієздатного інституту публічної влади, спроможного приймати рішення під свою відповідальність;
3. Недосконалий механізм фінансового забезпечення програм регіонального розвитку.

Мінрегіонбудом розроблено ряд документів, покликаних врегулювати ці проблеми просторового розвитку країни, зокрема, підготовлено Концепцію державної регіональної політики, Концепцію реформи адміністративно-територіального устрою, Концепцію реформи місцевого самоврядування. На базі цих документів триває робота з підготовки Бюджетного кодексу, нових редакцій Законів України «Про основні засади державної регіональної політики», «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Про адміністративно-територіальний устрій». Прийняття цих законопроектів дозволить забезпечити наступні компоненти сталого розвитку:

- гармонійне поєднання норм різних законів, які стосуються територіального планування. Йдеться, насамперед, про розробку нового типу планувального документу — генерального плану розвитку громади, що має поєднувати в собі норми генерального плану поселення та територіального планування району. Це дозволить забезпечити просторову неперервність планування розвитку території;
- спрощення процедур прийняття рішень щодо руху земель. Йдеться про симетричну модель переходу земель у приватну власність та навпаки - викуп землі для суспільних потреб. В обох випадках за основу визначення ціни таких трансакцій потрібно брати ринкову ціну вартості землі. Звичайно, її потрібно використовувати також при розрахунку податку на землю;
- формування інфраструктури геопросторової інформації в Україні. Це буде досягнуто шляхом розділення повноважень органів місцевого самоврядування та органів державної влади в управлінні землею. Органи місцевого самоврядування наділяються правом розпорядження землею, в той час як місцеві державні адміністрації — мають отримати контроль за законністю процедур, насамперед, цільовим використанням земельних ресурсів;
- і нарешті, фінансовий супровід програм та проектів регіонального розвитку. У зв'язку з цим Мінрегіонбудом пропонується утворення Фонду регіонального розвитку, який міг би фінансово підтримати інфраструктурні проекти на довгостроковій основі. Наявність такого фонду дозволить розширити можливості України для участі в транскордонних проектах та реалізації глобальних програм створення єврокоридорів.

Важливим аспектом щодо реалізацію принципу сталого розвитку є створення в Україні пілотних регіонів СЕМАТ/ Ради Європи, зокрема й у транскордонному вимірі (наприклад, єврорегіон «Дніпро», регіон басейни р. Тиса тощо).

Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту, схвалені на 12-й Європейській конференції міністрів, відповідальних за просторове/ регіональне планування СЕМАТ (м. Ганновер, Федеративна Республіка Німеччина, 7-8 вересня 2000 року)

Передмова

1. Характерною рисою минулого десятиріччя стали рішучі історичні кроки в реалізації процесів європейської інтеграції. Ці кроки поставили перед Радою Європи нові завдання і пріоритети. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту стали внеском Європейської конференції міністрів, відповідальних за просторове/ регіональне планування (СЕМАТ), у стратегію соціальної єдності. Керівні принципи наголошують на територіальному аспекті прав людини і демократії. Їх завдання полягає у визначенні заходів територіального розвитку, ухвалення яких мало б допомогти громадянам в усіх державах-членах Ради Європи досягти прийнятних умов існування, що є необхідною умовою стабілізації демократичних структур у регіонах і муніципалітетах Європи.

2. Основою Керівних принципів є Європейська Хартія регіонального/просторового планування (Торремоліноська Хартія). Ця Хартія включає принципи національних і загальноєвропейської політик щодо вдосконалення просторової організації 22 держав-членів Ради Європи та вирішення проблем, що виходять за кордони окремих держав.

3. Сьогодні Рада Європи включає 47 держав¹ й охоплює, за незначними винятками, увесь Європейський континент, а також північ Азії. Вперше в історії майже усі європейські держави об'єдналися на підтримку прав людини і демократії. Керівні принципи спрямовані на надання усім регіонам і муніципалітетам можливості брати активну участь у процесі європейської інтеграції та демократизації. В цьому аспекті необхідно якомога швидше ліквідувати відмінності між "двома Європами", тобто між державами, що давно є членами Ради Європи, та державами, що набули членства у Раді Європи нещодавно, включаючи їх регіони та муніципалітети.

4. Характерною рисою Європейського континенту є різноманітність. Реалізація принципів сталого розвитку, що діють на загальноєвропейському рівні, має бути організована однаково на національному, регіональному та місцевому рівнях. Керівні принципи захищають принципи субсидіарності і взаємності як необхідні умови демократії та засоби збереження "єдності в різноманітності", успадкованої Європою, виходячи з її історії та географії.

5. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту пропонують державам-членам Ради Європи, включаючи їх регіони та муніципалітети, гнучкі та спрямовані на перспективу рамки співробітництва. Вони є моделлю або концепцією сталого розвитку, адресованою різним політичним і державним органам як у складі урядів, так і поза ними, діяльність яких спрямована у наше майбутнє. Прийняття цих політичних рекомендацій засновано на добровільному співробітництві. Вони не мають сили закону.

Роль Керівних принципів у реалізації політики Ради Європи щодо досягнення соціальної єдності

6. У 1989 р. в Європі завершилась епоха політичного роз'єднання, протягом якої

¹ Станом на 1 січня 2010 року.

домінували не лише відмінності економічних систем, але й методи організації суспільства. З того часу демократична Європа збільшилась з двадцяти двох до сорока семи держав, і тепер населення держав-членів Ради Європи становить понад 800 млн. чоловік, тобто майже 15% населення Землі. Після вступу до Ради Європи нових членів збільшились економічні диспропорції між державами-членами Ради Європи. Так, валовий внутрішній продукт у розрахунку на душу населення (у порівняльних показниках купівельної спроможності) в середньому становить відповідно понад 20000 дол. США в 14 державах, що входили до Ради Європи з самого початку та менш ніж 5000 дол. США в 11 державах, що стали членами Ради Європи нещодавно. В абсолютних загальноприйнятих величинах ВВП Європи становить 9,9 трильйона дол. США (1995 р.), що перевищує сумарний ВВП держав-учасниць Північноамериканського договору про вільну торгівлю (NAFTA), який становить 7,9 трлн. дол. США. Але в розрахунку на душу населення ВВП Європи становить 12000 дол. США. Цей показник є нижчим, ніж показник для держав NAFTA (20000 дол. США), але перевищує рівень держав Латиноамериканської зони вільної торгівлі MERCOSUR (5000 дол. США).

7. Враховуючи відмінності в соціальних умовах, що склались, керівники держав і урядів держав-членів Ради Європи на своєму другому саміті, який був організований у Страсбурзі в жовтні 1997 року, проголосили про те, що “соціальна єдність є однією з головних потреб розвитку усєї Європи”. Вони доручили Комітету Міністрів Ради Європи “визначити стратегію соціальної єдності, спрямовану на вирішення проблем, що постали перед суспільством”. Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ), також має сприяти виконанню цього завдання, забезпечуючи збалансований сталий розвиток усіх європейських регіонів. Це має стати внеском у зміцнення демократичних структур регіонів і муніципалітетів в Європі та підвищення міжнародної конкурентоспроможності Європи.

8. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту, відповідно до концепції сталості, враховують потреби населення усіх регіонів Європи, без обмеження фундаментальних прав і можливостей для розвитку майбутніх поколінь. Вони спрямовані, зокрема, на узгодження соціальних і економічних вимог до території з її екологічними і культурними функціями, що в свою чергу сприяє довготривалому, широкомасштабному і збалансованому просторовому розвитку. У цьому відношенні реалізація Керівних принципів потребує тісної взаємодії просторового планування з галузевими програмами, в яких передбачені заходи, що впливатимуть на відповідні структури в Європі (політика просторового розвитку). Керівні принципи враховують також міжнародне співробітництво на глобальному рівні, наприклад, співробітництво в контексті діяльності Комісії сталого розвитку ООН.

9. Керівні принципи враховують положення значної кількості документів, ухвалених Радою Європи раніше. Це, зокрема, Європейська Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами, Торремоліноська Хартія, аналітичні розробки з підготовки Європейської стратегії регіонального планування, Європейська Хартія місцевого самоврядування та проект Європейської Хартії регіонального самоврядування. Цей документ також враховує положення Європейської перспективи просторового розвитку (ESDP), Балтійського порядку денного на 21-е століття та положення існуючих стратегій регіонального розвитку для окремих територій Європи, таких як «Моделі і стратегії навколо Балтійського моря» (VASAB), Структурна схема для Бенілюксу (співробітництво трьох держав), Стратегії інтегрованого просторового розвитку в

Центральній Європі, Адріатичному та Придунайському регіонах тощо.

Політика просторового розвитку в Європі: нові загальноконтинентальні виклики і перспективи

10. Усвідомлення континентального масштабу Ради Європи відкриває нові перспективи для просторового планування і разом з тим ставить його перед новими викликами. Континент повинен підтримувати та зміцнювати свої економічні позиції в умовах зростаючої глобалізації. Особливі можливості Європи, які сьогодні використовуються недостатньо, полягають у широкому різноманітті ландшафтів і культур, що відрізняють Європу, розвитку взаємодопомоги і співробітництва в різних районах континенту та зростаючій інтеграції Заходу, Сходу, Півдня і Півночі Європи.

11. Особливі можливості для розвитку європейського континенту надає його географічне положення, зокрема, сусідство з Азією (кордони між континентами стають все більш "прозорими"), а протяжність берегової лінії становить майже 100000 кілометрів.

12. З огляду на те, що Азія є найбільш населеним континентом, а темпи її економічного зростання в цілому є високими, необхідно максимально використовувати потенціал сухопутного мосту, що з'єднує східні держави-члени Ради Європи (зокрема, Російську Федерацію та держави, що межують з Чорним морем) з Середнім і Далеким Сходом, зокрема, за рахунок розвитку нових торговельних коридорів. Східні околиці Європи можуть стати центром співробітництва і торгівлі між Європою і Азією. В цьому контексті особливого значення набуває розвиток існуючих та створення нових енергетичних і транспортних мереж.

13. У контексті економічної глобалізації зростає товарообіг між Європою і новими економічними блоками в інших частинах світу (ASEAN, MERCOSUR, NAFTA). Океани розцінюються як основний ресурс майбутнього, а конкурентоздатність морського транспорту постійно зростає. Численні прибережні райони і острови мають отримувати користь від розвитку сучасної морської економіки, що не обмежується лише судноплаванням, а включає, зокрема, нові технології, освоєння морських ресурсів та збалансований міжнародний туризм. Необхідною передумовою для цього є наявність динамічних портів, які мають гарне сполучення з віддаленими районами.

14. Завдяки новим засобам транспорту і зв'язку ближчою до Європи стає Північна Африка, а також південне узбережжя Середземного моря, кількість населення якого зростає і потребує зміцнення співробітництва усіх європейських і африканських держав, що виходять до Середземномор'я. Це стосується, зокрема, розвитку співробітництва у сферах економіки і туризму, а також більш повного використання природних цінностей і культурної спадщини для потреб розвитку урбаністичних територій та регіонів. Для більш збалансованого, сталого і комплексного розвитку цього регіону потрібно, щоб економічному та соціальному розвитку Європейської частини Середземноморського регіону сприяла відповідна політика просторового розвитку. Що ж до програм співробітництва, то необхідно досягти узгодженості та синергії з відповідними програмами допомоги Європейського Союзу (INTERREG, MEDA тощо).

15. Варто додати, що Європа є важливим об'єктом міжнародного туризму: в 1992 р. її відвідали 290 млн. туристів. За прогнозними оцінками, до 2020 р. їх кількість подвоїться. В цьому відношенні економіка міжнародного туризму, за усіх можливостей і ризиків, є важливою стратегічною складовою просторового розвитку Європи. Розвиток ту-

ризму зосереджується в найбільш привабливих і водночас найбільш вразливих у культурно-мистецькому та екологічному плані районах Європи. Це стосується, зокрема, прибережних (насамперед середземноморських) районів, островів, деяких долин, Альп та інших гірських регіонів, численних природних територій, історичних міст та інших місць, цінних з точки зору історії цивілізації.

2. Культурна різноманітність

16. Європа характеризується різноманітністю культур, вплив яких є помітним на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Наявність близько 60-ти різних мов є лише одним із показників цієї різноманітності. Різноманітність культур вплинула як на форми самовираження (мова, музика, живопис, архітектура та ін.), так і на специфіку господарської діяльності, житла, дозвілля та мобільності населення. Ці культури відіграли важливу роль у формуванні розмаїття ландшафтів, міст і поселень, а також архітектурної спадщини Європи. Культурна різноманітність, що в минулому була джерелом напруги і конфліктів, на даний час створює унікальні можливості для сталого просторового розвитку. Сучасні форми соціального, економічного і технічного розвитку не повинні створювати загрозу культурній самотності. Важливі принципи збереження і примноження культурної спадщини в контексті просторового розвитку закладені в положеннях Гранадської Конвенції про збереження архітектурної спадщини Європи (Рада Європи, 1985 р.), Ла-Валетської Конвенції про охорону археологічної спадщини (Рада Європи, 1992 р.), Флорентійської Хартії про охорону історичних парків і садів (1981 р.).

3. Великі європейські регіони як основа взаємодопомоги і співробітництва

17. Досягненню соціальної єдності в Європі сприяє міжнародне співробітництво за участю європейських регіонів, зокрема в рамках Європейського Союзу, принципи просторового планування і завдання співробітництва якого визначає Європейська перспектива просторового розвитку (далі — ESDP). В країнах Європейського Союзу існує кілька зон міжнародного співробітництва, таких як Альпи і регіон Північного моря. Протягом багатьох років ці регіони є фокусними точками численних міжнародних проєктів, спрямованих на збалансований регіональний розвиток. Міжнародне співробітництво, за межами ЄС або частково включаючи його територію, на даний час розвивається в регіоні Балтійського моря, у Південно-Східній Європі, Придунайському регіоні, а також в зоні, що отримала назву “Ініціатива північного масштабу”.

18. В контексті економічної інтеграції та глобалізації поряд із бажаними імпульсами економічного зростання мають місце й негативні наслідки, зокрема для навколишнього середовища і соціальної єдності. Існує небезпека, зокрема в державах, що стали новими членами Ради Європи, обмеження розвитку рамками ізольованих зон зростання, сконцентрованих навколо столичних регіонів, та вилучення з процесу зростання інших територій держав-членів Ради Європи, в тому числі міст із різною кількістю населення та сільських районів. Одночасно Європа має потенціал для створення поліцентричної картини розвитку зі значною кількістю зон зростання (в тому числі й тих, що розташовані на периферії), організованих у формі міських мереж, що забезпечують динаміку росту і утворення орієнтованих на експорт виробництв, здатних залучати додаткові інвестиції. Поліцентричний розвиток також сприяє зменшенню екологічного тиску та соціальної напруги і зміцнює демократичні структури. Просте дублювання на всій території Європи моделі “центр-периферія” було б однаково хибним як для самого центру, так і для периферії, а також суперечило б історичному розвитку континентальних поселень. Для органі-

зації нових процесів зростання периферійних частин Європи необхідно зміцнювати інтеграцію не лише в рамках великих європейських регіонів, а й між ними, що сприяло б довгостроковому зміцненню міської структури й посилювало б їх конкурентоспроможність.

19. Окрім столичних зон, кроком до поліцентричної загальноконтинентальної моделі зростання стають так звані “міста-ворота”, через які здійснюються зв’язок і торгівля Європи з іншими частинами світу (до таких міст, наприклад, належать морські порти, аеропорти, ярмарки і культурні центри). Якщо в минулому такі центри існували тільки на західному та південному узбережжях Європи, то тепер виникнення нових транспортних і енергетичних коридорів, спрямованих в Азію, створює умови для виникнення таких міст-ворот і на східних коридорах європейського континенту.

20. Основу європейської транспортної інфраструктури утворюють трансєвропейська транспортна мережа Європейського Союзу, панєвропейські коридори і зони, а також мережа ТІНА в державах, які мають статус асоційованих членів ЄС (її основу складають панєвропейські коридори). Їх першочерговим завданням є зв’язок між столичними агломераціями. “Панєвропейська транспортна мережа” ілюструє пріоритети європейської транспортної політики, оскільки відображає рішення ЄС і результати трьох європейських конференцій міністрів транспорту та робочої групи щодо визначення інфраструктурних потреб у державах, асоційованих з ЄС, а також оцінку потреб у транспортній інфраструктурі (Transport Infrastructure Needs Assessment, ТІНА). Разом з тим презентація панєвропейської транспортної мережі є лише відправним пунктом справжньої загальноєвропейської транспортної політики, яка стає все більш необхідною, оскільки завантаженість автострад перевищує усі допустимі рівні. Залізниці в багатьох європейських регіонах потребують термінової модернізації, водні шляхи, каботажні та морські маршрути використовуються недостатньо, а навантаження на навколишнє середовище, спричинене транспортом, зростає.

21. Необхідність перегляду організації транспортних систем також обумовлена зростанням торгівлі між географічно віддаленими територіями. Після того як всі можливі варіанти маршрутів будуть проаналізовані із загальноконтинентальних позицій, найбільш конкурентоздатними для перевезень на далекі відстані можуть виявитись альтернативні траси, зокрема ті, на яких використовуються види транспорту, які поки що не набули значного поширення.

4. Інтеграція “старих” і “нових” держав-членів Ради Європи

22. Економічна інтеграція “старих” і “нових” держав-членів Ради Європи стрімко розвивається. Незважаючи на досягнутий прогрес, на шляху до соціальної єдності в Європі все ще існують серйозні проблеми, спричинені, головним чином, наслідками відмінностей в якості життя між Сходом і Заходом. Значні зусилля мають бути спрямовані на вдосконалення інфраструктури, розвиток прикордонних, сільських та слаборозвинених районів, зміцнення малих і середніх міст. Політика має бути орієнтована на зростання, що базується на посиленні взаємодії з регіональною і транспортною політикою та співробітництві з приватним сектором. Така політика має формуватись з урахуванням вимог охорони навколишнього природного середовища та на основі відповідних оцінок впливу на навколишнє середовище. Розвиток нових технологій зв’язку також покликаний сприяти інтеграції “старих” і “нових” держав членів Ради Європи шляхом зростаючого обміну інформацією та ноу-хау.

Особлива роль приватного сектору у просторовому розвитку

23. Приватні інвестиції є рушійною силою соціального і, відповідно, просторового розвитку. Одне з найбільш важливих завдань політики просторового планування полягає у забезпеченні приватних інвесторів, перспектив для розвитку та гарантій безпеки інвестицій, відповідно до цілей такої політики. Разом із відповідними галузевими програмами політика просторового розвитку повинна сприяти підвищенню привабливості муніципалітетів і регіонів для приватних інвестицій на регіональному та місцевому рівнях таким чином, щоб відповідати державним інтересам.

24. Великі проекти, що фінансуються з різних джерел, повинні відповідати перспективам розвитку регіону вже на початковому етапі. З огляду на це великі проекти, такі як швидкісні залізниці та їх вузлові центри, центри транзиту вантажів, аеропорти, логістичні центри тощо, у тих випадках, коли вони сформовані на основі довгострокового просторового планування, можуть додати значної динаміки економічному розвитку прилеглих територій та сприяти їх збалансованому просторовому розвитку. Компетентні органи влади мають забезпечити умови, за яких посилюючий ефект великих проектів буде корисним для міст і прилеглих населених пунктів. У цьому відношенні, політика просторового розвитку сприятиме зменшенню змагальності між місцевими владами, що в свою чергу має позитивний вплив на інвестиційний клімат.

25. Привабливість багатьох європейських регіонів для прямих іноземних інвестицій необхідно підвищувати. Тенденції останнього десятиріччя свідчать про те, що прямі іноземні інвестиції розподілялись по континенту нерівномірно. До "старих" держав-членів Ради Європи у 1994-1996 роках надійшло майже в сім разів більше прямих іноземних інвестицій, ніж до "нових" членів Ради Європи, хоча саме останні потребують значних інвестицій у модернізацію просторової структури і структури поселень.

26. З огляду на недостатність державних коштів для задоволення потреб суспільства, зокрема щодо розвитку технічної та соціальної інфраструктури та пов'язаних з ними послуг, виникає необхідність у приватних інвестиціях для забезпечення протягом найближчих років значних капіталовкладень, спрямованих на досягнення цілей регіонального розвитку. Необхідно надавати підтримку державно-приватному партнерству, що розвивається у сферах, які раніше перебували в державному секторі. Це стосується, зокрема, різноманітних сфер інфраструктури і послуг (транспорт, телекомунікації, водопостачання, охорона здоров'я, освіта тощо), а також аспектів місцевого розвитку. Разом з приватним капіталом необхідно також більш інтенсивно використовувати ринковий досвід в управлінні проектами. Державно-приватне партнерство в усіх європейських регіонах має розглядатись як допомога державному сектору, який і надалі має виконувати важливі функції.

27. Ефективна адміністративна структура не лише на національному, а й на регіональному та місцевому рівнях є однією з вирішальних умов успіху державно-приватного партнерства. Така структура має забезпечувати поле діяльності приватних інвесторів і контролювати впровадження проектів. Тому мають бути розроблені чіткі правила договірної діяльності.

28. В контексті збалансованого сталого регіонального розвитку особливого значення набуває комунальний сектор, оскільки він виконує соціальні функції, має значну питому вагу й виступає мультиплікатором економіки та зайнятості. Економічне зростання та

демографічні зміни разом впливають на комунальні потреби в аспекті якості, кількості і розміщення ресурсів.

29. Одним з найбільш важливих секторів економіки, фінансування якого значною мірою забезпечують приватні джерела, є житлове будівництво (разом із відновленням і модернізацією існуючого житлового фонду). Поширення оренди і приватної власності стимулює залучення приватного капіталу в обсягах, що значно перевищують державні субсидії. Розвиток житлового фонду має значення не лише для житлових та регіональних програм, але й з питань власності. Останнє з урахуванням демографічних процесів є особливо важливим з огляду на необхідність більш активної участі населення у забезпеченні власної старості.

Принципи політики планування сталого розвитку в Європі

30. Розроблення політики сталого просторового та регіонального розвитку для територій країн-членів Ради Європи має базуватись на принципах збалансованого розвитку:

1. Забезпечення територіальної цілісності шляхом більш збалансованого соціального та економічного розвитку регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності.

31. Просторово значущі рішення та інвестиції мають спиратись на поліцентричну модель розвитку як на європейському, так і на національному та регіональному рівнях. Це означає необхідність підвищення привабливості як столичних агломерацій та “міст-воріт”, так і структурно слабких регіонів. Це особливо важливо у тих випадках, коли йдеться про старі промислові райони та сільські території. Для досягнення цієї мети регіональні та місцеві органи влади мають прагнути реалізувати програми просторового розвитку, що в свою чергу вимагає наявності демократичних легітимних територіальних органів влади, високих стандартів адміністративної практики і практичної спрямованості політики, а також активної участі громадян і громадських організацій у плануванні просторового розвитку.

2. Стимулювання розвитку, спричиненого виконанням міських функцій, та поліпшення взаємовідносин міста і села.

32. Урбаністичні системи і функції, включаючи системи і функції малих і середніх регіональних центрів, мають розвиватися таким чином, щоб сприяти доступу до них сільських мешканців. Створення і зміцнення мережі міст поліпшує взаємодоповнюваність міст, створює синергію, сприяє заощадженням, дозволяє об'єднати зусилля, стимулює спеціалізацію, посилює позитивний ефект економічної конкуренції та одночасно допомагає уникати пов'язаних з нею прорахунків.

33. Партнерські відносини між містом і селом покликані відіграти важливу роль, зокрема, в галузі розвитку мереж громадського транспорту, відродження та диверсифікації сільського господарства, підвищення ефективності інфраструктури, розвитку зон рекреації для мешканців міст, а також збереження і примноження природної і культурної спадщини. Умовою ефективного партнерства міських та сільських населених пунктів є співробітництво місцевих органів влади на принципах рівноправності.

3. Сприяння більш збалансованій доступності.

34. Необхідно в найбільш стислі терміни завершити створення паневропейської транспортної мережі, яка забезпечить надійний доступ до будь-якої точки Європи. Підписані раніше угоди про конфігурацію мереж, можливо, доведеться переглянути й скоригувати відповідно до вимог просторового розвитку.

35. З метою досягнення більш збалансованого регіонального розвитку необхідно модернізувати шляхи, що з'єднують малі і середні міста, сільські території з трансєвропейськими мережами і транспортними центрами (зокрема, залізниці й автостради, судходні річкові шляхи, порти, аеропорти та багатофункціональні центри). Доступ до регіонів необхідно поліпшувати також шляхом створення міжрегіональних ланок, відсутніх на даний час. Постійне кількісне зростання транспортних потоків потребує комплексних стратегій, які охоплюють різні види транспорту й враховують аспекти просторового планування. При цьому необхідно зважати на більш низький вплив на навколишнє середовище залізничного, річкового та морського транспорту.

4. Розширення доступу до інформації та знань.

36. Поява інформаційного суспільства на сьогодні є найбільш суттєвим явищем, що змінює образ суспільства та його просторову структуру. З урахуванням необхідності доступу до інформації та знань просторове планування має приділяти особливу увагу усім регіонам з тим, щоб доступ до інформації не був обмеженим з природних та інших причин. Телекомунікаційні мережі необхідно поліпшити й розширити для того, щоб досягти повного покриття всієї території, при цьому тарифи не повинні бути у цьому перешкодою. На державному і регіональному рівнях необхідно забезпечити розвиток таких форм взаємодії між виробниками інформації та її потенційними користувачами, як технопарки, інститути передачі технологій, дослідницькі й навчальні центри. Необхідно також стимулювати створення доступних у режимі on-line баз даних, зокрема про товари, “ноу-хау” з метою надання допомоги регіонам у виході на світові ринки й поліпшенні їх зв'язків із глобальною економікою.

5. Зменшення збитків, завданих навколишньому середовищу.

37. Необхідно запобігати виникненню екологічних проблем, спричинених неадекватною координацією галузевих програм, а також рішень, що ухвалюються на місцевому рівні. В цьому аспекті просторове планування має сприяти запобіганню або обмеженню різноманітних збитків, завданих навколишньому середовищу, зокрема сприяти запровадженню найменш шкідливих для навколишнього середовища методів господарювання в лісовому та сільському господарстві, екологічно безпечних транспортних та енергетичних систем, відродженню депресивних міських територій та оздоровленню їх околиць, запобіганню промислових аварій, відродженню територій, що постраждали внаслідок промислового забруднення або військових дій у минулому, а також підтримувати проживання населення за офіційними межами міст.

6. Підвищення цінності і захист природних ресурсів і природної спадщини.

38. Необхідно охороняти та примножувати природні ресурси, які не тільки підтримують баланс екосистем, але й забезпечують привабливість регіонів, підвищують їх рекреаційну цінність і поліпшують якість життя. При здійсненні просторового планування необхідно враховувати положення Конвенції про збереження дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі № 13 (1979) і Загальноєвропейської стратегії збереження біологічної та ландшафтної різноманітності.

39. Комплексні стратегії використання водних ресурсів мають включати, серед іншого, охорону поверхневих і підземних вод, моніторинг використання добрив в сільському господарстві, очищення стічних вод тощо. Варіанти міжрегіонального перекидання води повинні розглядатись лише у випадках відсутності достатньої кількості місцевих ресурсів та неможливості їх використання за економічно обґрунтованими цінами. З метою

забезпечення якості питної води з підземних джерел важливо відстежувати, щоб будь-яке розширення мереж водопостачання супроводжувалося адекватним розширенням систем дренажу, очищення стічних вод.

40. Політика просторового планування пов'язується з відновленням і збереженням екосистем, включаючи екологічні мережі, а також водно-болотні угіддя, що є компонентами таких мереж. З цією метою необхідно виокремити різноманітні екологічні елементи, а саме: частково порушені природні території, водні ресурси, зони здорового клімату, колишні промислові зони, що потребують оздоровлення, а також буферні зони. Створення в рамках держав-членів Європейського Союзу та держав-кандидатів мережі природних територій особливого охоронного статусу (проект Natura 200016) є одним із заходів, що впроваджується з цією метою. При цьому потрібні адекватні заходи для розвитку таких мереж, що мають здійснюватись в загальноєвропейському масштабі за участі європейської конференції міністрів, відповідальних за питання охорони навколишнього природного середовища (програма "Довкілля для Європи").

7. Примноження культурної спадщини як фактор розвитку.

41. Залучення муніципалітетами і регіонами інвесторів, туристів і широкої громадськості шляхом примноження культурної спадщини є значним внеском в економічний розвиток і зміцнення регіональної самобутності. Політика просторового розвитку повинна сприяти комплексному управлінню культурною спадщиною, яке розглядається як еволюційний процес охорони та збереження спадщини з урахуванням потреб сучасного суспільства. У багатьох державах є пам'ятники і залишки діяльності різноманітних художніх шкіл і напрямів, що знайшло відображення, наприклад, у так званих маршрутах Відродження, Реформації і Контрреформації, венеціанському, візантійському, оттоманському, ганзейському маршрутах, шляхах вікінгів, сучасного мистецтва тощо. Їх ідентифікація та розроблення загальних підходів до збереження, реставрації та використання мають стати об'єктом великої програми культурних маршрутів. Водночас цінності, що є частиною європейської промислової і соціальної історії, можуть бути включені в культурні маршрути й, таким чином, збережені для майбутніх поколінь. При цьому завдання полягає не лише у збереженні минулого, а й у досягненні просторової гармонії сучасної архітектури і міського дизайну з традиційною спадщиною.

42. У багатьох державах-членах Ради Європи існують численні елементи культурно-історичної спадщини. При чому кожен з них, з огляду на історичні події і зміни кордонів, одночасно належить багатьом націям, мовним спільнотам і релігійним групам, включаючи ті, які вже не мешкають у даному районі. Політика просторового розвитку має оберігати та поважати пам'ять про всі національності, мовні спільноти та релігійні групи, що створили ті чи інші компоненти культурної спадщини.

8. Розробка енергетичних ресурсів і забезпечення безпеки.

43. Політика просторового планування має стимулювати використання відновлюваних джерел енергії як просторово пов'язаних і екологічно безпечних систем, а також завершення формування мереж енергопостачання на загальноєвропейському рівні. Особливої уваги потребує організація транспортування нафти і газу в Європу з родовищ регіонів Північного моря, Каспійського моря і Російської Федерації.

44. Враховуючи надзвичайно інтенсивне енергоспоживання економіками деяких держав, пріоритетним напрямом має стати підвищення ефективності використання наявних ресурсів і потужностей. З огляду на це необхідно підвищити ефективність традицій-

них електростанцій з тим, щоб зменшити забруднення повітря та пом'якшити ефект глобального потепління.

45. Заходи безпеки мають бути посилені на старих атомних електростанціях (АЕС). Окрім того, на континенті розміщено багато АЕС, термін експлуатації яких спливає в найближчі десятиліття. Майданчики під такими АЕС ще треба буде реабілітувати, що стане новим завданням для політики просторового планування.

9. Заохочення розвитку високоякісного сталого туризму.

46. Політика просторового розвитку спрямована на використання можливостей зростання, які виникають завдяки туризму. Це стосується, зокрема, відсталих регіонів. Розвиток нових форм високоякісного та збалансованого туризму має стати пріоритетним завданням. В цілому необхідні ґрунтовне розуміння функціонування екосистем, розрахунки кількості туристів, яких може задовольнити територія, а також нові інструменти контролю (оцінка впливу на регіон). У майбутньому необхідно підтримувати ті форми «м'якого» туризму, які можуть бути легко адаптовані до місцевих та регіональних умов (наприклад, еко-туризм) і які створюють для багатьох регіонів життєво важливі можливості для розвитку.

10. Обмеження впливу природних катастроф.

47. Природні катастрофи, такі як землетруси, урагани, паводки, лісові пожежі, лавини, щороку завдають в Європі значних збитків із серйозними наслідками для життя і здоров'я людей, економіки, структури розселення, ландшафтів. Тому програми просторового розвитку мають включати запобіжні заходи, спрямовані на мінімізацію збитків і послаблення вразливості структури розселення, такі, наприклад, як заходи в галузі землекористування і будівництва.

Заходи з просторового розвитку для різних типів європейських регіонів.

48. На додаток до принципів, що стосуються політики сталого просторового розвитку, пропонуються більш конкретні заходи для європейських культурних ландшафтів, а також особливі заходи для досягнення більш збалансованого і сталого розвитку окремих регіонів Європи. Ці території характеризуються особливо багатим різномайттям природних умов, і заходи щодо них частково співпадають. Заінтересовані сторони мають визначити, які із запропонованих заходів повинні бути прийняті, й наскільки вони є пріоритетними для політики просторового розвитку.

1. Культурні ландшафти.

49. Європа утворена різноманітними культурними ландшафтами, які є важливою частиною європейської спадщини. Вони також є свідками минулих і сучасних відносин людини з навколишнім природним і штучним середовищем. Розвиток виробничих технологій у сільському, лісовому господарствах та промисловості, зміни у плануванні міст, транспорті, інших типах інфраструктури, туризмі прискорюють трансформацію європейських культурних ландшафтів й можуть негативно впливати на їх якість та характер використання. Це стосується не лише цінних напівприродних ландшафтів, а й поширюється на культурні ландшафти усіх типів, особливо на ті, що є важливими компонентами міського середовища.

50. Політика просторового розвитку може сприяти охороні, використанню та підвищенню цінності ландшафтів шляхом затвердження відповідних заходів, зокрема, з удосконалення взаємодії різних галузевих програм у тих частинах, що стосуються просторового впливу. До заходів, спрямованих на захист ландшафтів, належать:

- включення питань розвитку ландшафтів до просторового планування та галузевих програм у сферах економіки, сільського господарства, інфраструктурного та міського розвитку, культури, охорони навколишнього середовища, соціального розвитку та інших чинників, що прямо чи опосередковано впливають на розвиток ландшафтів;
- дослідження та загальна оцінка ландшафтів, аналіз їх характеристик, екосистем, трансформуючих сил і навантажень; визначення і використання цілей щодо якості ландшафтів;
- реалізація комплексних програм, спрямованих одночасно на охорону, використання і планування ландшафтів;
- врахування ландшафтного розвитку в міжнародних програмах;
- посилення транскордонного, транснаціонального та міжрегіонального співробітництва у сфері ландшафтного розвитку, обміну досвідом в реалізації дослідницьких проектів, зокрема за участю місцевих і регіональних органів влади;
- підвищення свідомості та поінформованості громадян, приватних організацій і територіальних органів влади щодо цінності ландшафтів, їх економічного значення, еволюції;
- інтеграція питань розвитку ландшафтів до навчальних програм з різних дисциплін; розроблення міждисциплінарних навчальних програм.

2. Міські території.

51. Для досягнення цілей поліцентричного розвитку європейської структури поселень на додаток до зміцнення економічного потенціалу пропонуються такі спрямовані на збалансований розвиток великих і малих міст заходи:

- розроблення стратегій, адаптованих до місцевих умов і спрямованих на подолання наслідків реструктуризації економіки;
- контроль над розростанням урбанізованих територій (розростання міст): обмеження тенденцій розвитку передмість шляхом збільшення відведених в містах ділянок під забудову, ліквідація просторових розривів, використання ощадливих методів просторового будівництва, розвиток забудови поблизу транспортних вузлів та залізничних станцій, забезпечення розвитку в межах міських населених пунктів та підвищення якості житлових умов і комунальних послуг у міських районах, що включає збереження існуючих екосистем і створення нових зелених смуг і біотопів;
- відродження депресивних сусідніх територій та поєднання функцій і соціальних груп у міських районах, зокрема у великих містах, де зростають соціально виняткові зони;
- дбайливе управління міськими екосистемами, зокрема тими, що пов'язані з відкритими й зеленими територіями, водою, енергією, відходами;
- розвиток громадського транспорту, водночас ефективного й екологічно безпечного, орієнтованого на досягнення сталої мобільності;
- створення органів планування, діяльність яких виходить за межі окремих міст і громад, з метою координації та реалізації заходів просторового планування;
- збереження та збільшення культурної спадщини;
- розвиток мережі малих і середніх міст.

52. Перед великими та малими містами нових держав-членів Ради Європи постають особливі проблеми, включаючи фінансування житлового будівництва та підтримку

існуючого житлового фонду, перш за все відновлення і перепрофілювання його відповідно до нових потреб (зростання приватного автопарку, вимоги до якості житла та енергозбереження). Новим тенденціям зростання передмість, що виникають внаслідок болючої проблеми приватного володіння житлом, необхідно протидіяти шляхом збільшення кількості земель, що надаються для забудови в агломераціях.

3. Сільські території.

53. Для досягнення належного розвитку сільських місцевостей як територій для проживання, що виконують економічні та рекреаційні функції, пропонуються такі заходи:

- зміцнення політики просторового планування, спрямованої на збереження збалансованого розвитку різних видів діяльності, які спричинюють вплив на сільські райони (диверсифікація можливостей працевлаштування, зміна видів сільськогосподарського виробництва, туризм, охорона навколишнього природного середовища);
- сприяння збереженню та примноженню внутрішніх ресурсів сільських районів з метою диверсифікації економічної бази та мобілізації місцевого населення та населення, залученого до господарської діяльності;
- заохочення малих і середніх міст, а також великих сіл до надання послуг віддаленим районам та територіям для створення малих і середніх підприємств;
- поліпшення умов транспортного доступу до сільських районів;
- поліпшення умов життя сільського населення та підвищення його привабливості для усіх груп населення, наприклад для молоді та пенсіонерів. Це вимагає активної діяльності сільськогосподарських, лісопромислових та гірничодобувних підприємств, збереження та подальшого розвитку природної і культурної спадщини, відшкодування збитків, завданих навколишньому середовищу, та створення адекватної інфраструктури і нових видів послуг, зокрема в галузі туризму;
- удосконалення постачання та маркетингу високоякісної продукції регіонального сільського, лісового господарства та ремесел;
- заохочення фермерів і працівників лісового господарства до адаптації їх практики землекористування до місцевих умов та сприяння збереженню і відтворенню біологічного розмаїття та історично сформованих ландшафтів. У тих випадках, коли потреби сільського господарства вступають у протиріччя з інтересами охорони природи та збереження ландшафтів, варто виплачувати компенсацію;
- заохочення до створення робочих місць, що потребують високої кваліфікації як частини процесу господарської диверсифікації, зокрема, розвиток зайнятості за межами сільськогосподарського сектору за рахунок нових інформаційних та комунікативних технологій.

54. В деяких державах-членах Ради Європи значна частина населення все ще проживає в сільській місцевості. Щоб уникнути небажаної масової еміграції з цих територій, необхідно мати ефективні програми сільського розвитку. Їх мета має полягати у диверсифікації структури зайнятості і створенні нових партнерських відносин між міськими та сільськими населеними пунктами. Для цього в приватному секторі необхідно розвивати обробні виробництва та інші види діяльності, які б слугували генераторами зайнятості, наприклад туризм. Озерні райони та архіпелаги стикаються з подібними проблемами й також потребують розвитку співробітництва та обміну досвідом.

4. Гори.

55. Гірські регіони мають винятковий потенціал для Європи; вони виконують екологічні, економічні, соціальні, культурні та сільськогосподарські функції. Політика просторового розвитку має приділяти належну увагу питанням збереження та розвитку гірських регіонів. Парламентська Асамблея та Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи мають приділити увагу питанням розвитку гірських регіонів у контексті реалізації стратегії соціальної єдності.

56. В гірських регіонах можна реалізовувати багато заходів просторового розвитку, які розроблені для міських і сільських територій. Разом з тим комплексна програма для гірських регіонів має стати самостійною частиною загальноєвропейської програми просторового розвитку, що включає заходи економічного і соціального розвитку, охорону та використання природних ресурсів і враховує місцеві традиції та культурні особливості. Програма має враховувати той факт, що гірські регіони, незважаючи на їх різноманітність, яку необхідно зберігати й підтримувати, стикаються зі схожими економічними, соціальними та екологічними проблемами, пов'язаними з висотністю, рельєфом та кліматом. Необхідно також зважати на те, що природні умови гірських регіонів створюють не лише перепони на шляху їх розвитку, але й відкривають певні перспективи для місцевого населення. Необхідно досягти рівноваги між їх економічним і соціальним розвитком та охороною навколишнього середовища. Програма просторового розвитку гірських регіонів має враховувати також ті обставини, що деякі регіони розділені кордонами, тому програми розвитку по обидва боки кордонів мають бути взаємно узгоджені. Принципи політики просторового розвитку гірських регіонів відображені в Зальцбурзькій Конвенції про охорону Альп (1991) та Загальноєвропейській стратегії збереження біологічного та ландшафтного розмаїття.

57. Просторове планування як вид координаційної діяльності має акцентувати увагу різних галузевих програм на особливих умовах розвитку гірських регіонів і включати:

- економічні програми, що сприяють диверсифікації та створенню нових робочих місць, ремесел, малих і середніх підприємств, а також розвитку співробітництва між малими підприємствами;
- сільське та лісове господарство з належним маркетингом, розвиток якого базується на виробництві високоякісної продукції; необхідно підтримувати ініціативи в галузі сільського та лісового господарства, що спрямовані на охорону навколишнього природного середовища, заохочувати створення нових насаджень та ощадливе використання лісів;
- підтримку та заохочення ініціатив, які сприяють розвитку високоякісного туризму та враховують природні, економічні, соціальні та культурні фактори розвитку гірських регіонів;
- надання громадських послуг, які виключають будь-яку дискримінацію гірських регіонів у порівнянні з іншими територіями;
- забезпечення залізничним сполученням, зокрема міжнародним та міжрегіональним;
- охорона та збалансоване використання та відновлення ґрунтів, вод, повітря, ландшафтів та районів з деградованим навколишнім середовищем; збереження та у разі потреби відновлення флори, фауни та середовищ існування;
- збереження і підтримку самотності гірського населення, різноманітності і багатства його культурної спадщини.

5. Прибережні та острівні регіони.

58. Прибережні регіони Європи є не лише вразливими зонами, але й фокусними точками господарської та торгівельної діяльності, зручними майданчиками для розміщення промисловості, енергетики, відправними пунктами для використання морських і підводних ресурсів, а також особливо привабливими туристичними зонами.

59. Оскільки така різноманітність функцій відносно вузької прибережної смуги може спричинити значну кількість конфліктів, комплексна програма просторового планування для прибережних територій набуває особливого значення та має охоплювати не лише узбережжя, але й віддалені внутрішні території. Концепція комплексного управління прибережними районами повинна враховувати взаємодію між господарською діяльністю та соціальними і екологічними вимогами при використанні природних ресурсів у прибережній смузі й таким чином сприяти ухваленню інвестиційних рішень. Комплексне управління прибережними смугами має стати невід'ємною складовою регіонального планування на усіх рівнях. Особливого значення при цьому набуває транскордонне та міждержавне приморське співробітництво.

60. Більшість острівних регіонів Європи, незважаючи на відмінності у географічному положенні та рівнях розвитку, стикаються з додатковими ускладненнями, пов'язаними з обмеженістю ресурсів та транспортного доступу. Існує тісний зв'язок між сталим розвитком острівних регіонів і стратегіями щодо їх інтеграції до міжнародних і загальноєвропейських ринків при одночасному збереженні їх місцевої самобутності і підтримці рівноваги між економічною ефективністю, соціальною справедливістю та охороною навколишнього середовища. Особливе значення мають такі аспекти програм:

- диверсифікація пропозицій зайнятості за рахунок використання місцевих ресурсів і розвитку послуг (зокрема, на островах з надмірною залежністю від туризму). Особливу увагу при цьому необхідно приділяти питанням постійної зайнятості;
- поліпшення якості навколишнього середовища як стратегічного компоненту місцевої самобутності та регіональної та міжнародної конкурентоспроможності. В цьому плані необхідно звернути увагу на промислове виробництво у прибережних зонах, транскордонний вплив якого може мати негативні наслідки на екологічний стан островів, зокрема у Середземному морі;
- впровадження інновацій у сфері водопостачання, енергетики та переробки відходів, що здійснюється з урахуванням обмеженості місцевих ресурсів і вразливості навколишнього середовища;
- поліпшення транспортного зв'язку з материком та іншими островами.

6. Єврокоридори.

61. Завдяки інвестиціям у так звані єврокоридори регіональне і місцеве господарство отримує імпульс, який має велике значення для подальшого розвитку. З точки зору просторового розвитку, єврокоридори не варто розглядати виключно як елементи загального забезпечення транспортної інфраструктури. Варто враховувати також їх взаємодію з мережею поселень, регіональною економікою, регіональними транспортними мережами та заходами щодо охорони навколишнього середовища і збереження ландшафтів. Тому не можна розпочинати великі транспортні проекти без оцінки їх прямого та опосередкованого впливу на території. Необхідно розробити структурно-планувальні заходи, спрямовані на зниження негативного впливу і посилення позитивного впливу на місцевому та

регіональному рівнях. Такі заходи повинні включати оцінку просторового та екологічного впливу запропонованих планів, програм і проєктів, координацію регіональної та міжрегіональної інфраструктури, широкомасштабне ландшафтне проектування, розвиток територій, які знаходяться під охороною, і концентрацію в одному коридорі автомобільних трас, залізниць і судоходних шляхів.

62. Для просторового планування особливе значення мають великі транспортні вузли, а саме: перетини швидкісних автотрас, великі станції, аеропорти, центри перевезення вантажів, річкові порти. Їх вплив поширюється на сусідні території, охоплюючи увесь регіон. Єврокоридори необхідно розглядати як дещо більше явище, ніж просто транспортні коридори. Для того, щоб інтегрувати просторові і транспортні програми, в майбутньому необхідно враховувати також взаємодію транспортних мереж з міською інфраструктурою. Планування матиме додатковий позитивний ефект у соціальній, екологічній та економічній сферах, якщо воно базуватиметься на врахуванні впливу єврокоридорів на просторовий розвиток, тобто на урбанізацію, демографічні та економічні тенденції.

7. Заплав і залівні луки.

63. Заплав і залівні луки створюють особливі проблеми для просторового планування, оскільки вони сконцентровані на відносно нешироких смугах територій. Вони характеризуються наявністю важливих і цінних природних компонентів, таких як водотоки, водно-болотні угіддя з багатими і вразливими екосистемами, високоякісні ландшафти тощо, а також інтенсивною і різноманітною людською діяльністю, включаючи промислове виробництво, міські поселення, транспортну інфраструктуру і транспортні потоки, виробництво енергії (зокрема, ГЕС і АЕС), піщані та гравійні кар'єри, регульовані водотоки, дренажні системи, об'єкти дозвілля та рекреації. Досить часто вони є складовими сформованих впродовж століть культурних ландшафтів, що мають високий економічний і екологічний потенціал. Роль просторового планування у зниженні рівня періодичних повеней, які впливають на значну кількість річкових систем Європи, ще не отримала належної оцінки. В цьому контексті об'єктом уваги має стати увесь водозбірний басейн тієї чи іншої річки. При такому підході розмір економічних збитків може бути зменшений.

64. Протиріччя між різними функціями заплав необхідно оцінювати й послаблювати за допомогою програм комплексного просторового розвитку. Особливу роль при цьому відіграють наступні елементи:

- охорона особливо вразливих екосистем;
- більш збалансоване використання водної системи в межах річкового басейну, при якому кількість води для використання співвідносять із акумуляцією води, інфільтрацією та стійкістю русла головної річки та її притоків;
- інтегрування управління водною системою в межах водозбірного басейну в просторове планування, що здійснюється на різних рівнях;
- запобігання повеням і забрудненню води шляхом заохочення співробітництва у галузі комплексного і збалансованого управління транскордонними і міжнародними річковими басейнами;
- обмеження зростання міст в екологічно цінних і потенційно затоплюваних районах;
- розроблення програм збереження обмеженої кількості природних і частково перетворених водотоків, що ще збереглися в Європі, зокрема в державах, що стали нещодавно членами Ради Європи.

8. Колишні промислові та військові зони.

65. Глобалізація економіки обумовлює прискорене старіння багатьох промислових підприємств в Європі та занепад відповідних промислових районів. В результаті реалізації стратегії безпеки і скорочення збройних сил по всій Європі з'явилися райони, де оборонна промисловість припинила свою діяльність. Ось чому виникла потреба нового використання таких територій. Завдання просторового планування полягає в оздоровленні колишніх промислових і військових об'єктів та навколишніх районів, їх переорієнтації на досягнення інших цілей для того, щоб обмежити відведення для цих цілей нових земель, які є більш цінними в екологічному відношенні. Заходи щодо просторового розвитку при цьому необхідні також для підвищення привабливості таких територій для інвесторів. При цьому економічну диверсифікацію необхідно забезпечити, зокрема шляхом:

- відновлення природного середовища в районах, що постраждали від промислового забруднення;
- відновлення великих і малих міст в індустріальних районах, особливо з огляду на питання надання послуг, очищення забруднених промислових майданчиків, де діяльність припинена та поліпшення якості міського середовища;
- перепідготовки та розвитку професійної освіти для безробітних;
- розвитку технополісів і техноцентрів для поширення технологій і створення нових підприємств, що використовують передові технології;
- поліпшення доступу до інформації і розвитку інформаційних і телекомунікаційних технологій;
- організації міжрегіонального та міждержавного співробітництва з метою подолання ізоляції та створення нових стимулів для зростання.

9. Прикордонні регіони.

66. Транскордонне співробітництво у сфері просторового планування в Західній Європі набуло суттєвого розвитку в останні десятиліття завдяки діяльності держав, регіонів і органів місцевого самоврядування. Транскордонне співробітництво на даний час є викликом для держав, що є новими членами Ради Європи, в яких кордони протягом кількох десятиліть були закритими. Хоча сьогодні ці кордони є вже іншими, можливості використання цих районів є суттєво обмеженими. Розвиток транскордонного співробітництва в цих державах є необхідною умовою для економічного зростання прикордонних районів і досягнення соціальної і політичної єдності, особливо з огляду на те, що численні національні меншини проживають по обидва боки кордонів. На континенті вже створено близько 140 "євро регіонів", які є піонерами у транскордонному співробітництві.

67. Просторове планування в прикордонних регіонах і транскордонне співробітництво передбачають ухвалення єдиного підходу до розвитку у формі транскордонних структурних схем і спільних планів. При цьому особливу увагу необхідно звернути на:

- розвиток інфраструктури транскордонного транспорту і послуг, а також телекомунікацій;
- збереження і збалансоване використання природних ресурсів у транскордонному вимірі, зокрема у гірських регіонах, прибережних смугах, лісах, водноболотних угіддях тощо;
- транскордонні аспекти при наданні публічних і приватних послуг;
- узгоджене планування транскордонних урбанізованих агломерацій, міст, зон розселення етнічних громад;

- організацію прикордонних районів як ринків робочої сили;
- боротьбу з транскордонним впливом забруднення навколишнього середовища.

Зміцнення співробітництва між державами Ради Європи та участь регіонів, муніципалітетів і громадян

1. Можливості просторового планування, орієнтовані на розвиток.

68. Просторовий розвиток є політичним завданням співробітництва і розвитку. Керівні принципи є основою для оцінки проектів і заходів, які спричинюють одночасно вплив на кілька держав і є важливими з точки зору просторового розвитку. Різноманітність структурних і просторових заходів в контексті політики просторового розвитку потребує інтеграції і співробітництва усіх політичних інститутів і органів влади. Їх функція полягає у створенні підґрунтя для ухвалення транснаціональних, міжрегіональних рішень та рішень щодо співробітництва між муніципалітетами. При цьому необхідно уникаати протиріч і підвищувати синергію. Довготривалі та масштабні концепції планування, дія яких поширюється за межі окремих держав, мають запропонувати регіонам комплексну і перспективну концепцію розвитку, яку можна було б використати як основу для окремих проектів та заходів. Останнє є особливо важливим для держав, що нещодавно стали членами Ради Європи. Їх розвиток на даний час нерідко ґрунтується на проектах, що впроваджуються міжнародними та державними інституціями, незважаючи на те, що ці проекти ще не є інтегрованими в загальний контекст розвитку та недостатньо враховують думку громадян і позицію місцевої влади.

2. Розвиток загальноєвропейського співробітництва на основі Керівних принципів.

69. Деякі європейські території вже мають початковий досвід співробітництва у сфері просторового розвитку. Ухвалення Європейської перспективи просторового розвитку (ESDP) стало важливим рішенням держав-членів Європейського Союзу щодо визначення їх співробітництва на майбутнє. У Балтійському регіоні СЕМАТ було запропоновано низку заходів щодо реалізації просторової моделі регіону Балтійського моря (VASAB 2010). В рамках проекту VASAB 2010+ просторова модель була оновлена з урахуванням набутого досвіду і нових даних й стала уточненою програмою дій з питань просторового розвитку регіонів. Подібним чином було визначено пріоритети Програми INTERREG III. Тісне співробітництво у сфері просторового планування започатковано також у Центральній, Південно-Східній Європі, а також Адріатичному та Дунайському регіонах Європи. Керівним документом з цього питання став звіт “Стратегії комплексного просторового розвитку” (VISION PLANET), підготовлений групою експертів. У середньостроковій перспективі в цьому співробітництві мають взяти участь усі держави-члени Ради Європи, включаючи також регіони Чорного моря, Кавказу, Російської Федерації.

70. Потребує інтенсифікації співробітництво міжнародних організацій у сфері просторового розвитку, зокрема взаємодія інституцій Ради Європи і Європейського Союзу. На зустрічі європейських міністрів з питань просторового розвитку, яка відбулась у м. Тампере (Фінляндія) у жовтні 1999 року держави-члени Європейського Союзу і Європейська Комісія виступили з пропозицією щодо посилення політичного і технічного співробітництва з державами, що готуються до вступу до ЄС, а також з державами, що межують з Євросоюзом. Ця пропозиція викликала позитивну реакцію учасників.

71. Зважаючи на наявність діючих органів співробітництва у сфері просторового розвитку, варто продовжувати поступовий розвиток співробітництва, що ґрунтується на існуючих структурах та наявному досвіді з тим, щоб використати їх особливий потенціал. У рамках Програми Європейського Союзу INTERREG було підтримано розвиток транс-національних зон співробітництва, до якого залучена переважна більшість держав-членів Ради Європи. Окремі проекти покликані забезпечити реалізацію не лише Європейської перспективи просторового розвитку (ESDP), але й Керівних принципів СЕМАТ.

72. Через програми PHARE, TACIS, MEDA, SAPARD та ISPA Європейський Союз також підтримує просторовий розвиток у третіх державах. ЄС повинен надати свої пропозиції щодо координації Програми INTERREG з програмами підтримки, які сприяли б транснаціональному, міжрегіональному і транскордонному співробітництву регіонів ЄС із територіями третіх держав.

73. Вагомий внесок у поліпшення програм просторового планування мало б внести співробітництво з питань забезпечення більш адаптованої до ситуації в регіонах просторової інформації, зокрема в нових державах-членах Ради Європи. На цій основі можна було б здійснювати порівняльний аналіз тенденцій просторового розвитку (просторовий моніторинг) в усіх державах-членах Ради Європи. Просторовий моніторинг повинен базуватися не лише на кількісних показниках, а й на інформації якісного характеру, що стосується, зокрема, внутрішніх ресурсів і регіональних можливостей. Цей підхід має бути максимально прагматичним, при цьому необхідно залучити технічну організацію або невелику групу фахівців від кожної держави. Рекомендовано щороку здійснювати узагальнюючий аналіз тенденцій з обмеженої кількості тем та супроводжувати його довідкою про порівняння результатів. Суттєвий внесок у цю справу вже зробили Європейська економічна комісія і ОЕСР, а їх досягнення мають бути розвинуті у подальшій роботі.

74. Окрім цього, проекти, пов'язані з політикою просторового розвитку, можуть отримати підтримку міжнародних фінансових організацій. Світовий Банк, Банк розвитку Ради Європи, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк мають взяти більш активну участь в європейському співробітництві у сфері просторового розвитку.

3. Горизонтальне співробітництво.

75. При підготовці проектів просторового розвитку особливе значення має горизонтальне співробітництво з галузевими програмами, що характеризуються суттєвим географічним розмаїттям (наприклад, транспортні, сільськогосподарські та екологічні програми). Для того, щоб оцінити наслідки масштабних галузевих рішень ще на початковому етапі, відповідні процедури "оцінки регіонального впливу" великих інфраструктурних проектів мають бути затверджені в різних державах-членах Ради Європи. Особливим завданням для горизонтального співробітництва є транскордонна координація проектів розвитку різними державами-членами Ради Європи, включаючи їх регіональні та місцеві органи влади.

76. Разом з тим горизонтальне співробітництво не обмежується галузевими програмами, що стосуються інфраструктурного сектору. Таке співробітництво стосується також економічної, фінансової та соціальної політики в цілому. При підготовці рішень в цих галузях необхідно брати до уваги різні просторові умови і впливи, що спричиняють запропоновані програми і заходи.

4. Вертикальне співробітництво.

77. Для політики просторового розвитку велике значення має співробітництво між різними адміністративними рівнями. Співробітництво має бути організовано таким чином, щоб місцеві та регіональні органи влади могли узгоджувати власні завдання просторового розвитку із заходами, що ухвалені на вищому рівні, а національні органи влади, у свою чергу, використати при ухваленні своїх рішень завдання, плани і проекти, запропоновані на регіональному та місцевому рівнях (принцип взаємності).

78. В той час, коли національні органи влади фокусують свою увагу головним чином на питаннях транснаціонального, національного та міжрегіонального значення, регіональний рівень відповідає разом із місцевими органами влади і громадськістю за питання забезпечення сталості та узгодженості просторового розвитку. Таким чином, усі рівні, працюючи разом, мають забезпечити сталий просторовий розвиток.

79. Принципи субсидіарності і взаємності у просторовому розвитку можуть працювати лише тоді, коли органи влади на регіональному рівні мають необхідні повноваження. Відповідно до Європейської Хартії місцевого самоврядування та проекту Європейської Хартії регіонального самоврядування, регіональні і місцеві органи влади несуть відповідальність за реалізацію програм просторового розвитку.

80. У цьому відношенні коректне використання принципів субсидіарності і взаємності набуває особливого значення для усіх держав-членів Ради Європи. Незважаючи на значний розвиток регіоналізації, що спостерігався протягом останнього десятиліття в більшості “старих” держав-членів Ради Європи, “нові” держави-члени лише приступають до створення власних регіональних органів управління. З огляду на географічну поляризацію економічного розвитку і зростаючі регіональні диспропорції у багатьох державах, що нещодавно стали членами Ради Європи, для досягнення більш сталої та збалансованої форми регіонального розвитку необхідним є посилення регіонального рівня управління.

81. Надзвичайну користь дає зростаюче співробітництво між регіонами та містами “старих” і “нових” держав-членів Ради Європи, наприклад, шляхом формування регіонів-побратимів. “Нові” держави-члени Ради Європи мають значний досвід просторового планування і розвитку. Разом із тим цей досвід є достатньо обмеженим у питаннях, пов’язаних із впливом ринкових відносин на просторовий розвиток, проблемами транснаціонального просторового планування та відповідними процедурами координаційної діяльності. Надання ноу-хау та технічне сприяння мають стати систематичними і невід’ємними компонентами співробітництва між “старими” і “новими” державами-членами Ради Європи. Необхідно терміново організувати програму навчання у цій галузі.

5. Широкомасштабна участь суспільства у процесах просторового планування

82. Ще у 1983 році Європейська Хартія регіонального/просторового планування поставила питання про необхідність активної участі громадськості у процесі просторового планування. Наступні роки лише підтвердили цю потребу. Окрім такої участі в місцевих, регіональних і міжрегіональних проектах виникла потреба залучення європейської громадськості, соціально-економічних структур, неурядових організацій. Їх участь на початкових стадіях процесу прийняття рішень не лише суттєво сприяє успіху планування, а й допомагає уникнути непродуктивних капіталовкладень. Порозуміння в суспільстві є не тільки важливою складовою успіху місцевих і регіональних ініціатив. Воно також створює сприятливе середовище для зовнішніх інвесторів і підприємців. Залучення представників молодого покоління до процесів прийняття рішень підвищує їх зацікавленість у довготри-

валому плануванні розвитку регіону, що є важливим аспектом для масового сприйняття “ідеї європейської інтеграції”.

Перспективи

83. Європейська просторова інтеграція є результатом тривалого поетапного процесу, в якому важливу роль відіграє транскордонне співробітництво між державами-членами Ради Європи і особливо між регіонами та муніципалітетами. Як модель об’єднаної Європи, Керівні принципи є авторитетним документом із багатьох питань просторового розвитку Європейського континенту, зокрема у сфері транснаціонального і міжнародного співробітництва. Діяльність Європейської конференції міністрів СЕМАТ створює підґрунтя для гармонійної європейської інтеграції, оскільки привертає увагу до територіальних вимірів демократії та соціальної єдності. Ухвалення Керівних принципів та їх використання для прийняття рішень у сфері просторового розвитку значною мірою сприятиме співробітництву, спрямованому на забезпечення збалансованого і гармонійного розвитку регіонів Європи.

4. Європейська відзнака з питань інновацій та доброго врядування на місцевому рівні

Мета Європейської відзнаки з питань інновацій та доброго врядування на місцевому рівні (далі — Європейська відзнака) полягає в мобілізації та активізації дій усіх органів та посадових осіб для забезпечення того, щоб:

- громадяни усвідомлювали, що вони мають право на добре врядування, зокрема, з питань якості роботи органів місцевого самоврядування та доступу до інформації;
- місцеві органи влади розуміли свої сильні та слабкі сторони, а також яким чином є можливим найбільш ефективно удосконалювати процес управління та здійснення оцінки ефективності роботи;
- місцеві органи влади визнавали важливість співпраці зі своїми національними та європейськими колегами, зокрема з питань вивчення та поширення кращих практик;

Відбір громад та регіонів для номінації на Європейську відзнаку буде проведений “платформою партнерів” (відповідними національними та місцевими органами влади, їх асоціаціями, громадськими організаціями тощо, які висловили зацікавленість щодо впровадження згаданої ініціативи), які представляють країни-члени Ради Європи.

а. Загальний опис

Європейська відзнака може бути надана будь-якому органу місцевого самоврядування країни-члена Ради Європи, який досягнув певного рівня якості управління. Спеціальна комісія має переконатись у тому, що місцева влада виконує усі 12 принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.

Оцінювання та відбір муніципалітетів має здійснюватись національним комітетом з числа незалежних експертів за результатами аналізу «статуту якості» та матриці стандартів доброго врядування.

Європейська відзнака може бути надана будь-якому органу місцевого самоврядування, який отримує щонайменше оцінку «добре» по більшості критеріїв (та «відмінно» по інших критеріях). Слід зазначити, що оцінка «відмінно» буде надана лише тим органам місцевого самоврядування, які не тільки забезпечили високий рівень результатів з впровадження стандартів доброго самоврядування, але й брали активну участь у програмах, спрямованих на вивчення досвіду інших громад, самовдосконалення, інших заходах під егідою Ради Європи.

б. Методологія

1. Інституційні механізми

Імплементация Європейської відзнаки має базуватись на основах надійного партнерства між Радою Європи і національними партнерами (національні уряди, органи місцевого самоврядування та їх асоціації).

Угода щодо впровадження Європейської відзнаки, яка має бути підписана національними партнерами та Радою Європи, повинна визначити найбільш важливі питання: методи та процедури, контроль якості, розгляд скарг та механізми фінансування. В країнах, які висловили зацікавлення у впровадженні Європейської відзнаки, угода може бути частиною національної програми дій з впровадження реформи місцевого самоврядуван-

ня. В кожній країні має бути також створений національний відбірковий комітет з числа незалежних експертів, а також визначена організація для впровадження цієї ініціативи, яка має призначити керівника проекту.

II. Діяльність на національному рівні

Початком роботи на національному рівні має стати схвалення національного плану дій, який, зокрема, передбачає затвердження “національного статуту якості”, матриці стандартів доброго врядування, адаптованих до документів Ради Європи.

Лише органи місцевого самоврядування, які беруть участь у впровадженні принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, мають право отримати Європейську відзнаку. Вони мають здійснити заходи з самооцінки з метою визначення рівня впровадження згаданих стандартів і надіслати заявку до національного відбіркового комітету.

III. Відбір органів місцевого самоврядування для отримання Європейської відзнаки

Національний відбірковий комітет має організувати візити до відповідних органів місцевого самоврядування з метою вивчення ситуації. Європейська відзнака буде вручатись щорічно під час відповідної церемонії.

IV. Поширення кращих практик

Кожного року організація, що відповідає за впровадження Європейської відзнаки, має оприлюднити:

- інформацію про кращі практики;
- статистичну інформацію про число заявок та досягнуті результати стосовно кожного з 12 принципів доброго врядування (мінімум, максимум та середнє значення).

Має бути також опрацьовано питання щодо організації візитів в громади, які досягли найкращих результатів у впровадженні стандартів доброго врядування з метою вироблення відповідних рекомендацій щодо подальшої роботи.

Проект моделі щодо відбору громад для нагородження Європейською відзнакою інновацій та доброго врядування на місцевому рівні

Роз'яснення використання цієї моделі

У цій моделі міститься така інформація по кожному з 12 принципів доброго врядування, представлених у Європейській стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні:

а) опис принципу доброго врядування та перелік заходів, які має реалізувати орган місцевого самоврядування з метою його впровадження;

б) колонка самооцінки, в якій орган місцевого самоврядування визначає рівень впровадження цього принципу (обізнані про принцип, розробляємо, впроваджуємо, випереджаємо);

Обізнаність (О)	Розробка (Р)	Впровадження (В)	Досягнення (Д)
Ми обізнані про ключові питання, але на сьогодні не маємо або маємо дуже обмежений підхід для їх вирішення.	Ми розуміємо ключові питання та розробляємо підходи для їх вирішення, хоча до сьогоднішнього дня такі підходи на практиці майже не впроваджувались.	Ми маємо добре розроблений план для вирішення ключових питань з конкретними прикладами впровадження.	Ми можемо навести чіткі докази щодо багатого досвіду у цій галузі, яким можна поділитись з іншими, а також ми постійно удосконалюємо свої підходи задля забезпечення довгострокового та сталого розвитку.

в) приклади з метою обґрунтування самооцінки.

2. Очікується, що орган місцевого самоврядування:

а) враховуватиме інформацію (роз'яснення) по кожному принципу;

б) враховуватиме вже наявні заходи щодо імплементації принципу;

в) здійснить самооцінку щодо рівня впровадження цього принципу; та

г) наведе приклади для обґрунтування самооцінки.

3. Опис «індикаторів» відображає рівень відповідності управління стандартам Європейської відзнаки. Орган місцевого самоврядування, який вже *впроваджує* принципи доброго врядування, може отримати Європейську відзнаку інновацій та доброго врядування.

4. Інформація щодо прикладів впровадження принципів для проведення самооцінки має бути відкритою та доступною з різних джерел, наприклад: діючі політики, процедурні документи, правила та порядок, звіти внутрішнього та зовнішнього аудиту, контрольні та інформаційні документи. Очікується, що дослідження думки громадян, яке є частиною процесу відбору громад для нагородження Європейською відзнакою інновацій та доброго врядування, стане джерелом підтримки проведеної самооцінки.

5. Стосовно кожного принципу Ви знайдете одне запитання або ствердження з опитувальника громадської думки. Ступінь відповідності цих стверджень вимірюється наступним чином:

Відповідає дуже добре - О (4)	Відповідає досить добре - Р (3)	Відповідає досить погано - В (2)	Відповідає дуже погано - Д (1)
-------------------------------	---------------------------------	----------------------------------	--------------------------------

6. Матриця впровадження принципів використовується з метою визначення відповідності органу місцевого самоврядування критеріям для отримання відзнаки через індивідуальні бали по кожному принципу. Загальна сума балів розраховується шляхом складання балів по кожному з 12 принципів відповідно до таких показників: обізнані про принцип – 1 бал, розробляємо – 2 бали, впроваджуємо – 3 бали, випереджаємо – 4 бали. Так, максимальна кількість балів становить 400, а мінімальна – 100. Зазвичай, загальна сума балів перевищує 300 (75%). Така сума є достатньою для того, щоб претендувати на отримання Європейської відзнаки інновацій та доброго врядування.

7. Ця модель може впроваджуватись як на національному, так і на регіональному рівнях. Деякі питання цього опитувальника можуть бути виключені в окремих регіонах/країнах. Такі рішення мають прийматись відповідними національними органами (комітетами) з впровадження Стратегії.

ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА			
			О	Р	В	Д
1. Чесне проведення виборів, представництво та участь	1. Місцеві вибори проводяться на засадах відкритості та чесності у відповідності до міжнародних стандартів та національного законодавства без жодних порушень.	1. Орган місцевого самоврядування проводить вибори відповідно до законодавства та міжнародних стандартів, кращих практик.				
		2. В рамках процесу консультацій орган місцевого самоврядування широко оприлюднює свої плани та запрошує окремих громадян, неурядові організації, представників бізнес-структур, місцевих ЗМІ та інші групи прокоментувати ці плани.				
	2. Громадяни знаходяться у центрі суспільної діяльності та залучаються до суспільно-політичного життя на місцевому рівні за допомогою чітких та зрозумілих заходів.	3. Орган місцевого самоврядування здійснює діяльність, спрямовану на удосконалення нормативно-правової бази на місцевому рівні, та практичну діяльність щодо покращення участі громадян у суспільно-політичному житті.				
		4. Громадянам надаються консультації з самого початку процесу прийняття рішень.				
	3. Усі чоловіки та жінки можуть брати участь у прийнятті рішень напряму або через уповноважені посередницькі органи, що представляють їх інтереси. Таке широке представництво базується на свободі волевиявлення.	5. Діє програма для обраних посадових осіб щодо залучення громадян до процесу прийняття рішень.				
		6. Діє програма заохочення громадян щодо виконання функцій обраних посадових осіб.				
	4. Усі голоси, включаючи голоси найбільш незахищених груп населення, мають бути почуті та враховані при прийнятті рішень, зокрема стосовно розподілу ресурсів.	7. Було вивчено питання реалізації виборчих прав та проведено заходи щодо уникнення випадків виключення або дискримінації окремих груп громадян				
		8. Діє програма залучення найбільш незахищених груп населення до процесу прийняття рішень.				

	9. Орган місцевого самоврядування визначає ключових партнерів (неурядові організації, бізнес-структури, місцеві ЗМІ та інші зацікавлені організації). Цей список має регулярно переглядатись та оновлюватись.									
	10. Орган місцевого самоврядування співпрацює з основними партнерськими організаціями та залучає групи населення і окремих громадян до розроблення політик, планування та процесу прийняття рішень.									
	11. Орган місцевого самоврядування використовує у своїй роботі заходи з консультації громадян (публічні слухання, обговорення тощо).									
	12. Демографічний склад обраних посадових осіб відповідає демографічному складу громади.									
	5. Існуючі заходи щодо вироблення компромісу інтересів з метою досягнення широкого консенсусу стосовно визначення інтересів усієї громади та шляхів їх реалізації.									
	6. Рішення приймаються відповідно до волевиявлення більшості; одночасно права та законні інтереси меншості також враховуються.									
	Скарги щодо надання послуг розглядаються на професійному рівні.									
Опитувальник для громадян						4	3	2	1	0
ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ПРОПОЗИЦІЇ										

ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА				
			О	Р	В	Д	
2. Зворотній зв'язок	Цілі, правила, структура та процедури адаптуються відповідно до законних очікувань та потреб громадян	<p>1. Існують чітке керівництво та процедури в усіх сферах діяльності службовців та обраних посадових осіб.</p> <p>2. Орган місцевого самоврядування забезпечує залучення обраних посадових осіб до життя громади.</p> <p>3. Розроблено та впроваджено незалежні процедури розгляду окремих скарг стосовно якості надання комунальних послуг та діяльності місцевої влади у визначені терміни; існують також докази їх дотримання.</p> <p>4. Інформація стосовно скарг щодо діяльності органу місцевого самоврядування, відповіді на них, включаючи будь-які зміни, є доступною для службовців, обраних посадових осіб та громадян.</p> <p>5. Якщо існує потреба у зміні політики або наданні послуг, вони реалізуються відповідно до консультацій, скарг та інших засобів комунікації; підготовлені зміни оприлюднюються належним чином.</p> <p>Орган місцевого самоврядування забезпечує високий рівень послуг, які надаються компетентними та професійними співробітниками, що розуміють потреби громади.</p>					
			4	3	2	1	0
Опитувальник для громадян	Скарги щодо надання послуг розглядаються на професійному рівні.						
ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ПРОПОЗИЦІЇ							

ПРИНЦИП		ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА				
				О	Р	В	Д	
3. Дієвість та ефективність	1. Результати відповідають поставленим цілям.	1. Орган місцевого самоврядування планує свою діяльність та бюджет відповідно до своїх стратегій та політик на стратегічному та операційному рівнях з метою досягнення цілей за умови найбільш оптимального використання людських ресурсів.	1. Орган місцевого самоврядування регулярно збирається та перевіряється. Орган місцевого самоврядування опрацьовує питання щодо розбірливості оцінюваної та практичної діяльності.					
	2. Найбільш оптимальне використання наявних ресурсів.	2. Інформація щодо діяльності регулярно збирається та опрацьовується. Орган місцевого самоврядування опрацьовує питання щодо розбірливості оцінюваної та практичної діяльності.	3. Орган місцевого самоврядування розробляє систему управління якістю, яка покриває питання щодо цілей, послуг та функцій та включає відповідні індикатори і регулярне звітування щодо діяльності та результатів.					
	3. Використання систем управління якістю дозволяє провести оцінку та підвищити якість наданих послуг.	4. Орган місцевого самоврядування проводить порівняння своєї діяльності з діяльністю інших органів місцевого самоврядування та використовує отриману інформацію для удосконалення своєї роботи та підвищення ефективності.	5. Орган місцевого самоврядування розробляє стратегічний та операційний документи оцінювання політики.	6. Орган місцевого самоврядування враховує результати оцінювання з метою підготовки нових політик.				
	Проведення регулярного аудиту з метою удосконалення діяльності!	7. Проводиться незалежний аудит процедур, звітів, інформаційних систем; результати аудиту передаються на розгляд керівництву.	8. Проводиться регулярна перевірка усіх основних послуг та функцій з метою їх оцінки.	9. Орган місцевого самоврядування робить відповідні записи щодо результатів аудиту з метою удосконалення своєї роботи та підвищення ефективності.				
Опитувальник для громадян	В цілому населення задоволене послугами, які надаються місцевою владою.			4	3	2	1	0
ВАШ ЗАПИТАННЯ/ ПРОПОЗИЦІЇ								

¹ Мова йде про аудит, спрямований на удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування.

ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА			
			О	Р	В	Д
4. Відкритість та прозорість	1. Рішення приймаються та впроваджуються відповідно до встановлених правил. 2. Забезпечується доступ громадян до інформації. 3. Інформація щодо прийнятих рішень, реалізації політики та досягнутих результатів є доступною для громади. Орган місцевого самоврядування забезпечує високий рівень інформування громади про актуальні питання життя громади.	1. Діяльність органів місцевого самоврядування має чіткі та зрозумілі нормативно-правові рамки, які є публічними.				
		2. Нормативно-правові рамки діяльності органу місцевого самоврядування містять чітку схему прийняття рішень, визначення відповідального за прийняття кожного рішення, шляхів прийняття рішень, їх впровадження та оприлюднення.				
		3. Орган місцевого самоврядування приймає та впроваджує рішення на засадах відкритості, прозорості, підзвітності та своєчасності, а також згідно з правилами та порядком, що відповідають міжнародним стандартам.				
		4. Існує процедура апеляцій щодо ухвалених рішень, яка є загальнодоступною та зрозумілою.				
		5. Опозиція має право формулювати пропозиції, поправки, а також запитання для представників влади, проводити дослідження з окремих питань, брати участь в діяльності органів місцевого самоврядування.				
		6. Орган місцевого самоврядування забезпечує проведення регулярних та доступних зустрічей громадян з обраними посадовими особами.				
		7. Орган місцевого самоврядування забезпечує активне інформування громадськості.				
		8. Засідання органу місцевого самоврядування є відкритими для громади та ЗМІ.				
		9. Орган місцевого самоврядування має загальну річну робочу програму. Інформація про цю програму надається населенню, вона широко оприлюднюється, зокрема, через офіційний сайт органу місцевого самоврядування.				
		10. Обрані посадові особи є відкритими у своїй діяльності для ЗМІ та демонструють готовність надавати їм необхідну інформацію.				
Опитувальник для громадян	Орган місцевого самоврядування забезпечує високий рівень інформування громади про актуальні питання життя громади.	4	3	2	1	0
ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ ПРОПОЗИЦІЇ						

ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА				
			О	Р	В	Д	
5. Верховенство права	1. Орган місцевого самоврядування відповідно до законодавства виконує судові рішення	1. Орган місцевого самоврядування має виконувати положення законодавства та встановлені процедури.					
		2. Орган місцевого самоврядування публічно звітує про всі судові рішення або санкції у зв'язку з порушеннями законодавства.					
	2. Правила та порядок ухвалюються відповідно до процедур, встановлених законодавством, та впроваджуються неупереджено.	3. Правила та порядок затверджуються відповідно до процедур, встановлених законодавством.					
		4. 4. Правила та порядок дотримуються неухильно.					
Олігувальник для громадян	У даній громаді особисті інтереси переважають над інтересами громади/ або у даній громаді посадові особи не використовують свої повноваження у приватних інтересах.	4	3	2	1	0	
ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ПРОПОЗИЦІЇ							

		ОЦІНКА	
ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	О Р В Д
6. Етична поведінка	<p>1. Суспільні інтереси переважають над особистими</p> <p>2. Існують ефективні заходи попередження та боротьби з будь-якими проявами корупції.</p>	<p>1. Визначається незалежна комісія або комітет, уповноважений займатись перевіркою преміювання обраних посадових осіб.</p> <p>2. Рішення щодо реалізації політики приймаються з урахуванням інтересів громади.</p> <p>3. Інтереси громади обумовлюють напрями виділення та розподілу коштів місцевого бюджету.</p> <p>4. Кодекси поведінки визначають етичні стандарти, яких мають дотримуватись обрані посадові особи та службовці. Вони вкладають вимоги щодо ресестрації отриманих винагород, подарунків, представницьких витрат у загальнодоступному журналі.</p> <p>5. Ухвалено окремі процедури щодо прийняття рішень у сферах, де поширена корупція (закупівлі, продаж муніципального майна, надання дозволів та ліцензій).</p> <p>6. Проводиться щорічна перевірка антикорупційних заходів, наприклад міжнародний або зовнішній аудит.</p> <p>7. Кадрова політика вимагає призначення, підвищення та винагородження службовців відповідно до їх заслуг та/або ідотримання ними дисципліни виключно згідно з затвердженими процедурами</p> <p>8. Обрані посадові особи та службовці зобов'язані оприлюднювати будь-які потенційні конфлікти інтересів, які можуть вплинути на прийняття рішень, та утримуватись від участі у прийнятті відповідних рішень.</p> <p>9. Орган місцевого самоврядування забезпечує ефективні та дієві процедури закупівель та використання встановлених критеріїв відбору.</p> <p>10. Орган місцевого самоврядування забезпечує вільний доступ до документів щодо державних закупівель та рішень стосовно укладання контракту.</p>	
Опитувальник для громадян	У даній громаді службовці з високими моральними якостями відмовляють шанобливе ставлення до себе.	4	3 2 1 0
ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ ПРОПОЗИЦІЇ			

ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА				
			О	Р	В	Д	
7. Компетентність та спроможність	1. Професійні навички обраних посадових осіб постійно підтримуються та удосконалюються з метою покращення їх діяльності та результативності. 2. Службовці мотивуються до постійного самовдосконалення	1. Орган місцевого самоврядування визначає навички, необхідні для ефективного надання послуг, та проводить аудит навичок з метою визначення будь-яких недоліків в рамках виконання стратегічних планів діяльності					
		2. Орган місцевого самоврядування використовує систему впровадження індивідуальних планів підвищення спроможності для службовців та обраних посадових осіб. 3. Створено умови для професійного росту службовців. 4. Орган місцевого самоврядування має політику та процедури щодо відбору та прийому кадрів, які є публічними та постійно дотримуються 5. Розробляється, впроваджується та контролюється план навчання службовців з метою забезпечення потреб у навчанні, постійного удосконалення професійних навичок. 6. Орган місцевого самоврядування перевіряє результати діяльності щодо процедур прийому, навчання та підвищення кадрів та здійснює заходи щодо їх удосконалення. 7. Визначено критерії відбору для кожної посади, які повідомляються усім заявникам. Ці критерії відображають основні вимоги щодо посади. Вони в жодному разі не повинні виключати жодну з соціальних груп. 8. Співробітники регулярно отримують оцінку своєї діяльності та розвитку в рамках систематичного оцінювання та підвищення кваліфікації.					
Опитувальник для громадян	Більшість обраних посадових осіб у даній громаді є компетентними і зазвичай добре обізнаними щодо завдань своєї діяльності.	4	3	2	1	0	
ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ПРОПОЗИЦІЇ							

ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА			
			О	Р	В	Д
8. Інновації та відкритість до змін	<p>1. Здійснюється пошук нових та ефективних шляхів вирішення проблем, надається перевага сучасним методам надання послуг.</p> <p>2. Забезпечено готовність впроваджувати та випробувати нові програми, вивчати досвід інших.</p> <p>3. Створено сприятливі умови для змін з метою досягнення кращих результатів</p>	<p>1. Орган місцевого самоврядування має структурований підхід до інновацій, досліджень та розвитку.</p> <p>2. Орган місцевого самоврядування здійснює заходи щодо визначення та впровадження доброго врядування та інноваційних методів.</p> <p>3. Наявні процеси постійно оцінюються та використовуються для визначення найбільш ефективного методу надання послуг</p> <p>4. Орган місцевого самоврядування за останні три роки брав участь у прийнятті однієї державної/регіональної або власної програми розвитку</p> <p>5. Обрані посадові особи та службовці чітко мотивовані вести діяльність, спрямовану на забезпечення отримання переваг від використання нових рішень та кращих практик.</p> <p>6. Забезпечено постійний процес контролю діяльності органу місцевого самоврядування та його планів з огляду на практики та рішення, що змінюються.</p>				
Опитувальник для громадян	У даному органі місцевого самоврядування постійно враховуються пропозиції громади щодо покращення діяльності службовців..	4	3	2	1	0
ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ПРОПОЗИЦІЇ						

ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА			
			О	Р	В	Д
9. Сталість та довгострокове планування	<p>1. Діючими політиками враховуються інтереси майбутніх поколінь.</p> <p>2. Постійно враховується сталість громади. Рішення мають бути внутрішніми та не залишати вирішення проблем та напруженості екологічного, структурного, фінансового, економічного або соціального походження майбутнім поколінням.</p>	1. Орган місцевого самоврядування має структурований підхід до довгострокового розвитку.				
		2. Забезпечення врахування потреб майбутніх поколінь під час планування діяльності.				
		3. Політиками та старшим посадовими особами демонструється високий рівень мотивації щодо досягнення стандартів сталого розвитку.				
		4. Забезпечення сталості є невід'ємною частиною планування політик та стратегій, поточної діяльності, та встановлення цілей, функцій кожного з підрозділів.				
		5. Наявний розподіл окремих ресурсів та відповідальності з метою посилення елементів сталого розвитку (наприклад, багатофункціональні робочі групи).				
		6. Проведення інтегрованої перевірки впливу діяльності органу місцевого самоврядування на навколишнє середовище, соціальне вирівнювання, стан охорони здоров'я, економічний розвиток тощо ¹ .				
		7. Забезпечення сталості як складового елементу розробки політик та стратегій, планування заходів та затвердження цілей діяльності для усіх підрозділів, посад та служб. Забезпечення постійного виконання містом управління якістю, аудиту та перевірок, створення механізмів зворотного зв'язку та виконання завдань з питань сталого розвитку на практиці.				

¹ Під інтегрованою перевіркою розуміється детальний аналіз діяльності органу місцевого самоврядування, включеної сфери захисту навколишнього середовища, використання ресурсів, соціального вирівнювання, охорони здоров'я, економічного розвитку тощо.

	3. Існує широка та довгострокова перспектива щодо майбутнього громади та розуміння потреби такого розвитку.	8. Впроваджуються підходи щодо реалізації демократії участі (партисипативної демократії) з питань ухвалення рішень у сфері сталого розвитку.					
		9. Затвердження фінансового плану, який забезпечує довготривале функціонування інфраструктури та майна громади					
	4. Існує розуміння історичних, культурних та соціальних факторів, на яких базується цей принцип.	10. Існує структурований підхід до забезпечення збереження історичної, культурної та соціальної спадщини громади.					
Опитувальник для громадян			4	3	2	1	0
ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ПРОПОЗИЦІЇ	Органи місцевого самоврядування залучають громадян до пошуків шляхів вирішення проблем сталого розвитку на місцевому рівні.						

ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА			
			О	Р	В	Д
10. Надійний фінансовий менеджмент	1. Ціна не перевищує вартість послуг та суттєво не скорочує попит, зокрема у випадку надання необхідних комунальних послуг.	1. Обрані посадові особи свідомі про основу та базу вартості послуг.				
	2. В управління фінансами спостерігається раціональність, включаючи отримання та використання кредитів, оцінку ресурсів, доходи та резерви, разові доходи.	2. Існуючі інструкції з управління фінансами визначають фінансову відповідальність, яку несуть усі співробітники органів місцевого самоврядування. 3. Внутрішній аудит з метою перевірки фінансових операцій задля забезпечення виконання затверджених внутрішніх процедур. 4. Регулярне звітування службовцями та обраними посадовими особами щодо фактичного рівня доходів та витрат бюджету. 5. Перевірка рахунків незалежними особами та організаціями, публічність аудиторських звітів. 6. Щорічний аудит містить перевірку вартості послуг, що надаються місцевими владами. 7. Щорічний та багаторічний бюджети приймаються у встановлені законом терміни. Ці документи мають містити основні припущення та ризики. 8. Процес підготовки бюджету має включати широкі консультації із громадськістю та основними партнерськими організаціями. 9. Затвержені бюджети, розмір податків та щорічний звіт, включаючи інформацію щодо результатів послуг, є публічними. Звіт щодо виконання бюджету та використання податків має також бути оприлюдненим.				
	3. Багаторічне та щорічне бюджетне планування із залученням громадськості.					

	<p>4. Ризики ретельно оцінюються та управляються, зокрема шляхом публікації загальних звітів, та із використанням механізмів публічно - приватного партнерства, шляхом реалістичного розподілу ризиків.</p>	<p>10. Орган місцевого самоврядування визначає та здійснює управління фінансовими ризиками та ризиками, пов'язаними з наданням послуг через:</p> <ul style="list-style-type: none"> • прийняття та визнання ризиків; • уникнення ризиків (наприклад, шляхом передачі зобов'язань іншому органу); • передачу ризиків (наприклад, шляхом публічно-приватного партнерства або страхування) або розподіл ризиків (наприклад, шляхом співробітництва з іншим органом місцевого самоврядування). 										<p>Опитувальник для громадян</p> <p>ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ПРОПОЗИЦІЇ</p>	
	<p>5. Місцева влада бере участь у міжмуніципальному співробітництві з чесним розподілом витрат та доходів, скороченням ризиків (системи вирівнювання, спільні ризики).</p>	<p>11. Орган місцевого самоврядування разом з органами влади інших громад активно залучається до діяльності у сфері надійного фінансового менеджменту та управління ризиками</p>											
	<p>Орган місцевого самоврядування проводить на належному рівні роботу щодо інформування громадськості про послуги, які вони спланують</p>												

		ОЦІНКА					
		ІНДИКАТОРИ		О	Р	В	Д
ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ						
11. Права людини, культурне різноматття та соціальне вирівнювання	1. В рамках повноважень органів місцевого самоврядування забезпечено повагу, захист прав людини, запобігання усіх видів дискримінації.	1. Орган місцевого самоврядування забезпечує однакове залучення різних груп населення до участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, реалізує антидискримінаційні заходи, визначає цілі усіх політик.					
	2. Культурна різноматтність є перевагою; забезпечується постійне проведення діяльності, спрямованої на залучення усіх мешканців до участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, уникнення випадків виключення із суспільно-політичного життя на місцевому рівні.	2. Орган місцевого самоврядування забезпечує захист громадян від дискримінації та виключення із суспільно-політичного життя.					
	3. Сприяння соціальному вирівнюванню та активізації дкооперації в усіх сферах	3. Орган місцевого самоврядування активно сприяє різноматтності та вирівнюванню, що відповідає інтересам мешканців, через забезпечення доступності ресурсів, підтримку та субсидіювання неурядових органів, просування діалогу та заохочення співробітництва між основними соціальними партнерами.					
		4. Орган місцевого самоврядування визначає чіткі цілі з метою удосконалення політики соціального вирівнювання та розвитку культурного потенціалу через сприяння більш широкій міжкультурній взаємодії, створення різноматтного житлового, робочого, дозвільного та освітнього середовища					
		5. Орган місцевого самоврядування реалізує заходи в усіх секторах з метою досягнення усіх визначених цілей політики.					
	4. Забезпечено доступ до основних послуг, зокрема, для найменш захищених груп населення	6. Політики та службовці сприяють рівності та, разом з іншими стратегічними партнерами (державними органами, представниками бізнес-структур, громадськими організаціями тощо) забезпечують відповідність цілей інтересам громади та їх включення у плани та стратегії роботи.					
Опитувальник для громадян	У даній громаді більшість мешканців є доброзичливими.	4	3	2	1	0	
ВАЩІ ЗАПИТАННЯ/ПРОПОЗИЦІЇ							

ПРИНЦИП	ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ	ІНДИКАТОРИ	ОЦІНКА				
			О	Р	В	Д	
1.2. Підзвітність	1. Усі посадові особи, разом та індивідуально, несуть відповідальність за свої дії.	1. Усі посадові особи добре поінформовані про загальну та індивідуальну відповідальність за свої рішення, що чітко визначено нормативно-правовими актами та посадовими обов'язками.					
	2. Забезпечено можливість інформування, пояснення затверджених рішень.	2. Рада регулярно готує публічні звіти (принаймні один раз на рік) задля звітування щодо прийнятих рішень.					
		3. Діючі нормативно-правові акти містять детальну інформацію щодо звітування, роз'яснень та затвердження рішень, яка є зрозумілою для обраних посадових осіб, службовців та громадян.					
		4. Звіти та інші документи ради є загальнодоступними та безкоштовними.					
	3. Вживаються ефективні заходи протидії неефективному управлінню та порушенню прав громадян з боку місцевої влади.	5. Орган місцевого самоврядування має відкриті та чіткі процедури, які вимагають від посадових осіб відповідальності за свої рішення та дії. Чіткі процедури виконуються та дотримуються неупереджено.					
		6. Громадани чітко знають посадових осіб, відповідальних за кожне окреме питання чи напрямок роботи.					
		7. Орган місцевого самоврядування, відповідно до діючих нормативно-правових актів та згідно з правилами, кращими практиками має чіткі процедури протидії неякісному управлінню та порушенню прав громадян з боку місцевої влади.					
Опитувальник для громадян			4	3	2	1	0
ВАШІ ЗАПИТАННЯ/ПРОПОЗИЦІЇ	Обрані посадові особи чітко роз'яснюють свої рішення членам територіальної громади.						

Матриця впровадження принципів доброго врядування на місцевому рівні

Принцип	Рівень впровадження	Рівень впровадження				Опитувальник для громадян
		Обізнаність	Розробка	Впровадження	Досягнення	
Принцип 1	Чесне проведення виборів, представництво та участь					
Принцип 2	Зворотній зв'язок					
Принцип 3	Дієвість та ефективність					
Принцип 4	Відкритість та прозорість					
Принцип 5	Верховенство права					
Принцип 6	Етична поведінка					
Принцип 7	Компетентність та спроможність					
Принцип 8	Інновації та відкритість до змін					
Принцип 9	Сталість та довгострокове планування					
Принцип 10	Надійний фінансовий менеджмент					
Принцип 11	Права людини, культурна різноманітність та соціальне вирівнювання					
Принцип 12	Підзвітність					
						Загальна сума балів

РОЗДІЛ II

ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ РАДИ ЄВРОПИ З ПИТАНЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

1. Європейська Хартія місцевого самоврядування

ПРЕАМБУЛА

Держави-члени Ради Європи, які підписали цю Хартію, враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їх спільним надбанням; вважаючи, що одним з методів досягнення цієї мети є укладення угод в адміністративній галузі;

враховуючи, що місцеві влади є однією з головних підвалин будь-якого демократичного режиму;

враховуючи, що право громадян на участь в управлінні публічними справами є одним з демократичних принципів, який поділяється усіма державами-членами Ради Європи; переконані в тому, що це право найбільш ефективно може здійснюватись саме на місцевому рівні;

переконані в тому, що існування місцевих влад, наділених реальними функціями, може забезпечити ефективне та наближене до громадянина управління;

усвідомлюючи, що збереження і зміцнення місцевого самоврядування в різних країнах Європи є важливим внеском у розбудову Європи на принципах демократії і децентралізації влади;

стверджуючи, що з цього випливає необхідність існування місцевих влад, які повинні мати створені на демократичній основі представницькі органи і широку автономію щодо своїх функцій, шляхи і засоби здійснення цих функцій, а також ресурси, необхідні для їх виконання,

погодилися про таке:

Стаття 1

Сторони зобов'язуються вважати для себе обов'язковими, у порядку та обсязі, передбаченими у статті 12 цієї Хартії, нижченаведені статті.

ЧАСТИНА I

Стаття 2

Конституційна та правова основа місцевого самоврядування

Принцип місцевого самоврядування визнається в національному законодавстві і, по можливості, в конституції.

Стаття 3

Концепція місцевого самоврядування

1. Місцеве самоврядування означає право і спроможність місцевих влад, в межах закону, здійснювати регулювання і управління суттєвою частиною суспільних справ, під їх власну відповідальність та в інтересах місцевого населення.

2. Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи. Це положення ніяким чином не заважає використанню зборів громадян, референдумів або будь-якої іншої форми прямої участі громадян, якщо це дозволяється законодавством.

Стаття 4

Сфера компетенції місцевого самоврядування

1. Основні повноваження і функції місцевих влад визначаються конституцією або законодавством. Однак це положення не перешкоджає наділенню місцевих влад повноваженнями і функціями для спеціальних цілей, відповідно до діючого законодавства.

2. Місцеві влади, в межах закону, мають повне право вільно діяти за власною ініціативою щодо будь-якого питання, яке не вилучене із сфери їх компетенції і вирішення якого не доручене ніякому іншому органу.

3. Муніципальні функції, як правило, здійснюються переважно тими владами, які мають найбільший контакт з громадянами. Наділяючи тією чи іншою функцією інший орган, необхідно враховувати обсяг і характер завдання, а також вимоги досягнення ефективності та економії.

4. Повноваження, якими наділяються місцеві влади, як правило, мають бути повними і виключними. Вони не можуть скасовуватись чи обмежуватись іншим центральним або регіональним органом влади, якщо це не передбачене законом.

5. Якщо повноваження делегуються місцевим владам центральним чи регіональним органом, місцеві влади, по можливості, мають право пристосовувати їх реалізацію до місцевих умов.

6. У процесі планування і прийняття рішень щодо усіх питань, які безпосередньо стосуються місцевих влад, з останніми мають проводитись консультації, по можливості своєчасно і належним чином.

Стаття 5

Захист територіальних кордонів місцевих влад

Зміни територіальних кордонів місцевих влад не можуть здійснюватись без попереднього з'ясування думки відповідних територіальних громад, якщо це є можливим — шляхом проведення референдуму, якщо це дозволяється статутом.

Стаття 6

Відповідні адміністративні структури і ресурси для виконання місцевими владами їх повноважень

1. З урахуванням положень чинного законодавства місцеві влади мають можливість визначати свої власні внутрішні адміністративні структури для їх адаптації до місцевих потреб і необхідності забезпечення ефективного управління.

2. Умови проходження служби в органах місцевого самоврядування повинні дозволяти добір висококваліфікованого персоналу з урахуванням особистих якостей та компетентності; для цього забезпечуються відповідні можливості професійної підготовки, винагороди та просування по службі.

Стаття 7

Умови здійснення повноважень на місцевому рівні

1. Статус місцевих виборних представників передбачає вільне здійснення останніми своїх функцій.
2. Він передбачає відповідне фінансове відшкодування витрат, здійснених під час виконання повноважень, а також, у разі необхідності, відшкодування втрачених доходів або винагороди за виконану роботу і відповідний соціальний захист.
3. Будь-які функції та діяльність, які вважаються несумісними з мандатом місцевого виборного представника, визначаються законодавством або засадничими правовими принципами.

Стаття 8

Адміністративний нагляд за діяльністю місцевих влад

1. Будь-який адміністративний нагляд за місцевими владами може здійснюватись тільки згідно з процедурами та у випадках, передбачених конституцією або законодавством.
2. Будь-який адміністративний нагляд за діяльністю місцевих влад, як правило, має на меті тільки забезпечення дотримання закону та конституційних принципів. Однак вищі інстанції можуть здійснювати адміністративний нагляд за належним виконанням завдань, повноваження щодо яких були передані місцевим владам.
3. Адміністративний нагляд за місцевими владами здійснюється таким чином, щоб забезпечити пропорційність втручання контролюючого органу рівню інтересів, які він має намір охороняти.

Стаття 9

Фінансові ресурси місцевих влад

1. Місцеві влади мають право, в рамках національної економічної політики, на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатись в межах своїх повноважень.
2. Обсяг фінансових ресурсів місцевих влад відповідає функціям, передбаченим конституцією або законом.
3. Принаймні частина фінансових ресурсів місцевих влад має формуватись за рахунок місцевих податків та зборів, ставку яких місцеві влади мають право встановлювати в межах чинного законодавства.
4. Фінансові системи, відповідно до яких місцевим владам надаються ресурси, повинні мати достатньо диверсифікований і еволюційний характер для того, щоб забезпечити можливість мати наявні ресурси, наскільки це є можливим на практиці, у відповідності до реального зростання вартості повноважень місцевих влад.
5. Захист більш слабких у фінансовому відношенні місцевих влад вимагає запровадження процедур усунення фінансових диспропорцій або аналогічних заходів з метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансових зобов'язань, які повинні нести місцеві влади. Такі процедури або заходи не повинні зменшувати свободу дій місцевих влад відповідно до їх власної сфери повноважень.
6. З місцевими владами відповідним чином проводяться консультації щодо порядку виділення та перерозподілу ресурсів.
7. По можливості, дотації місцевим владам не призначаються для фінансування конкретних проектів. Надання дотацій не скасовує основоположні свободи місцевих влад щодо проведення власної політики в межах їх повноважень.

8. З метою здійснення позик для капітальних інвестицій місцеві влади повинні мати доступ до національного ринку капіталу в межах чинного законодавства.

Стаття 10

Право місцевих влад на свободу асоціації

1. Місцеві влади мають право, виконуючи свої повноваження, співробітничати та створювати в межах закону асоціації з іншими місцевими владами для виконання завдань, що становлять спільний інтерес.

2. Право місцевих влад бути членом асоціації з метою захисту і забезпечення їх спільних інтересів, а також право бути членом міжнародної асоціації місцевих влад визнається кожною державою.

3. Місцеві влади мають право на умовах, які можуть бути передбачені законом, співробітничати з місцевими владами інших держав.

Стаття 11

Правовий захист місцевого самоврядування

Місцеві влади мають право використовувати засоби правового захисту для забезпечення вільного здійснення своїх повноважень і поваги до принципів місцевого самоврядування, які закріплені в конституції чи національному законодавстві.

ЧАСТИНА II ІНШІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 12

Зобов'язання

1. Кожна Сторона зобов'язується вважати для себе обов'язковими принаймні двадцять пунктів частини I цієї Хартії, з яких щонайменше десять пунктів мають належати до пунктів, які наведені нижче:

- стаття 2,
- пункти 1 і 2 статті 3,
- пункти 1, 2 і 4 статті 4,
- стаття 5,
- пункт 1 статті 7,
- пункт 2 статті 8,
- пункти 1, 2 і 3 статті 9,
- пункт 1 статті 10,
- стаття 11.

2. Кожна договірна Сторона, під час здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про приєднання чи затвердження, повідомляє Генеральному секретарю Ради Європи, які пункти вона визначила відповідно до положень пункту 1 цієї статті.

3. Будь-яка Сторона в подальшому в будь-який час може повідомити Генеральному секретарю про те, що вона вважає для себе обов'язковими будь-які пункти цієї Хартії, які вона ще не прийняла згідно з положеннями пункту 1 цієї статті. Такі взяті в подальшому зобов'язання вважаються складовою частиною ратифікації, прийняття чи затвердження Стороною, яка надсилає таке повідомлення. Вони набувають чинності з першого дня місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 13

Влади, до яких застосовується Хартія

Принципи місцевого самоврядування, що містяться в цій Хартії, застосовуються до всіх категорій місцевих влад, існуючих в межах території відповідної Сторони. Однак кожна Сторона, під час здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про приєднання чи затвердження, може визначити категорії місцевих або регіональних влад, якими вона має намір обмежити сферу застосування цієї Хартії або які вона має намір вилучити з неї. Вона може також включити в сферу застосування цієї Хартії інші категорії місцевих або регіональних влад шляхом подання в подальшому відповідного повідомлення Генеральному секретарю Ради Європи.

Стаття 14

Надання інформації

Кожна Сторона надсилає Генеральному секретарю Ради Європи всю відповідну інформацію, що стосується законодавчих положень або інших заходів, вжитих нею з метою дотримання положень цієї Хартії.

ЧАСТИНА III

Стаття 15

Підписання, ратифікація та набрання чинності

1. Цю Хартію відкрито для підписання державами-членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації, прийняттю чи затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

2. Ця Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення тримісячного періоду від дати, коли чотири держави-члени Ради Європи висловили свою згоду про обов'язковість для них цієї Хартії відповідно до положень попереднього пункту.

3. Стосовно будь-якої держави, яка висловлює свою згоду про обов'язковість для неї цієї Хартії після набрання нею чинності, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Стаття 16

Територіальне застосування

1. Будь-яка держава, під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження чи приєднання, може визначити територію або території, до яких застосовується ця Хартія.

2. Будь-яка держава може в подальшому в будь-який час заявою на ім'я Генерального секретаря Ради Європи поширити дію цієї Хартії на будь-яку іншу територію, визначену в цій заяві. Що стосується території, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення тримісячного терміну від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.

3. Будь-яка заява, яка підготовлена відповідно до двох попередніх пунктів стосовно будь-якої території, визначеної в цій заяві, може бути відкликана шляхом подання повідомлення на ім'я Генерального секретаря. Відкликання набирає чинності в перший день

місяця, що настає після завершення шестимісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним Секретарем Ради Європи.

Стаття 17

Денонсація

1. Будь-яка Сторона може денонсувати цю Хартію в будь-який час після завершення п'ятирічного періоду від дати набрання нею чинності. Відповідне повідомлення надсилається Генеральному секретарю Ради Європи за шість місяців до дати денонсації Хартії. Така денонсація не зашкоджує чинності Хартії для інших Сторін, якщо їх кількість протягом всього часу становить не менше чотирьох Сторін.

2. Будь-яка Сторона може, відповідно до положень попереднього пункту, денонсувати будь-який прийнятий нею пункт частини I Хартії, якщо ця Сторона продовжує вважати для себе обов'язковими ту кількість і категорію пунктів, які визначені в пункті 1 статті 12. Будь-яка Сторона, яка після денонсації того чи іншого пункту більше не задовольняє вимогам пункту 1 статті 12, вважається такою, що денонсувала саму Хартію.

Стаття 18

Повідомлення

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє держави-члени Ради Європи про:

- будь-яке підписання;
- заду на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття чи затвердження;
- будь-яку дату набрання чинності цією Хартією відповідно до статті 15;
- будь-яке повідомлення, отримане на виконання положень пунктів 2 і 3 статті 12;
- будь-яке повідомлення, отримане на виконання положень статті 13;
- будь-яку іншу дію, будь-яке повідомлення, які стосуються цієї Хартії.

На посвідчення чого уповноважені представники підписали цю Хартію.

Вчинено у Страсбурзі п'ятнадцятого дня жовтня місяця 1985 року англійською і французькою мовами, при чому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи має надіслати засвідчені копії цієї Хартії кожній державі-члену Ради Європи.

Пояснювальний коментар до Європейської Хартії місцевого самоврядування (Страсбург 1996)

I. Європейська Хартія місцевого самоврядування була розроблена Керівним Комітетом з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи на основі проекту, який був запропонований Постійною Конференцією місцевих і регіональних влад Європи. Вона була відкрита для підписання країнами-членами Ради Європи з 15 жовтня 1985 року.

II. Даний текст містить коментарі які було розроблено на основі інформації, отриманої під час дискусії в Комітеті, та передано до Комітету Міністрів Ради Європи. Цей документ не є офіційною інтерпретацією тексту Хартії, однак він може сприяти розумінню її положень.

КОМЕНТАР

А. Передумови створення Хартії

Європейська Хартія місцевого самоврядування є результатом серії ініціатив та багаторічних дискусій, що мали місце у Раді Європи.

Захист та зміцнення місцевого самоврядування в Європі за допомогою документа, що відображає принципи, яких мають дотримуватись усі демократичні держави Європи, є давнім бажанням прихильників місцевого самоврядування. Більш того, ще на початковому етапі було визначено, що метою такого тексту має бути захист прав місцевого самоврядування.

Рада Європи як гарант прав людини та принципів демократичного управління, була саме тією організацією, де міг бути розроблений та прийнятий такий документ. Ще у 1957 році вона продемонструвала своє розуміння важливого значення органів місцевого самоврядування, створивши для них на європейському рівні представницький орган, відомий як Постійна Конференція місцевих і регіональних влад Європи¹.

Саме Постійна Конференція у своїй Резолюції 64 (1968) сформулювала Декларацію принципів місцевої автономії та закликала Комітет Міністрів Ради Європи затвердити її. Ця ініціатива була підтримана Парламентською Асамблеєю, яка в своїй Рекомендації 615 (1970) представила на розгляд Комітету Міністрів текст, подібний до того, що був запропонований Постійною Конференцією. Однак, запропонована Декларація була занадто загальною та носила розпливчатий характер для прийняття будь-яких конкретних заходів на її основі.

Нова ініціатива Постійної Конференції, що мала місце у 1981 році, базувалась, відповідно, на більш гнучкому підході. Однак, було зауважено, що необов'язкові декларації не можуть зрозуміло відповідати важливому значенню місцевого самоврядування або тим загрозам, які перед ним виникають. Замість того, урядам було запропоновано взяти на себе зобов'язання обов'язкового характеру. А необхідна гнучкість має врахувати розбіжності між національними правовими системами та традиціями, не послабляючи вимог до нових інструментів, а дозволяючи урядам певну свободу вибору положень, які вони будуть вважати для себе обов'язковими.

Логічним результатом такого підходу було подання до Комітету Міністрів (резолюція Конференції 126 (1981) проекту Європейської Хартії місцевого самоврядування із запитом щодо її затвердження в статусі конвенції.

Комітет Міністрів вирішив передати пропозиції Конференції до Керівного Комі-
¹ 14 січня 1994 року Постійна Конференція була перетворена на Конгрес місцевих та регіональних влад Європи (КМРВЕ).

тету з питань місцевої та регіональної демократії для того, щоб вони були обговорені на 5-й Конференції європейських міністрів, відповідальних за місцеве врядування (м. Лугано, 5-7 жовтня 1982). В своїх висновках Міністри, присутні в Лугано:

“... зазначили, що даний проект Хартії представляє важливий крок у напрямку визначення принципів місцевої автономії, одночасно відзначивши позицію деяких міністрів щодо необхідності надання Хартії форми обов’язкової конвенції та щодо деяких аспектів змісту Хартії;

запросили Комітет Міністрів Ради Європи доручити Керівному Комітету з питань місцевої та регіональної демократії разом з Конференцією місцевих та регіональних влад Європи внести необхідні зміни до проекту Європейської Хартії місцевого самоврядування відповідно до зроблених під час конференції зауважень стосовно форми та змісту, таким чином, щоб він міг бути представлений їм для ухвалення на наступній конференції...”.

Таким чином, Комітет Міністрів дав відповідне доручення Керівному Комітету, який після цього здійснив ретельний перегляд проекту Хартії. На виконання висновків Конференції у Лугано, участь у роботі по перегляду Хартії взяли представники Постійної Конференції.

Після перегляду текст проекту Хартії було представлено на 6-й Конференції європейських міністрів, відповідальних за місцеве самоврядування (Рим, 6-8 листопада 1984 року). Після розгляду тексту, міністри висловили одностайну згоду щодо його принципів. Щодо юридичної форми, яку мала прийняти Хартія, більшість міністрів висловились на користь конвенції.

За результатами Римської конференції, Комітет Міністрів Ради Європи затвердив Європейську Хартію місцевого самоврядування в формі конвенції в червні 1985 року. Враховуючи той факт, що ініціатива розробки Хартії належала Постійній Конференції місцевих і регіональних влад Європи, було вирішено, що конвенція буде відкрита для підписання 15 жовтня 1985 року з нагоди проведення 20-ї пленарної сесії Постійної Конференції.

Б. Загальні положення

Метою Європейської Хартії місцевого самоврядування є компенсація браку спільних європейських стандартів захисту прав органів місцевого самоврядування та надання їм можливостей для ефективної участі в процесі прийняття рішень щодо усіх питань місцевого значення.

Хартія зобов’язує сторони застосовувати основні правила, які гарантують політичну, адміністративну та фінансову незалежність органів місцевого самоврядування. Таким чином, це є демонстрацією на європейському рівні політичної волі надати практичне значення на усіх рівнях публічного управління принципам захисту демократії, виробленим під час створення Ради Європи, яка вважає своїм завданням забезпечення дотримання засад європейської демократії та захист прав людини в найширшому розумінні цих понять. Це є відображенням переконання, що рівень врядування, який мають органи місцевого самоврядування, може вважатись основою справжньої демократії.

Хартія складається з трьох частин. Перша частина містить основні положення, які визначають принципи місцевого самоврядування. В цій частині закріплюються потреби конституційного і законодавчого визнання місцевого самоврядування, визначаються концепція, керівні принципи щодо природи та обсягу повноважень органів місцевого самоврядування. Подальші статті присвячені захисту кордонів місцевих адміністративно-територіальних утворень, забезпечуючи їм можливість мати автономію стосовно утво-

рення своїх адміністративних структур, можливості добору компетентного персоналу та визначення умов здійснення представницьких функцій. Дві великі статті спрямовані на обмеження адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування та забезпечення того, щоб вони мали у своєму розпорядженні адекватні фінансові ресурси у межах, що не становлять загрозу основам їх автономії. Інші положення цієї частини стосуються права органів місцевого самоврядування на співробітництво, утворення асоціацій і застосування судового захисту інтересів місцевого самоврядування.

Частина II містить положення щодо обсягу зобов'язань, які беруть на себе сторони угоди. З метою збереження балансу між захистом основних принципів та гнучкістю, необхідною для врахування юридичних та інституціональних особливостей різних держав-членів, вона дозволяє сторонам угоди виключати певні положення Хартії з переліку обов'язкових положень. Таким чином, це представляє собою компроміс між, з одного боку, визнанням того факту, що місцеве самоврядування є важливим елементом системи публічної влади в державі, а, з іншого боку, завданням захисту мінімуму основних принципів, які будь-яка демократична система місцевого самоврядування має дотримуватись. Більш того, зобов'язання сторін можуть поступово розширюватись, в міру того як ті чи інші перепони для їх виконання будуть усуватись.

Потенційно, принципи місцевого самоврядування, викладені в Хартії, застосовуються до усіх рівнів чи категорій органів місцевого самоврядування у кожній країні-члені, а також з відповідними змінами до територіальних влад на регіональному рівні. Однак, з метою врахування особливих випадків, сторонам надається можливість виключати певні категорії влад з під дії Хартії.

Хартія не передбачає створення інституційної системи контролю за її застосуванням, окрім вимоги до сторін надавати усю необхідну інформацію відносно законодавчих змін або інших заходів, здійснених з метою дотримання положень Хартії. Розглядалось також питання створення міжнародної системи контролю, аналогічної до тієї, що є в Європейській Соціальної Хартії. Однак, було вирішено відмовитись від складного механізму, враховуючи присутність в структурі Ради Європи Конгресу місцевих і регіональних влад, який має безпосередні контакти з Комітетом Міністрів та повинен забезпечити адекватний контроль над виконанням положень Хартії.

Остання частина документа містить прикінцеві положення, подібні до тих, які часто використовуються в конвенціях, розроблених Радою Європи.

Європейська Хартія місцевого самоврядування є першим багатостороннім правовим інструментом, який визначає та захищає принципи місцевого самоврядування. Вона має здійснити значний внесок у захист та поширення загальноєвропейських цінностей.

В. Коментар положень Хартії

Преамбула

У преамбулі наведені основні передумови, на яких базується Хартія, головними з яких є:

- місцеве самоврядування як важливий елемент в процесі розвитку демократії, ефективного управління та децентралізації влади;
- органи місцевого самоврядування, які відіграють важливу роль у побудові демократичної Європи;
- демократичне формування органів місцевого самоврядування із широкою автономією.

Стаття 1

Стаття 1 містить головні зобов'язання сторін щодо дотримання принципів місцевого самоврядування, викладених в Частині 1 Хартії (статті 2-11) в обсязі, передбаченому статтею 12.

Стаття 2

Ця Стаття передбачає законодавче закріплення принципів місцевого самоврядування.

Враховуючи важливість цього принципу, є необхідним його закріплення в основному законодавчому документі (Конституції), що визначає організацію суспільного життя в державі. Однак, було визнано, що для тих країн, де процедура внесення змін до Конституції вимагає згоди кваліфікованої більшості парламенту або згоди всього населення шляхом референдуму, може виявитись неможливим прийняття зобов'язання щодо включення принципу місцевого самоврядування до Конституції. Також визнано, що країни, які не мають письмової конституції, а тільки конституцію, яка складається з різних документів та джерел, можуть стикатись з окремими труднощами або взагалі не мати можливості взяти на себе таке зобов'язання.

Також слід зважати й на той факт, що в федеративних державах діяльність та статус органів місцевого самоврядування можуть регулюватись федеральними утвореннями, а не центральним урядом. Для цих федеративних держав дана Хартія ні в якій мірі не впливає на розподіл повноважень та обов'язків між федеральним центром та суб'єктами федерації.

Стаття 3

В цій статті викладені головні характеристики місцевого самоврядування, як вони повинні розумітись з огляду на цілі Хартії.

Параграф 1

Термін “спроможність” відображає ідею про те, що право регулювати та керувати певними суспільними справами повинно бути підкріплено у засіб, який дозволить робити це ефективно. Введення фрази “в межах закону” означає, що це право і спроможність можуть бути більш точно визначені у законодавстві.

Фраза “під їх власну відповідальність” наголошує на тому, що органи місцевого самоврядування не повинні бути обмежені тільки діяльністю в якості агента влади вищого рівня.

Неможливо абсолютно точно визначити щодо яких саме справ органи місцевого самоврядування мають бути наділені владними повноваженням. Такі вирази як “місцеві справи” та “власні справи” були відкинута як занадто розпливчаті та важкі для інтерпретації. Традиції держав-членів Ради Європи щодо визнання тих чи інших справ такими, що належать до компетенції органів місцевого самоврядування, значно відрізняються. В реальному житті більшість справ мають як місцеве, так і національне значення. Відповідальність за них може суттєво відрізнятись у різних країнах та змінюватись з часом і навіть може бути розподілена між різними рівнями управління. Мета Хартії полягає в тому, що органи місцевого самоврядування повинні мати широке коло повноважень, які можна ефективно здійснювати на місцевому рівні. Визначення цих повноважень міститься у статті 4.

Параграф 2

Права місцевого самоврядування повинні реалізовуватись демократично створеними органами. Цей принцип відповідає важливому значенню, яке Рада Європи надає демократичним формам врядування.

Це право, як правило, надається представницьким зборам, які мають або можуть не мати підпорядковані ним виконавчі органи. Також допускається можливість здійснення прямої демократії там, де це передбачено законом.

Стаття 4

Як пояснювалось у коментарі до статті 3, є неможливим та не існує потреб повністю перераховувати повноваження та функції, якими мають бути наділені органи місцевого самоврядування усіх європейських країн. Однак, у цій статті викладені основні принципи, на яких повинна базуватись відповідальність органів місцевого самоврядування та природа їх повноважень.

Параграф 1

Оскільки природа функцій органів місцевого самоврядування є визначальним чинником для розвитку місцевого самоврядування, то в інтересах чіткості (юридичного) визначення цього питання є необхідним детально визначати у законодавстві основні повноваження органів місцевого самоврядування, а не надавати їх на ситуативній (“ad hoc”) основі. Зазвичай, ці повноваження мають бути закріплені в Конституції чи інших законодавчих актах. Однак, незважаючи на використання в цьому параграфі терміну “закон”, відомо, що в деяких країнах парламент може делегувати окремі повноваження органам Європейського Співтовариства. Але таке делегування є можливим за умови, що парламент залишить за собою відповідне право щодо здійснення моніторингу застосування делегованих повноважень. Більш того, певним винятком є ситуація в країнах-членах Європейського Співтовариства, де норми ЄС, які, відповідно до статті 189 Римського Договору, мають пряму дію, можуть передбачати застосування конкретних заходів на певному рівні управління.

Параграф 2

Окрім повноважень, закріплених у законодавстві за певним рівнем влади, можуть виникати й інші потреби. Органи місцевого самоврядування мають право реалізовувати власні ініціативи у випадках, визначених чинним законодавством. Широка свобода дій поза межами спеціальних повноважень може бути надана органам місцевого самоврядування при існуванні такої системи, яка задовольняє вимогам параграфу 2 статті 4.

Параграф 3

Цей параграф визначає загальний принцип - здійснення публічних повноважень повинне бути децентралізованим. Цей принцип знайшов місце у багатьох документах, прийнятих в рамках Ради Європи, зокрема, у висновках Лісабонської конференції європейських міністрів, відповідальних за місцеве врядування, яка відбулась у 1997 році. Згаданий принцип означає, що питання, яке не є такими, що вимагає вирішення в межах більшого територіального утворення або не є першочерговим з огляду на досягнення ефективності чи економності, має бути залишено в межах повноважень органів управління базового рівня.

Це положення, однак, не містить вимоги систематичної децентралізації функцій до рівня місцевого самоврядування, який, через свої величину та природу, може виконувати лише обмежені завдання.

Параграф 4

Цей параграф присвячений проблемі повноважень, які дублюються. Для того щоб чітко визначити та уникнути будь-яких тенденцій до поступового розпорощення відповідальності, повноваження повинні бути повними та виключними. Однак, у деяких сферах виникає необхідність у спільних діях різних рівнів влади. При цьому є важливим, щоб у таких випадках втручання центральних або регіональних органів влади відбувалось із чітким дотриманням норм законодавства.

Параграф 5

Адміністративні структури органів місцевого самоврядування та їх наближеність до місцевих реалій можуть сприяти виконанню ними певних функцій, основна відповідальність за які належить вищим рівням управління. Однак є важливим, щоб практика подібного делегування не поширювалась надмірним чином на сферу повноважень органів місцевого самоврядування. Є також важливим врахування місцевих реалій при здійсненні делегованих повноважень. Проте є визнаним, що в питаннях виконання певних функцій, наприклад, видача документів, які засвідчують особу, необхідність уніфікованих правил не залишає органам місцевого самоврядування свободи діяти на власний розсуд.

Параграф 6

В той час як параграфи 1-5 регулюють питання, які знаходяться у компетенції органів місцевого самоврядування, параграф 6 присвячений як цим питанням, так і тим, вирішення яких є поза межами компетенції органів місцевого самоврядування, але безпосередньо їх стосуються. В тексті передбачено, що спосіб та час проведення консультацій мають визначатись таким чином, щоб органи місцевого самоврядування мали реальну можливість впливати на результати вирішення питань, допускаючи при цьому, що проведенню консультацій можуть перешкоджати надзвичайні обставини, наприклад необхідність термінового прийняття рішення. Такі консультації повинні проводитись безпосередньо з відповідним органом або органами влади або, якщо справа стосується декількох органів місцевого самоврядування, через посередництво їх асоціацій.

Стаття 5

Пропозиції щодо зміни кордонів, серед яких може бути й злиття з іншими громадами, у будь-якому разі мають першочергове значення для органів місцевого самоврядування та громадян, яким вони слугують. За умов, коли стосовно більшості країн вважається нереальним очікувати, щоб місцева громада отримала право вето щодо таких змін, важливим є проведення прямих чи опосередкованих попередніх консультацій. Відповідну процедуру для таких консультацій можуть здійснити референдуми. Разом з тим у ряді країн не сформовано необхідну законодавчу базу для їх проведення. Там, де законодавство не передбачає обов'язковості проведення референдуму, можуть бути застосовані інші форми консультацій.

Стаття 6

Параграф 1

Текст цього параграфу стосується не стільки загальної структури органів місцевого самоврядування, а скоріше він розглядає способи організації їх адміністративних служб. У той час як центральне та регіональне законодавство можуть визначити певні загальні принципи цієї організації, органи місцевого самоврядування повинні мати можливість визначити свої власні адміністративні структури з урахуванням місцевих потреб

і необхідності забезпечення ефективного управління. Обмежені специфічні вимоги, що містяться у національному (регіональному) законодавстві, наприклад, щодо створення окремих комітетів або утворення певних адміністративних посад, є прийнятними, але вони не повинні бути настільки широкими, щоб істотно впливати на організаційну структуру.

Параграф 2

Окрім створення відповідних управлінських структур, для ефективної діяльності органів місцевого самоврядування дуже важливою є можливість набирати та утримувати персонал, кваліфікація якого відповідає колу повноважень цих органів. В значній мірі це залежить від спроможності органів місцевого самоврядування запропонувати умови заохочення для проходження служби.

Стаття 7

Метою цієї статті є забезпечення умов, за яких дії третьої сторони не повинні перешкоджати місцевим представникам виконувати свої функції. Матеріальні питання включають відповідне фінансове відшкодування витрат, понесених під час виконання службових обов'язків, та компенсацію за втрату заробітку, зокрема у випадку, коли депутати обираються для роботи на постійній основі, відповідні виплати та належний соціальний захист. В дусі цієї статті було б також доцільним передбачити врегулювання питання поновлення на попередній роботі тих депутатів, які працювали на постійній основі у представницькому органі влади після завершення терміну їх повноважень.

Параграф 3

В цьому параграфі зазначається, що усунення місцевого виборного представника від виконання ним своїх повноважень повинно базуватись виключно на об'єктивних законних підставах, а не на ситуативних ("ad hoc") рішеннях. Зазвичай це означає, що випадки несумісності мандату повинні бути закріплені в законі. Однак є випадки існування сталих, неписаних правових принципів, які надають відповідні гарантії.

Стаття 8

Ця стаття присвячена нагляду, що здійснюється іншими рівнями управління за діяльністю органів місцевого самоврядування. Вона не стосується ані можливостей окремих осіб звертатись до суду стосовно діяльності органів місцевого самоврядування, ані діяльності омбудсмену чи іншого офіційного органу з наглядовими повноваженнями. Вищезазначене перш за все відноситься до філософії нагляду, яка зазвичай асоціюється з контролем за здійсненням повноважень ("controle de tutelle"), який має великі традиції в багатьох країнах. У той самий час положення цієї статті стосуються таких випадків, як вимога попередньої згоди на ту чи іншу дію, затвердження рішень для набуття ними чинності, застосування повноважень щодо скасування рішень органів місцевого самоврядування, контроль за рахунками тощо.

Параграф 1

Параграф 1 визначає, що для здійснення нагляду необхідне існування відповідної законодавчої бази. У цьому разі застосування ситуативних наглядових процедур ("ad hoc") виключається.

Параграф 2

Адміністративний нагляд, зазвичай, повинен обмежуватись розглядом питань правомірності дій органів місцевого самоврядування, а не їх ефективності. Одне значне

виключення зроблено у випадку виконання делегованих повноважень, коли влада, що їх делегує, може здійснювати певний нагляд за тим, як виконуються ці повноваження. Це не повинно, однак, перешкоджати свободі дій органів місцевого самоврядування, як це передбачено у параграфі 5 статті 4.

Параграф 3

Положення даного параграфу виходять з принципу “пропорційності”, згідно з яким контролюючий орган під час здійснення своїх повноважень повинен діяти таким чином, щоб якнайменше впливати на місцеву автономію, досягаючи при цьому бажаного результату.

Оскільки доступ до судового захисту від неналежного застосування засобів нагляду та контролю є предметом статті 11, детальне визначення положень щодо умов та способів дії в конкретних ситуаціях не вбачається важливим.

Стаття 9

Правове закріплення повноважень щодо виконання певних функцій не має значення, якщо місцева влада позбавлена фінансових ресурсів для їх здійснення.

Параграф 1

Даний параграф має на меті забезпечити, щоб органи місцевого самоврядування не могли бути позбавлені свободи вільно визначати пріоритети фінансової діяльності.

Параграф 2

Принцип, що розглядається, полягає в тому, що між фінансовими ресурсами місцевого самоврядування та завданнями, яке воно виконує, має бути адекватне співвідношення. Цього співвідношення потрібно особливо чітко дотримуватись у випадку спеціально переданих органам місцевого самоврядування функцій.

Параграф 3

Фундаментальним обов’язком місцевих виборних представників є пошук співвідношення між користю від забезпечених органами місцевого самоврядування послуг та податковим тягарем платників податків. Загальноновизнаним фактом є те, що акти національного (регіонального) законодавства можуть встановлювати загальні межі щодо повноважень органів місцевого самоврядування в сфері оподаткування. Разом з тим, вони не повинні перешкоджати ефективному функціонуванню системи місцевих фінансів.

Параграф 4

Деякі джерела фінансування органів місцевого самоврядування, за своєю природою або з практичних причин, не є чутливими до впливу інфляції та інших економічних чинників. Надмірна залежність від таких податків та ресурсів може створити труднощі для органів місцевого самоврядування, оскільки вартість надання послуг прямо залежить від зміни економічних факторів. Разом з тим, визнаним є той факт, що навіть у випадку відносної динамічності джерел надходжень, автоматичного зв’язку між витратами та зміною обсягу капіталу може й не бути.

Параграф 6

Коли перерозподілені ресурси розподіляються відповідно до критеріїв, визначених в законодавстві, то положення даного параграфу будуть виконані, якщо з органами місце-

вого самоврядування будуть вчасно проводитись консультації щодо підготовки відповідних актів законодавства.

Параграф 7

Пакетні дотації або навіть дотації для конкретних секторів економіки є більш бажаними, з точки зору свободи дій органів місцевого самоврядування, ніж дотації, виділені на окремі проекти. Було б нереально очікувати, що всі дотації на конкретні проекти будуть замінені на загальні дотації, особливо для основних капіталовкладень, але сильна залежність від подібних ресурсів буде обмежувати свободу дій органів місцевого самоврядування з питань фінансової політики. Однак, частка, представлена дотаціями у загальному фінансовому потенціалі, значно відрізняється між різними країнами. Велика доля спеціалізованих дотацій по відношенню до загальних дотацій може вважатись нормальною, якщо дотації в цілому становлять невелику частку від загальних надходжень місцевих бюджетів.

Друге речення параграфу 7 статті 9 означає, що надання спеціалізованих дотацій не скасовує свободи органів місцевого самоврядування проводити свою політику в межах їх власної компетенції.

Параграф 8

Для органів місцевого самоврядування є дуже важливим, щоб вони мали змогу брати позики для здійснення інвестицій. Однак, можливі джерела такого фінансування неминуче залежать від структури ринку капіталу кожної окремої країни, процедур та умов доступу до джерел, які можуть бути визначені в законодавстві.

Стаття 10

Параграф 1

Цей параграф присвячений співробітництву між органами місцевого самоврядування на функціональній основі, зокрема з метою підвищення ефективності діяльності через спільні проекти або виконання завдань, які вони не спроможні виконати самостійно. Подібне співробітництво може привести до створення консорціумів або асоціацій органів влади, хоча правова база для створення таких органів може бути визначена у законодавстві.

Параграф 2

Параграф 2 присвячений асоціаціям, цілі діяльності яких є більш загальними, ніж ті, що визначені у параграфі 1. Їх метою є представлення інтересів усіх органів місцевого самоврядування окремого або усіх рівнів. Право на участь в асоціаціях такого типу не передбачає визнання законного статусу цих структур центральним урядом.

Для інструменту Ради Європи такого типу є загальноприйнятим, що право на участь в діяльності національних асоціацій супроводжується паралельним правом щодо участі в діяльності міжнародних асоціацій місцевих та регіональних влад.

Однак, стаття 10.2 залишає за державами-членами вибір шляхів, законодавчого або іншого характеру, за допомогою яких цей принцип має бути впроваджений.

Параграф 3

Безпосереднє співробітництво з окремими органами місцевого самоврядування інших країн має бути дозволено, однак шляхи такого співробітництва мають відповідати нормам чинного законодавства кожної країни.

Особливо актуальними у цьому відношенні є положення Європейської рамкової конвенції щодо транскордонного співробітництва між територіальними громадами та

владами, хоча деякі форми співпраці не повинні обмежуватись лише прикордонними регіонами.

Стаття 11

Щодо засобів правового захисту, мається на увазі доступ органів місцевого самоврядування до:

- а) відповідного суду або
- б) іншого, незалежного органу, який має повноваження вирішувати та надавати відповідні консультації щодо того, чи відповідає та чи інша дія, бездіяльність, рішення нормам законодавства.

Стаття 12

Формулювання принципів місцевого самоврядування, закріплене в частині 1 Хартії, має на меті узгодити широкий спектр правових систем та структур місцевого самоврядування, що існують в країнах-членах Ради Європи. Загальноvizнаним є той факт, що окремі уряди можуть стикатись з конституційними або практичними перелопами при приєднанні до деяких положень Хартії.

Ця стаття стосується затвердження системи “обов’язкового мінімуму”, вперше використаної у Європейській Соціалній Хартії. Вона визначає, що від Сторін Європейської Хартії місцевого самоврядування вимагається вважати для себе обов’язковими принаймні двадцять з тридцяти пунктів Частини 1 Хартії, з яких принаймні 10 пунктів мають належати до мінімуму із чотирнадцяти основних принципів. Однак, оскільки максимальною метою залишається імплементація усіх положень Хартії, Сторони спеціально наділені правом розширювати свої зобов’язання, коли вони вважатимуть це за можливе.

Стаття 13

Принципи та вимоги, викладені в Частині 1 Хартії, відносяться до усіх категорій або рівнів органів місцевого самоврядування в кожній країні. Вони також потенційно застосовуються і до органів регіональної влади у тих країнах, де вони існують. Однак спеціальна правова форма чи конституційний статус певних регіонів (зокрема, в федеративних державах) можуть перешкоджати їм відповідати вимогам, що застосовуються до місцевих влад. Більш того, в одній чи двох країнах-членах існує категорія органів місцевого самоврядування, які через свій невеликий розмір мають тільки незначні або консультативні функції. З метою врахування подібних випадків, стаття 13 дозволяє Сторонам Хартії включати певні категорії влад з під дії Хартії.

Стаття 14

Ця стаття має на меті сприяти моніторингу застосування Хартії окремими сторонами, зобов’язуючи останні надавати відповідну інформацію Генеральному секретарю Ради Європи. Особливо за умов відсутності спеціального органу, відповідального за нагляд за дотриманням Хартії, є дуже важливим, щоб інформація щодо змін у законодавстві або інших заходів, які мають суттєвий вплив на функціонування органів місцевого самоврядування, як це визначено в Хартії, була доступною для Генерального Секретаря.

Статті 15-18

Прикінцеві положення, що містяться у статтях 15-18, сформульовані за принципом прикінцевих положень конвенцій і договорів, укладених в рамках Ради Європи.

2. Додатковий протокол до Європейської Хартії місцевого самоврядування щодо права участі громадян у діяльності органів місцевого самоврядування

Преамбула

Держави — члени Ради Європи, які підписали цей Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування (далі — Хартія, ETS № 122),

беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для забезпечення та реалізації ідеалів та принципів, які є їх спільним надбанням;

беручи до уваги те, що право участі у веденні суспільних справ є одним з демократичних принципів, які поділяють усі держави — члени Ради Європи;

беручи до уваги те, що поступовий розвиток у державах-членах показав виняткову важливість цього принципу для місцевого самоврядування;

беручи до уваги те, що було б доцільно доповнити Хартію положеннями, які гарантували б право участі у справах місцевого органу влади;

ураховуючи Конвенцію Ради Європи про доступ до офіційних документів, прийняту Комітетом Міністрів 27 листопада 2008 р.;

ураховуючи також Декларацію та План дій, прийняті на Третньому саміті глав держав та урядів країн — членів Ради Європи (м. Варшава, 16–17 травня 2005 р.), домовились про таке:

Стаття 1

Право участі у справах місцевого органу влади

1. Держави-Сторони в рамках своєї юрисдикції повинні забезпечувати кожному право участі у справах місцевого органу влади.

2. Право участі у справах місцевого органу влади означає право вживати рішучих заходів для визначення або впливу на здійснення повноважень та обов'язків місцевого органу влади.

3. Законодавство повинно передбачати засоби, що сприяють здійсненню цього права. Не здійснюючи несправедливої дискримінації будь-якої особи чи групи, законодавство може передбачати окремі заходи для різних обставин або категорій осіб. Відповідно до конституційних обов'язків та (або) міжнародних зобов'язань Сторони законодавство може, зокрема, передбачати заходи, які конкретно обмежуються виборцями.

4.1. Кожна Сторона повинна визнати в законодавстві право громадян Сторони брати участь як виборці або кандидати у виборах членів ради або асамблеї місцевого органу влади, на території якого вони проживають.

4.2. У законодавстві також повинно бути визнано право інших осіб брати участь так само у випадках, коли Сторона згідно зі своїм конституційним порядком так вирішить, або у випадках, коли це відповідає міжнародно-правовим зобов'язанням Сторони.

5.1. Будь-які формальності, умови чи обмеження стосовно здійснення права участі у справах місцевого органу влади повинні бути встановлені законодавством і відповідати міжнародно-правовим зобов'язанням Сторони.

5.2. Законодавство повинно встановлювати такі формальності, умови та обмеження, які є необхідними для забезпечення того, що здійснення права участі не загрожує

принципам етики та прозорості здійснення повноважень й обов'язків місцевих органів влади.

5.3. Будь-які інші формальності, умови чи обмеження повинні бути необхідними для функціонування справжньої політичної демократії, для підтримання суспільної безпеки в демократичному суспільстві або для виконання Стороною вимог своїх міжнародно-правових зобов'язань.

Стаття 2

Заходи зі здійснення права участі

1. Сторони повинні вживати усіх заходів, які є необхідними для здійснення права участі у справах місцевого органу влади.

2. Ці заходи зі здійснення права участі повинні включати:

i) надання місцевим органам влади повноважень надавати право участі, викладене в цьому Протоколі, сприяти його здійсненню;

ii) забезпечення створення:

a) процедур залучення людей, які передбачають процеси консультацій, місцеві референдуми і звернення та, у випадках, коли на території органу місцевого самоврядування проживає багато мешканців та (або) коли орган місцевого самоврядування охоплює великий географічний регіон, заходи із залучення людей на рівні, найближчому до них;

b) процедур доступу згідно з конституційним порядком та міжнародно-правовими зобов'язаннями Сторони до офіційних документів, які є в розпорядженні місцевих органів влади;

c) заходів для задоволення потреб категорій осіб, які стикаються з конкретними перешкодами в участі, а також

d) механізмів і процедур розгляду скарг і пропозицій стосовно функціонування місцевих органів влади та місцевих комунальних служб, а також реагування на такі скарги та пропозиції;

iii) сприяння використанню інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку та здійснення права участі, викладеного в цьому Протоколі.

3. Ці процедури, заходи та механізми можуть бути різними для різних категорій місцевих органів влади з урахуванням їх розміру та компетенції.

4. У ході планування та прийняття рішень стосовно заходів, яких необхідно вжити для здійснення права участі у справах місцевого органу влади, необхідно проводити консультації з місцевими органами влади по можливості своєчасно та належним чином.

Стаття 3

Органи влади, до яких застосовується цей Протокол

Цей Протокол застосовується до всіх категорій місцевих органів влади, які є в межах території Сторони. Однак кожна Сторона, здаючи на зберігання свою ратифікаційну грамоту або свій документ про прийняття чи затвердження, може визначити категорії місцевих або регіональних органів влади, якими вона має намір обмежити сферу застосування Протоколу або які вона має намір виключити зі сфери його застосування. Вона також може включити додаткові категорії місцевих або регіональних органів влади до сфери застосування Протоколу за допомогою подальшого повідомлення, адресованого Генеральному секретарю Ради Європи.

Стаття 4

Територіальне застосування

1. Будь-яка Держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження може визначити територію або території, до яких має застосовуватись цей Протокол.

2. Будь-яка Сторона будь-коли в подальшому за допомогою заяви, адресованої Генеральному секретарю Ради Європи, може поширити сферу застосування цього Протоколу на будь-яку іншу територію, визначену в заяві. Стосовно такої території Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду з дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.

3. Будь-яка заява, зроблена згідно з двома попередніми пунктами, стосовно будь-якої території, визначеної в такій заяві, може бути відкликана за допомогою повідомлення, адресованого Генеральному секретарю Ради Європи. Відкликання набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення шестимісячного періоду з дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 5

Підписання та набрання чинності

1. Цей Протокол є відкритим для підписання державами — членами Ради Європи, які підписали Хартію. Він підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню. Держава — член Ради Європи не може ратифікувати, прийняти або затвердити цей Протокол, якщо вона одночасно або раніше не ратифікувала, прийняла або затвердила Хартію. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

2. Цей Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду з дати, коли вісім держав — членів Ради Європи висловили свою згоду бути зобов'язаними Протоколом, відповідно до положень пункту 1.

3. Для будь-якої держави-члена, яка в подальшому висловлює свою згоду бути зобов'язаною ним, Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду з дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Стаття 6

Денонсація

1. Будь-яка Сторона може будь-коли денонсувати цей Протокол за допомогою повідомлення, адресованого Генеральному секретарю Ради Європи.

2. Така денонсація набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення шестимісячного періоду з дати отримання повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 7

Повідомлення

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє державам — членам Ради Європи про:

- а) будь-яке підписання;
- б) здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти чи будь-якого документа про прийняття або затвердження;

- с) будь-яку дату набрання чинності цим Протоколом відповідно до статті 5;
- d) будь-яке повідомлення, отримане в ході застосування положень статті 3;
- е) будь-яку іншу дію, повідомлення або сповіщення, які стосуються цього Протоколу.

На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на це вповноважені, підписали цей Протокол.

Учинено в Утрехті 16 листопада 2009 р. англійською та французькою мовами, при цьому обидва тексти є автентичними, в одному примірнику, який зберігається в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії кожній державі — члену Ради Європи.

Пояснювальний коментар

до додаткового протоколу до Європейської Хартії місцевого самоврядування стосовно демократичної участі громадян в управлінні питаннями місцевого значення

I. Додатковий протокол було підготовлено Європейським Комітетом з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) Ради Європи. Він був відкритий для підписання державами-членами Ради Європи 15 листопада 2009 року. Протокол може бути підписаний державами-членами лише після ратифікації Європейської Хартії місцевого самоврядування.

II. Пояснювальний коментар, який було підготовлено Європейським комітетом з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) Ради Європи, має полегшити розуміння положень додаткового протоколу.

A. Історія підготовки додаткового протоколу

В преамбулі Європейської Хартії місцевого самоврядування, схваленій та відкритій для підписання 15 жовтня 1985 року, держави, які її ратифікували, визнають, що право громадян щодо участі в управлінні питаннями місцевого значення є спільним демократичним надбанням усіх держав-членів Ради Європи. Разом з тим, текст Хартії не надає детальних положень на цю тему.

Додатковий Протокол до Європейської Хартії місцевого самоврядування узагальнює результати багаторічної діяльності Ради Європи з питань демократичної участі громадян в управлінні питаннями місцевого значення.

Ще у 1978 році європейські міністри, відповідальні за місцеве та регіональне врядування на своїй 3-й конференції (м. Стокгольм, 7-8 вересня 1978), ухвалили резолюцію щодо участі громадян у житті комун. Це питання було також включено до фінальної декларації 4-ї міністерської конференції (м. Мадрид, 21-23 травня 1980 року).

На основі численних доповідей, підготовлених Комітетом CDLR, Комітетом Міністрів Ради Європи було ухвалено наступні рекомендації:

- Рекомендація № 18 (81) щодо участі громадян у житті комун;
- Рекомендація № 2 (96) щодо ініціативи громадян та місцевих референдумів;
- Рекомендація № 19 (2001) щодо участі громадян у публічному житті на місцевому рівні.

Одразу після ухвалення Комітетом Міністрів Ради Європи Рекомендації 19 (2001) Європейському комітету з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) було доручено здійснити моніторинг впровадження цього документу та підготувати пропозиції щодо його розвитку.

На 14-й сесії (м. Будапешт, 24-25 лютого 2005 року) Конференції європейських міністрів, відповідальних за питання місцевого та регіонального розвитку, було ухвалено Будапештську Декларацію, в якій наголошується на важливості забезпечення «доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях» як важливого завдання для урядів усіх держав-членів Ради Європи з метою знаходження викликів, які постають перед Європейським співтовариством, а також відповіді на законні очікування громадян».

У рішеннях Будапештської конференції та третього саміту керівників держав та голів урядів держав-членів Ради Європи (м. Варшава, 16-17 травня 2006) було визначено перелік завдань на період 2005-2010 років, одним з яких визначено «реагування на нові форми участі громадян у суспільному житті на місцевому рівні». Для того щоб вико-

нати це завдання, міністри вирішили «дослідити потенційні сфери та можливості забезпечення правових засад щодо участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому та регіональному рівнях».

На 15-й сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за питання місцевого та регіонального врядування, яка була проведена у м. Валенсії (Іспанія) 15-16 жовтня 2007 року, було проголошено наступне:

Беручи до уваги, що європейська культура демократичної участі громадян у суспільному житті на місцевому рівні є важливою складовою наших обов'язків і нашого спільного розуміння демократії XXI-го століття на нашому континенті, її можна закріпити загальноєвропейським юридичним інструментом, таким як конвенція. Виходячи з цього, ми закликаємо провести належну підготовку проекту додаткового протоколу до Європейської Хартії місцевого самоврядування з метою його представлення Комітету Міністрів для затвердження та його відкриття для підписання і ратифікації до 31 грудня 2008 року.

Цей Протокол має відображати та поважати багатство та різноманітність форм та порядок здійснення участі громадян у суспільному житті, що передбачені національним, регіональним чи місцевим законодавством з метою визначення:

- права громадян на участь у суспільному житті на місцевому рівні;
- права громадян на отримання інформації від органів місцевого самоврядування;
- обов'язків органів місцевого самоврядування щодо забезпечення користування цими правами.

Проект протоколу було розглянуто на засіданні Європейського Комітету з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) у квітні 2009 року та затверджено Комітетом Міністрів Ради Європи 9 вересня 2009 року.

На 16-й сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування (м. Утрехт, 16-17 листопада 2009 року), додатковий Протокол було відкрито для підписання та ратифікації державами-членами Ради Європи.

В. Загальні коментарі

Додатковий Протокол спрямований на забезпечення реалізації передбачених в Європейській Хартії місцевого самоврядування прав щодо участі громадян у місцевих справах.

Реалізація прав громадян щодо участі у справах місцевого самоврядування відображає певні еволюційні зміни, які спостерігаються в європейських країнах. Все це засвідчує важливість питань участі громадян у суспільному житті, зокрема з урахуванням наступних чинників:

- 1) участь громадян є ключовим елементом для забезпечення законності прийнятих рішень;
- 2) з метою покращення політичного діалогу та якості послуг місцевій владі слід більше прислуховуватись до думки громадян;
- 3) участь громадян є однією з основних цінностей демократії.

Додаткові права громадян щодо участі у суспільному житті на місцевому рівні в жодному випадку не обмежують існуючі положення Хартії, яка проголошує, що рівень автономії, якою користуються органи місцевого самоврядування, є критерієм справжньої демократії. Визначення прав громадян, які спрямовані на впровадження нових фундаментальних положень Хартії, має лише підсилити фундаментальні принципи Хартії.

С. Тлумачення положень додаткового Протоколу

Преамбула

Преамбула коротко викладає підстави існування цього додаткового протоколу. В ній міститься посилання на Конвенцію Ради Європи про доступ до офіційних документів, що підкреслюють важливість зв'язків між двома інструментами (з урахуванням вищезазначених загальних положень).

Стаття А Право на участь у місцевих справах

Параграф 1

Перший параграф містить фундаментальні положення, представлені у формі прав громадян.

Параграф 2

Другий параграф викладає зміст права громадян на участь у місцевих справах.

Параграф 3

Третій параграф зобов'язує усі Сторони запровадити та/або підтримувати розвиток законодавчої бази, яка сприяє реалізації права участі у місцевих справах та передбачає реалізацію певних гармонізованих заходів.

Параграф 4.1

Цей параграф гарантує на міжнародному рівні громадянам держав, які підписали цей додатковий протокол, право на участь (в якості виборця чи кандидата) у виборах до представницького органу місцевого самоврядування тієї адміністративно-територіальної одиниці, де вони проживають.

Параграф 4.2

Гарантії, які містяться в попередньому параграфі, є чинними лише для громадян договірних держав.

Параграф наголошує, що додатковий Протокол не забороняє Стороні надавати виборчі права іншим особам, наприклад громадянам, які не проживають на території адміністративно-територіальної одиниці, особам без громадянства або іноземним громадянам. Якщо договірна держава вирішить надати такі права, параграф 4.2 зобов'язує зробити це шляхом закріплення цих прав у законодавстві.

Таким чином цей параграф не передбачає індивідуального виборчого права для осіб, які не є громадянами договірної держави. У правовій спадщині Ради Європи це питання є предметом статті С Конвенції про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні.

Параграф 5.1

Параграфи 5.1-5.3 стосуються певних обмежень щодо участі у місцевих справах, які можуть бути передбачені в окремих випадках.

Зрозуміло, що таке обмеження прав громадян не може бути безпідставним. Ось чому параграф 5.1 вимагає, щоб будь-яка формальність, умови чи обмеження були передбачені законом та відповідали законним міжнародним обов'язкам Договірної Сторони. Посилання на законні міжнародні обов'язки Договірної Сторони може виявитись корисним, зокрема, коли необхідно привернути увагу на відповідні міжнародні зобов'язання, серед яких чільне місце займають положення, які пов'язані з Конвенцією про захист прав людини та основних свобод.

Параграф 5.2

Цей параграф зобов'язує Сторони передбачити формальності, умови та обмеження які мають гарантувати реалізацію права участі громадян у суспільному житті та прозорість виконання органами місцевого самоврядування своїх повноважень. Це положення засвідчує, що Сторони зобов'язуються перешкоджати будь-якому прояву незаконних дій, а саме: корупції, застосуванню сили, примусу тощо. Будь-які формальності чи обмеження, встановлені задля досягнення цієї мети, повинні відповідати критеріям, визначеним у параграфі 5.1.

Параграф 5.3

Цей параграф визначає формальності, умови та обмеження, які не були вказані у параграфі 5.2, зокрема критерії їх правомірності (разом з критеріями, визначеними у параграфі 5.1). Відповідність з усіма трьома критеріями згаданими в цьому параграфі є не обов'язковою: для встановлення правомірності достатньо відповідності лише одному з трьох критеріїв.

Стаття В Засоби реалізації права участі громадян

Параграф 1

Цей параграф встановлює загальні обов'язки Сторін, а саме обов'язки усіх заходів для реалізації права участі громадян у суспільному житті на місцевому рівні. Детальна характеристика цих заходів вказана у параграфі 2.

Параграф 2

Цей параграф містить перелік відповідних заходів з реалізації права участі громадян у суспільному житті на місцевому рівні. Одночасно список цих заходів не є вичерпним.

Параграф 3

Питання можливостей диференціації за категоріями органів місцевого самоврядування відповідає статті А3.

Параграф 4

Цей параграф спрямований на забезпечення належної консультації з органами місцевого самоврядування в процесі планування та прийняття рішень щодо юридичних та інших заходів реалізації права участі громадян.

Стаття С Застосування Протоколу до органів місцевого самоврядування

Статті С та D дозволяють Сторонам визначати адміністративно-територіальні одиниці, на територію яких поширюється сфера дії додаткового протоколу. Ідентичні положення існують в даній Хартії.

Одночасно, наголошується, що територія, на яку має поширюватись дія додаткового протоколу повинна бути не меншою за розміром території, на яку поширюється дія Європейської Хартії місцевого самоврядування.

Параграф 1

Цей параграф дає можливість обмежувати сферу застосування додаткового протоколу в момент ратифікації, прийняття чи затвердження. Крім цього, як це вказано у статті 3 Хартії, цей параграф надає можливість Сторонам розширювати територію та сфери застосування додаткового протоколу.

Параграф 2

Цей параграф уточнює положення параграфу 1 визначаючи, що договірні сторони можуть обмежити територію дії додаткового протоколу при його підписанні.

Стаття D – Територіальне застосування

Ця стаття містить положення щодо територіального застосуванням, що є загальним правилом для конвенції Ради Європи.

Статті G та H

Ці статті базуються на загальних нормах оформлення міжнародних договорів Ради Європи, що стосується підпису, ратифікації, прийняття, затвердження, набуття чинності, сповіщення, комунікації та денонсації (додаткового протоколу).

Протокол набуває чинності у перший день наступного місяця після завершення трьохмісячного періоду від дати, коли вісім держав-членів Ради Європи погодяться приєднатися до Протоколу, відповідно до положень статті F.

3. Переглянута Європейська Хартія щодо участі молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях

Ця Хартія, яка не має статусу конвенції, була прийнята Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи на 10-й пленарній сесії 21 травня 2003 р.

ВСТУП

Діяльність щодо підготовки Європейської Хартії щодо участі молоді у громадському житті на місцевому і регіональному рівнях була започаткована на першій та другій конференціях з питань молодіжної політики, організованих Постійною конференцією місцевих та регіональних влад Європи (Лозанна, червень 1988 року) і (Лланголлен, вересень 1991 року). У березні 1992 року Постійна конференція прийняла Резолюцію 237, в статті 22 якої йдеться про ухвалення Хартії.

В рамках святкування 10-ї річниці Європейської Хартії щодо участі молоді у громадському житті на місцевому і регіональному рівнях, Конгресом місцевих та регіональних влад спільно з Директоратом у справах молоді і спорту Ради Європи було організовано конференцію на тему «Молодь - дієва сила в своїх містах і регіонах». Мета цієї Конференції, яка була проведена в Кракові 7-8 березня 2002 року, полягала в тому, щоб оцінити прогрес стосовно залучення молоді, а також обговорити шляхи подальшого розширення участі молоді, зокрема завдяки поширенню позитивного досвіду. Учасники Конференції прийняли Краківську декларацію, в якій вони підтвердили, що молоді люди є членами громад, в яких вони проживають, так само як і представники будь-якої іншої вікової групи. Було також підтверджено необхідність активізації ролі молоді у розвитку демократичного суспільства, зокрема на місцевому та регіональному рівнях. Ось чому вони повинні мати доступ до усіх форм участі в громадському житті.

Учасники конференції також закликали знайти відповіді на нові виклики, що стоять перед молоддю в сучасному суспільстві. У зв'язку з цим вони звернулися до Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи й Консультативної ради з питань молодіжної політики при Раді Європи з проханням призначити експертів для підготовки пропозицій щодо внесення змін до тексту Європейської Хартії щодо участі молоді у громадському житті на місцевому і регіональному рівнях з тим, щоб вона відображала нові виклики XXI-го століття, зокрема інформаційні технології та відсутність безпеки в містах.

У 2002-2003 роках відбулись засідання робочої групи, яка підготувала нову редакцію Хартії, яка складається з трьох розділів. У першому містяться рекомендації для місцевих і регіональних влад щодо проведення політики, що впливає на молодь в різних галузях. У другому розділі йдеться про інструменти, що сприяють більш активному залученню молоді. Нарешті, в третьому розділі містяться рекомендації щодо створення інституційних умов, що забезпечують участь молодих людей.

ПРЕАМБУЛА

Активна участь молодих людей у процесі ухвалення рішень та громадській діяльності на місцевому і регіональному рівнях має важливе значення, якщо ми дійсно маємо намір побудувати більш демократичне, солідарне і процвітаюче суспільство. Участь у демократичному житті будь-якого співтовариства не зводиться до голосування або висунення своєї кандидатури на виборах, хоча це також є досить важливим завданням. Участь у житті суспільства і активна громадянська позиція передбачають наявність прав, засобів і

можливостей, а де це є необхідним - й підтримку для участі в процесі ухвалення рішень і впливу на цей процес, а також участі у будь-яких формах діяльності з метою розвитку демократичного суспільства.

Місцеві і регіональні влади як органи публічної влади, що знаходяться найближче до молодої людини, покликані відіграти дуже важливу роль у справі залучення молоді. При цьому місцеві і регіональні влади можуть забезпечити, щоб молоді люди не тільки були поінформовані про демократію та громадянське суспільство, але й мали можливість застосувати ці знання на практиці. Проте участь молоді в житті суспільства не обмежується лише формуванням активної позиції громадян. Для того, щоб участь у житті суспільства дійсно мала значення для молодих людей, є вкрай важливим, щоб вони могли впливати на рішення місцевих влад саме у молодому віці.

Підтримуючи і стимулюючи участь молоді у суспільному житті, місцеві і регіональні влади мають сприяти соціальній інтеграції молодих людей, допомагаючи їм долати не лише проблеми та труднощі, але й знаходити відповідь на виклики сучасного суспільства, в якому часто домінують егоїзм та індивідуалізм. Проте для того, щоб участь молоді в суспільному житті на місцевому і регіональному рівнях була успішною, постійною і осмисленою, потрібно мати щось більше, ніж розвиток політичних чи адміністративних систем. Будь-яку політику чи дію, покликану активізувати участь молоді в житті суспільства, має забезпечувати культурне середовище, що поважає молоді і враховує різноманітні потреби, обставини та сподівання молодих людей. При цьому обов'язково повинен бути присутній елемент розваги і задоволення.

ПРИНЦИПИ

1. Участь молоді у суспільному житті на місцевому і регіональному рівнях повинна стати частиною більш загальної політики, визначеної в Рекомендації 19 (2001) Комітету Міністрів Ради Європи щодо участі громадян у суспільному житті на місцевому рівні.

2. Місцеві і регіональні влади мають враховувати, що галузева політика повинна містити молодіжний вимір. У зв'язку з цим вони зобов'язуються дотримуватись положень цієї Хартії і забезпечувати на практиці різні форми участі, які визначаються за погодженням і спільно з молодими людьми та їх представниками.

3. Проголошені в цій Хартії принципи та різні форми участі стосуються усіх молодих людей без виключення. Для досягнення цієї мети слід звернути особливу увагу на питання залучення до громадського життя на місцевому і регіональному рівнях молодих людей з малозабезпечених верств суспільства, а також представників етнічних, національних, соціальних, сексуальних, культурних, релігійних та мовних меншин.

ЧАСТИНА І: ГАЛУЗЕВА ПОЛІТИКА

І.1 Політика відносно спорту, дозвілля і суспільного життя

4. Місцеві і регіональні влади повинні підтримувати організацію соціально-культурних заходів спільно з молодіжними об'єднаннями і організаціями, молодіжними групами і суспільними центрами, які разом з родиною, школою та роботою є одним із стовпів соціальної єдності в місті або регіоні. Вони є ідеальним каналом залучення молоді і реалізації молодіжної політики.

5. Для розвитку в містах і регіонах молодіжних об'єднань місцевим і регіональним владам необхідно, використовуючи відповідні заходи, надавати підтримку, зокрема організаціям, які готують працівників і керівників молодіжних клубів і організацій, а також

фахівців по роботі з молоддю, які відіграють найбільш важливу роль в житті суспільства на місцевому і регіональному рівнях.

6. Місцеві і регіональні влади мають заохочувати громадські об'єднання до активного залучення молодих людей до їх діяльності.

1.2 Політика підтримки зайнятості молоді і запобігання безробіттю.

7. Економічні та соціальні умови, в яких знаходяться молоді люди, впливають на їх готовність і здатність брати участь у житті своєї громади. Якщо молоді люди не мають роботи або живуть в бідності, у них навряд чи будуть бажання, ресурси і соціальна підтримка для того, щоб стати активними громадянами, які беруть участь у житті суспільства на місцевому і регіональному рівнях. У зв'язку з цим місцевим і регіональним владам слід розробляти політику та підтримувати ініціативи, спрямовані на зниження безробіття серед молоді.

8. У зв'язку з цим місцевим і регіональним владам слід:

- розробити спільно з представниками молоді (включаючи тих, хто не має роботи або може її втратити), місцевими роботодавцями, профспілками, закладами освіти, професійної підготовки і службами зайнятості, а також молодіжними організаціями політику і програми, спрямовані на усунення причин безробіття серед молоді і розширення можливостей працевлаштування молодих людей;
- створити місцеві центри зайнятості для надання спеціалізованої допомоги і підтримки молодим безробітним громадянам у пошуку цікавої і стабільної роботи. Молоді безробітні громадяни повинні мати право брати участь в управлінні згаданими центрами, якщо вони мають таке бажання;
- підтримувати створення молодими людьми або групами молодих людей компаній, підприємств і кооперативів шляхом надання фінансової та іншої підтримки, зокрема приміщень, устаткування, навчання і професійних консультацій;
- заохочувати молодь до реалізації експериментів з ініціативами місцевої самопомоги.

1.3 Місцеве середовище, житлова політика і транспорт

9. Спільно з представниками молодіжних організацій місцеві і регіональні влади повинні створити умови для вироблення політики формування місцевого середовища, спрямованої на створення більш цілісного життєвого середовища, сприятливого для соціальної взаємодії і формування якісного громадського простору.

10. Місцевим і регіональним владам слід проводити політику розвитку житлового господарства і формування міського середовища, залучаючи молодих людей до консультацій за участю місцевих і регіональних виборних представників, керівників економічних структур, лідерів спілок, з метою:

- розробити програми формування більш гармонійного середовища, що сприяє самореалізації громадян і зміцненню реальної солідарності між поколіннями;
- сформувати злагоджену політику розвитку міського середовища, яка враховує соціальні та міжкультурні реалії мешканців при розробці програм житлового будівництва та/або реконструкції житла.

11. У тісній співпраці з молодіжними організаціями, об'єднаннями власників (наймачів) житла, службами комунального господарства і соціальними працівниками місцеві і регіональні влади повинні розвивати в рамках існуючих соціальних структур:

I. Місцеві інформаційні служби щодо пошуку житла для молодих людей;

II. Місцеві механізми (наприклад, дешеві кредити, системи гарантування орендної плати) надання молодим людям допомоги у забезпеченні житлом.

12. Мобільність молодих людей забезпечується за рахунок легкого доступу до громадського транспорту, основними користувачами якого є молоді люди. Така мобільність є необхідною для участі у суспільному житті і відчуття себе повноцінними громадянами.

13. Молодь слід залучати до організації роботи громадського транспорту на місцевому і регіональному рівнях. Спеціальні тарифи повинні давати найбільш незахищеним категоріям молодих громадян можливість користуватись громадським транспортом.

14. В сільській місцевості мобільність і транспорт є однією з найбільш необхідних умов, що визначають якість життя, а не тільки сприяють участі в суспільному житті. Тому місцевим і регіональним владам слід підтримувати ініціативи з розвитку транспорту в сільській місцевості, спрямовані на надання транспортних послуг (державних чи приватних, індивідуальних або колективних), підвищення мобільності у сільській місцевості для молодих громадян, виключених з суспільного життя у зв'язку з браком транспортних засобів.

I.4 Політика освіти і професійної підготовки, що сприяє участі молоді в житті суспільства

15. Школа є установою, де молоді люди не тільки проводять значну частину свого життя і де вони проходять програму навчальної підготовки. Це є також місцем, де багато в чому формуються їх погляди і життєві перспективи. Важливо, щоб молоді люди дізнавались про участь в житті суспільства і демократію ще в школі, щоб шкільні програми включали курси з питань демократії, участі в суспільному житті і розвитку громадянського суспільства. Одночасно школа повинна бути також місцем, де молоді люди пізнають демократію в дії і де їх участь в процесі ухвалення рішень знаходить підтримку, стимулюється та сприймається серйозно.

I. У зв'язку з цим місцевим і регіональним владам слід активно стимулювати участь молодих людей у житті школи. Їм слід надавати фінансову та іншу підтримку, зокрема надавати молоді приміщення, в яких вони могли б створювати демократичні об'єднання учнів. Ці об'єднання повинні бути незалежними і самоврядними, а при бажанні, вони повинні мати право спільно з викладачами і адміністрацією шкіл брати участь в ухваленні рішень, пов'язаних з управлінням навчальним закладом;

II. Там, де місцеві і регіональні влади відповідають за зміст шкільних програм, їм слід забезпечити консультації з учнями та учнівськими об'єднаннями з питань підготовки навчальних програм. Слід також забезпечити включення в шкільні програми курсів з питань громадської та політичної освіти.

I.5 Політика мобільності і обмінів

16. Місцевим і регіональним владам слід підтримувати об'єднання чи групи, що виступають за підвищення мобільності молодих людей (молодих працівників, студентів або добровольців) через політику обмінів і розвивати політику зв'язків та усвідомлення себе громадянами Європи.

17. Місцевим і регіональним владам слід заохочувати молодих людей, їх організації та навчальні заклади до активної участі в міжнародній діяльності, усіх видах обмінів та роботі в європейських мережах. Місцеві влади повинні бути готовими надати їм фінан-

сову підтримку з метою сприяння вивченню мов і міжкультурним обмінам, а також обміну досвідом.

18. Місцеві влади мають залучати молодих людей та/або їх представників до роботи в комітетах та інших органах, відповідальних за здійснення згаданих обмінів.

1.6 Політика охорони здоров'я

19. З метою сприяння реалізації ініційованих молоддю проектів, що відповідають концепції загального зміцнення здоров'я та динаміці громадського життя, місцевим і регіональним владам слід розробити інституційні механізми для консультацій між молодіжними організаціями, виборними представниками та усіма соціальними і професійними групами, пов'язаними з питаннями соціального забезпечення та охорони здоров'я.

20. Зіткнувшись з руйнівною дією тютюну, алкоголю та наркотиків на молодих людей, місцевим та регіональним владам слід впроваджувати, розробляти і просувати спільно з представниками молодіжних організацій і службами охорони здоров'я місцеву інформаційну політику і консультативні служби для молодих людей, які страждають від цих проблем, а також спеціальну політику підготовки соціальних працівників, волонтерів і керівників організацій, що займаються питаннями профілактики цих проблем.

21. Враховуючи зростаючу кількість захворювань, що передаються статевим шляхом, місцевим і регіональним властям слід активізувати інформаційні кампанії і профілактичні заходи, орієнтовані на молодих людей, зміцнюючи таким чином здорові соціальні відносини в суспільстві.

1.7 Політика гендерної рівності

22. В рамках політики створення оптимальних умов для рівної участі чоловіків і жінок у громадському житті, місцевим і регіональним владам слід вжити конструктивних заходів для підтримки доступу молодих чоловіків і жінок до відповідальних посад у професійній сфері, громадських організаціях та політичних об'єднаннях, місцевих і регіональних органах влади.

23. У межах своїх повноважень місцевим і регіональним владам слід сприяти проведеному освітньої політики, спрямованій на виховання дітей та молоді у дусі рівності між жінками і чоловіками.

24. Для підтримки політики рівності між жінками і чоловіками місцевим і регіональним владам слід:

I. Розробити середньостроковий план, спрямований на усунення нерівності між молодими чоловіками і жінками;

II. Здійснити і оцінити заходи, спрямовані на створення рівних можливостей для молодих жінок.

25. Для досягнення цієї мети така політика має надати молодим жінкам можливість:

I. Одержувати конкретну інформацію про навчальні курси, що дозволяють отримати професійну кваліфікацію;

II. Оволодіти професійними навичками, пропонуючи стипендії і спеціальні навчальні курси, у тому числі оволодіти професіями, які традиційно вважаються чоловічими;

III. Навчати їх управляти суспільними справами, довіряючи їм повноваження на найвищому рівні з впровадженням відповідних квот для жінок;

IV. Передбачити фінансові ресурси соціальним службам з метою надання більш практичної допомоги молодим жінкам.

I.8 Спеціальна політика для сільської місцевості

26. Місцевим і регіональним владам слід враховувати різні потреби молодих людей в сільській місцевості при розробці і здійсненні заходів, спрямованих на залучення молоді до громадського життя. Тому вони повинні:

I. Забезпечити, щоб політика в сфері освіти, зайнятості, житлового господарства, транспорту, інших сферах відображала і враховувала особливі потреби молодих людей, що проживають у сільській місцевості. Ця політика повинна допомогти молодим людям, які хочуть жити в сільській місцевості. Молоді люди, що живуть у сільській місцевості, не повинні відчувати незручності або стикатися з більш низьким рівнем соціальних послуг, ніж ті, що існують в містах;

II. Надавати фінансову та іншу підтримку молодіжним та іншим громадським організаціям, що діють у сільській місцевості. Ці організації можуть стимулювати суспільне і культурне життя в сільських громадах та бути важливим інструментом для самореалізації молодих людей. Молодіжні та інші громадські організації не тільки відіграють важливу роль у стимулюванні участі молоді в житті суспільства. Вони можуть також підвищити рівень життя і сприяти розв'язанню таких проблем, як сільська ізоляваність.

I.9 Політика доступу до культури

27. Мистецтво і культура існують у багатьох формах, що постійно змінюються залежно від уподобань, місця і часу. Проте вони є частиною минулої, сучасної і майбутньої спадщини суспільства, яка формується зусиллями багатьох поколінь. У певному значенні вони є віддзеркаленням кожного суспільства. Молоді люди з їх культурним досвідом, здатністю до ініціативи, допитливістю і новаторством відіграють значну роль у цій культурній еволюції. Тому важливо забезпечити їх доступ до культури у всіх її формах і розширювати можливості для їх творчої діяльності, у тому числі і в нових областях.

28. Отже, для цього місцевим і регіональним владам слід спільно з молодими людьми і їх організаціями розробити політику, яка дозволить молоді реально брати участь у культурному житті, забезпечуючи доступ до знань, культурної та творчої діяльності, а також використовуючи відповідні методики.

I.10 Політика сталого розвитку та охорони навколишнього середовища

29. В умовах все більш очевидного погіршення стану навколишнього середовища місцевим і регіональним владам слід надавати фінансову підтримку освітнім проектам у навчальних закладах, спрямованим на досягнення більш повного розуміння екологічних проблем.

30. Усвідомлюючи, що екологічні проблеми, в першу чергу, стосуються молоді, яка в майбутньому буде вимушена ліквідувати наслідки минулих помилок, місцевим і регіональним владам слід підтримувати заходи і проекти, спрямовані на підтримку сталого розвитку та охорону навколишнього середовища із залученням молодих людей та їх організацій.

I.11 Політика боротьби з насильством та злочинністю

31. Враховуючи, що жертвами злочинності та насильства часто є молоді люди, та визнаючи необхідність пошуку адекватних відповідей на проблеми злочинності і насильства в сучасному суспільстві, а також необхідність безпосереднього залучення молодих людей до боротьби з цими проблемами;

32. Місцеві і регіональні влади повинні:

- I. Включати молодих людей до рад з профілактики злочинності там, де вони існують;
- II. Працювати з молодими людьми, які можуть бути втягнені або вже втягнені в злочинну діяльність;
- III. Усіма наявними засобами боротися з насильством за расовими ознаками;
- IV. Попереджати усі форми насильства в школах. Це слід робити спільно з усіма зацікавленими структурами, зокрема з навчальними закладами та правоохоронними органами, викладачами, батьками і самими молодими людьми;
- V. Сприяти створенню мереж об'єднань і проєктів, спрямованих на боротьбу з насильством і виховання терпимості як у школі, так і поза школою;
- VI. Робити усе можливе для захисту молоді від сексуальної експлуатації, насильства та іншої поганої поведінки, а також створювати структури для надання психологічної і матеріальної допомоги.

33. Реалізуючи згадані заходи, місцеві і регіональні влади сприяють встановленню атмосфери довіри та поваги між молодими людьми і органами державної влади, зокрема правоохоронними органами.

1.12 Антидискримінаційна політика

34. Місцевим і регіональним владам слід активно пропагувати права людини і заходи по боротьбі з дискримінацією представників меншин, молодих громадян з фізичними і розумовими вадами, а також представників інших груп населення, сприяти створенню багатокультурних громад шляхом інтеграції меншин з урахуванням їх потреб, звичаїв, культур і способу життя.

35. У зв'язку з цим місцевим і регіональним владам слід:

- I. Забезпечити усім громадянам рівний доступ до громадських послуг, професійного навчання, шкіл, житла, культурної діяльності тощо. Такий доступ повинен гарантуватись спільними структурами за участю представників місцевої влади, меншин і самих молодих людей;
- II. Розвивати в рамках шкільних програм міжрелігійний діалог, виховувати учнів у дусі поваги до інших культур, нетерпимості до проявів расизму і дискримінації.

1.13 Політика відносно статевого життя

36. Під час переходу від дитинства до самостійного дорослого життя молоді люди можуть зіткнутися з різними проблемами у відносинах в сім'ї, зі своїми однолітками, друзями або партнерами. Поява і задоволення сексуальних потреб не завжди відбувається легко, навіть коли молоді люди не готові це визнати. Крім того, спостерігається неувага до сексуального здоров'я і недовіра до офіційного ставлення до ризиків, пов'язаних з деякими формами сексуальної поведінки.

37. Для того, щоб допомогти молодим людям знайти свій шлях до здорового і наповненого відчуттями життя, місцевим і регіональним владам спільно з батьками, закладами освіти, організаціями, що працюють у цій сфері, слід розвивати і підтримувати:

- I. Недирективне статеве виховання в школах;
- II. Служби, що надають інформацію про стосунки, форми статевого життя і планування сім'ї;
- III. Роботу з групами однолітків зі згаданих питань.

38. Молодих людей слід активно залучати до планування, практичної роботи і оцінки інформації, а також до роботи інших орієнтованих на молодь служб такого роду.

I.14 Політика доступу до прав і закону

39. Для того щоб забезпечити співіснування своїх членів, суспільство ґрунтується на правилах, які мають поважати усі його члени. У демократичних суспільствах ці правила обговорюються та затверджуються виборними представниками громадян і набувають конкретного змісту, зокрема у законодавчих актах, в яких визначаються права і обов'язки всіх людей.

40. Із збільшенням кількості таких актів членам суспільства стає все складніше дізнатись про них, дотримуватись і застосовувати їх, що створює нерівності між громадянами. Природним є факт, коли молоді громадяни найбільше стурбовані цим явищем.

41. У зв'язку з цим місцеві та регіональні влади повинні полегшувати молодим громадянам доступ до своїх прав:

I. Розширюючи їх знання за допомогою розповсюдження інформації, зокрема в школах, групах однолітків та через інформаційні служби;

II. Через реалізацію прав при підтримці служб, яким доручено допомагати молодим людям, коли вони того побажають;

III. Шляхом забезпечення участі молодих людей у розробці нових правил.

ЧАСТИНА II: ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ

42. Для досягнення реальної участі молоді необхідно надати в розпорядження молодих людей певний набір інструментів. Це передбачає розвиток системи навчання молодих людей з питань участі в житті суспільства, їх постійне інформування, надання їм засобів комунікації, підтримку їх проєктів і визнання та увагу до готовності молодих людей присвятити себе служінню суспільству. Участь можна вважати повноцінною лише в тому випадку, якщо визнається роль молодих людей в політичних партіях, профспілках і об'єднаннях і коли здійснюються зусилля з тим, щоб підтримати молодіжні об'єднання, створені за участі та силами самих молодих людей.

II.1 Підготовка молоді до участі у суспільному житті

43. Місцеві і регіональні влади, усвідомлюючи провідну роль, яку відіграє школа в житті молодих людей, повинні забезпечити в школах підтримку і навчання формам участі молоді у житті суспільства, правам людини тощо. Вони також повинні забезпечити навчання і підтримку участі молодих людей у суспільному житті за допомогою:

I. Професійного навчання викладачів і фахівців по роботі з молоддю з практичних питань участі у суспільному житті;

II. Усіх форм участі учнів у житті школи;

III. Програм громадянської освіти в школах;

IV. Навчання груп однолітків, надаючи необхідні приміщення, засоби та підтримуючи обмін позитивним досвідом.

II.2 Інформування молодих людей

44. Інформація часто є ключем для участі у суспільному житті. Право молодих людей на доступ до інформації щодо можливостей і питань, які їх цікавлять, все більшою мірою визнається в офіційних європейських і міжнародних документах, зокрема на місцевому і регіональному рівнях.

45. Для того, щоб брати участь у діяльності і житті своєї громади або для того, щоб користуватись призначеними для них послугами, молоді люди повинні бути поінформо-

вані про ці можливості. Участь у заходах та проєктах, які їх цікавлять і які вони самі організують, часто є кроком у їх заохоченні до більш активної участі в житті суспільства.

46. Ось чому місцевим і регіональним владам слід підтримувати та удосконалювати існуючі інформаційні та консультативні центри для молодих людей з тим, щоб якість наданих ними послуг відповідала потребам молодих людей. Там, де таких центрів не існує, місцевим і регіональним владам, а також іншим структурам слід сприяти і допомагати створенню належних інформаційних служб для молодих людей, у тому числі через існуючі структури, такі як школи, молодіжні служби і бібліотеки. Слід вживати спеціальних заходів для задоволення інформаційних потреб груп молодих людей, яким складно отримати доступ до інформації (мовні бар'єри, відсутність доступу до мережі Інтернет тощо).

47. Інформаційні служби для молодих людей повинні відповідати певним професійним принципам і стандартам. Органам влади слід забезпечити дотримання таких стандартів і їх постійне вдосконалення по можливості відповідно до набору узгоджених на національному (чи регіональному) рівні параметрів і стандартів якості. Молоді люди повинні мати можливість участі у підготовці, здійсненні і оцінці заходів і продуктів центрів/служб молодіжної інформації, а також представництва в їх керівних органах.

II.3 Заохочення участі молоді у громадському житті за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій

48. Інформаційні і комунікаційні технології можуть відкрити нові можливості для інформування і залучення молодих людей до участі у житті громади. Вони можуть бути використані для обміну найрізноманітнішою інформацією і, завдяки можливості інтерактивного спілкування, для підвищення рівня участі молодих людей. Тому місцевим і регіональним владам слід використовувати ці технології у своїй інформаційній політиці і політиці залучення молодих громадян, за умови надання гарантій доступу до них усіх молодих людей з питань, що стосуються місць доступу і навчання цим новим інструментам.

II.4 Заохочення участі молодих людей до роботи з засобами масової інформації

49. Молоді люди є не тільки споживачами продукції засобів масової інформації, але й самі можуть активно працювати в цій галузі, розширюючи таким чином можливості самовираження і беручи участь у підготовці інформації, яка друкується в засобах масової інформації.

50. У зв'язку з цим місцевим і регіональним владам слід підтримувати створення і діяльність засобів масової інформації (радіо, телебачення, друкованої і електронної преси тощо), в роботі яких беруть участь молоді громадяни або громадянки, які висвітлюють актуальні проблеми молоді, а також впроваджувати відповідні програми професійної підготовки.

II.5 Заохочення молоді до волонтерської роботи і служіння суспільству

51. Слід підтримувати і заохочувати участь молоді у волонтерській роботі. В той час, коли молоді люди знаходяться під постійно зростаючим тиском, коли кожний з них зобов'язаний досягти успіху в навчанні і праці, важливо розвивати волонтерську працю. Тому місцевим і регіональним властям слід:

I. Підтримувати створення волонтерських центрів і розвивати ініціативи, спрямовані на підтримку і пропаганду участі молодих людей у волонтерській роботі, зокрема в інформаційно-пропагандистських кампаніях;

II. Спільно з молодими людьми, організаціями добровольців, органами освіти і працевдавцями розробити системи визнання і легалізації волонтерської діяльності в рамках офіційної системи освіти і працевлаштування.

II.6 Підтримка молодіжних проєктів та ініціатив

52. Молоді люди з їх надіями і бажаннями мають багато ідей, які можуть бути трансформовані в проєкти і конкретні дії, корисні для всіх громадян. При належній підтримці ці проєкти також можуть допомогти молодим людям виховати в собі почуття відповідальності і самостійності, ставши, таким чином, активними членами суспільства. Тому місцевим і регіональним владам слід сприяти реалізації таких проєктів, маленьких чи великих, залучаючи до їх здійснення фахівців і надаючи необхідну фінансову, матеріальну і технічну допомогу.

II.7 Розвиток молодіжних організацій

53. Відмінною особливістю молодіжних організацій є те, що вони в першу чергу відображають думки, обслуговують потреби і інтереси молодих людей. Крім того, саме в цих організаціях молоді люди можуть пізнати і випробувати на практиці можливості і виклики участі у прийнятті рішень спільно з іншими молодими людьми. Це можуть бути як структуровані організації, так і неформальні об'єднання молодих людей. Важливо, щоб молоді люди мали можливість за бажанням вступити до обраної ними молодіжної організації у відповідній громаді. Молоді люди також повинні мати право та відповідну підтримку у створенні власних організацій, що обумовлює наступні рекомендації:

I. Місцевим і регіональним владам слід виділити цільові бюджетні кошти для підтримки молодіжних організацій, які здійснюють діяльність або надають послуги, відстоюють інтереси молоді. Перевагу слід віддавати тим організаціям, якими управляють самі молоді люди і які діють в їх інтересах, проводять політику або мають мережі, що забезпечують активну участь молоді;

II. Місцевим і регіональним владам слід розвивати сповідуваний Радою Європи принцип спільного управління і систему ухвалення рішень спільно з молодими людьми і молодіжними організаціями в тих областях політики, що стосуються молодих людей. Важливо, щоб там, де існують такі структури спільного управління, молоді люди і молодіжні організації розглядалися як повноправні партнери.

II.8 Участь молоді в неурядових організаціях (НУО) і політичних партіях

54. Динамічний, незалежний і активний неурядовий сектор є важливим елементом будь-якого демократичного суспільства. Важливо також, щоб інші сектори громадянського суспільства, такі як політичні партії, були сильними і активними на місцевому і регіональному рівнях. Участь у демократичному житті будь-якої країни, регіону або міста не зводиться лише до голосування раз у декілька років. Ось чому участь у діяльності НУО і політичних партій, дозволяє на постійній основі залучати громадян до процесу ухвалення рішень, а також впливати на них. Тому вкрай важливо заохочувати і підтримувати участь молоді у житті своїх громад.

55. Місцевим і регіональним владам слід виділяти фінансові та інші ресурси на користь НУО, які активно сприяють участі молодих людей у демократичних структурах і процедурах ухвалення рішень.

56. Місцеві і регіональні влади спільно з політичними партіями повинні неупереджено сприяти залученню молодих людей до партійної (політичної) системи в цілому і підтримувати конкретні дії, зокрема, навчання.

ЧАСТИНА III: ОРГАНІЗАЦІЙНА УЧАСТЬ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ У МІСЦЕВИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ СПРАВАХ

57. Для реалізації галузевої політики, про яку йшлося в частині II, місцевим і регіональним владам слід створити відповідні структури або механізми, що дозволяють забезпечити участь молодих людей в ухваленні і обговоренні рішень, що їх стосуються.

58. Ці структури можуть приймати різні форми залежно від рівня, на якому вони створюються (село, невелике місто, передмістя великого міста або навіть регіон). Вони повинні створювати умови для справжнього діалогу і партнерства між молодими людьми і місцевими та регіональними владами, а також дозволяти молодим людям та їх представникам бути повноправними учасниками процесу вироблення політики, що їх стосується. Ці структури зазвичай мають займатись усіма питаннями, які представляють інтерес для молодих людей. Крім того, можна передбачити створення спеціальної структури для обговорення будь-яких конкретних питань. В деяких випадках може виявитись доцільним поєднання різних форм.

III.1 Молодіжні ради, молодіжні парламенти, молодіжні форуми

59. Ефективна участь молоді в місцевих і регіональних справах повинна ґрунтуватись на розумінні молодими людьми тих соціокультурних змін, що відбуваються в їх громадах. Це вимагає існування постійних представницьких структур, таких як молодіжна рада, молодіжний парламент або молодіжний форум.

60. Така структура може формуватись за допомогою виборів, призначення представників молодіжних організацій та/або на добровільній основі. Її склад повинен відображати соціальну структуру громади.

61. Молоді люди повинні безпосередньо відповідати за проекти і відігравати активну роль в реалізації відповідної політики. З цією метою місцевим і регіональним владам слід створювати або підтримувати структури, що забезпечують їх активну участь.

62. Ці структури створюють середовище для вільного висловлювання молодими людьми своїх проблем, які можуть, зокрема, включати питання, викладені в Частині I цієї Хартії.

63. Роль такої структури може охоплювати:

I. Створення форуму для вільного висловлювання молодими людьми своїх проблем, що стосуються, зокрема, пропозицій і політики відповідних органів влади;

II. Надання молодим людям можливості формулювати пропозиції для місцевих і регіональних влад;

III. Можливість влад консультивати молодих людей з конкретних питань;

IV. Створення форуму для розробки, відстеження та оцінки проектів, що передбачають участь молодих людей;

V. Створення форуму для консультацій з молодіжними об'єднаннями і організаціями;

VI. Сприяння участі молодих людей в інших консультативних органах, створених місцевими і регіональними владами.

64. Надаючи молодим людям можливість висловлювати проблеми, що їх стосуються, такі структури навчають участі в демократичному житті і управлінні суспільними справами.

65. Тому слід заохочувати участь молодих людей в таких структурах, щоб сприяти можливості опанувати на практиці принципи демократичного громадянського суспіль-

ства. Для тих молодих людей, які є ініціаторами проєктів і діалогу з владою, такого роду структури служать ще й форумом для навчання основам демократичного лідерства.

66. Місцеві і регіональні влади, як і самі молоді люди, виграють також від мультиплікаційного ефекту, який може дати участь молодих людей у таких структурах, зокрема, мотивуючи молодь до реалізації своїх громадянських прав, таких як участь у виборах і інших формах голосування, включаючи референдуми.

III.2 Підтримка структур, що забезпечують участь молоді в житті суспільства

67. Для ефективного функціонування інституційні структури (як формальні, так і неформальні) потребують ресурсів і підтримки. З цією метою місцеві і регіональні влади повинні виділяти таким структурам приміщення, фінансові кошти і надавати матеріальну підтримку, необхідну для забезпечення їх нормального і ефективного функціонування. Виділення таких коштів не виключає звернення цих структур за додатковою фінансовою і матеріальною підтримкою до інших джерел, таких як приватні фундації і компанії.

68. Місцевим і регіональним владам слід забезпечити гарантовану підтримку структурам, що забезпечують участь молоді в житті суспільства. З цією метою вони мають призначити гаранта - особу або групу осіб, з метою надання підтримки моніторингу процесу.

69. Така особа або група осіб мають бути незалежними від політичних структур і структур, що забезпечують участь молоді в житті суспільства.

70. Крім гарантування вищезазначеної підтримки, функції цієї особи (цих осіб) можуть включати:

- роль посередника між молодими людьми та обраними місцевими і регіональними представниками з будь-якого питання, піднятого тією або іншою стороною;
- роль захисника молодих людей перед місцевими і регіональними владами у разі виникнення напруженості між ними;
- роль каналу спілкування місцевих і регіональних влад з молодими людьми;
- регулярну підготовку доповідей для молодих людей, місцевих та регіональних влад з метою оцінки рівня участі молодих людей в місцевому і регіональному житті, зокрема у формі реалізації проєктів або участі у роботі відповідних молодіжних структур.

Додаткову інформацію можна отримати в Рекомендації № 7 (90) Комітету Міністрів Ради Європи щодо інформування та проведення консультацій молодих людей в Європі, ухваленій 21 лютого 1990 р., та Європейській Хартії інформування молоді, ухваленій Європейським агентством з інформування та консультування молоді (ERYICA).

4. Рекомендація 19 (2001)
Комітету Міністрів Ради Європи
«Про участь громадян у громадському житті на місцевому рівні»
(ухвалена 6 грудня 2001 р.)

Комітет Міністрів, відповідно до ст. 15.6 Статуту Ради Європи та відповідно до мети Ради Європи, яка полягає у згуртуванні її членів для захисту та реалізації ідеалів та принципів, які належать до їх спільної спадщини, та у сприянні їх економічному та соціальному прогресу,

усвідомлює, що участь громадян є основою самої ідеї демократії, і що громадяни, які визнають демократичні цінності, свої громадянські обов'язки та беруть участь у політичній діяльності, є опорою будь-якого демократичного устрою;

є переконаним у тому, що місцева демократія є одним з ключових елементів демократії у країнах Європи та у тому, що розвиток демократії в Європі є фактором стабільності;

усвідомлює, що місцева демократія повинна функціонувати у новому складному контексті, який є результатом не лише структурних та функціональних змін в організації місцевого врядування, але й радикальних політичних, економічних та соціальних змін, які відбуваються у Європі, а також процесів глобалізації;

усвідомлює еволюцію очікувань громадськості, зміну форм місцевої політики та її потреб у більш безпосередніх, гнучких ad hoc методах участі у громадському житті;

зважає на те, що за певних обставин рівень довіри громадян до їх представницьких органів знизився, а також усвідомлює, що органи публічної влади для збереження своєї легітимності в ухваленні рішень повинні по-новому відповідати на запити суспільства;

визнає наявність значної кількості заходів для активізації участі громадян у громадському житті та визнає можливість їх адаптації до специфіки місцевих громад;

визнає, що право громадян на висловлення своєї думки під час ухвалення особливо важливих рішень, які стосуються більшості громадян і мають наслідком виникнення довгострокових зобов'язань та ухвалення певного вибору, який неможливо скасувати, є одним з демократичних принципів, які є природними для усіх країн-членів Ради Європи;

визнає, що зазначене право може бути у найбільш прямий спосіб реалізовано на місцевому рівні, а також визнає необхідність забезпечення безпосередньої участі громадян в управлінні місцевими справами з одночасним збереженням ефективності такого управління;

повторно підкреслює своє переконання у тому, що представницька демократія є частиною спільної спадщини країн-учасників та основою для участі громадян у суспільному житті на національному, регіональному та місцевому рівнях;

визнає, що діалог між громадянами та місцевими депутатами є важливим для місцевої демократії, оскільки він підсилює легітимність місцевих демократичних інституцій та ефективність їх роботи;

визнає, що відповідно до принципу субсидиарності місцеві органи влади повинні відігравати провідну роль у сприянні участі громадян у громадському житті, а також визнає, що успіх будь-якої "політики демократичної участі на місцевому рівні" залежить від зусиль цих органів влади;

враховує положення Рекомендації 18 (81) Комітету Міністрів Ради Європи стосовно участі громадян у громадському житті на місцевому рівні та усвідомлює, що зміни, які відбулись з часу її ухвалення, обумовлюють необхідність її заміни даною Рекомендацією;

враховує Коментар 232 (2001) Парламентської Асамблеї Ради Європи;

враховує Рекомендацію 15 (2001) Конгресу місцевих та регіональних влад Європи та відповідні документи Конгресу у цій галузі;

та на основі вищезазначеного рекомендує урядам країн-членів наступне:

1. Виробити політику, суб'єктами якої є місцеві та, у разі необхідності, регіональні органи управління, метою якої є активізація участі громадян у громадському житті на місцевому рівні на основі принципів Європейської Хартії місцевого самоврядування, а також на основі принципів, викладених у Додатку I до цієї Рекомендації;

2. У контексті визначеної політики та з урахуванням заходів, зазначених у Додатку II до цієї Рекомендації, необхідно ухвалити заходи, що відповідають компетенції урядів країн-учасників та спрямовані на удосконалення правових рамкових умов для участі громадян у громадському житті на місцевому рівні, а також на забезпечення національним законодавством можливостей для місцевих та регіональних органів управління застосувати широкий спектр інструментів участі громадян відповідно до параграфу 1 Рекомендації 14 (2000) Комітету Міністрів Ради Європи про місцеві податки, фінансове вирівнювання та надання субвенцій місцевим органам управління;

3. Необхідно закликати, у належний спосіб, місцеві та регіональні органи управління:

- визнати принципи, викладені у Додатку I до цієї Рекомендації, та забезпечити ефективну реалізацію політики сприяння участі громадян у громадському житті на місцевому рівні;

- удосконалити місцеву нормативну базу та практики для забезпечення участі громадян у громадському житті на місцевому рівні, а також вживати будь-яких інших заходів у межах їх компетенції для сприяння активності громадян з урахуванням переліку заходів, визначених у Додатку II до цієї рекомендації;

4. Необхідно забезпечити переклад цієї Рекомендації офіційною мовою або мовами відповідних країн та доведення її до відома місцевих та регіональних влад будь-якими придатними для цього засобами;

Комітет Міністрів вирішив, що ця Рекомендація замінює Рекомендацію 18 (81) стосовно участі громадян у громадському житті на місцевому рівні.

Додаток I

Базові принципи політики участі у місцевому демократичному управлінні

1. Гарантування права громадян на доступ до зрозумілої та повної інформації з різних питань, які є важливими для відповідної місцевої громади, а також права на висловлення своєї думки під час ухвалення важливих рішень, які впливають на майбутнє існування відповідної громади.

2. Пошук нових шляхів для посилення громадянської свідомості та засвоєння культури участі у демократичному управлінні, яку мають поділяти громади та місцеві органи влади.

3. Розвиток відчуття приналежності до громади та заохочення громадян до прийняття відповідальності за життя відповідної громади.

4. Врахування важливості комунікації між органами публічного управління та громадянами, а також усвідомлення місцевими лідерами важливості активної участі грома-

дьян та належного врахування їх вимог та очікувань для надання належної відповіді висловленим ними вимогам.

5. Комплексний підхід до питання участі громадян у суспільному житті з урахуванням механізму представницької демократії та форм прямої участі у процесі ухвалення рішень та управління місцевими справами.

6. Уникнення надмірно авторитарних рішень та надання можливостей для експериментів, зокрема з наданням необхідних повноважень, а не тільки визначення правил. Застосування широкого спектру інструментів участі громадян та можливостей комбінування цих інструментів та їх адаптації до конкретних обставин.

7. Ґрунтовна оцінка ситуації участі громадян у публічному житті на місцевому рівні, запровадження системи моніторингу для відстеження будь-яких змін та визначення причин будь-яких позитивних чи негативних тенденцій активності громадян та визначення ефектів застосування обраних механізмів.

8. Забезпечення обміну інформацією про успішний досвід участі громадян у суспільному житті між країнами та у межах країн, підтримка вивчення місцевими органами влади ефективності різних методів участі громадян у публічному житті на місцевому рівні та забезпечення повного інформування громадськості про увесь спектр наявних можливостей у цій галузі.

9. Особлива увага до категорій громадян, які мають ускладнений доступ до участі у громадському житті або фактично залишаються поза межами життя громади.

10. Визнання важливості справедливого представництва жінок у політичній діяльності на місцевому рівні.

11. Визнання потенціалу дітей та молоді для сталого розвитку місцевих громад та підкреслення ролі, яку вони можуть відігравати.

12. Визнання та посилення ролі асоціацій та груп громадян як ключових партнерів у розвитку та підтримці культури участі у громадському житті та як рушійної сили стосовно участі в демократичних процесах.

13. Спільні зусилля органів влади на усіх рівнях, відповідальність кожного окремого органу за відповідні заходи у межах своєї компетенції згідно з принципом субсидіарності.

Додаток II

Кроки та заходи для заохочення та посилення участі громадян у громадському житті на місцевому рівні

A. Кроки та заходи загального характеру

1. У сучасному світі, в якому відбуваються процеси глобалізації, необхідно оцінити чи є місцевий рівень управління та ухвалення рішень зрозумілим для громадськості. Для цього необхідно визначити ключову роль місцевих органів влади в умовах, які швидко змінюються.

2. Необхідно належним чином акцентувати цю роль та, у разі потреби, оцінити наявний баланс повноважень між національним, регіональним та місцевим рівнями влади та достатність ресурсів місцевих органів влади задля належної мотивації участі громадян у громадському житті. У цьому контексті необхідно використовувати усі можливості для децентралізації повноважень, яка може охоплювати, наприклад, делегування більшого обсягу повноважень стосовно утримання шкіл, дитячих

садків та інших закладів для дітей різного віку, закладів для людей похилого віку, лікарень та центрів охорони здоров'я, спортивних та рекреаційних центрів, театрів, бібліотек тощо.

3. Необхідно удосконалювати виховну роботу з підвищення рівня громадської свідомості та включати до освітніх програм роботу з роз'яснення відповідальності громадян у демократичному суспільстві, зокрема, у місцевих громадах. Ця відповідальність стосується як обраних посадових осіб, місцевих управлінців, державних службовців, так і звичайних громадян.

4. Необхідно усіма доступними засобами (зокрема, через ухвалення кодексу етичної поведінки) спонукати місцевих виборних посадовців та місцеві органи влади до поведінки, яка б відповідала високим етичним стандартам. Необхідно також забезпечити дотримання цих стандартів.

5. Необхідно підвищити рівень прозорості роботи місцевих органів влади, зокрема:

i. необхідно забезпечити публічний характер процесу ухвалення рішень на місцевому рівні (оприлюднення порядку денного засідань місцевих рад та місцевих виконавчих органів, відкритий доступ громадян до засідань місцевих рад та їх комітетів, зустрічі у форматі «відповіді-запитання», оприлюднення протоколів засідань та рішень тощо);

ii. необхідно забезпечити та полегшити доступ усіх громадян до інформації, яка стосується місцевих справ (створення інформаційних бюро, центрів документації, баз даних; застосування інформаційних технологій; спрощення адміністративних процедур та зменшення їх вартості тощо);

iii. необхідно надавати адекватну інформацію про адміністративні органи та їх організаційну структуру, а також інформувати громадян про адміністративні процедури, які їх безпосередньо стосуються, та про відповідальних службових осіб.

6. Необхідно реалізувати повномасштабну комунікаційну політику задля того, щоб громадяни краще розуміли основні питання, які стосуються життя громади, та мотиви важливих політичних рішень, які ухвалюються відповідними органами. Необхідно також інформувати громадян про можливості та форми участі у житті громади.

7. Як у густозаселених великих містах, так і у сільських районах необхідно створити форму локальної демократії, яка може дати громадянам більше можливостей для впливу на життя громади та муніципальні заходи у різних сферах, зокрема:

i. на муніципальному рівні необхідно створити органи, які є виборними або складаються з виборних посадових осіб, і яким можна надати консультативні та інформативні функції, а також, можливо, делегувати повноваження виконавчих органів;

ii. на муніципальному рівні необхідно створити адміністративні бюро для полегшення контакту між місцевими органами влади та громадянами;

iii. у кожній галузі є необхідним застосовувати інтегрований підхід до організації та надання публічних послуг, який базується на готовності прислухатись до думки громадян та є адаптованим до їх потреб;

iv. необхідно заохочувати місцевих мешканців, безпосередньо або через відповідні асоціації, до активної участі у розробці та реалізації проектів, які безпосередньо стосуються відповідної громади, наприклад, створення та утримання парків та майданчиків, створення соціальних закладів підтримки та самопомогі тощо.

Б. Кроки та заходи, які стосуються участі у місцевих виборах та представницької демократії

1. Необхідно здійснювати аудит функціонування місцевих виборчих систем для виявлення їх можливих недоліків, які можуть ускладнювати участь окремих категорій громадян у виборах. Також необхідно вжити заходів щодо виправлення виявлених недоліків.

2. Необхідно сприяти участі громадян у виборах. У разі потреби необхідно проводити інформаційні кампанії для роз'яснення процедури голосування та заохочення громадян до участі у виборах. Інформаційні кампанії, спрямовані на окремі групи населення, також можуть бути ефективним інструментом.

3. Необхідно здійснювати аудит реєстрації виборців та виборчої активності для виявлення можливих змін у загальних показниках виборчої активності та можливих проблем стосовно окремих груп населення, які не є зацікавленими у своїй участі у голосуванні.

4. Необхідно вжити заходів для того, щоб зробити процедуру голосування більш зручною, беручи до уваги вимоги сучасного життя:

i. необхідно змінити режим роботи виборчих дільниць (кількість дільниць, доступність, часи роботи тощо);

ii. необхідно створити нові форми голосування, які відповідають очікуванням громадян в усіх країнах-учасниках (дистрокове голосування, голосування поштою, електронне голосування тощо);

iii. необхідно запровадити спеціальні форми допомоги для участі у голосуванні (наприклад, для людей з фізичними вадами) або інших особливих процедур голосування для окремих категорій громадян (голосування за довіреністю, голосування вдома, голосування у лікарнях, голосування у в'язницях тощо).

5. У разі необхідності, для належної оцінки ефективності нових форм голосування, необхідно запровадити пілотні схеми тестування нових виборчих процедур.

6. Необхідно перевірити процедури відбору кандидатів для участі у місцевих виборах та, зокрема, визначити наступне:

i. чи повинні виборці брати участь у процесі відбору кандидатів, наприклад, завдяки можливості створення незалежних переліків кандидатів, висунення окремих кандидатів або шляхом відбору виборцями одного або кількох кандидатів;

ii. чи повинні виборці мати більший вплив на обрання або призначення (керівних) працівників місцевих виконавчих органів, що можна забезпечити через прямі вибори, референдуми обов'язкової дії та інші інструменти.

7. Необхідно розглянути питання, які стосуються можливості обіймати декілька виборних посад задля розробки заходів, спрямованих на запобігання виконанню службових обов'язків на кількох посадах одночасно, якщо це перешкоджає належному виконанню відповідних функцій або може створити конфлікт інтересів.

8. Необхідно перевірити умови роботи на виборних посадах для того, щоб визначити чи окремі аспекти статусу місцевих посадових осіб або процедури роботи на виборних посадах можуть заважати участі у політичній діяльності. Там, де це є можливим, необхідно вжити заходів для усунення цих перепон та, зокрема, для того, щоб виборні посадові особи мали достатньо часу для виконання своїх службових обов'язків.

В. Кроки та заходи для заохочення громадян до участі в ухваленні рішень на

місцевому рівні та в управлінні місцевими справами

1. Необхідно підтримувати діалог між громадянами та місцевими виборними посадовими особами та знайомити місцеві органи управління з різноманітними формами комунікацій з громадянами, а також з можливостями забезпечення безпосередньої участі громадян в ухваленні рішень. Необхідний рівень свідомості громадян можна досягти через оприлюднення відповідних нормативних документів (наприклад, у формі Хартії про участь громадян у громадському житті на місцевому рівні), проведення конференцій та семінарів або через створення веб-сторінки для поширення позитивного практичного досвіду.

2. За допомогою активного обговорення необхідно усвідомити сильні та слабкі сторони різних інструментів участі громадян в ухваленні рішень та заохочувати інновації та експерименти у намаганнях місцевих органів влади налагодити більш тісний зв'язок з громадянами у процесі ухвалення рішень.

3. Необхідно більш повно використовувати нові можливості, зокрема:

i. нові інформаційні та комунікаційні технології; необхідно забезпечити використання місцевими органами влади та іншими державними органами (на додаток до традиційних) нові форми комунікації (інтерактивні веб-сторінки, багатоканальні інформаційні медіа-ресурси тощо);

ii. дорадницькі форми ухвалення рішень, які передбачають обмін інформацією та думками: збори громадян, громадські слухання та різні типи форумів, групи та громадські комітети, які надають консультації та висувають пропозиції, круглі столи, опитування громадської думки, огляди тощо;

4. Необхідно ухвалити або, у разі потреби, удосконалити акти чинного законодавства, які регулюють наступні питання:

i. подання громадянами петицій/звернень, пропозицій та скарг до місцевих рад та органів влади;

ii. ініціативи громадян, висунення вимог до виборних органів з метою опрацювання висунутих у порядку громадської ініціативи питань та реагування на запити громадян, а також з метою проведення референдуму;

iii. консультативні референдуми або референдуми обов'язкової дії з питань місцевого значення, які оголошуються місцевими органами влади з власної ініціативи або на вимогу місцевої громади;

iv. способи залучення громадян до роботи органів влади;

v. форми залучення громадян до процесів управління (комітети отримувачів публічних послуг, ради публічно-приватного партнерства, пряме управління роботою різних служб з боку громадян тощо).

5. Громадяни повинні мати більше можливостей впливу на місцеве планування та, у загальній формі, на ухвалення стратегічних рішень та рішень довгострокового характеру, зокрема:

i. громадяни повинні мати можливості участі у різних етапах процесу ухвалення рішень (наприклад, програмування, розробка проектів та альтернативних варіантів, бюджетне та фінансове планування);

ii. необхідно ілюструвати кожний етап процесу планування за допомогою зрозумілого інформаційного матеріалу (карти, графіки, аудіовізуальні матеріали, CD-Rom, DVD, а також електронні бази документації, доступні для громадян).

6. Необхідно розвивати механізми регулярного зворотного зв'язку для залучення

громадян до оцінки та удосконалення місцевого публічного управління.

7. Необхідно забезпечити реальний вплив прямої участі громадян на процес ухвалення рішень, належне інформування громадян про ефект від їх участі, а також необхідно демонструвати їм конкретні результати їх громадської активності. Участь, яка є суто символічною або передбаченою лише для легітимізації заздалегідь запланованих рішень, напевно чи зможе мати підтримку у населення. При цьому, місцеві органи влади повинні чітко вказувати громадянам на межі їх прямої участі для врахування різноманітних приватних інтересів. Це, зокрема, стосується випадків, в яких необхідно робити вибір між протилежними інтересами або ухвалювати рішення про обмеження обсягу споживання тих чи інших ресурсів.

8. Необхідно заохочувати та приділяти належну увагу готовності громадян до роботи на добровільних засадах, яка існує у багатьох місцевих громадах. Наприклад, можна розробляти схеми надання грантів або інші форми підтримки та заохочення неприбуткових, добровільних організацій громад, робочих груп тощо. Також можна сприяти укладанню угод або контрактів між цими організаціями та місцевими органами влади щодо прав, ролей та очікувань цих структур у їх спільній діяльності.

Г. Спеціальні кроки та заходи заохочення громадян з ускладненим доступом до участі у громадському житті на місцевому рівні

1. Необхідно регулярно збирати інформацію про участь різних категорій громадян у громадському житті та на її основі визначати чи є недостатнім представництво жінок, молоді, інших груп громадян у виборних органах та яку роль вони відіграють у виборчій системі або у прямих формах участі у громадському житті.

2. Необхідно встановлювати цілі для досягнення певного рівня представництва та/або участі відповідних груп громадян у громадському житті, а також розробляти пакети спеціальних заходів з покращення можливостей для участі цих груп громадян у громадському житті, наприклад:

i. для зазначених груп громадян необхідно розробити політику активної комунікації та інформаційної підтримки, елементами якої, у відповідних випадках, можуть бути спеціальні кампанії у ЗМІ для заохочення цих груп до участі у громадському житті (при цьому необхідно дотримуватись особливостей мови та стилю, які відповідають потребам відповідної групи);

ii. необхідно створити спеціальні інституційні форми участі у громадському житті. Де це є можливим, ці форми повинні розроблятися за узгодженням з групою або групами громадян, участь яких у громадському житті має бути активізована (існує широкий спектр можливостей для врахування специфічних потреб різних груп громадян, наприклад, різні форми засідань, слухань тощо);

iii. необхідно призначити посадових осіб, завдання яких полягає у роботі над питаннями, які мають пріоритетне значення для згаданих груп громадян.

3. Для врахування прав та потреб жінок:

i. необхідно приділяти належну увагу питанням пропорційного представництва жінок в органах управління, а також вживати заходів, які б допомагали жінкам краще поєднувати активну участь у громадському житті з виконанням професійних та сімейних обов'язків;

ii. якщо це є можливим та обґрунтованим, необхідно розглянути можливість за-

провадження системи обов'язкового кількісного представництва громадян однієї статі у виборчих списках та/або квоти місць для жінок у місцевих радах, місцевих органах виконавчої влади та у різних комітетах та радах, які створюються органами місцевого самоврядування.

4. Для врахування потреб та прав молоді:

i. необхідно розвивати заклади шкільної освіти, які мають бути важливим спільним простором для участі молоді у громадському житті та ознайомлення з демократичним управлінням;

ii. необхідно сприяти розвитку ініціатив у форматі “дитячих рад” та “молодіжних рад” на муніципальному рівні, які є справді корисним засобом для ознайомлення з правами та обов'язками громадян на місцевому рівні, на додаток до інших можливостей для діалогу з наймолодшими членами суспільства;

iii. необхідно сприяти діяльності молодіжних спілок та, зокрема, сприяти розвитку гнучких форм та структур участі у житті місцевих громад на зразок молодіжних центрів. Необхідно у повній мірі використовувати здібності молодих громадян до самостійної роботи та реалізації проектів;

iv. необхідно розглянути можливість зниження вікового цензу для участі у місцевих виборах (для виборців та кандидатів на виборні посади) та місцевих референдумах, консультаціях та громадських ініціативах;

v. необхідно розглянути можливість реалізації інших ініціатив, запропонованих в переглянутій Європейській Хартії щодо участі молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях.

5. Необхідно також активізувати участь іноземців у житті місцевих громад та усунювати прояви дискримінації у цій галузі; для цього необхідно дотримуватись положень Конвенції Ради Європи про участь іноземців у громадському житті (1992), навіть якщо ці положення не є обов'язковими для держав-членів, або щонайменше брати до уваги практичні механізми, викладені у зазначеній Конвенції.

5. Європейська Конвенція про участь іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні

Страсбург, 5.II.1992

Преамбула

Держави-члени Ради Європи, які підписали цей документ, Враховуючи, що метою Ради Європи є забезпечення більшої єдності між її членами з метою збереження та реалізації ідеалів і принципів, які є їх спільним надбанням, а також для сприяння їх економічному та соціальному розвитку за умов одночасної поваги до прав і основних свобод людини;

Підтверджуючи свою відданість принципу загальності та неподільності прав і основних свобод людини на основі поваги до всіх людей;

Враховуючи положення статей 10, 11, 16 та 60 Конвенції про захист прав і основних свобод людини;

Враховуючи, що постійне проживання іноземних громадян на національній території є сьогодні постійною рисою європейських суспільств;

Враховуючи, що іноземні громадяни загалом мають такі самі обов'язки щодо участі у громадському житті на місцевому рівні, що й громадяни відповідної країни;

Усвідомлюючи активну участь іноземних громадян у житті місцевої громади та зміцненні добробуту, а також будучи переконаними у необхідності поглиблення їх інтеграції до місцевої громади, особливо, шляхом розвитку можливостей їх участі у громадському житті на місцевому рівні,

Домовились про наступне:

Частина I

Стаття 1

1.Кожна Сторона зобов'язується застосовувати положення глав А, Б і В. Одночасно, кожна Держава-учасниця може під час подання свого юридичного документу про ратифікацію, прийняття, схвалення чи приєднання заявити про застереження щодо застосування положень глави Б, глави В або обох цих глав.

2.Кожна Сторона, яка заявила про застосування лише однієї чи двох глав, може у будь-який час у майбутньому поінформувати Генерального Секретаря про свою згоду щодо застосування положень глав(и), яка не була включена (на момент подання) до свого юридичного документу про ратифікацію, прийняття, схвалення чи приєднання.

Стаття 2

У розумінні цієї Конвенції термін «іноземні громадяни» означає осіб, що не є громадянами держави та які на законних підставах проживають на її території.

Глава А – Свобода волевиявлення, зібрань та об'єднань

Стаття 3

Кожна Сторона зобов'язується, згідно з положеннями Статті 9, гарантувати іноземним громадянам на таких самих умовах, що й власним громадянам:

а. Право на свободу волевиявлення. Це право має включати в себе свободу висловлення думок, отримання або надання інформації без втручання органів державної

влади та незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності мовних, телевізійних чи кінопрокатних підприємств;

б. Право на свободу мирних зборів та створення об'єднань громадян, в тому числі право створювати професійні спілки та приєднуватись до них для захисту власних інтересів. Так, право на свободу об'єднань має передбачати право іноземних громадян на створення власних місцевих об'єднань з метою взаємодопомоги, підтримки та розвитку їх культурної ідентичності, захисту власних інтересів з питань, що входять до повноважень місцевих органів влади.

Стаття 4

Кожна Сторона зобов'язується докласти усіх обґрунтовано можливих зусиль до залучення іноземних громадян до розгляду запитів, процедур планування та інших консультативних процесів з питань місцевого значення.

Глава Б. Консультативні органи з питань представлення інтересів іноземних громадян на місцевому рівні

Стаття 5

1.Кожна Сторона зобов'язується, згідно з положеннями Абзацу 1 Статті 9 :

а.забезпечити відсутність юридичних або інших перешкод до створення місцевими органами влади, на території юрисдикції яких проживає значна кількість іноземних громадян, консультативних органів або формування інших відповідних інституційних домовленостей, розрахованих на:

і. формування зв'язку між місцевими органами влади та іноземними громадянами,
ii.створення форуму для обговорення та формулювання точок зору, побажань іноземних громадян з питань, які мають особливий вплив на питання участі громадян у громадському житті на місцевому рівні, зокрема стосовно діяльності та відповідальності відповідного органу місцевої влади; та

iii. поглиблення їх загальної інтеграції у життя громади;

б.заохочення та сприяння створенню таких консультативних органів або укладання інших відповідних інституційних домовленостей для представлення іноземних громадян у місцевих органах влади, на території юрисдикції яких проживає значна кількість іноземних громадян.

2.Кожна Сторона повинна забезпечити можливість обрання іноземними громадянами, які проживають на території юрисдикції місцевого органу влади, або призначення окремими об'єднаннями іноземних громадян своїх представників у роботі консультативних органів чи інших формах співробітництва, визначених в Абзаці 1.

Глава В. Право участі у виборах до місцевих органів влади

Стаття 6

1.Кожна Сторона зобов'язується, згідно з положеннями Абзацу 1 Статті 9, надати кожному іноземному громадянину право обирати та бути обраним під час виборів до місцевих органів влади за умови виконання таким громадянином тих самих законодавчих вимог, які стосуються громадян даної країни та за умови, що він є законослухняним та постійно проживає на території зазначеної держави протягом 5 років, що передують даті виборів.

2. При цьому держава-член Ради Європи може, при поданні свого юридичного документу про ратифікацію, прийняття, ухвалу чи приєднання, заявити про свій намір обмежити застосування Абзацу 1 лише до права обирати місцеві органи влади.

Стаття 7

Кожна Сторона, діючи одноосібно або в рамках двосторонньої чи багатосторонньої угоди, може прийняти рішення про те, що термін обов'язкового проживання, визначений у статті 6, може бути скорочений.

Частина II

Стаття 8

Кожна Сторона повинна вжити заходів щодо забезпечення інформування іноземних громадян про їх права та обов'язки стосовно участі у громадському житті на місцевому рівні.

Стаття 9

1. У періоди воєнних дій або надзвичайних ситуацій, які загрожують життю держави, права, надані іноземним громадянам згідно з Частиною I, можуть бути обмежені аж до обсягу, який безумовно вимагається нагальними потребами ситуації, за умови, що такі обмеження не порушують інших зобов'язань Сторони відповідно до актів міжнародного права.

2. Оскільки право, визнане статтею 3.а, несе також певні зобов'язання, воно може підлягати дії формальних вимог, умов, обмежень чи штрафних санкцій, які передбачаються законом та є необхідними у демократичному суспільстві з урахуванням інтересів державної безпеки, територіальної цілісності чи громадської безпеки, попередження правопорушень чи злочинів, захисту громадського здоров'я та моралі, захисту репутації та прав інших громадян, попередження оприлюднення інформації, отриманої на умовах конфіденційності, забезпечення виконання повноважень та неупередженості дій судової гілки влади.

3. Право, яке визнається статтею 3.б, не може піддаватись будь-яким обмеженням за виключенням випадків, передбачених законодавством, або випадків, необхідних для функціонування демократичного суспільства в інтересах державної чи громадської безпеки, попередження правопорушень чи злочинів, захисту громадського порядку чи суспільної моралі, прав та свобод інших громадян.

4. Про будь-який захід, вжитий у відповідності до цієї статті, необхідно надсилати повідомлення Генеральному Секретарю Ради Європи, який має інформувати про це інші Сторони. Така сама процедура має застосовуватись при відкликанні інших заходів щодо застосування положень Конвенції.

5. Будь-які положення цієї Конвенції не можуть тлумачитись як такі, що обмежують будь-які права, що гарантуються законодавством будь-якої Сторони чи будь-якої угоди, учасницею якої є така Сторона.

Стаття 10

Кожна Сторона повинна інформувати Генерального Секретаря Ради Європи про будь-які законодавчі положення чи інші заходи, ухвалені компетентними органами на її території, які стосуються її зобов'язань згідно з положеннями цієї Конвенції.

Частина III

Стаття 11

Ця Конвенція є відкритою для підписання державами-членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації, прийняттю чи схваленню. Юридичні документи про ратифікацію, прийняття або схвалення мають направлятись Генеральному Секретареві Ради Європи.

Стаття 12

1. Ця Конвенція набирає чинності у перший день місяця, який настає після завершення тримісячного періоду від дати, коли чотири держави-члена Ради Європи висловили свою згоду на обов'язковість для них Конвенції у відповідності до положень статті 11.

2. Для будь-якої держави-члена, яка в подальшому висловить свою згоду визнати обов'язковість Конвенції для неї, Конвенція набирає чинності у перший день місяця, наступного за днем закінчення тримісячного періоду від дати вручення юридичного документу про ратифікацію, прийняття чи схвалення.

Стаття 13

1. Після набуття чинності цією Конвенцією Комітет Міністрів Ради Європи може запросити будь-яку державу, яка не є членом Ради Європи, приєднатись до цієї Конвенції шляхом рішення, ухваленого більшістю голосів, що передбачено у статті 20.г Статуту Ради Європи та одностайним рішенням представників держав-учасниць Конвенції, що мають право участі у роботі Комітету.

2. Стосовно будь-яких держав, що приєднуються до Конвенції, вона набирає чинності у перший день місяця після завершення тримісячного періоду від дати вручення Генеральному Секретареві Ради Європи юридичного документу про ратифікацію, прийняття чи схвалення.

Стаття 14

Зобов'язання, взяті на себе Сторонами Конвенції у відповідності до абзацу 2 статті 1, вважаються невід'ємною складовою процесу ратифікації, прийняття. Рішення про приєднання сторони до Конвенції набуває чинності в перший день після завершення тримісячного періоду від дати отримання відповідного повідомлення Генеральним Секретарем.

Стаття 15

Положення цієї Конвенції стосуються усіх категорій місцевих влад, що існують на території кожної Сторони. Водночас, жодна держава-учасник може при поданні юридичного документу про ратифікацію, прийняття, схвалення чи приєднання, визначити категорії органів влади, якими вона має намір обмежити сферу дії цієї Конвенції або які вона має намір виключити зі сфери її дії.

Стаття 16

1. Будь-яка держава може, у момент підписання або подання юридичного документу про ратифікацію, прийняття, схвалення чи приєднання, визначити територію(ї), якою(якими) обмежується територія дії Конвенції.

2. Будь-яка держава може у будь-який час у майбутньому, подавши заяву на ім'я Генерального Секретаря Ради Європи, розширити територію застосування цієї Конвенції на будь-яку іншу територію, зазначену в такій заяві. Конвенція набуває чинності по відношенню до такої території у перший день після завершення тримісячного періоду від дати отримання відповідної заяви Генеральним Секретарем.

3. Будь-яка заява, зроблена у відповідності до двох попередніх абзаців стосовно будь-якої зазначеної у такій заяві території, може бути відкликана за умови направлення відповідного повідомлення на ім'я Генерального Секретаря. Таке відкликання набуває чинності у перший день після завершення шестимісячного періоду від дати отримання відповідного повідомлення Генеральним Секретарем.

Стаття 17

Жодні застереження щодо положень цієї Конвенції, окрім зазначених в абзаці 1 статті 1, не дозволяються.

Стаття 18

1. Будь-яка Сторона може у будь-який час денонсувати цю Конвенцію, направивши відповідне повідомлення Генеральному Секретареві Ради Європи.

2. Така денонсація набуває чинності у перший день місяця після завершення шести-місячного періоду від дати отримання відповідного повідомлення Генеральним Секретарем.

Стаття 19

Генеральний Секретар Ради Європи інформує держави-члени Ради Європи, а також будь-які інші держави, які приєдналися до Конвенції, про:

- а) підписання Конвенції будь-якою країною;
- б) вручення будь-яких юридичних документів про ратифікацію, прийняття, схвалення чи приєднання;
- в) дати набуття чинності цією Конвенцією у відповідності до статей 12, 13 та 16;
- г) будь-які повідомлення, отримані в результаті застосування положень абзацу 2 статті 1;
- д) будь-які повідомлення, отримані в результаті застосування положень абзацу 4 статті 9;
- е) будь-які інші документи, повідомлення, що мають відношення до цієї Конвенції.

На підтвердження чого особи, що нижче підписалися, маючи усі належні повноваження, підписали цю Конвенцію.

Вчинено у Страсбурзі 5-го лютого 1992 р., англійською та французькою мовами, при чому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який має бути переданий на збереження до архіву Ради Європи. Генеральний Секретар Ради Європи має надіслати завірені копії кожній державі-члену Ради Європи, а також будь-якій іншій державі, запрошеній приєднатись до цієї Конвенції.

Пояснювальний коментар до Європейської Конвенції про участь іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні

1. Конвенція про участь іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні була підготовлена Керівним комітетом з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи. Вона була відкрита для підписання державами-членами Ради Європи 5 лютого 1992 р.

2. Хоча текст пояснювального коментаря, підготовлений Європейським Комітетом з питань місцевої та регіональної демократії та схвалений Комітетом Міністрів Ради Європи, не є юридичним документом, який забезпечує автентичне тлумачення тексту конвенції, він може сприяти розумінню її положень.

А. Стисла інформація

1. За останні десятиліття більшість держав-членів Ради Європи відчули значне збільшення кількості іноземних громадян на своїй території. Дедалі більше людей осідають на більш-менш тривалі терміни у країнах, інших за їх країни походження. Частково це відбувається з політичних і гуманітарних міркувань, частково — внаслідок розбіжностей у економічному становищі та свободи пересування робочої сили як наслідку зростаючої економічної інтеграції Європи.

2. Ця ситуація підіймає перед урядами та іншими зацікавленими органами державної влади питання про інтеграцію таких іноземних громадян у громадське життя за місцем їх проживання — питання, яке набуває ще більшої актуальності у світлі такого явища як ксенофобія, що вже з'являється в деяких регіонах.

3. Хоча одним із засобів сприяння інтеграції є спрощення процедур натуралізації, чимало іноземних громадян не бажають змінювати своє громадянство. Відповідно, необхідно знайти для цих людей такі заходи, які б дозволяли їм брати участь у житті місцевої громади.

4. Така мета повинна мати пріоритетне значення для Ради Європи у світлі тих основних фундаментальних цінностей, які зазначені в її Статуті, зокрема свободи політичних поглядів та верховенства права (критеріїв, які формують основу справжньої демократії) та з урахуванням її визнання загальності й неподільності природи прав і основних свобод людини.

5. Відповідно, у пакеті рекомендацій з цього питання, який був направлений до Парламентської Асамблеї, наголошувалось на необхідності вжиття заходів щодо уточнення статусу робітників-мігрантів і політичних прав іноземців. Одночасно Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи присвятив певну кількість своїх резолюцій цій проблемі, яка має відношення до повноважень місцевих влад. Нарешті, цю тему на кількох своїх конференціях підняли європейські міністри, відповідальні за місцеве/регіональне врядування.

6. Ці ініціативи в рамках Ради Європи були спрямовані на визначення різних категорій заходів, що мали стати складовим елементом поступового підходу до забезпечення якомога більш повноцінної участі іноземних громадян, що проживають у країні, у громадському житті та процесі прийняття рішень на місцевому рівні, зокрема:

- надання більш повної інформації про їх громадянські права та обов'язки;
- механізми (наприклад, консультативні комітети) представлення поглядів іноземних громадян, що проживають у країні щодо діяльності місцевих органів влади;

- надання іноземцям, які задовольняють конкретним вимогам щодо осілості, права обирати та бути обраними до місцевих органів влади.

7. В цілому, ці (різні) категорії заходів також можна знайти і в зазначеній конвенції.

8. У відповідь на заяви Парламентської Асамблеї, КМРВЄ і Конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, Комітетом Міністрів РЄ у 1981 році було ухвалено Рекомендацію 18 (81) для держав-членів щодо участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, яка також стосується й іноземних громадян. Ця Рекомендація стосується наступних факторів: значний вклад іноземних громадян в економічне життя та процвітання місцевої громади, їх частки у сплаті податків, які стягуються з усіх мешканців відповідної громади чи регіону, інколи — родинних зв'язків, а також їх загального внеску до суспільного та культурного життя місцевої громади, що сприяє виникненню законного бажання більш повноцінної участі в управлінні місцевими справами. Відповідно, рекомендовані заходи включають в себе заохочення іноземних громадян до участі в житті місцевих громад, зокрема шляхом:

- більш активного їх забезпечення необхідною інформацією;
- забезпечення якомога більш повного врахування їх побажань;
- сприяння створенню місцевих представницьких органів для іноземних громадян з метою надання (за необхідності) консультацій;
- життя будь-яких заходів для забезпечення рівних можливостей для іноземних громадян і розвитку добросусідських відносин між усіма мешканцями незалежно від їх громадянства;
- відносно тих держав-членів, які вже забезпечують участь деяких іноземних громадян у виборах на місцевому рівні — розгляд можливості поширення такого виборчого права на усіх іноземних громадян, які мають громадянство держав-членів Ради Європи.

9. Одночасно Комітетом Міністрів Ради Європи було проаналізовано висновки 4-ї Конференції європейських міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, де було закликано «вивчити можливості розробки проекту багатостороннього юридичного документу з визначення мінімального обсягу громадянських прав щодо участі у громадському житті на місцевому рівні (зокрема, право обирати та бути обраними до місцевих органів влади, для громадян однієї держави-члена, що проживають в іншій державі-члені), а також необхідних умов визнання таких прав». Це продемонструвало, що деякі європейські країни ще раніше вжили заходів щодо надання іноземцям, що не мають громадянства цих країн, пасивного виборного права (права обирати на виборах до місцевих органів влади). В контексті зібраної інформації більшість делегацій, які брали участь у на 7-й європейській конференції міністрів (1986 р., м. Зальцбург), висловились за розробку відповідної конвенції з цього питання.

10. Саме ці події дали Комітету Міністрів підстави доручити Керівному комітету з питань місцевої та регіональної демократії РЄ розробити проект конвенції загальної дії, яка б не обмежувалась питаннями права обирати та бути обраним, але охоплювала б усі питання, пов'язані з участю іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні.

11. Текст проекту Конвенції було розглянуто Комітетом на трьох засіданнях, які відбулись протягом 1988-1989 років. Перед схваленням остаточної редакції, текст було розглянуто Європейським Комітетом з питань міграції та Керівним комітетом з питань прав людини.

Б. Основні особливості Конвенції

12. Предмет Конвенції стосується актуальних питань, які представляють інтерес для Ради Європи у зазначеній сфері. Положення, які стосуються предмету Конвенції, поділені на три глави:

- Глава А стосується «класичних» прав та свобод: свободи волевиявлення, свободи зібрань та об'єднань, а також залучення іноземних громадян до процедур консультацій місцевого населення;
- Глава Б стосується створення на місцевому рівні консультативних органів або інших інститутів представлення інтересів іноземних громадян;
- Глава В розглядає право іноземних громадян обирати та бути обраними до місцевих органів влади.

13. Ця Конвенція певною мірою може розглядатись як доповнення до інших існуючих конвенцій Ради Європи. Наприклад, Конвенція про захист прав і основних свобод людини у своїх статтях 10 та 11 гарантує право на свободу волевиявлення, свободу мирних зібрань та свободу об'єднань не лише громадянам певної держави, але й іншим громадянам. Крім того, стаття 14 визначає, що здійснення цих прав забезпечується без дискримінації з будь-яких підстав (статевої, расової чи мовної приналежності, релігійних, політичних та інших уподобань, національного чи суспільного походження, належності до національних меншин, майнового статусу, обставин народження тощо). Одночасно стаття 16 визначає, що положення статей 10, 11 та 14 не можуть вважатись такими, що позбавляють сторони-учасниці Конвенції права встановлювати обмеження на політичну діяльність іноземців. Варто зазначити, що стаття 60 Європейської конвенції з прав людини визначає відсутність обмежень прав сторін-учасниць Конвенції виходити за межі мінімального обсягу рамок, встановлених Європейською конвенцією з прав людини, надаючи також інші права, визначені національним законодавством чи міжнародними конвенціями. Отже, у цьому контексті можна стверджувати, що проект цієї Конвенції був розроблений в дусі Європейської конвенції з прав людини.

14. Крім того, стаття 3 Конвенції чітко визнає права, гарантовані статтями 10 та 11 Європейської конвенції з прав людини. Існування ідентичних текстів може викликати побуювання (в силу дії визначеного Міжнародним судом ООН під час розгляду «Справи щодо воєнних дій у Нікарагуа» принципу, згідно з яким дві правові норми різного походження, навіть маючи ідентичний зміст, продовжують існувати та застосовуватись окремо (Рішення від 27 липня 1986 р. у справі «Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки», абз. 171, 172, 182 про можливість суперечностей між цією Конвенцією та Європейською конвенцією з прав людини).

15. На думку експертів Ради Європи, такої загрози немає. З одного боку, абз. 3 статті 9 визначає, що тлумачення положень конвенції не можуть впливати на норми, визначені в інших правових документах (як національних, так і міжнародних). З іншого боку, необхідно пам'ятати, що ця Конвенція розроблялась таким чином, щоб вимагати застосування національних законодавчих норм щодо сприйняття змісту її положень. Європейська конвенція з прав людини передбачає інструменти контролю за забезпеченням нормами національного законодавства виконання зазначених положень Конвенції, що становить додаткові гарантії недопущення будь-яких спроб довільного тлумачення цієї Конвенції.

16. Європейська конвенція про правовий статус робітників-мігрантів передбачає

рівне ставлення до таких працівників стосовно умов роботи та проживання, але не впливає на використання ними їх громадянських чи політичних прав.

17. З цієї точки зору ця Конвенція намагається більш точно визначити ті громадянські та політичні права, якими мали б користуватись іноземні громадяни, а також ті інституційні умови, які мають бути створені для сприяння їх залученню до громадського життя.

18. Конвенція стосується питань участі іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні. Для тих з них, хто проживає у місцевій громаді, численні питання їх повсякденного життя — наприклад, проживання, освіта, користування комунальними послугами, громадським транспортом, закладами культури і спорту — залежать від рішень, які приймаються місцевими органами влади. Крім цього, іноземні громадяни приймають активну участь у житті місцевої громади та підвищенні її добробуту. Отже, для країн, які поділяють демократичні принципи Ради Європи, буде справедливим дослідити питання про той значний внесок, який інколи досить значна група громадян, яка протягом тривалого часу проживає на відповідній території, може зробити у процес прийняття рішень з питань, які представляють інтерес для цієї групи.

19. Аналогічні міркування можна застосувати також до деяких аспектів прийняття рішень на рівні центрального уряду. Незважаючи на це, потребує уточнення питання про існування більш тісного зв'язку між наявністю громадянства та участю у процедурах визначення того, що можна умовно назвати «національним волевиявленням» та що, відповідно, може виключити іноземних громадян від участі у політичному житті держави. У зв'язку з цим, за виключенням визначених в абз. 1 статті 3 аспектів, що стосуються прав людини, неподільних з точки зору рівня, на якому вони використовуються, зміст Конвенції безумовно обмежений місцевим рівнем.

20. Оскільки ці питання стосуються діяльності місцевих влад, текст Конвенції має брати до уваги визначені в Європейській хартії місцевого самоврядування та конституційних положеннях деяких держав-членів принципи місцевої автономії, які забороняють національним урядам накладати на місцеві влади обмежуючі зобов'язання стосовно застосованих ними способів організації їх внутрішніх справ. Принцип поваги до місцевої автономії відображений у статті 4, яка визначає, що Сторони Конвенції зобов'язуються докласти усіх можливих зусиль до залучення іноземних громадян до процедур консультацій влади з місцевим населенням. Це стає ще більш очевидним, якщо проаналізувати природу зобов'язань, викладених у статті 5, яка передбачає сприяння та заохочення створенню консультаційних органів замість жорсткого впровадження єдиної системи.

21. Конвенція задумана у такий спосіб, аби зробити можливим приєднання до неї шляхом прийняття усіх трьох або однієї чи двох глав. Це зроблено з метою збереження можливості приєднання до неї для тих держав, які мають особливі труднощі конституційного чи іншого характеру з прийняттям однієї з цих глав. Більше того, вона чітко передбачає можливість поступового прийняття окремих глав Конвенції у відповідності до зміни внутрішньої ситуації кожної держави.

В. Коментар до положень Конвенції

Прембула

22. У Прембулі визначаються причини, які спонукали держави-члени Ради Європи до розробки Конвенції, а також зазначається, яким чином Конвенція відповідає основ-

ним цілям Ради Європи. Вона підтверджує відданість держав-членів принципу загальності та неподільності прав людини. Крім того, в ній зазначається той факт, що іноземні громадяни беруть участь в економічному та культурному житті місцевих громад й загалом виконують на місцевому рівні ті самі обов'язки, що й громадяни відповідної країни. Ці міркування виправдовують взятє державами на себе загальне зобов'язання покращити можливості участі у місцевому житті, відкриті для іноземних громадян.

Частина I

Стаття 1

23. Ця стаття стосується питання розділення Конвенції на три наступні глави:

- Глава А стосується свободи волевиявлення, свободи зібрань, свободи участі в об'єднаннях громадян, а також залучення іноземних громадян до процедур консультацій з місцевим населенням;
- Глава Б стосується створення на місцевому рівні консультативних органів для представлення інтересів іноземних громадян;
- Глава В стосується права іноземних громадян обирати та бути обраними на місцевому рівні.

24. Стаття 1 визначає, що держави, які підписали Конвенцію, можуть прийняти усі три її глави. У випадку, коли вони вирішують прийняти лише одну главу, мінімально зобов'язуючим є прийняття Глави А з тим аби не ігнорувати права, гарантовані Європейською конвенцією прав людини. Додатково держави можуть прийняти глави Б або В. Це положення створене для того, щоб ті держави-члени, які не мають можливості поставити свій підпис під Главою Б чи В, не були змушені відмовитися від підписання Конвенції в цілому. Абзац 2 визначає можливість поступового прийняття окремих глав Конвенції.

25. Визнається особливий взаємозв'язок між главами Б і В: деякі держави-члени, які прийняли положення глави В з наданням виборних прав іноземним громадянам й таким чином урівняли їх в правах з місцевими мешканцями, можуть уявити, що це рішення робить створення спеціальних консультативних органів для представлення власне іноземних громадян надмірним чи навіть невідповідним кроком. Відповідно, вони погодяться застосувати положення лише глав А та В. Однак, інші держави-члени у такій самій ситуації можуть вважати, що особливі обставини та проблеми іноземних громадян можуть, незважаючи на будь-які обставини, виправдати створення спеціальних консультативних органів з метою уточнення поглядів постійно проживаючої у такій країні іноземної громади, в тому числі тих іноземців, які поки що не задовольняють критеріям цензу осілості, щоб мати можливість права голосу на виборах до місцевих органів влади. З цієї причини глави Б і В готувались таким чином, щоб унеможливити взаємне виключення одна одної.

Стаття 2

26. Ця стаття містить визначення словосполучення «іноземні громадяни» відповідно до мети його використання у цій Конвенції. Пропозицію, яка віддавала перевагу висловлюванню «постійно проживаючі у країні особи, які не є її громадянами» з тих міркувань, що цей термін не має того емоційного забарвлення як термін «іноземці», не було враховано через труднощі з пошуком його точного термінологічного еквіваленту у французькій мові.

Глава А

Стаття 3

27. Відносно використання прав, визначених у Статті 3, більшість держав-членів передбачає застосування певних обмежень, які переважно відповідають деяким обмеженням, дозволеним Конвенцією про захист прав і основних свобод людини (ці обмеження є необхідними в умовах демократичного суспільства для забезпечення інтересів державної чи громадської безпеки, попередження громадських заворушень чи злочинності, захисту здоров'я чи моралі, захисту прав і свобод інших людей). Разом з тим, такі положення значною мірою відрізняються у різних державах, що пояснює причини відмови їх гармонізації у статті 9.

28. У будь-якому випадку для цієї Конвенції значення має те, що в усіх державах іноземних громадян не повинні піддавати дискримінації стосовно використання визначених тут прав. Одночасно, не можна заперечувати того факту, що законодавство з питань прав іноземних громадян, яке діє у деяких державах-членах, надає певну свободу вибору щодо накладення окремих обмежень на їх політичну діяльність. Положення статті 9, на яку посилається стаття 3, надають можливість застосовувати до визначених згідно зі Статтею 3 прав обмеження, передбачені Європейською конвенцією прав людини.

29. Запроваджувати обмеження, за якими права, гарантовані іноземним громадянам абз. а) статті 3, стосувались б лише місцевого рівня або питань, що знаходяться у компетенції місцевого органу влади, видається недоцільним. Таке розмежування було б складно реалізувати на практиці, та й жодна держава-член, судячи з усього, не збирається запроваджувати цей принцип.

30. Те саме стосується й права участі в діяльності об'єднань громадян, викладеного в абз. б). З іншого боку, що стосується права іноземних громадян створювати власні об'єднання, той самий абзац чітко визначає, що мова йде про місцеві об'єднання. Він також визначає однією з цілей таких об'єднань «захист їх інтересів стосовно питань, які знаходяться у сфері відповідальності місцевих влад». Таке визначення видається логічним у порівнянні з більш обмежувочими положеннями, які стосуються політичних об'єднань іноземців в окремих державах-членах, що не в останню чергу стосується можливих зовнішньополітичних наслідків діяльності об'єднань, метою яких є здійснення політичного впливу у відповідних країнах. Обмеження, які стосуються виключно іноземців, зачіпають меншою мірою місцевий рівень ніж загальнодержавний. Діяльність іноземних громадян, які постійно проживають в країні, з більшою вірогідністю вважатиметься невідповідною, якщо вона стосуватиметься більше питань загальнодержавного ніж місцевого значення.

31. Зазначене в абз. б) статті 3 право іноземних громадян приєднуватись до об'єднань передбачає, згідно з положеннями статті 9, зобов'язання для органів державної влади не перешкоджати іноземним громадянам у їх намірі бути членами цих об'єднань. Це питання не зачіпає питань свободи у діяльності цих об'єднань.

Стаття 4

32. Так само проблемою для іноземних громадян можуть бути теми громадських запитів чи інших процедур консультування місцевих громадян, зокрема з питань планування. Ця стаття спрямована на забезпечення зусиль щодо їх залучення до зазначених процедур. Такі зусилля повинні бути «обґрунтованими та очікуваними», від відповідних органів влади (наприклад, з точки зору наявних фінансових та кадрових ресурсів). Однак, формулювання цієї статті враховує також той факт, що внутрішньодержавний розподіл компетенцій у деяких державах-членах є таким, що національні органи влади не ма-

ють прямих повноважень щодо втручання у питання організації діяльності місцевих органів влади.

Глава Б

Стаття 5

33. Передбачені у цій статті інституційні умови представлення іноземних громадян на місцевому рівні можуть мати різні форми, зокрема:

а) участь представників іноземних громадян в якості радників у роботі комітетів місцевих органів влади;

б) консультативні комітети (із змішаним складом), до складу яких можуть входити члени комітетів місцевих органів влади та представники іноземних громадян;

в) консультативні ради у складі виключно іноземних громадян.

Крім того, на розсуд компетентних органів лишається питання про те, чи можуть іноземні громадяни обиратись напряму, чи призначатись відповідними організаціями.

34. Враховуючи значні розбіжності у розмірах місцевих органів влади у країнах Європи, визначити єдині вимоги до абсолютної кількості (чи певного відсотку) іноземних громадян, яка б робила виправданим призначення консультативного органу, не видається можливим. Рішення про те, що розуміється під «значною кількістю», має прийматись кожною окремою країною з урахуванням її національних особливостей.

35. Текст Статті 5 з максимальною повнотою визначає принцип місцевої автономії, визначаючи, що обов'язком сторін конвенції є не встановлення для місцевих органів влади детальних та єдиних вимог щодо консультування іноземних громадян, але скасування будь-яких юридичних чи інших перешкод на шляху до створення консультативних органів та сприяння їх створенню. Разом з тим, текст статті не виключає можливостей (там, де це є доцільним) ухвалення законодавчих актів загальної дії, які накладають на місцеві органи влади конкретні обов'язки.

Глава В

Стаття 6

36. Спочатку передбачалось, що Сторони Конвенції повинні взяти на себе зобов'язання щодо надання громадянам відповідних країн право участі у виборах до місцевих органів влади на основі принципу взаємності. Одночасно, в ході міжурядових дискусій щодо тексту проекту Конвенції виявилось більш прийнятним аби глава В (так само, як і глави А та Б) стосувалась усіх іноземних громадян без їх розрізнення за національною ознакою. Цей підхід є виправданим з наступних міркувань:

i. Більшість держав-членів, що надали іноземним громадянам право участі у виборах до місцевих органів влади (Данія, Ірландія, Нідерланди, Норвегія, Швеція), не обмежують це право громадянами окремих країн. Виключеннями тут є Фінляндія та Ісландія, де це право надано громадянам інших держав-членів Північної Ради, а також Об'єднаного Королівства. У цих країнах громадяни Співдружності та громадяни Республіки Ірландія можуть брати участь у місцевих та національних виборах.

ii. Обмеження права участі у виборах до місцевих органів влади громадянами інших держав-членів не полегшить ситуацію для тих країн, які мають конституційні перешкоди на шляху до прийняття глави В.

iii. Висунуті у Преамбулі міркування стосовно участі іноземних громадян у житті

місцевих громад і той факт, що вони в цілому мають на місцевому рівні ті самі обов'язки, що й громадяни цієї країни, стосується іноземних громадян усіх країн. Створення дискримінації між тими іноземними громадянами, які мають право голосувати на виборах і тими, які його не мають, мало б мати наслідком серйозні політичні проблеми.

37. Умови абз. 1 статті 6 не виключають можливості запровадження певних формальних процедурних вимог щодо надання виборчих прав кожному іноземному громадянину, незважаючи на те, що ці вимоги можуть не стосуватись громадян зазначеної держави. Такі процедурні вимоги можуть включати в себе необхідність іноземним громадянам подавати заяву на їх включення до виборчих списків на виборах до місцевих органів влади. При цьому будь-які формальні процедурні вимоги не повинні суперечити змісту положень статті 6 (1) чи створювати значні перешкоди на шляху до використання прав іноземними громадянами, що надаються згідно з положеннями цієї статті.

38. Стосовно періоду постійного проживання, необхідного для задоволення вимог до надання права обирати, є зрозумілим, що цей період має бути досить довгим, аби виборець міг ознайомитись з місцевою громадою, її політичним становищем і основними проблемами розвитку. Найбільш тривалий період, що вимагається країнами, які вже надали іноземним громадянам право голосувати на виборах до місцевих органів влади становить п'ять років. Єдиним виключенням є швейцарські кантони Невшатель і Юра, в яких (традиційно) встановлено 10-ти річний ценз осілості. Одночасно, попередні пропозиції щодо запровадження 10-ти або 12-ти річного цензу осілості зіткнулись із запереченням щодо того, що такий період є більш довгим ніж той, що є визначеним для отримання повноцінного громадянства.

39. Вимога щодо п'ятирічного періоду постійного проживання не задовольняється фактом постійного проживання у країні у певний період в минулому або наявності кількох періодів постійного проживання, що сумарно дорівнюють п'яти рокам. Разом з тим для того, щоб отримати право голосу на виборах до місцевих органів влади, іноземний громадянин повинен мати період звичайного проживання у країні протягом п'ятирічного періоду, що передує даті виборів. Вираз «звичайного» тут вказує, що для цілей підрахунку тривалості постійного проживання короткі періоди відсутності через поїздки на свята, ділові відрядження чи відрядження в особистих справах не впливають на «термін постійне» проживання у визначеній країні. Сторонам Конвенції надається право встановити у відповідності до їх національного законодавства, чи п'ятирічний період постійного проживання визначається відносно дати виборів, чи дати формування реєстру виборців.

40. Було підняте питання стосовно того чи період постійного проживання, встановлений у Статті 6 як критерій отримання іноземними громадянами права участі у виборах до місцевих органів влади, має стосуватись постійного проживання у визначеній місцевості (враховуючи той факт, що мова йде про використання права участі саме у виборах до місцевих органів влади). Разом з тим, слід зауважити, що жодна з країн, яка надала виборчі права іноземним громадянам, судячи з усього, не вимагає наявності періоду постійного проживання у межах юрисдикції певних місцевих органів влади. Одночасно, ценз осілості стосується проживання на території зазначеної держави (за виключенням швейцарського кантону Невшатель, в якому діє додаткова умова про обов'язковість постійного проживання на території кантону не менше одного року). Більше того, вимогу щодо узгодження періоду постійного проживання з певною територією юрисдикції місцевого органу влади ймовірно буде досить важко виконувати у країнах, що не мають процедур внутрішньої реєстрації. З цих причин було вирішено, що період постійного про-

живання згідно з положенням статті 6 має стосуватись проживання у будь-якому регіоні визначеної держави.

41. Усі країни, які надали іноземним громадянам право участі у виборах до місцевих органів влади, надали їм як пасивне, так і активне виборче право. Текст цієї Конвенції також передбачає надання іноземним громадянам права не лише обирати, але й бути обраними. Одночасно, враховуючи існуючі в деяких державах-членах проблеми із законодавством, яке надає іноземним громадянам право обирати, але не передбачає права бути обраними, абз. 2 статті 6 дозволяє Стороні Конвенції приймати главу В з наданням іноземним громадянам лише права обирати на місцевих виборах.

42. Іноді висувається зауваження, що кандидат на виборчу посаду має бути більше інтегрованим до місцевої громади, ніж простий виборець, а отже до нього має застосовуватись більший ценз осілості. Разом з тим, жодна з держав-членів Ради Європи, яка вже надала іноземним громадянам право участі у виборах до місцевих органів влади, не розрізняє ценз осілості для отримання права обирати та ценз для отримання права бути обраними. Відповідно, текст Конвенції наслідує приклад цих країн.

Стаття 7

43. Беручи до уваги, що визначені в Статті 6 вимоги щодо періоду постійного проживання як умови отримання права участі у виборах до місцевих органів влади в цілому передбачають найдовший період осілості, що вимагається країнами, які вже запровадили виборчі права для іноземних громадян, ця Стаття надає Сторонам Конвенції право вимагати більш коротких періодів постійного проживання. Включене до цієї статті формулювання щодо наявності у Сторін Конвенції можливостей встановлювати більш короткі періоди постійного проживання не має тлумачитись як таке, що перешкоджає праву держав надавати, у зв'язку з політичними правами іноземних громадян, які постійно проживають на їх території, інші, більш широкі права порівняно з тими, які передбачаються цією Конвенцією.

Частина II

Стаття 8

44. Ця стаття спрямована на сприяння впровадженню активної політики інформування, оскільки іноземні громадяни нерідко мають певні проблеми з перекладом і повинні бути поінформовані про їх права. Текст статті залишає на розсуд кожної Сторони Конвенції вирішення питання стосовно того, які саме органи державної влади мають нести відповідальність за надання зазначеної інформації. Більше того, в залежності від ситуації у конкретній країні, вимоги цієї статті можуть задовольнятись шляхом надання іноземним громадянам інформації у рамках загальних процедур інформування усіх місцевих мешканців, або через оприлюднення оголошень у ЗМІ тощо. Це не обов'язково передбачає вжиття Сторонами Конвенції формальних заходів, що зобов'язують місцеві органи влади визначати кожного окремого іноземного громадянина та передачу йому відповідної документації.

Стаття 9

45. Ця стаття визначає обставини, за яких Сторони Конвенції можуть обмежувати права, що надаються іноземним громадянам цією Конвенцією. Положення абзацу 1 сформульовані за зразком абзацу 1 статті 15 Конвенції про захист прав і основних свобод

людини. Вони стосуються обставин, пов'язаних з воєнними діями або надзвичайними ситуаціями. З іншого боку, абзаци 2 і 3 стосуються лише глави А частини I. В них береться до уваги той факт, що у певних державах-членах законодавство передбачає виконання певних формальностей як умови використання іноземними громадянами деяких прав. Такі обмеження, визначені в абзаци 2, стосуються абзацу а) статті 3. Вони також розроблялись за зразком абзацу 2 статті 10 Конвенції про захист прав і основних свобод людини. Положення абзацу 3 стосуються також абзацу б) статті 3 (за зразком абзацу 2 статті 11 Конвенції про захист прав і основних свобод людини).

46. Абзац 3 статті 9 базується на положеннях статті 60 Конвенції про захист прав і основних свобод людини. Він спрямований на виключення можливостей тлумачення будь-яких положень Конвенції у спосіб, що перешкоджає захисту зазначених прав, передбаченому національним законодавством чи міжнародними угодами відповідної країни.

Стаття 10

47. Конвенція не передбачає визначення конкретного органу державної влади, відповідального за нагляд над її впровадженням. У зв'язку з цим є надзвичайно важливим забезпечення Генеральному Секретареві Ради Європи можливості слідкувати за розвитком подій стосовно участі іноземних громадян у місцевому громадському житті в державах, які стали Сторонами Конвенції. Стаття 10 спрямована на сприяння виконанню цього завдання шляхом визначення зобов'язання кожної Сторони щодо надання відповідної інформації. Це відповідає аналогічним положенням інших конвенцій Ради Європи.

Частина III

Статті 11 – 18

48. Заклучні положення, які містяться у статтях 11-18, є подібними із заключними положеннями конвенцій та угод, що укладаються під егідою Ради Європи. Включення статті 14 та пункту г) статті 19 враховує надану абзацом 2 статті 1 можливість відповідним Сторонам розширювати обсяг своїх зобов'язань за цією Конвенцією. Додання пункту д) Статті 19 враховує зобов'язання повідомляти Генерального Секретаря про будь-які заходи, вжиті згідно з абзацом 4 статті 9.

49. Метою статті 15 є визначення категорій місцевих влад, яких стосується Конвенція. Хоча деякі попередні пропозиції щодо участі іноземних громадян обмежувались місцевим рівнем, не існує, судячи з усього, жодних причин, які б змушували до виключення інших категорій місцевих органів влади, особливо враховуючи, що сам термін «місцева/муниципальна влада» може викликати певні проблеми в окремих країнах, зокрема у Великобританії та Ірландії. Відповідно, найкращим рішенням є розширення дії положень Конвенції на усі місцеві органи влади, залишивши на розсуд Сторін, які мають проблеми з таким розширенням, визначення переліку категорій територіальних органів влади, які підпадають під дію Конвенції. Формулювання положень статті 15 є схожим до подібних формулювань Європейської Хартії місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ ІІІ

НАВЧАЛЬНИЙ МОДУЛЬ

«МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ¹»

ВСТУП

Мета вивчення курсу “Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування”

полягає у вивченні та засвоєнні поняття, змісту, функціонального призначення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування, закріплених міжнародними договорами, а також в ознайомленні із загальними тенденціями демократичного розвитку інституту місцевого самоврядування в світі.

Завдання курсу “Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування”:

- Висвітлення правової природи міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- Ознайомлення з історією міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- Огляд класифікації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- Вивчення стандартів місцевого самоврядування в європейських країнах;
- Характеристика правової бази («acquis») Ради Європи щодо впровадження стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні;
- Ознайомлення з національним механізмом правового забезпечення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- Характеристика ролі органів державної влади та органів місцевого самоврядування України в реалізації стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.

Вимоги до знань та вмінь

Знати:

- визначення поняття міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- історію розробки та розвитку міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- критерії класифікації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- порядок ратифікації та імплементації в Україні міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні;
- стандарти якості надання муніципальних послуг населенню;

Програма навчального модуля, який було підготовлено викладачами Академії муніципального управління В. Толковановим, кандидатом юридичних наук, доцентом, Х. Приходько, кандидатом юридичних наук, доцентом, В. Барвіцьким, викладачем, була затверджена рішенням кафедри муніципального права Академії муніципального управління № 1 від 21.09.2009 року.

- міжнародні правові стандарти муніципальних процедур;
- особливості національного механізму правового забезпечення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування України в реалізації стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.

Вміти:

- користуватися джерелами міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- робити юридичний аналіз змісту міжнародних документів, які містять стандарти місцевого самоврядування;
- характеризувати національне законодавство в аспекті його дотримання (або недотримання) міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування;
- здійснювати порівняльний аналіз актів національного законодавства та законодавства зарубіжних країн на предмет його відповідності міжнародним стандартам місцевого самоврядування;
- користуватися нормами про міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування при захисті муніципальних прав і свобод;
- користуватися міжнародним стандартом ISO 9001:2000 (системи якості менеджменту) та 12 принципами Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні в практичній діяльності;
- організувати особисту участь у діловій рольовій грі;
- готувати наукові доповіді та есе;
- надавати юридичні консультації про міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування;
- використовувати набуті знання в нормопроектній роботі.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ
«Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування»
(денна форма навчання)

МОДУЛЬ	№ п/п	Назва теми	Кількість годин				
			Всього	Лекції	Практичні заняття	СРС	Індивідуальна робота
МОДУЛЬ 1	1	Тема 1. Правова природа міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування	9	2	2	2	3
	2	Тема 2. Історія розробки та розвитку міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування	9	-	2	4	3
	3	Тема 3. Класифікація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування	9	2	2	2	3
МОДУЛЬ 2	4	Тема 4. Характеристика правової бази Ради Європи з питань демократичних стандартів місцевого самоврядування	10	4	2	2	2
	5	Тема 5. Принципи Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та їх характеристика	10	2	2	4	2
	6	Тема 6. Національний механізм правового забезпечення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування	12	4	4	2	2
	7	Тема 7. Роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування України в реалізації стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні	13	4	2	4	3
8	Всього	72	18	16	20	18	

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ
«Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування»
(заочна форма навчання)

модуль	№ п/п	Назва теми	Кількість годин			
			Всього	Лекції	Практичні заняття	СРС
МОДУЛЬ 1	1	Тема 1. Правова природа міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування	11	2	7	2
	2	Тема 2. Історія розробки та розвитку міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування	9	-	-	9
	3	Тема 3. Класифікація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування	10	2	-	8
МОДУЛЬ 2	4	Тема 4. Характеристика правової бази Ради Європи з питань демократичних стандартів місцевого самоврядування	11	-	3	8
	5	Тема 5. Принципи Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та їх характеристика	9	-	-	9
	6	Тема 6. Національний механізм правового забезпечення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування	11	2	-	9
	7	Тема 7. Роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування України в реалізації стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні	11	-	2	9
8	Всього	72	6	12	54	

3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

«Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування» за темами

Тема 1. Правова природа міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Поняття та сутність міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування. Правова ідеологія міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх концептуальна основа).

Інституційний механізм формування міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх інституційна основа).

Формалізація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх джерельна основа). Зміст та обсяг міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування. Міжнародні договори як джерело міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування. Національні конституції та міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування.

Проблеми конституювання міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування в Україні. Конституція України від 28 червня 1996 р. та місцеве самоврядування.

Тема 2. Історія міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Етапи інституціоналізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування. Правова характеристика першоджерел міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування. Міжнародні нормативні документи про права людини.

Роль міжнародних організацій у формуванні, становленні та розвитку міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

ООН та її роль у формуванні міжнародних стандартів місцевого самоврядування.

Роль Ради Європи в розробленні міжнародних стандартів місцевого самоврядування.

Діяльність інших (регіональних) міжнародних організацій з розроблення демократичних стандартів місцевого самоврядування.

Тема 3. Класифікація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Критерії класифікації та види міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

Інституціональна класифікація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування. Стандарти муніципальних прав і свобод. Стандарти локальної демократії. Стандарти територіального устрою. Стандарти транскордонного співробітництва в сфері місцевого самоврядування.

Міжнародні правові стандарти муніципальних процедур: виборчих, референдумних, регламентних та ін.

Світовий та регіональний рівні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

Основні міжнародні правові документи, в яких закріплені демократичні стандарти місцевого самоврядування (Всесвітня декларація місцевого самоврядування, Європейська Хартія місцевого самоврядування, Декларація про принципи місцевого самоврядування в державах-учасниках СНД тощо).

Нормативно-правова регламентація міжнародних правових стандартів участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.

Загальні тенденції стандартизації місцевого самоврядування. Міжнародний стандарт ISO 9001:2000 (системи якості менеджменту).

Роль міжнародних організацій (ООН, Ради Європи, СНД, ОБСЄ тощо) у розробці та впровадженні стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.

Тема 4. Характеристика правової бази Ради Європи з питань демократичних стандартів місцевого самоврядування

Рада Європи як інституційна та просторова основа для розробки уніфікованих стандартів демократичної системи місцевого самоврядування.

Характеристика Європейської Хартії місцевого самоврядування та додаткового протоколу до неї.

Переглянута Європейська Хартія міст.

Переглянута Європейська Хартія щодо участі молоді у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.

Європейська Конвенція щодо участі іноземців у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.

Європейське ландшафтна конвенція.

Керівні принципи сталого просторового розвитку європейського континенту.

Рекомендації та резолюції, ухвалені Комітетом Міністрів, Парламентською Асамблеєю та Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи.

Тема 5. Принципи Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та їх характеристика

Принцип 1.

Чесне проведення виборів, представництво та участь

- Місцеві вибори мають проводитись відкрито та чесно відповідно до міжнародних стандартів і національного законодавства та без фальсифікацій;
- Громадяни мають знаходитись у центрі суспільного життя, зокрема на місцевому рівні;
- Усім чоловікам та жінкам має бути забезпечено рівне право голосу у процесі прийняття рішень. Така широка участь базується на свободі висловлення, зібрань та об'єднань громадян;
- Усі голоси, включаючи голоси представників найменш захищених груп населення, мають бути почутими та врахованими у процесі прийняття рішень, зокрема з питань розподілу ресурсів;
- При схваленні найбільш важливих рішень мають робитись спроби щодо досягнення широкого консенсусу та врахування інтересів усієї громади;
- Рішення мають прийматись відповідно до волі більшості громадян. Одночасно права та законні інтереси меншості мають також бути враховані.

Принцип 2.

Зворотній зв'язок

- Цілі, правила та процедури мають бути адаптовані у відповідності до очікувань та потреб громадян;
- Мають бути забезпечені високі стандарти у наданні комунальних послуг. Одночасно побажання та скарги громадян мають бути розглянуті та враховані у розумні терміни.

Принцип 3.

Дієвість та ефективність

- Результати мають відповідати поставленим цілям;
- Має забезпечуватись найбільш оптимальне використання наявних ресурсів;
- Використання систем управління якістю має сприяти проведенню оцінки, посиленню дієвості та ефективності послуг;
- Має забезпечуватись проведення регулярного аудиту з метою удосконалення діяльності відповідних органів влади.

Принцип 4.

Відкритість та прозорість

- Рішення мають прийматись та впроваджуватись відповідно до встановлених правил та порядку;
- Доступ громадян до інформації має забезпечуватись у відповідності до норм законодавства;
- Інформація щодо рішень, впровадження політик та досягнутих результатів має бути доступною для громад для забезпечення належної підтримки діяльності органів місцевого самоврядування.

Принцип 5.

Верховенство права

- Орган місцевого самоврядування має виконувати рішення суду (відповідно до чинного законодавства);
- Правила діяльності мають бути схвалені та впроваджені відповідно до процедур, встановлених законодавством.

Принцип 6.

Етична поведінка

- Суспільне благо має переважати над особистими інтересами;
- Мають бути забезпечені ефективні заходи попередження та боротьби з будь-якими проявами корупції;
- Випадки конфлікту інтересів мають бути оприлюднені своєчасно, а залучені до конфлікту особи мають утримуватись від участі у прийнятті відповідних рішень.

Принцип 7.

Компетентність та спроможність

- Професійні навички обраних посадових осіб мають постійно удосконалюватись з метою покращення результативності їх діяльності;
- Службовці мають мотивуватись до постійного самовдосконалення;
- Мають бути розроблені практичні рекомендації та процедури з метою перетворення навичок у спроможність та досягнення кращих результатів у повсякденній діяльності.

Принцип 8.

Інновації та відкритість до змін

- Має бути забезпечено пошук нових більш ефективних шляхів для вирішення існуючих проблем. При цьому перевага має надаватись більш досконалим методам надання послуг;

- Має бути забезпечено готовність впроваджувати нові програми (технології), вивчати досвід інших країн (органів влади);
- Мають бути створені сприятливі умови для реалізації змін з метою досягнення більш якісних результатів.

Принцип 9.

Сталість та довгострокове планування

- Діючими політиками мають бути враховані інтереси майбутніх поколінь;
- Мають бути враховані елементи сталого розвитку громади для того, щоб не залишати вирішення проблем екологічного, структурного, фінансового, економічного або соціального походження майбутнім поколінням;
- Має забезпечуватись широка та довгострокова перспектива щодо майбутнього розвитку громади та розуміння потреб такого розвитку;
- Має бути забезпечене розуміння історичних, культурних, соціальних та інших факторів, які визначають принцип сталого розвитку.

Принцип 10.

Надійний фінансовий менеджмент

- Ціна не повинна перевищувати реальну вартість послуг та зменшувати попит, зокрема на необхідні комунальні послуги;
- В управлінні фінансами має забезпечуватись раціональність, включаючи отримання та використання кредитів, оцінку ресурсів, доходи, резервні кошти тощо;
- Має забезпечуватись багаторічне та щорічне бюджетне планування із залученням представників громадськості;
- Ризики мають ретельно оцінюватись та управлятись, зокрема шляхом оприлюднення загальних звітів, використовуючи принципи публічно-приватного партнерства;
- Місцева влада має брати участь в організації міжмуніципального співробітництва з чесним розподілом витрат та доходів, скороченням ризиків (впровадження системи вирівнювання, розподіл спільних ризиків тощо).

Принцип 11.

Права людини, культурна різноманітність та соціальне вирівнювання

- В межах повноважень органів місцевого самоврядування має бути забезпечено повагу, захист прав людини, а також забезпечено боротьбу з будь-якими проявами дискримінації;
- Культурна різноманітність має розглядатись як перевага. Діяльність органів місцевого самоврядування має бути спрямована на залучення усіх мешканців до участі у суспільно-політичному житті на місцевому рівні, їх більш тісну ідентифікацію з громадою;
- Мають бути забезпечені заходи, спрямовані на соціальне вирівнювання та активізацію участі у суспільно-політичному житті представників найменш захищених соціальних груп населення.
- Має бути забезпечений доступ до основних послуг, насамперед для представників найменш захищених груп населення.

Принцип 12.

Підзвітність

- Всі відповідальні особи, разом та індивідуально, мають нести відповідальність за свої дії;
- Має забезпечуватись інформування та пояснення рішень, які ухвалюються владою;
- Мають бути забезпечені ефективні заходи протидії неефективному управлінню та порушенню прав громадян з боку місцевої влади.

Тема 6. Національний механізм правового забезпечення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Національне законодавство та міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування.

Інформаційне суспільство та міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування. Інформаційні банки даних (ІБД) як форма уніфікації, запровадження та реалізації стандартів місцевого самоврядування.

Співвідношення сучасної концепції місцевого самоврядування України та міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

Проблеми змісту та обсягу міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування в аспекті їх імплементації на національному рівні.

Урядові та неурядові правові інструменти місцевої та регіональної демократії в Україні.

Інститути громадянського суспільства та їх роль в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

Національні асоціації місцевих та регіональних влад та їх роль у впровадженні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

Роль міжнародних неурядових організацій у впровадженні міжнародних правових стандартів на транскордонному, регіональному та місцевому рівнях.

Тема 7. Роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування України в реалізації стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні

Функції органів місцевого самоврядування щодо реалізації міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.

Органи місцевого самоврядування та їх роль у забезпеченні стандартизації муніципальних послуг. Об'єктивні та суб'єктивні фактори забезпечення стандартів місцевого самоврядування. Муніципальна служба України як об'єкт стандартизації.

Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів державної влади з питань реалізації міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.

Участь органів місцевого самоврядування України у міжнародному (транскордонному) співробітництві.

Організаційно-правові форми міжнародного та транскордонного співробітництва органів місцевого самоврядування України та їх класифікація.

Участь органів державної влади та органів місцевого самоврядування в реалізації ініціатив європейських інституцій, спрямованих на розвиток місцевої та регіональної демократії (День Європи, Європейський тиждень місцевої демократії).

4. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Правова природа міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Перелік питань:

1. Поняття та сутність міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. Правова аксіологія та правова ідеологія міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх концептуальна основа).
3. Інституційний механізм формування міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх інституційна основа).
4. Формалізація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх джерельна основа).

Тема 2. Класифікація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Перелік питань:

1. Критерії класифікації та види міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. Світовий та регіональний рівні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
3. Ролі міжнародних організацій (Рада Європи, ООН, СНД, ОБСЕ тощо) у розробці та впровадженні стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
4. Основні (базові) міжнародні правові аспекти щодо функціонування демократичної системи місцевого самоврядування.
5. Загальні тенденції стандартизації місцевого самоврядування. Міжнародний стандарт ISO 9001:2000 (системи якості менеджменту).

Тема 3. Характеристика правової бази Ради Європи з питань демократичних стандартів місцевого самоврядування

Перелік питань:

1. Переглянута Європейська Хартія міст.
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування та додатковий протокол до неї.
3. Європейська Хартія щодо участі молоді у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.
4. Європейська Конвенція щодо участі іноземців у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.
5. Європейське ландшафтна конвенція.
6. Керівні принципи сталого просторового розвитку європейського континенту.
7. Рекомендації, резолюції та інші рішення Комітету Міністрів, Парламентської Асамблеї та Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи.

Тема 4. Принципи Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та їх характеристика

Перелік питань:

1. Принцип «Чесне проведення виборів, представництво та участь».

2. Принцип «Зворотній зв'язок».
3. Принцип «Дієвість та ефективність»
4. Принцип «Відкритість та прозорість»
5. Принцип «Верховенство права».
6. Принцип «Етична поведінка».
7. Принцип «Компетентність та спроможність».
8. Принцип «Інновації та відкритість до змін».
9. Принцип «Сталість та довгострокове планування».
10. Принцип «Надійний фінансовий менеджмент».
11. Принцип «Права людини, культурна різноманітність та соціальне вирівнювання».
12. Принцип «Підзвітність».

Тема 5. Національний механізм правового забезпечення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Перелік питань:

1. Врахування міжнародних правових стандартів при формуванні української національної доктрини місцевого самоврядування.
2. Урядові та неурядові правові інструменти місцевої та регіональної демократії в Україні.
3. Інститути громадянського суспільства та їх роль в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
4. Роль національних асоціацій місцевих та регіональних влад у впровадженні міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування.
5. Роль міжнародних неурядових організацій у впровадженні міжнародних правових стандартів.

Тема 6. Роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування України в реалізації стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні

Перелік питань:

1. Функції органів місцевого самоврядування по реалізації міжнародних правових стандартів в Україні.
2. Органи місцевого самоврядування та їх роль у забезпеченні стандартизації муніципальних послуг.
3. Стандартизація муніципальних процедур: виборчих, референдумних, регламентних.
4. Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів державної влади у впровадженні міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
5. Міжнародне співробітництво органів місцевого самоврядування України.
6. Організаційно-правові форми міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування України.

5. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. Правова природа міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Перелік питань:

1. Поняття та сутність міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. Правова аксіологія та правова ідеологія міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх концептуальна основа).
3. Інституційний механізм формування міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх інституційна основа).
4. Формалізація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх джерельна основа).

Рекомендована література:

1. Баймуратов М.О., Григор'єв В.Л. Муніципальна влада: актуальні проблеми становлення і розвитку в Україні: Монографія. — Одеса: Юрид. літер., 2003. — 248 с.
2. Баймуратов М.О. Роль міжнародних стандартів у становленні місцевого самоврядування в Україні / М.О.Баймуратов // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. - 2003. - Вип.: 14. - С. 558-562.
3. Баймуратов М.О. Міжнародні зв'язки і стандарти в системі місцевого самоврядування України // Муніципальне право України / М.О. Баймуратов, В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — С. 315-316.
4. Баймуратов М. Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування: від міжнародної угоди до імплементації у національне законодавство / М.Баймуратов // Вибори та демократія. - 2006. - №: 4. - С. 17-24.
5. Батанов О.В. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування // Юридична енциклопедія. — Т. 3. — К.: Укр. енциклопедія., 2001. — С. 698.
6. Баштанник В. Оптимізація моделі місцевого самоврядування в Україні у контексті запровадження європейських стандартів регіонального управління / В.Баштанник, В.Лукашова // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. - 2003. - № 2. - С. 274-283.
7. Бодрова І.І. Міжнародний стандарт права органів місцевого самоврядування на утворення добровільних об'єднань: зміст та проблем реалізації в Україні / І.І.Бодрова // Українська державність: становлення, досвід, проблеми. -Х.: Право, 2001. - С. 48-49.
8. Глухачов Є.Ф. Європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми та перспективи їх втілення в законодавство України/ Є.Ф.Глухачов // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (29 травня 2002 р., Київ). -К.: Видавництво УАДУ, 2002. -Т.: 2. - С. 214-242.
9. Софінська І. Територіальна основа місцевого самоврядування в Україні: стандарти існування / І.Софінська // Вісник Львівського університету : зб. наук. пр.: Серія юридична. - Львів, 2008. - Вип.: 46. - С. 65-71.
10. Толкованов В.В., Пухтинський М.О. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. — К.: Видавництво «Крамар», 2003. — 400с.

11. Толкованов В.В. Розвиток місцевого самоврядування в контексті здійснення політики європейської інтеграції: актуальні проблеми та перспективи їх розв'язання (приклад міста Києва) // Збірник восьмих всеукраїнських муніципальних слухань, 2003, — с. 309-313.
12. Толкованов В.В. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. — 349 с.
13. Толкованов В.В., Щербак Н.В., Василюк Т.Е., Удовиченко В.П. Впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях: українська практика та європейський досвід. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2008. — 212 с.
14. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Бройде З.С., Внукова Н.М., Кравченко В.А., Ляшенко В.І., Мікула Н.А., Рік Ш., Романова Н.А. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 242 с.
15. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Негода В.А. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 170 с.
16. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Іщенко О.М., Фишко Є.М., Куйбіда М.С., Приходько Х.В. Нова державна регіональна політика в Україні. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 232 с.

Заняття 2. Історія розробки та розвитку міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Перелік питань:

1. Етапи інституціоналізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. Правова характеристика першоджерел міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування. Міжнародні нормативні документи про права людини.
3. Роль міжнародних організацій (ООН, Рада Європи, ОБСЕ, СНД тощо) у формуванні, становленні та розвитку міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

Рекомендована література:

1. Баймуратов М.О. Роль міжнародних стандартів у становленні місцевого самоврядування в Україні / М.О.Баймуратов // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. - 2003. - Вип.: 14. - С. 558-562.
2. Гірняк М. Європейська Хартія місцевого самоврядування в Україні: питання реалізації та контролю. — Львів, 2005.
3. Гудков О.М. Місцеве самоврядування в Україні в аспекті забезпечення міжнародно-правових стандартів прав людини / О.М. Гудков // Проблеми вдосконалення правового регулювання місцевого самоврядування: Матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 4-5 грудня 2001 р.): X., 2002. - С. 157-158.
4. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні / Науково-практичний посібник / За ред. М.О. Пухтинського, В.В. Толкованова. — К.: «Крамар», 2003. — 400с.
5. Європейська модель місцевого самоврядування в Україні: вибір політики впровадження // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право» / За заг.

- ред. проф. Мальчина Ю.М., проф. Луця В.В. — К.: Видавничо-поліграфічний центр, 2006. — Вип. 2. — с. 10-16.
6. Керецман В.Ю. Спеціальна (вільна) економічна зона “Закарпаття” і Міжрегіональна асоціація “Карпатський Єврорегіон” як механізми місцевого економічного та регіонального розвитку (Місцевий та регіональний розвиток в Україні: Досвід Закарпаття / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід; За ред. М. Лендъел. — К.: Вид-во “Міленіум”, 2001. — 152 с.).
 7. Толкованов В.В., Пухтинський М.О. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. — К.: Видавництво «Крамар», 2003. — 400 с.
 8. Толкованов В.В. Розвиток місцевого самоврядування в контексті здійснення політики європейської інтеграції: актуальні проблеми та перспективи їх розв’язання (приклад міста Києва) // Збірник восьмих всеукраїнських муніципальних слухань, 2003, — с. 309-313.
 9. Толкованов В.В. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. — 349 с.
 10. Толкованов В.В., Щербак Н.В., Василевська Т.Е., Удовиченко В.П. Впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях: українська практика та європейський досвід. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2008. — 212 с.
 11. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Бройде З.С., Внукова Н.М., Кравченко В.А., Ляшенко В.І., Мікула Н.А., Рік Ш., Романова Н.А. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 242 с.
 12. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Негода В.А. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 170 с.
 13. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Іщенко О.М., Фішко Є.М., Куйбіда М.С., Приходько Х.В. Нова державна регіональна політика в Україні. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 232 с.

Заняття 3. Класифікація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Перелік питань:

1. Критерії класифікації та види міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. Світовий та регіональний рівні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
3. Європейська рамкова конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади 21 травня 1980 р. та додаткові протоколи до неї.
4. Європейська Хартія місцевого самоврядування 15 жовтня 1985 р. та додатковий протокол до неї. Керівні принципи сталого просторого розвитку Європейського континенту.
5. Декларація про принципи місцевого самоврядування в державах-учасниках СНД 29 жовтня 1994 р.

Рекомендована література:

1. Акти європейського права з питань регіональної політики та місцевого самоврядування / Заг.ред. А.П.Яценюка. — К.: Парламентське вид-во, 2007. — 608с.
2. Баймуратов М. Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування: від міжнародної угоди до імплементації у національне законодавство / М.Баймуратов // Вибори та демократія. - 2006. - №: 4. - С. 17-24.
3. Збірник «Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів»/ Під редакцією В.С. Куйбіди, А.Ф. Ткачука, В.В. Толкованова. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 242 с.
4. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування та їх роль у становленні й розвитку локальної демократії в Україні / Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. Монографія / В.О. Антонечко, М.О. Баймуратов, О.В. Батанов та ін.; За ред. В.В. Кравченка, М.О. Баймуратова, О.В. Батанова. — К.: Атіка, 2007. — 864 с.
5. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні / Під ред. В.В.Толкованова, - Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. — 349 с.
6. Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід. Збірник матеріалів і документів / Науковий редактор: М.О.Пухтинський. — К.: Атіка, 2006. — 744 с.
7. Хоруженко О.О. Впровадження міжнародної норми якості ISO 9001:2000 у роботу органів місцевого самоврядування в Україні/ О.О.Хоруженко // Держава і право : зб. наук. пр.: Юрид. і політ. науки. -К., 2008. - Вип.: 39. - С. 242-248.
8. Толкованов В.В., Пухтинський М.О. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. — К.: Видавництво «Крамар», 2003. — 400с.
9. Толкованов В.В. Розвиток місцевого самоврядування в контексті здійснення політики європейської інтеграції: актуальні проблеми та перспективи їх розв'язання (приклад міста Києва) // Збірник восьмих всеукраїнських муніципальних слухань, 2003, — с. 309-313.
10. Толкованов В.В. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. — 349 с.
11. Толкованов В.В., Щербак Н.В., Василевська Т.Е., Удовиченко В.П. Впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях: українська практика та європейський досвід. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2008. — 212 с.
12. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Бройде З.С., Внукова Н.М., Кравченко В.А., Ляшенко В.І., Мікула Н.А., Рік Ш., Романова Н.А. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 242 с.
13. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Негода В.А. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 170 с.
14. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Іщенко О.М., Фишко Є.М., Куйбіда М.С., Приходько Х.В. Нова державна регіональна політика в Україні. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 232 с.

Заняття 4. Характеристика правової бази Ради Європи з питань демократичних стандартів місцевого самоврядування

Перелік питань:

1. Переглянута Європейська Хартія міст.
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування та додатковий протокол до неї.
3. Європейська Хартія щодо участі молоді у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.
4. Європейська Конвенція щодо участі іноземців у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.
5. Європейське ландшафтна конвенція.
6. Керівні принципи сталого просторового розвитку європейського континенту.
7. Рекомендації, резолюції та інші рішення Комітету Міністрів, Парламентської Асамблеї та Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи.

Рекомендована література:

1. Грицак І. Європейські стандарти в національній системі управління на місцевому та регіональному рівнях // Європейські орієнтири місцевого і регіонального розвитку: Збірник матеріалів та документів / За заг. ред. М.Пухтинського, М.Власенка. — К.: Видавництво Академії муніципального управління, 2009. — С. 102-106
2. Конституційні основи місцевого самоврядування у зарубіжних країнах // Муніципальне право зарубіжних країн: Навч. посіб.: У 3 частинах/ Ч.3 Авт. й упоряд.: В.Ю.Барвіцький, О.В.Батанов. — К.: Знання України. — 2006. — С. 56-154
3. Толкованов В.В., Пухтинський М.О. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. — К.: Видавництво «Крамар», 2003. — 400с.
4. Толкованов В.В. Розвиток місцевого самоврядування в контексті здійснення політики європейської інтеграції: актуальні проблеми та перспективи їх розв'язання (приклад міста Києва) // Збірник восьмих всеукраїнських муніципальних слухань, 2003, — с. 309-313.
5. Толкованов В.В. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. — 349 с.
6. Толкованов В.В., Щербак Н.В., Василювська Т.Е., Удовиченко В.П. Впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях: українська практика та європейський досвід. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2008. — 212 с.
7. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Бройде З.С., Внукова Н.М., Кравченко В.А., Ляшенко В.І., Мікула Н.А., Рік Ш., Романова Н.А. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 242 с.
8. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Негода В.А. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 170 с.
9. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Іщенко О.М., Фишко Є.М., Куйбіда М.С., Приходько Х.В. Нова державна регіональна політика в Україні. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 232 с.

Заняття 5. Принципи Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та їх характеристика

Перелік питань:

1. Принцип «Чесне проведення виборів, представництво та участь».
2. Принцип «Зворотній зв'язок».
3. Принцип «Дієвість та ефективність»
4. Принцип «Відкритість та прозорість»
5. Принцип «Верховенство права».
6. Принцип «Етична поведінка».
7. Принцип «Компетентність та спроможність».
8. Принцип «Інновації та відкритість до змін».
9. Принцип «Сталість та довгострокове планування».
10. Принцип «Надійний фінансовий менеджмент».
11. Принцип «Права людини, культурна різноманітність та соціальне вирівнювання».
12. Принцип «Підзвітність».

Рекомендована література:

1. Акти європейського права з питань регіональної політики та місцевого самоврядування / Заг.ред. А.П.Яценюка. — К.: Парламентське вид-во, 2007. — 608 с.
2. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. монографія / В.О. Антоненко, М.О. Баймуратов, О.В. Батанов та ін.; За ред. В.В. Кравченка, М.О. Баймуратова, О.В. Батанова. — К.: Атіка, 2007. — 864 с.
3. Государственное и муниципальное управление в Германии: Курс лекций. — Волгоград: Волгоградская Академия государственной службы, 1996. — 82 с.
4. Європейська Хартія місцевого самоврядування // Збірка договорів Ради Європи. Українська версія. — К., 2000. — С. 194-205.
5. Європейські орієнтири місцевого і регіонального розвитку: Збірник матеріалів та документів / За заг.ред. М.Пухтинського, М. Власенка. — К.: Видавництво Академії муніципального управління, 2009. — 508 с.
6. Журавський В.С. Концепція гармонізації законодавства України із законодавством держав-членів ЄС // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Вип. 13. — К., 2002. — 584с. — С.131-135.
7. Збірник «Нова державна регіональна політика в Україні». Під загальною редакцією доктора наук з державного управління, професора В.С. Куйбіди. — Київ, Видавництво «Крамар», 2009. — 232 с.
8. Толкованов В.В., Пухтинський М.О. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. — К.: Видавництво «Крамар», 2003. — 400с.
9. Толкованов В.В. Розвиток місцевого самоврядування в контексті здійснення політики європейської інтеграції: актуальні проблеми та перспективи їх розв'язання (приклад міста Києва) // Збірник восьмих всеукраїнських муніципальних слухань, 2003, — с. 309-313.
10. Толкованов В.В. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. — 349 с.
11. Толкованов В.В., Щербак Н.В., Василевська Т.Е., Удовиченко В.П. Впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях: українська практика

- та європейський досвід. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2008. — 212 с.
12. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Бройде З.С., Внукова Н.М., Кравченко В.А., Ляшенко В.І., Мікула Н.А., Рік Ш., Романова Н.А. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 242 с.
 13. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Негода В.А. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 170 с.
 14. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Іщенко О.М., Фишко Є.М., Куйбіда М.С., Приходько Х.В. Нова державна регіональна політика в Україні. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 232 с.

Заняття 6. Національний механізм правового забезпечення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

Перелік питань:

1. Врахування міжнародних правових стандартів при формування української національної доктрини місцевого самоврядування.
2. Урядові та неурядові правові інструменти місцевої та регіональної демократії в Україні.
3. Інститути громадянського суспільства та їх роль в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
4. Роль національних асоціацій місцевих та регіональних влад у впровадженні міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування.
5. Роль міжнародних неурядових організацій у впровадженні міжнародних правових стандартів.

Рекомендована література:

1. Батанов О.В. Муніципальне право України: Підручник / Відповідальний редактор М.О. Баймуратов — Х.: «Одесей», 2008. — 528 с.
2. Батанов О.В., Кампо В.М. Муніципальне право зарубіжних країн: Навч. посіб.: У 2 ч. / [За заг. ред. проф. П.Ф. Мартиненка]. — К.: Знання України, 2005. — Ч. 1 / О.В. Батанов, В.М. Кампо. — 2005. — 148 с.
3. Впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях: українська практика та європейський досвід / Під ред. Толкованова В.В., Щербак Н.В. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2008. — 212 с.
4. Журавський В.С. Концепція гармонізації законодавства України із законодавством держав-членів ЄС // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Вип. 13. — К., 2002. — С.131-135.
5. Ілько І. Транскордонне та міжрегіональне співробітництво (до проблем формування регіональних стратегій розвитку) (Агентства регіонального розвитку в Україні. Становлення та перспективи / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід. — К.: Вид-во “Міленіум”, 2002. — 302 с.
6. Кравченко В. Проблеми адаптації законодавства України до стандартів і принципів Європейської хартії місцевого самоврядування: (Імплементація принципів Європейської хартії місцевого самоврядування в національному законодавстві України) /

- В.Кравченко // Вісник Центральної виборчої комісії. - 2008. - №: 2. - С. 38-41.
7. Толкованов В.В., Пухтинський М.О. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. — К.: Видавництво «Крамар», 2003. — 400с.
 8. Толкованов В.В. Розвиток місцевого самоврядування в контексті здійснення політики європейської інтеграції: актуальні проблеми та перспективи їх розв'язання (приклад міста Києва) // Збірник восьми всеукраїнських муніципальних слухань, 2003, — с. 309-313.
 9. Толкованов В.В. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. — 349 с.
 10. Толкованов В.В., Щербак Н.В., Василевська Т.Е., Удовиченко В.П. Впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях: українська практика та європейський досвід. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2008. — 212 с.
 11. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Бройде З.С., Внукова Н.М., Кравченко В.А., Ляшенко В.І., Мікула Н.А., Рік Ш., Романова Н.А. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 242 с.
 12. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Негода В.А. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 170 с.
 13. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Іщенко О.М., Фишко Є.М., Куйбіда М.С., Приходько Х.В. Нова державна регіональна політика в Україні. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 232 с.

Заняття 7. Роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування України в реалізації стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні

Перелік питань:

1. Функції органів місцевого самоврядування по реалізації міжнародних правових стандартів в Україні.
2. Органи місцевого самоврядування та їх роль у забезпеченні стандартизації муніципальних послуг.
3. Стандартизація муніципальних процедур: виборчих, референдумних, регламентних.
4. Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів державної влади у впровадженні міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
5. Міжнародне співробітництво органів місцевого самоврядування України.
6. Організаційно-правові форми міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування України.

Рекомендована література:

1. Бейко О. Європейська політика регіоналізації та децентралізації // Європейські орієнтири місцевого і регіонального розвитку: Збірник матеріалів та документів / За заг.ред. М.Пухтинського, М.Власенка. — К.: Видавництво Академії муніципального управління, 2009, — с. 244-253

2. Міжнародне співробітництво органів місцевого самоврядування в Україні // Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. монографія / В.О. Антоненко, М.О. Баймуратов, О.В. Батанов та ін.; За ред. В.В. Кравченка, М.О. Баймуратова, О.В. Батанова. — К.: Атіка, 2007, — с. 755-786.
3. Міжнародні правові стандарти місцевої та регіональної демократії // Муніципальне право зарубіжних країн: Навч. посіб.: У 3 частинах/ Ч.3 Авт. й упоряд.: В.Ю.Барвіцький, О.В.Батанов. — К.: Знання України. — 2006, — с. 154-278.
4. Оцінка якості адміністративних послуг // Тимощук В.П., Кірмач А.В. — К.: Факт, 2005. — 88 с.
5. Толкованов В.В., Пухтинський М.О. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. — К.: Видавництво «Крамар», 2003, — 400 с.
6. Толкованов В.В. Розвиток місцевого самоврядування в контексті здійснення політики європейської інтеграції: актуальні проблеми та перспективи їх розв'язання (приклад міста Києва) // Збірник восьми всеукраїнських муніципальних слухань, 2003, — с. 309-313.
7. Толкованов В.В. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007, — 349 с.
8. Толкованов В.В., Щербак Н.В., Василевська Т.Е., Удовиченко В.П. Впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях: українська практика та європейський досвід. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2008, — 212 с.
9. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Бройде З.С., Внукова Н.М., Кравченко В.А., Лященко В.І., Мікула Н.А., Рік Ш., Романова Н.А. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009, — 242 с.
10. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Негода В.А. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009, — 170 с.
11. Толкованов В.В., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Іщенко О.М., Фішко Є.М., Куйбіда М.С., Приходько Х.В. Нова державна регіональна політика в Україні. — Київ: Видавництво «Крамар», 2009, — 232 с.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Тема 1. Правова природа міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

1.1. Питання для самостійного вивчення:

1. Порядок ратифікації та імплементації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування на національному рівні.
2. Особливості впровадження в Україні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
3. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування як один з об'єктів вивчення вітчизняною та зарубіжною науками муніципального права.

1.2. Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

2. У чому полягає функціональне призначення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
3. Яке місце в системі джерел муніципального права України посідають міжнародні стандарти місцевого самоврядування?

1.3. Практичні завдання

- 1) Проаналізувати норми про місцеве самоврядування в статтях 118-119 та 140-146 Конституції України.
 - У чому особливості організації місцевого самоврядування на регіональному рівні.
 - Відповідь обґрунтувати юридично і теоретично.
 - 2) Автори книги “Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні” (за ред. М.О. Пухтинського, В.В.Толкованова. — Київ, “Крамар”, 2003, 396 с.) стверджують, що ратифікація Верховною Радою України Європейської хартії місцевого самоврядування стане вирішальним кроком у впровадженні в Україні міжнародно-правових стандартів з питань демократичного доброго врядування на місцевому рівні.
 - Якими є аргументи на користь цієї думки?
 - Відповідь обґрунтуйте науково і політично.
 - 3) Які ви знаєте наукові школи, що займаються дослідженням питань розвитку місцевого самоврядування в Україні та впровадження міжнародних стандартів з питань розвитку місцевої та регіональної демократії?
 - Назвіть найбільш відомих представників цих наукових шкіл.
 - Які аспекти регіонального розвитку вони досліджують?
 - Відповідь обґрунтуйте науково.
- 1.4. Рекомендована література: [7, 8, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 49].

Тема 2. Історія міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

2.1. Питання для самостійного вивчення:

1. Генеза основних принципів, які закладені в основі міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи та Комітет Регіонів ЄС, їх роль у розвитку міжнародних правових стандартів місцевої та регіональної демократії на європейському континенті.
3. Участь ООН та її держав-членів у формуванні світових стандартів з питань функціонування системи місцевого самоврядування.

2.2. Питання для самоконтролю:

1. Загальна декларація прав людини 1948 р. та її роль у розвитку демократичних принципів системи місцевого самоврядування.
2. Прийняття Європейської хартії місцевого самоврядування як важливий етап інституціоналізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування на європейському континенті.
3. Особливості інституціоналізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування на світовому рівні, роль ООН у цьому процесі.

2.3. Практичні завдання

- 1) Визначити роль Європейської Хартії місцевого самоврядування та Всесвітньої декларації місцевого самоврядування у формуванні правової основи місцевого самоврядування в Україні.
- 2) На 14-й європейській конференції міністрів, відповідальних за питання місцевого та регіонального розвитку (лютий 2005 р., м. Будапешт), було ухвалено Будапештський порядок денний щодо забезпечення доброго врядування на місцевому рівні.
 - Які наслідки мало ухвалення цього документу для формування міжнародних правових стандартів з питань розвитку місцевого самоврядування?
- 3) Дайте визначення критеріїв формування та принципів роботи делегації України в Конгресі місцевих та регіональних влад Рад Європи.
 - Якою є роль української делегації в Конгресі у впровадженні міжнародних стандартів демократичної системи місцевого самоврядування.

2.4. Рекомендована література: [9, 18, 22, 26, 27, 32, 39, 55].

Тема 3. Класифікація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

3.1. Питання для самостійного вивчення:

1. Правова природа міжнародних правових стандартів муніципальних прав і свобод особистості.
2. Особливості та форми впровадження міжнародних стандартів місцевої демократії в Україні.
3. Подальші напрями розвитку міжнародних стандартів демократичного врядування на місцевому рівні.

3.2. Питання для самоконтролю:

1. Критерії класифікації та види міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. У чому полягає мета та завдання класифікації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
3. Роль міжнародних організацій у розробці та впровадженні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

3.3. Практичні завдання

- 1) Зробити порівняльний аналіз Європейської хартії місцевого самоврядування та проекту Європейської хартії регіональної демократії.
 - Які принципи закладені в концептуальну основу цих міжнародних правових документів?
 - Що в них спільного та відмінного?
 - Відповіді обґрунтуйте юридично і фактично.
- 2) Чи є коректним говорити про стандарти ЄС з питань розвитку місцевого самоврядування?
 - Відповідь обґрунтуйте юридично та теоретично.
- 3) За результатами моніторингового звіту Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи ухвалив у листопаді 2001 року Рекомендацію 102 (2001) та Резолюцію 123 (2001) щодо місцевої та регіональної демократії в Україні.

- Чи є цей документ джерелом міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування? Якщо так (ні), то чому?
- Відповідь обґрунтуйте юридично і теоретично.

3.4. *Рекомендована література: [7, 31, 32, 42, 43, 44, 47, 52, 58].*

Тема 4. Характеристика правової бази Ради Європи з питань демократичних стандартів місцевого самоврядування

4.1. Питання для самостійного вивчення:

1. Діяльність статутних органів Ради Європи у впровадженні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. Європейський Комітет з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи та його роль у формуванні, становленні та розвитку демократичних стандартів місцевого самоврядування.
3. Роль співробітництва між Україною та Радою Європи для розвитку демократичної системи місцевого самоврядування.

4.2. Питання для самоконтролю:

1. Роль правової бази Ради Європи у формуванні стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
2. Сучасний стан імплементації в Україні правових інструментів Ради Європи у галузі розвитку місцевої демократії.
3. Які можна виділити сучасні тенденції становлення та розвитку міжнародних правових стандартів (після 3-го Варшавського саміту керівників держав-членів Ради Європи).

4.3. Практичні завдання

- 1) Проаналізувати положення Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Європейської Хартії місцевого самоврядування стосовно дотримання міжнародних стандартів у питаннях організації в Україні місцевого самоврядування на локальному та регіональному рівнях:
 1. Що у них спільного та відмінного?
 2. Відповідь обґрунтувати юридично і науково.
- 3) На основі звіту Керівного комітету з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи дайте визначення основних шести моделей регіонального самоврядування в європейських країнах.
 - Що у них спільного та відмінного?
 - Відповідь обґрунтуйте юридично та політично.

4.4. *Рекомендована література: [17, 23, 50, 51, 57].*

Тема 5. Принципи Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та їх характеристика

5.1. Питання для самостійного вивчення:

1. Історія підготовки Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
2. Сучасний стан співробітництва між Радою Європи та державами-членами Організації з питань впровадження Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та її принципів.

3. Місце 12 принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні в системі міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

5.2. Питання для самоконтролю:

1. 12 принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
2. Результати впровадження Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та її принципів для розвитку місцевої демократії на європейському континенті.
3. Співвідношення Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та Європейської хартії місцевого самоврядування.

5.3. Практичні завдання:

- 1) Дайте характеристику усіх 12 принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні:
 - Які з цих принципів на сьогодні впроваджуються в Україні?
 - Відповідь обґрунтуйте науково та юридично.
- 2) Проаналізуйте наслідки впровадження в Україні Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні для розвитку демократичної системи місцевого самоврядування..
 - Відповідь обґрунтуйте юридично, фактично та практично.
- 3) Рада Європи стверджує, що впровадження принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні сприятиме покращенню якості роботи місцевих влад.
 - Спростуйте або підтвердіть цю думку.
 - Відповідь обґрунтуйте юридично і практично.

5.4. Рекомендована література: [2, 17, 18, 21, 24, 25, 26, 29, 31, 34, 40, 41, 49, 50, 56, 58].

Тема 6. Національний механізм правового забезпечення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування

6.1. Питання для самостійного вивчення:

1. Фонд сприяння місцевому самоврядуванню України та його місце в національному механізмі правового забезпечення міжнародних правових стандартів.
2. Функції національних асоціацій місцевих та регіональних влад у впровадженні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
3. Інформаційне суспільство, нові інформаційні технології та міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування.

6.2. Питання для самоконтролю:

1. Форми взаємодії Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи з національними асоціаціями місцевих та регіональних влад.
2. Роль Конституційного Суду України в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
3. Організаційно-правові форми участі інститутів громадянського суспільства в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування в Україні та їх нормативно-правова регламентація.

6.3. Практичні завдання

- 1) Проаналізуйте наслідки вступу України до Ради Європи для розвитку та утвердження міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
 - Відповідь обґрунтуйте юридично і практично.
- 2) До якої з існуючих на європейському континенті моделей можна віднести українську модель місцевого самоврядування?
 - Відповідь обґрунтуйте юридично та політично.
- 3) Проаналізуйте форми та інструменти державної підтримки розвитку місцевого самоврядування в Україні та впровадження міжнародних стандартів з питань розвитку місцевої демократії.
 - Відповідь обґрунтуйте науково і практично.

6.4. Рекомендована література: [13, 14, 23, 24, 29, 34, 46, 49, 56].

Тема 7. Роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування України в реалізації стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні

7.1. Питання для самостійного вивчення:

1. Трансформація місцевого самоврядування України в умовах реалізації політики європейської інтеграції.
2. Фактори ефективності реалізації міжнародних правових стандартів органами місцевого самоврядування.
3. Форми та методи розвитку міжнародного співробітництва з боку органів місцевого самоврядування України.

7.2. Питання для самоконтролю:

1. Форми взаємодії органів місцевого самоврядування та органів державної влади з реалізації стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
2. Система центральних та місцевих органів виконавчої влади, залучених до діяльності з впровадження стандартів доброго демократичного врядування.
3. Міжнародне співробітництво органів місцевого самоврядування як засіб впровадження світових стандартів.

7.3. Практичні завдання

- 1) У моніторинговому звіті щодо місцевої та регіональної демократії в Україні доповідачі Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи звертають увагу на те, що українські громади та регіони мають дуже обмежені власні фінансові та матеріальні ресурси (порівняно із показниками у інших європейських країнах) щодо виконання своїх повноважень та забезпечення сталого розвитку.
 - Якими даними керувались доповідачі Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи у підготовці цих висновків?
 - Які наслідки мають ці висновки для впровадження стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні?
 - Відповідь обґрунтуйте юридично і політично.
- 2) У листопаді 2009 р. було відкрито для підписання додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування.

- Якими є форми можливого співробітництва між органами державної влади та органами місцевого самоврядування України у впровадженні нового правового інструменту Ради Європи?
 - Відповідь обґрунтуйте юридично і політично.
- 3) Зібрати і проаналізувати матеріали з питань міжнародних правових стандартів та організації місцевого самоврядування, розміщених на офіційних веб-сайтах органів державної влади та органів місцевого самоврядування України (Верховна Рада України, Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, Фонд сприяння місцевому самоврядуванню України, місцеві державні адміністрації, місцеві ради тощо).
- Про які форми участі органів державної влади та органів місцевого самоврядування в реалізації міжнародних правових стандартів йде мова?
 - Які з розглянутих джерел найбільше сприяють формуванню громадянського суспільства в Україні і чому?
 - Відповіді обґрунтувати юридично та практично.

7.4. *Рекомендована література: [9, 10, 11, 13, 28, 35, 42, 46, 47, 50, 57].*

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Теми рефератів і доповідей

1. Теоретичні та правові засади міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. Правова ідеологія міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (концептуальні аспекти).
3. Генеза основних принципів, які закладені в основі міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
4. Порядок ратифікації та імплементації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування на національному рівні.
5. Особливості та форми сприйняття Україною міжнародних стандартів місцевого самоврядування.
6. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування як предмет дослідження вітчизняної та зарубіжної науки муніципального права.
7. Інституційний механізм формування міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (структурно-функціональний аспект).
8. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи та його роль у формуванні, становленні та розвитку міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
9. Правова природа Статутної Хартії Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи.
10. Участь ООН та держав-членів цієї організації у формуванні світових стандартів місцевого самоврядування.
11. Формалізація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
12. Міжнародні договори як джерело міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

13. Національні конституції та міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування.
14. Проблеми впровадження міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування у національне законодавство України.
15. Зміст сучасних муніципальних реформ в аспекті імплементації міжнародних стандартів місцевого самоврядування (на прикладі трьох європейських країн).
16. Етапи інституціоналізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
17. Правова характеристика першоджерел міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
18. Роль Ради Європи в розробленні міжнародних стандартів місцевого самоврядування.
19. Критерії класифікації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
20. Інституціональна класифікація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
21. Міжнародні стандарти місцевої демократії, прав і свобод людини.
22. Участь органів в сфері місцевого самоврядування у міжнародному та транскордонному співробітництві.
23. Всесвітня декларація місцевого самоврядування.
24. Європейська рамкова конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами або владами та додаткові протоколи до неї.
25. Європейська Хартія місцевого самоврядування та додатковий протокол до неї.
26. Керівні принципи сталого просторого розвитку Європейського континенту.
27. Декларація про принципи місцевого самоврядування в державах-учасниках СНД.
28. Міжнародні правові стандарти з питань участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.
29. Рада Європи як інституційна та просторова основа формування, становлення та розвитку єдиних стандартів місцевого самоврядування.
30. Комітет Регіонів Європейського Союзу та його роль у формуванні, становленні та розвитку стандартів доброго демократичного врядування.
31. Загальні тенденції стандартизації місцевого самоврядування.
32. Особливості впровадження міжнародного стандарту ISO 9001:2000 (системи якості менеджменту) в сфері місцевого самоврядування України.
33. Сучасні тенденції впровадження міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування в європейських країнах.
34. Причини розробки Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
35. Характеристика 12-ти принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
36. Європейська Хартія щодо участі молоді у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.
37. Європейська Конвенція щодо участі іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні.

38. Інформаційне суспільство, інформаційні технології та міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування.
39. Інформаційні банки даних (ІБД) як форма систематизації та реалізації стандартів місцевого самоврядування.
40. Актуальні проблеми імплементації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування на національному рівні.
41. Інститути громадянського суспільства та їх роль в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
42. Національні асоціації місцевих та регіональних влад та їх роль у впровадженні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
43. Роль міжнародних організацій у розробці та впровадженні міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
44. Роль органів державної влади в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
45. Роль Міністерства регіонального розвитку та будівництва України в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
46. Правові позиції Конституційного Суду України як концептуальна основа реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
47. Функції органів місцевого самоврядування України в реалізації міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
48. Проблеми забезпечення стандартів якості у поданні муніципальних послуг.
49. Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів державної влади у впровадженні міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
50. Організаційно-правові форми міжнародного та транскордонного співробітництва за участю органів місцевого самоврядування України.
51. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Чесне проведення виборів, представництво та участь».
52. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Зворотній зв'язок».
53. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Дієвість та ефективність»
54. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Відкритість та прозорість»
55. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Верховенство права».
56. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Етична поведінка».
57. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Компетентність та спроможність».
58. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Інновації та відкритість до змін».
59. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Сталість та довгострокове планування».

60. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Надійний фінансовий менеджмент».
61. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Права людини, культурна різноманітність та соціальне вирівнювання».
62. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Підзвітність».

8. МЕТОДИКА АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні дисципліни можуть використовуватись: проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейси, презентації, рольові ігри, дидактичні ігри тощо.

Кожен з видів методики активізації процесу навчання застосовується викладачем на власний розсуд. При цьому, слід враховувати рівень групи, кількість студентів, бажання приймати участь в тому чи іншому виді методик активізації процесу навчання, а також особливості тієї чи іншої дисципліни.

Проблемні питання, які розглядаються під час лекції, покликані сприяти розвитку логічного мислення і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках. Використовується також досвід закордонних навчальних закладів з роздачею під час лекції друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. Під час лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, проте лектор сам відповідає на них, не чекаючи відповідей студентів.

Міні-лекції повинні бути побудовані так, щоб передбачити можливість викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу. Вони характеризуються значним обсягом, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції, як правило, проводяться як частина заняття-дослідження з кінцевою постановкою конкретного науково-дослідного завдання, яке є невеликим за обсягом і складністю.

Робота в малих групах проводиться з метою активізації роботи студентів при проведенні семінарських і практичних завдань. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє свою особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає можливість структурувати семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистих якостей та досвіду соціального спілкування. Така форма навчання використовується також з метою більш ґрунтовного засвоєння навчального матеріалу, загострення уваги студентів на особливо важливих аспектах, що містять в собі винесені на розгляд проблемні питання.

Семінари-дискусії (колоквіуми) проводяться для того, щоб сприяти обміну думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвинути мислення, допомагати формуванню поглядів і переконань, виробити вміння формулювати думки та висловлювати їх, вміння прислухатися до точки зору опонентів і “чути їх”, навчитись оцінювати позиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Мозкові атаки як метод розв'язання невідкладних завдань за дуже обмежений час використовуються для того, щоб студенти за порівняно невеликий проміжок часу, відштовхуючись від поставленої задачі або поставленого завдання, могли висловити якнайбільшу кількість ідей і пропозицій по вирішенню поставленої проблеми. Суть мозкової

атаки полягає також в тому, щоб студент, який висловив найбільшу кількість ідей або пропозицій, не тільки дав їх коротку анотацію, а й за невеликий проміжок часу зміг здійснити селекцію ідей і пропозицій, висловлених іншими учасниками.

Кейс-метод (тобто метод аналізу конкретних ситуацій) має використовуватись викладачем під час проведення будь-якого виду занять, що дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності і передбачає розгляд запропонованих викладачем та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, можливих інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Рольові ігри (інсценізації) використовуються у навчальному процесі як одна з форм активізації навчальної роботи студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної ситуації у ролі безпосередніх учасників події, що дає змогу відчуті і виробити можливі варіанти поведінки у майбутній професійній діяльності, а також попередити небажані наслідки розвитку подій.

Запровадження у навчальний процес дидактичних ігор, надає можливості активувати «відшліфування» професійних знань та навичок завдяки методу імітації виконання функцій посадових осіб, наділених певними повноваженнями (тобто наслідування або відображення таких повноважень) для прийняття управлінських рішень в різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що вже вироблені або виробляються самими учасниками. Ця форма занять (самостійного і індивідуального прийняття рішення), передбачає перевірку отриманих знань та навичок і можливість їх ефективного чи імпровізованого використання в штучно створеній екстремальній ситуації. Вона реалізується через самостійне вирішення студентами поставленої проблеми за умови недостатності необхідних знань, коли вони змушені самостійно опанувати новий зміст або шукати нові зв'язки в уже засвоєному матеріалі.

9. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Відповідно до вимог регламенту навчального процесу з метою успішного засвоєння знань студентами та об'єктивного їх оцінювання запроваджується здійснення систематичного поточного контролю знань і належна організація заліку. У зв'язку з цим при викладанні дисципліни "Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування" використовуються такі види контролю:

- попередній (ознайомлення із загальним рівнем підготовки студента);
- поточний;
- модульний;
- підсумковий (залік).

Контроль знань студентів з цієї навчальної дисципліни здійснюватиметься на практичних та індивідуальних заняттях, які проводитимуться з метою відпрацювання точної заборгованості або отримання поглиблених знань з окремих питань.

Форми і методи поточного контролю:

Форми поточного контролю	Методи поточного контролю
Контроль на практичних заняттях	<ul style="list-style-type: none">- вибіркове усне опитування;- фронтальне усне опитування;- стандартизоване опитування за тестовими завданнями;- письмова робота;- виконання практичних завдань
Контроль на лекції	<ul style="list-style-type: none">- вибіркове експрес-опитування;- самостійні роботи

Оцінювання знань студентів проводиться за національною шкалою та шкалою ECTS таким чином:

Рейтингові бали за шкалою Академії	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення оцінки
90-100	Відмінно	A	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
82-89	Добре	B	Вище середнього рівня з кількома помилками
75-81		C	В загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
67-74	Задовільно (зараховано)	D	Непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-66		E	Виконання задовольняє мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно (не зараховано)	FX	З можливістю повторного складання
1-34		F	З обов'язковим повторним курсом

Підсумковий модульний контроль здійснюється в балах
Умовний розподіл балів по визначенню підсумкового
модульного контролю (залік)

Модуль	Контроль знань	К-сть балів	Разом
Модуль 1	Поточний контроль (робота на практичних заняттях)	5-10	30-50
	СРС	5-10	
	ІРС	10	
	Модульна контрольна робота	10-20	
Модуль 2	Поточний контроль (робота на практичних заняттях)	5-10	30-50
	СРС	10	
	ІРС	5-10	
	Модульна контрольна робота	10-20	
Всього за семестр	від 60 до 100		

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до написання контрольних робіт з курсу
“Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування”
для студентів заочної форми навчання

Контрольна робота — це комплексне завдання, яке полягає у перевірці набутих теоретико-правових і практичних знань з вивченого курсу, яке спрямоване на формування та розвиток практичних навичок застосування нормативно-правових актів; використання нормативної, навчальної, спеціалізованої літератури, а також електронних джерел.

Контрольна робота з курсу “Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування” передбачає самостійне виконання із застосуванням творчого підходу при викладенні питання з обраної тематики. При цьому, студент повинен проаналізувати та розкрити обране питання в наступній послідовності:

1. Теоретичне визначення.
2. Правове забезпечення.
3. Проблеми правового забезпечення та практичні проблеми.
4. Шляхи вирішення названих вище проблем.
5. Загальний висновок

Метою письмової контрольної роботи є демонстрація рівня засвоєння отриманих знань з курсу “Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування”; уміння користуватися джерельною базою курсу (в тому числі, нормативними, навчальними, науковими, статистичними, довідковими матеріалами, даними мережі Інтернет тощо).

Кожен студент повинен мати індивідуальне завдання, тобто обрана тематика не повинна співпадати з іншими. Обсяг контрольної роботи з зазначеного курсу становить 10-15 сторінок, обов'язково список посилань на джерела, де були взяті дані.

Рекомендації щодо оформлення контрольних робіт:

Обсяг роботи не менше 10-15 сторінок тексту (14 кегель, інтервал 1,5, Times New Roman, поля 2 см), титульний аркуш, вступ (1-2 сторінки), список посилань на джерела, де були взяті дані, додатки.

Титульний аркуш повинен містити: назву вищого навчального закладу; назву кафедри; тему контрольної роботи; відомості про студента та викладача.

10. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

для студентів заочної форми навчання

1. Поняття та правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування
2. Характеристика джерел міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
3. Сутність та зміст конституційного права на участь в управлінні публічними справами в аспекті міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
4. Роль Ради Європи в розробленні міжнародних стандартів місцевого самоврядування
5. Діяльність Ради Європи щодо захисту прав місцевого самоврядування.
6. Основні документи, ухвалені статутними та робочими органами Ради Європи у галузі розвитку місцевої та регіональної демократії.
7. Головні напрями співробітництва України та Ради Європи у сфері розвитку місцевої та регіональної демократії.
8. Аналіз рекомендацій та резолюцій Ради Європи щодо розвитку місцевої та регіональної демократії в Україні.
9. Аналіз виконання Україною своїх зобов'язань як держави-члена Ради Європи у галузі розвитку місцевої та регіональної демократії.
10. Юридична природа Європейської хартії місцевого самоврядування: має рекомендаційний характер чи є обов'язковою для виконання
11. Аналіз стану імплементації Європейської хартії місцевого самоврядування в українське законодавство
12. Аналіз додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування.
13. Порівняльний аналіз правової бази Ради Європи та ООН у сфері розвитку місцевої та регіональної демократії.
14. Повноваження органів державної влади та органів самоврядування у впровадженні стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
15. Субсидіарність та децентралізація як основні європейські стандарти доброго демократичного врядування.
16. Розробка і впровадження ефективних систем менеджменту якості в органах місцевого самоврядування.
17. Діяльність національних асоціацій місцевих та регіональних влад у впровадженні стандартів доброго врядування.
18. Судовий захист прав органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
19. Реформи місцевого самоврядування в країнах Західної Європи як позитивний досвід для України у впровадженні стандартів доброго врядування.
20. Можливі варіанти моделі місцевого самоврядування в Україні у контексті проведення конституційної реформи та запровадження європейських стандартів регіонального самоврядування.
21. Характеристика Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
22. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Чесне проведення виборів, представництво та участь».

23. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Зворотній зв'язок».
24. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Дієвість та ефективність».
25. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Відкритість та прозорість».
26. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Верховенство права».
27. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Етична поведінка».
28. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Компетентність та спроможність».
29. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Інновації та відкритість до змін».
30. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Сталість та довгострокове планування».
31. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Надійний фінансовий менеджмент».
32. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Права людини, культурна різноманітність та соціальне вирівнювання».
33. Принцип Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні «Підзвітність».

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Література на українській мові

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 08.12.2004 р. № 2222-IV. Серія "Офіційний документ". – К.: Велес, 2005.
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування // Збірка договорів Ради Європи. Українська версія. – К., 2000, – с. 194-205.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Офіційне видання. – К., 1997.
4. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07.06.2001 р. № 2493-III.
5. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 року № 1861-IV.
6. Указ Президента України «Про Європейський тиждень місцевої демократії» від 27 вересня 2007 року № 922/2007.
7. Баймуратов М. Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування: від міжнародної угоди до імплементації у національне законодавство / М.Баймуратов // Вибори та демократія. - 2006. - №: 4. - С. 17-24.
8. Баймуратов М.О. Міжнародні зв'язки і стандарти в системі місцевого самоврядування України // Муниципальне право України / М.О. Баймуратов, В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – С. 315-316.
9. Баймуратов М.О. Роль міжнародних стандартів у становленні місцевого самоврядування в Україні / М.О.Баймуратов // Правова держава: Щорічник наукових праць Ін-

- ституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. - 2003. - Вип.: 14. - С. 558-562.
10. Баймуратов М.О., Григор'єв В.Л. Муніципальна влада: актуальні проблеми становлення і розвитку в Україні: Монографія. — Одеса: Юрид. літер., 2003. — 248 с.
 11. Барвіцький В.Ю., Батанов О.В. Муніципальне право зарубіжних країн: У 3 частинах. — К.: Знання України. — 2005-2006.
 12. Батанов О.В. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування // Юридична енциклопедія. — Т. 3. — К.: Укр. енциклопедія., 2001. — С. 698.
 13. Батанов О.В. Муніципальне право України: Підручник / Відповідальний редактор М.О. Баймуратов — Х.: «Одісей», 2008. — 528 с.
 14. Батанов О.В., Кампо В.М. Муніципальне право зарубіжних країн: Навч. посіб.: У 2 ч./ [За заг. ред. проф. П.Ф. Мартиненка]. — К.: Знання України, 2005. — Ч. 1 / О.В. Батанов, В.М. Кампо. — 2005. — 148 с.
 15. Баштаник В. Оптимізація моделі місцевого самоврядування в Україні у контексті запровадження європейських стандартів регіонального управління / В.Баштаник, В.Лукашова // Вісник Української Академії державного управління при Президентів України. - 2003. - № 2. - С. 274 -283.
 16. Бодрова І.І. Міжнародний стандарт права органів місцевого самоврядування на утворення добровільних об'єднань: зміст та проблем реалізації в Україні / І.І.Бодрова // Українська державність: становлення, досвід, проблеми. -Х.: Право, 2001. - С. 48-49.
 17. Борденюк В.І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії: Монографія. - К.: Парламентське вид-во, 2007, - 576 с.
 18. Гіряк М. Європейська Хартія місцевого самоврядування в Україні: питання реалізації та контролю. — Львів, 2005. Гудков О.М. Місцеве самоврядування в Україні в аспекті забезпечення міжнародних правових стандартів прав людини / О.М.Гудков // Проблеми вдосконалення правового регулювання місцевого самоврядування: Матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 4-5 грудня 2001 р.): Х., 2002. - С. 157-158.
 19. Глухачов Є.Ф. Європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми та перспективи їх втілення в законодавство України/ Є.Ф.Глухачов // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (29 травня 2002 р., Київ). -К.: Вид-во УАДУ, 2002. -Т.: 2. - С. 214-242
 20. Государственное и муниципальное управление в Германии: Курс лекций. — Волгоград: Волгоградская Академия государственной службы, 1996. — 82 с.
 21. Грицяк І.А. “Єврорегіон” як управлінська форма транскордонного співробітництва (випуск 2 (16) 2004).
 22. Гудков О.М. Місцеве самоврядування в Україні в аспекті забезпечення міжнародних правових стандартів прав людини / О.М.Гудков // Проблеми вдосконалення правового регулювання місцевого самоврядування: Матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 4-5 грудня 2001 р.): Х., 2002. - С. 157-158.
 23. Журавський В.С. Концепція гармонізації законодавства України із законодавством держав-членів ЄС // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Вип.13. — К., 2002. — 584 с. — с.131-135.
 24. Ілько І., Транскордонне та міжрегіональне співробітництво (до проблем формування регіональних стратегій розвитку) (Агентства регіонального розвитку в Україні. Становлення та перспективи / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід. — К.: Вид-во “Міленіум”, 2002. — 302 с.)

25. Кампо В. Європейська модель місцевого самоврядування: проблеми і перспективи її реалізації в Україні // Українсько-Європейський журнал міжнародного та порівняльного права. — 2001. — Т.1. — Вип. 2.
26. Кампо В.М. Практикум з муніципального права: Навч. посіб. — К., 2003
27. Керецман В.Ю. Спеціальна (вільна) економічна зона “Закарпаття” і Міжрегіональна асоціація “Карпатський Євро регіон” як механізми місцевого економічного та регіонального розвитку (Місцевий та регіональний розвиток в Україні: Досвід Закарпаття / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід; За ред. М. Лендьєл. — К.: Вид-во “Міленіум”, 2001. — 152с.).
28. Кіш Є., Субсидіарність — на шляху до європейського місцевого самоврядування: кращі практики взаємодії територіальних громад та органів місцевого самоврядування в Закарпатті (Кращий досвід місцевого самоврядування та розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід // Матеріали міжнародної наукової конференції. Укладач: С.Слава. — Ужгород: Ліра, 2001. — 260 с.).
29. Кравченко В. Проблеми адаптації законодавства України до стандартів і принципів Європейської хартії місцевого самоврядування: [Імплементація принципів Європейської хартії місцевого самоврядування в національному законодавстві України] / В.Кравченко // Вісник Центральної виборчої комісії. - 2008. - №: 2. - С. 38-41.
30. Кравченко В.В., Баймуратов М.О., Батанов О.В. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні. — К.: Атіка, 2007. — 864 с.
31. Кравченко В.В., Баймуратов М.О., Батанова О.В. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування та їх роль у становленні й розвитку локальної демократії в Україні / Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні.— К.: Атіка, 2007. — 864 с.
32. Кресін О.В., Редькіна О.М. Порівняльне муніципальне право: цивілізаційний вибір. — Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку. — К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, Київський університет права НАН України, 2006, — с. 289-292.
33. Куйбіда В.С., Іщенко О.М., Толкованов В.В «Нова державна регіональна політика в Україні». Під загальною редакцією доктора наук з державного управління. — Київ, Видавництво «Крамар», 2009. — 232 с.
34. Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Толкованов В.В. «Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів». — Київ: Видавництво «Крамар», 2009. — 242 с.
35. Куліченко І.І., Пухтинський М.О. Забезпечення економічної та фінансової самостійності місцевих влад в Україні відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування. За матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції “Зміцнення системи місцевих фінансів та між бюджетних відносин в Україні”. — Дніпропетровськ, 2004, — 174 с.
36. Лендьєл М. Еволюція агентств регіонального розвитку в Європі (Агентства регіонального розвитку в Україні. Становлення та перспективи / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід. — К.: Вид-во “Міленіум”, 2002. — 302 с.).
37. Лисенко О. Трансформація правового статусу органів місцевого самоврядування відповідно до європейських стандартів/ О.Лисенко // Право України, - 2009, - № 4, - с.132-139.
38. Максименко С. Спеціальні інститути розвитку територій: європейський досвід (Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід; За ред. С.Максименка. — 244 с.);

39. Мальчин Ю.М., Луця В.В. Європейська модель місцевого самоврядування в Україні: вибір політики впровадження // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право». – К.: Видавничо-поліграфічний центр, 2006. – Вип. 2. – С. 10-16.
40. Местное управление в Швеции. Традиции и реформы. – Стокгольм, 1996, – 116 с.
41. Орзих М. П., Баймуратов М. О. Международные стандарты местного самоуправления. – Одесса, 1996. – С. 84—97.
42. Приходько Х.В. Європейський вимір конституційного процесу в Україні // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку. Зб. статей / За ред. Ю.С. Шемшученка, Л.В. Губерського, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресін. – К.: Логос, 2009, – с. 249-252.
43. Приходько Х.В. Муніципальний процес як правовий фактор збалансованого (сталого) місцевого розвитку в Україні // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 28 листопада 2009 р.: Зб. наук. праць «Збалансований (сталий) місцевий розвиток: теоретичні та практичні аспекти». – К.: Академія муніципального управління, 2009, – с. 27-38.
44. Пронюк Н.В. Європейські стандарти місцевого самоврядування і національне законодавство України/ Н.В.Пронюк // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб.наук. пр. - К., 2006. - Вип.: 61. Ч.2. - С. 161-169.
45. Пухтинський М., Власенко М. Європейські орієнтири місцевого і регіонального розвитку: Збірник матеріалів та документів. – К.: Видавництво Академії муніципального управління, 2009. – 508 с.
46. Пухтинський М.О. Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід. – К.: Атіка, 2006. – 744 с.
47. Пухтинський М.О. Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід. Збірник матеріалів та документів. – К.: Атіка - Н, 2006. – 744 с.
48. Пухтинський М.О. Проблеми трансформації територіальної організації влади. - К.: Атіка, 2005. – 852 с.
49. Слободяник О.І. Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування / О.І.Слободяник // Правова держава очима молодих дослідників. - Одеса, 2001. - С. 72-73.
50. Софінська І.Д. Поняття і сутність європейських стандартів місцевого самоврядування/ І.Д.Софінська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична: Зб. наук. пр. - Львів, 2007. - Вип.: 1. - С. 365-374.
51. Софінська І. Територіальна основа місцевого самоврядування в Україні: стандарти існування/ І.Софінська // Вісник Львівського університету : зб. наук. пр.: Серія юридична. Львів, 2008. - Вип.: 46. - С. 65-71.
52. Толкованов В.В. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні. - Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. – 349 с.
53. Толкованов В.В. Розвиток місцевого самоврядування в контексті здійснення політики європейської інтеграції: актуальні проблеми та перспективи їх розв'язання (приклад міста Києва). “Збірник восьмих всеукраїнських муніципальних слухань”, 2003, с. 309-313.
54. Толкованов В.В., Гук А.К. Коментар Рекомендації 102 (2001) та Резолюції 123 (2001) Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи щодо стану місцевої і регіональної демократії в Україні. “Збірник науково-аналітичних матеріалів присвячених десятиріччю Фонду сприяння місцевому самоврядуванню України”, 2002, с. 356-358

55. Толкованов В.В., Пухтинський М.О. Європейська Хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. — К.: “Крамар”, 2003. — 400 с.
56. Толкованов В.В., Щербак Н.В. Впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях: українська практика та європейський досвід. — Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2008. — 212с.
57. Шкабаро В.М. Міжнародні правові стандарти організації та розвитку міста і міської демократії.
58. Яценюк А.П. Акти європейського права з питань регіональної політики та місцевого самоврядування. — К.: Парламентське вид-во, 2007. — 608 с.
59. Яцунська О.О. Муниципальні системи у країнах Східної Європи: конституційні аспекти // Права людини: реальність і перспективи. Обласна наукова конференція. 10 грудня 1998 року. Збірник наукових праць. — Миколаїв, 1999.
60. Яцунська О.О. Світовий досвід місцевого самоврядування та перспективи його інституціонально-системного втілення в Україні: Автореферат канд. політ. наук. — Одеса, 2001.

Література на іноземних мовах

61. Adrian Ch. R. State and Local Government. NY.: Mc Crow-Hill, 1972.
62. Alderfer H.F. European Local Political Structures // Comparative Local Politics: A Systems—Functional Approach. Boston, 1973.
63. Alderfer H.F. Local Government in Developing Countries. N. Y., 1964.
64. Decentralization and Local Government: A Danish-Polish Comparative Study in Political Systems / Ed. Regulsky J., Jensen H., Georg S. — New Brunswick: Transaction publ., 1988.
65. Decentralization: Experiments and Reforms. Edited by Tamas M. Horvath. Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute Budapest. OSI/LGI, 2000.
66. Landstrem S—S.Sweden // Studies in Comparative Local Government. Hague, 1970. — Vol. 4, № 1.
67. Local Democracies: A Study in Comparative Local Government. — Melbourne, 1983.
68. Local Government in Europe: Trends and Developments / Ed. Batley R., Stoker G. — Houndmills: Macmillan, 1991.
69. The Present and Future Role of Local Government in Britain and Germany. — London, 1985.
70. The State of Local Democracy in Central Europe. Edited by Gabor Soos, Gabor Toka, Glen Wright. Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute Budapest. OSI/LGI, 2002.

12. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З КУРСУ

«Міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування»

1. Поняття та сутність міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
2. Правова аксіологія міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
3. Правова ідеологія міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
4. Інституційний механізм формування міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх інституційна основа).
5. Формалізація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування (їх джерельна основа).
6. Зміст та обсяг міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
7. Національні конституції та міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування.
8. Проблеми конституювання міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування України (Конституція України від 28 червня 1996 р.).
9. Етапи інституціоналізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
10. Правова характеристика першоджерел міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування. Міжнародні нормативні документи про права людини.
11. Роль міжнародних організацій у формуванні, становленні та розвитку міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
12. ООН та її роль у формуванні світових стандартів права місцевого самоврядування.
13. Роль Ради Європи в розробленні міжнародних стандартів місцевого самоврядування.
14. Діяльність інших (регіональних) міжнародних організацій по розробленню стандартів місцевого самоврядування.
15. Критерії класифікації та види міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
16. Інституціональна класифікація міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
17. Міжнародні стандарти муніципальних прав і свобод.
18. Міжнародні стандарти місцевої (partisипативної) демократії.
19. Участь органів місцевого самоврядування у міжнародному та транскордонному співробітництві.
20. Всесвітня декларація місцевого самоврядування та її принципи.
21. Правова база Ради Європи з питань розвитку місцевої демократії та її характеристика.
22. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами та додаткові протоколи до неї.
23. Європейська Хартія місцевого самоврядування та додатковий протокол до неї.
24. Керівні принципи сталого просторого розвитку Європейського континенту.
25. Декларація про принципи місцевого самоврядування в державах-учасницях СНД.

26. Нормативно-правова регламентація міжнародних правових стандартів участі громадян у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.
27. Рада Європи як інституційна та просторова основа формування, становлення та розвитку єдиних стандартів місцевого самоврядування.
28. Роль статутних і робочих органів Ради Європи у формуванні, становленні та реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
29. Правовий статус Комітету Регіонів Європейського Союзу, його діяльність щодо розвитку стандартів доброго врядування.
30. Загальні тенденції стандартизації місцевого самоврядування.
31. Міжнародний стандарт ISO 9001:2000 (системи якості менеджменту).
32. Конституційне оформлення національних систем місцевого самоврядування в зарубіжних країнах (в контексті впровадження міжнародних правових стандартів місцевої демократії).
33. Переглянута Європейська Хартія міст.
34. Європейська Хартія про участь молоді у суспільно-політичному житті на місцевому рівні.
35. Європейська Конвенція про участь іноземних громадян у громадському житті на місцевому рівні.
36. Європейська ландшафтна конвенція.
37. Національне законодавство України та міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування.
38. Інформаційне суспільство, нові інформаційні технології та міжнародні правові стандарти місцевого самоврядування.
39. Інформаційні бази даних (ІБД) як форми систематизації та поширення міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
40. Проблеми змісту та обсягу міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування в аспекті їх імплементації на національному рівні.
41. Інститути громадянського суспільства та їх роль в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
42. Роль національних асоціацій місцевих та регіональних влад у впровадженні міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
43. Роль міжнародних (неурядових) організацій у впровадженні міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
44. Роль органів державної влади в Україні в реалізації міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.
45. Повноваження органів місцевого самоврядування України в реалізації міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
46. Об'єктивні та суб'єктивні фактори необхідності забезпечення стандартів якості у наданні муніципальних послуг.
47. Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів державної влади у впровадженні міжнародних правових стандартів доброго демократичного врядування на місцевому рівні.
48. Організаційно-правові форми міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування України та їх класифікація.

49. Причини розробки Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
50. Принцип «Чесне проведення виборів, представництво та участь» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
51. Принцип «Зворотній зв'язок» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
52. Принцип «Дієвість та ефективність» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
53. Принцип «Відкритість та прозорість» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
54. Принцип «Верховенство права» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
55. Принцип «Етична поведінка» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
56. Принцип «Компетентність та спроможність» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
57. Принцип «Інновації та відкритість до змін» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
58. Принцип «Сталість та довгострокове планування» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
59. Принцип «Надійний фінансовий менеджмент» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
60. Принцип «Права людини, культурна різноманітність та соціальне вирівнювання» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
61. Принцип «Підзвітність» як один з базових принципів Європейської Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні.
62. Європейський тиждень місцевої демократії, День Європи, інші політичні ініціативи, спрямовані на впровадження міжнародних правових стандартів місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ IV

АНОТАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

«EUROPEAN STRATEGY FOR INNOVATION AND GOOD GOVERNANCE AND THE EXPERIENCE OF ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE AND OTHER EUROPEAN COUNTRIES»

The main objective of this book which was prepared by Dr Vasyl KUYIBIDA, Ph.D in Public Administration and Dr Vyacheslav Tolkovanov, Ph.D in Public Law is to present the main approaches to the implementation of the standards of good governance at local level as well as to highlight the experience and best practices of Ukraine and other European countries in this field.

Local democracy is an essential component of the democratic fabric of European societies, as proven by the large number (43) of states that have ratified the European Charter of Local Self-Government. European citizens live and work in cities, towns and villages. They pay local taxes and they receive most of the public services from their local authorities. They take part, to various degrees, in the social and political life at local level. In the end, the quality of their life and the quality of democracy itself depends to a large degree on the quality of the local governance.

What citizens want and deserve are public authorities that take their needs and hopes to heart, that look into the quality of their lives and try to improve them. They expect their voice to be heard, not only during the electoral process, but throughout the exercise of public office and in the definition and organisation of public services. When they look at their local authority, they expect it not only to respect the law, but also to continuously improve and evolve with its time and for their benefit. They expect the services they pay for to be of good quality, to be provided effectively by a local administration that is transparent, accountable and responsive.

Being an effective, transparent, accountable local authority is not a luxury but a wise investment. Streamline decision making, improve the quality of services, listen to the citizens, respect diversity, cater for the needs of the socially disadvantaged: all this takes time but delivers results. Citizens feel listened to, quality of life improves, the local authority becomes a local community where people enjoy living and working.

The Council of Europe encourages the continuous improvement of the quality of democracy at all levels, starting from the local level. It supports local authorities that commit themselves to being places where democracy in action meets the challenges of effective democratic governance. It urges governments to put in place the policies and tools that would help enable local authorities to effectively run local affairs. It facilitates exchanges of experience and practices in order for local authorities and their associations to learn from each other. It rewards the authorities that meet the targets of good governance with a unique European Label.

This is the Strategy for innovation and good governance at local level, and your local authority can be part of it.

The request for better government is widespread across Europe. The challenges to local governance may vary from country to country but the goal is the same: place citizens

at the heart of all democratic institutions and processes. To do so, local authorities need to constantly improve their governance, not in a vacuum, but with reference to “twelve principles of good democratic governance” that encapsulate the fundamental values of European democracy. The governments, on the other hand, shall create and maintain the institutional preconditions for the improvement of governance at local level, building on their existing commitments in accordance with the European Charter of Local Self-Government and other Council of Europe standards.

In 2007, at Valencia, the European ministers responsible for local and regional government of the member states of the Council of Europe wanted this to be a shared objective of their respective countries. The Committee of Ministers of the Council of Europe approved it as the European Strategy for Innovation and Good Governance at Local Level. The institutions of the Council of Europe – the Committee of Ministers, the Parliamentary Assembly, the Congress of Local and Regional Authorities and the Conference of international NGOs representing the voice of civil society – stand ready to make it happen in all European countries, by providing guidance, exchange of experience and practical help.

The Strategy for innovation and good governance was adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 26 March 2008. It had previously been endorsed by the European ministers responsible for local and regional government on the occasion of the 15th session of their conference, at Valencia (Spain), on 15-16 October 2007¹.

The Strategy has two essential elements – a comprehensive definition of good democratic governance and an implementation mechanism.

What does good democratic governance amount to? Based on various work conducted by a number of international bodies, and following discussions by Council of Europe stakeholders, twelve Principles of Good Democratic Governance sum up and proclaim what good governance at local level is all about. A detailed presentation of these Principles is given on the last page.

The implementation of the Strategy is based on three pillars:

- Local authorities shall commit themselves to continuously improving their performance: they are invited to formally adopt the twelve Principles and undertake regular evaluation in their light;
- Governments and associations of local authorities – at the level most appropriate depending on the constitutional organisation of the state – draw up and adopt national programmes of action, highlighting measures and steps to be undertaken by each side;
- A European Quality Label prepared by the Council of Europe is delivered nationally to acknowledge the achievement of a certain overall level of governance by municipalities in respect of the twelve Principles.

In all European states, central authorities can discuss the Strategy with the national association(s) of local authorities. If they agree that the Strategy would help them to create the conditions for the improvement of local governance, they can officially join it and start working on its implementation.

The implementation usually follows these steps:

- Appointing a project manager to co-ordinate the implementation;

¹ The Congress of Local and Regional Authorities had expressed its support in Resolution 239 (2007) and the Bureau of the Parliamentary Assembly in a statement adopted on 28 March 2008.

- Conducting a needs analysis in the light of (some of) the twelve Principles, in order to see which ones would need specific efforts for ensuring improvement;
- Discussion of the results of the analysis and sharing experience and know-how with other countries;
- Adoption of the Action Plan to set out specific activities to be carried out (such as the provision of training and capacity-building programmes, legal reform, offering incentives, ensuring exchange of experience etc).

Participating countries (governments and associations of local authorities) can subsequently invite local authorities to sign up and pursue the implementation of the twelve Principles. They may also invite a number of municipalities to take part in the development of the European Label.

The Strategy is steered by the Council of Europe's Stakeholders' Platform, which comprises representatives of the Committee of Ministers, the Parliamentary Assembly, the Congress of Local and Regional Authorities, the European Committee on Local and Regional Democracy (CDLR) and the Conference of International NGOs.

The Platform's brief is to follow and give guidance to the implementation of the Strategy and further develop it in the light of experience and to that end it:

- provides support, upon request, to national and regional governments and local government associations when they are developing initiatives and programmes of action to deliver good democratic governance for the implementation of the Strategy;
- endorses such programmes of action;
- develops the European Label of Innovation and Good Governance in the light of the experience of testing by governments and associations that have volunteered to do so;
- promotes the European Label of Innovation and Good Governance across the continent;
- approves arrangements for awarding the Label to local authorities within individual member states and, upon request, provide the necessary technical assistance for developing such arrangements.

The Twelve Principles of Good Democratic Governance at Local Level

Principle 1. Fair Conduct of Elections, Representation and Participation

- Local elections are conducted freely and fairly, according to international standards and national legislation, and without any fraud.
- Citizens are at the centre of public activity and they are involved in clearly defined ways in public life at local level.
- All men and women can have a voice in decision-making, either directly or through legitimate intermediate bodies that represent their interests. Such broad participation is built on the freedoms of expression, assembly and association.
- All voices, including those of the less privileged and most vulnerable, are heard and taken into account in decision-making, including over the allocation of resources.
- There is always an honest attempt to mediate between various legitimate interests and to reach a broad consensus on what is in the best interest of the whole community and on how this can be achieved.

- Decisions are taken according to the will of the many, while the rights and legitimate interests of the few are respected.

Principle 2. Responsiveness

- Objectives, rules, structures, and procedures are adapted to the legitimate expectations and needs of citizens.
- Public services are delivered, and requests and complaints are responded to within a reasonable timeframe.

Principle 3. Efficiency and Effectiveness

- Results meet the agreed objectives.
- Best possible use is made of the resources available.
- Performance management systems make it possible to evaluate and enhance the efficiency and effectiveness of services.
- Audits are carried out at regular intervals to assess and improve performance.

Principle 4. Openness and Transparency

- Decisions are taken and enforced in accordance with rules and regulations.
- There is public access to all information which is not classified for well-specified reasons as provided for by law (such as the protection of privacy or ensuring the fairness of procurement procedures).
- Information on decisions, implementation of policies and results is made available to the public in such a way as to enable it to effectively follow and contribute to the work of the local authority.

Principle 5. Rule of Law

- The local authorities abide by the law and judicial decisions.
- Rules and regulations are adopted in accordance with procedures provided for by law and are enforced impartially.

Principle 6. Ethical Conduct

- The public good is placed before individual interests.
- There are effective measures to prevent and combat all forms of corruption.
- Conflicts of interest are declared in a timely manner and persons involved must abstain from taking part in relevant decisions.

Principle 7. Competence and Capacity

- The professional skills of those who deliver governance are continuously maintained and strengthened in order to improve their output and impact.
- Public officials are motivated to continuously improve their performance.
- Practical methods and procedures are created and used in order to transform skills into capacity and to produce better results.

Principle 8. Innovation and Openness to Change

- New and efficient solutions to problems are sought and advantage is taken of modern methods of service provision.
- There is readiness to pilot and experiment new programmes and to learn from the experience of others.
- A climate favourable to change is created in the interest of achieving better results.

Principle 9. Sustainability and Long-term Orientation

- The needs of future generations are taken into account in current policies.
- The sustainability of the community is constantly taken into account. Decisions strive to internalise all costs and not to transfer problems and tensions, be they environmental, structural, financial, economic or social, to future generations.
- There is a broad and long-term perspective on the future of the local community along with a sense of what is needed for such development.
- There is an understanding of the historical, cultural and social complexities in which this perspective is grounded.

Principle 10. Sound Financial Management

- Charges do not exceed the cost of services provided and do not reduce demand excessively, particularly in the case of important public services.
- Prudence is observed in financial management, including in the contracting and use of loans, in the estimation of resources, revenues and reserves, and in the use of exceptional revenue.
- Multi-annual budget plans are prepared, with consultation of the public.
- Risks are properly estimated and managed, including by the publication of consolidated accounts and, in the case of public-private partnerships, by sharing the risks realistically.
- The local authority takes part in arrangements for inter-municipal solidarity, fair sharing of burdens and benefits and reduction of risks (equalisation systems, inter-municipal co-operation, mutualisation of risks...).

Principle 11. Human rights, Cultural Diversity and Social Cohesion

- Within the local authority's sphere of influence, human rights are respected, protected and implemented, and discrimination on any grounds is combated.
- Cultural diversity is treated as an asset, and continuous efforts are made to ensure that all have a stake in the local community, identify with it and do not feel excluded.
- Social cohesion and the integration of disadvantaged areas are promoted.
- Access to essential services is preserved, in particular for the most disadvantaged sections of the population.

Principle 12. Accountability

- All decision-makers, collective and individual, take responsibility for their decisions.
- Decisions are reported on, explained and can be sanctioned.
- There are effective remedies against maladministration and against actions of local authorities which infringe civil rights.

Досвід впровадження стандартів добро́го врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах

Автори: Куйбіда В.С., Толкованов В.В.
Редактори: Толкованов В.В., Крамаренко Ж.М.

Дизайн обкладинки: Єремцов А. І.
Комп'ютерна верстка: Васюк А.Л.

Виготовлено ТОВ “ПЦ “Крамар””.
м. Київ, Московський пр-т, 23, тел.: +38 044 536-04-06

Підписано до друку з оригінал-макету 01.03.2010 р.
Формат 64х45/16. Гарнітура Literaturnaya C. Папір офсетний.
Наклад 1000 прим.